

F

f Seisena letra de l'alfabet (èfa), quatrena consonanta (fricativa).

f Simbòle de *femto*.

f (fis.): simbòle de la distància focala d'una lente ò d'un grope de lentes.

F Simbòle dau franc (anciana moneda francesa).

F Simbòle dau fluòr.

F (fis.) Simbòle dau *farad*.

F (mús.) Nòta **fa** dins lu país anglo-saxons e germanics.

°**F** Simbòle dau *degrà Fahrenheit*.

F (fòto) Simbòle de la dubertura relativa d'un objectiu.

fa n.m. inv. Nòta de música (quarta dins la gama de dò). ◇ *Clau de fa*: Clau qu'es representada m'un C revirat seguit de doi ponchs (?), qu'indica que la nòta plaçada sobre la linha que passa entre lu doi ponchs (lo mai sovent la tèrça e la quarta de la portada) es un *fa*.

fableu n.m. (lit.) Cònte satiric en vèrs (s. XII^m – s. XIII^m).

fablier n.m. Recuèlh de faulas. Var.: **faulier**.

fabraria n.f. Trabalh dei fabres. Quartier, industria dei fabres. Var.: **fauria**.

fabre n.m. 1. Artesan que trabalha à la fàbrega e au marteu de pèças de dimensions pichini e mejani. 2. Obrier que trabalha lu metalls en lu fargant. 3. (fig.) Que faïçona: *Per Dante, Guiraut de Bornelh èra lo melhor fabre de la sieu lenga*. Var.: **faure**.

fabrècola n.f. 1. Fruch dau fabrecolier. Sin.:

falabrega, picapola. 2. Brècola.

fabrecolier n.m. Aubre ò aubrilhon dei regions temperadi ò tropicali, abondós en Occitània, que lo sieu boasc sièrve à faire de mànegues d'autís, de canas (aut fins à 25 m, Família dei ulmaceas). Sin.: **falabreguier, picapolier**.

fabrega n.f. Fàbrega.

fàbrega n.f. Farga. Var.: **fabrega**. Sin.: **usina metallurgica**.

fabregaire, airtitz n. Fabricant.

fabregar vt. 1. Travalhar lo fèrre; fargar. Var.: **faurejar**. 2. Fabricar.

fabregason n.f. Fabricacion.

fabressa n.f. 1. Esposa d'un fabre. 2. Frema que fa lo mestier de fabre. Var.: **fauressa**.

fabrica n.f. Fàbrica.

fàbrica n.f. 1. Farga. 2. Establiment industrial dont si transfórmon de matèrias promieri ò de produchs miègs-finits en produchs destinats à la consumacion. 3. (ist.) Bens, revenguts d'una glèia. ◇ *Conseu de fàbrica* ò *fàbrica*: Grope de clergues ò de laïcs qu'administron lu bens d'una glèia. Var.: **fabrica, fàbrega**.

fabricacion n.f. Accion ò biais de fabricar: *Baïssar lu costs de fabricacion, una deca de fabricacion*. Var.: **fabregason**.

fabricaire, airtitz n. Fabregaire.

fabricant, a n. 1. Proprietari d'una empresa que fabrica d'objèctes, de produchs, etc. 2. Persona que fabrica ò fa fabricar per vendre.

fabricar vt. (*fabriqui*) 1. Faire, confeccionar, elaborar quauqua ren, en particulier un objècte d'usatge corrent) à partir d'una matèria promiera: *Fabricar d'autís, de sietas*. Var.: **faurejar**. Sin.: **engenhhar**. 2. (fam.) faire, Aver una ocupacion: *Que fabriques encara?* 3. (fig.) Fargar, inventar (un alibi). Var.: **fabregar**.

fabricaria n.f. Fàbrica.

fabrician n.m. Òme que fa partida d'un conseu de fàbrica. Var.: **fabricier**. Sin.: **marguilhier**.

fabricier n.m. Fabrician.

fabrilhon n. 1. Pichin fabre. 2. Fabre à la manca. Var.: **faurilhon**.

fabron n.m. Rigau, pièch-ros.

fabulacion n.f. 1. Accion de presentar coma vertadiers de fachs purament imaginaris. 2. Racònte inventat presentat coma se siguesse vertadier. Sin.: **coàs, craca, bala**. Var.: **afabulacion**.

fabular vi. Elaborar de fabulacions. Sin.: **cuntar de coàs, de cracas, de balas**. Var.: **afabular**.

fabulator, tritz n. e adj. Persona que cuènta d'istòrias imaginari que presenta coma vertadiers): Var.: **afabulator**. Sin.: **cuèntacoàs, cuèntabalas**.

fabulista n. Persona que fa de faulas.

fabulós, oa adj. 1. Qu'a li caracteristicas d'una faula: *Un animau fabulós*. 2. Fantastic, formidable: *Un tesaur fabulós*.

fabulosament adv. D'un biais fabulós. Sin.: **fantasticament, espantantament, formidablament, extraordinariament**.

fac n.f. (fam.) Facultat (establiment d'ensenhament superior).

faça n.f. 1. Region dau còrs limitada en aut per lo cuer pelat, sus lu costats per li aurelhas, e en davau per lo coal. Sin.: **cara, caratge**. 2. Partida anteriora de la tèsta d'unu animaus. 3. Quau costat que sigue de quauqua ren; caduna dei parts exteriori de quauqua ren. 3. Aspècte, ponch de vista, biais d'èstre, estat en lo quau si presenta quauqua ren. Var.: **fàcia, facha**.

faça à faça loc. adv. Nas e nas. Sin.: **cap e cap**. ◆ n.m. Entrevista, confrontacion.

façada n.f. 1. Caduna dei parts exteriori d'un bastiment: *Façada principala, façada posteriora, façada laterala*. 2. Faça d'un bastiment sus la quala si duèrbe l'intrada principala: *Façada sus carriera, sus cort*, per oposicion à *façada sus jardin*. 3. Region costiera: *La façada atlantica*. 4. Aparença donada à quauqua ren, comportament afectat per quauqu'un per fin d'escondre lo sieu estat real. 5. Faça d'un mòble quora aqueu presenta de formas particulieri. 6. Operacion per la quala una societat garantisce juridicament un risc dau quau cedisse tot ò una part à una altra societat que non

apareisse dins lo contracte e que, lo mai sovent, non es conoissuda da l'assegurat. Var.: **faciada**.

faccion n.f. 1. Servici de susvelhança d'una sentinèla, d'un garda: *Èstre de faccion davant un monument*. 2. Grope que cèrca à faire tombar lo poder establìt, ò que si liura à una activitat fraccionala dintre un grope.

faccionari, ària n. e adj. 1. Si di d'un militari en faccion. 2. Obrier qu'assegura una faccion de vuèch oras.

facciós, oa adj. Que s'opaua violentament au poder establìt per provocar d'agitacion. Sin.: **sediciós**. ◆ n. Persona que s'opaua violentament au poder establìt per provocar d'agitacion.

facciosament adv. D'una mena facciosa. Sin.: **sediciosament**.

facècia n.f. Galejada mai ò mens subtila que si di ò si fa per divertir, per fa rire: *Un libre de facècias, recitar de facècias*. Sin.: **badinada, bofonada, burla, farcejada**.

faceciar vi. (*facèci*, classic *facècii*) Faire ò dire de facècias. Sin.: **bofonaire, badinaire, farcejaire, galejaire**.

faceciós, oa adj. 1. Que tèn de la facècia: *Li galejadas faceciòi*. 2. Que si platz à dire ò à faire de facècias: *La facecioa regina*. ◆ n. Persona que fa ò di de facècias.

faceciosament adv. D'un biais faceciós.

faceta n.f. 1. Pichina faça, una dei pichini faças d'un còrs que n'a mai d'un: *Un diamant talhat à facetas, lu insèctes an d'uèlhs à facetas, una faceta articulària costala d'una vertèbra*. 2. (per extension) Un dei aspèctes sota lo quau si pòu vèire una cau. 3. (geometria) Element à n-1 dimensions d'un politòpe à n dimensions: *Li facetas d'un poligòne son de costats*. Var.: **facieta**.

facetar vt. (tecn.) Talhar à facetas. Var.: **facietar**.

fach n.m. 1. Accion, cen que quauqu'un fa ò farà: *Li impúton de fachs greus, lu sieus fachs non respoàndon ai sieu promessas*. 2. Tota cau que si debana ò que s'es debanada: *Es un fach extraordinari, lu fachs non l'àisson minga dubi sus de la sieu culpabilitat*. 3. Donada observabla de l'experiènça, soventi fes invocada, en vertut de la sieu objectivitat, coma pròva qu'es pas de discutir, en particulier en drech e en la jurisprudènça: *La sieu teoria s'apontèla sus de fachs*. 4. (mèdia) Informacion non tractada presentada sensa comentari: *La rubrica «fachs divers»*. 5. (dr.) Eveniment, cas d'espècia; s'emplega sobretot dins li discutidas, li contestacions, lu plaidejaments: *Cau revenir au fach*. 6. (dr.) Que non a fach l'objècte d'un acte juridic; per oposicion au drech: *Una associacion de fach*. 7. (filos.) Qu'establisce l'existènça de tala ò tala donada constatabla, au contrari de la question de drech que n'establisce la legitimitat. ◆ adj. 1. Realisat, bastit, fabricat, confeccionat, executat: *Lo trabalh es fach*. 2. (m'un advèrbi de maniera ò un comparatiu) Constituat: *La fòto es ben facha*. 3. Acabat, coma aquò, que podèm plus cambiar: *Lo monde es ensin fach*. 4. Apte, predispuat: *L'òme es fach per viure da solet*. 5. Convenent, destinat: *Lu sòus son fachs per èstre despensats*. 6. Previst per un usatge en particulier: *Una arma non es facha per jugar*. 7. (coïna) Lèst, madur, fròle, pervengut à un nivèu de maduracion: *Lo fromai es tròup fach*. 8. (mar.) Tot cen que pertòca la marina: 1257: «*losquals (amiralhs) le senhers coms....establira en*

Mass^a sobre lo fag de la mar...»; 1384: «*E totas manieyras de marinierz... sian al comandamen del amiralh quan al fach de la marina*». A.C. Arle.

facha n.f. *Boana facha*: Benfach.

facha n.f. (it.) Faça.

fachar vt. (fr.) 1. Metre en ràbia, irritar. 2. Metre en la pena, lo desplaser: *Aquest eveniment mi facha totplen*. ◆ **si fachar** v.pr. 1. Si metre en ràbia, si pilhar la bila. 2. Si garrolhar embé quauqu'un.

facharia n.f. (fr.) Estat d'aqueu qu'es fachat mai ò mens foartament còtra quauqu'un: *Li es un pauc de facharia entra elu*.

fachat, ada adj. (fr.) 1. Enrabiàt. 2. Contrariat, agaçat.

fache n.m. Bens, aver.

fachenda n.f. (it.) Afaire fachós, situacion embarrassanta: *Èstre en fachenda*.

fachendaire n.m. (it.) 1. Garrolhaire, que mete dins l'embarràs. 2. Factotum.

fachendier adj. (it.) Intrigant, que dona d'embarràs. Sin.: **cèrcabeluga**.

fachós, oa adj. (fr.) 1. Que dona de desplaser, de pena: *Es una nòva facho*. 2. Qu'ocasiona de fachendas. 3. Qu'importuna, que la sieu presença desturba: *Un òme fachós*.

fachosament adv. (fr.) D'un biais fachós.

fàcia n.f. Faça.

faciada n.f. Façada.

facial, a adj. 1. De la faça, qu'es en rapoart embé la faça. ◇ *Nèrvi facial*: Setenc pareu de nèrvis cranians. ◇ *Angle facial*: Angle que lo sieu som es à la poncha dei incisivas superiori, qu'un dei costats passa per lo ponch mai salhent dau front e l'autre per lo conduch auditiu. 2. (econ.) *Valor faciala d'una moneda*: la sieu valor intrinsèca. Var.: **faciau**.

faciau, ala adj. Facial.

facible, a adj. Facile, aisat.

faciès n.m. 1. (sovent pej.) Aspècte general de la cara, fisionomia. 2. (preïst.) Ensèm dei trachs que compàon un aspècte particulier d'un periòde cultural. 3. (geol.) Ensèm dei caractèrs d'una ròca, considerada dau ponch de vista de la sieu genèsi.

facieta n.f. Faceta.

facietar vt. Facetar.

facil(e), a adj. 1. Que si fa sensa dificultat: *Una operacion facila*. Sin.: **aisat, facible, facultós**. 2. Qu'es aisat à faire: *Una leiçon pas facila*. 3. (literari) Que pareisse fach sensa pena: *Aqueu poeta a una elocucion facila*. Sin.: **aisat, facible, facultós**. 4. Que si plega sensa pena ai circonstanças, à cen que s'aspèra d'eu: *Un caractèr facile*. Sin.: **complasant, conciliant, boana pasta** (fam.), **comòde, acomodant**. 5. (pejoratiu) Qu'a aparentament necessitat minga esfoarç èra èstre realisat: *Es facile coma respoasta!* Sin.: **aisat, facible, facultós**. Sin.: **venir à ben**: *Vèn à ben de lo dire*. 6. (pejoratiu) Que s'en pòu faire tot cen que volèm: *Es un òme tròup facile*. 7. (pejoratiu) Si di d'una frema ò d'una filha que si laissa cortejar aisadament: *Una filha facila*.

facilament adv. D'un biais facile. Sin.: **aisadament, facultosament, faciblement**.

facilàs, assa adj. Foaça facile.

facilitacion n.f. Accion de facilitar.

facilitar vt. Rendre facile: *Non mi facilites lo trabalh!*
Sin.: **aisar, facultar**.

facilitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es fach ò emplegat sensa pena: *La facilitat de l'exercici*. Sin.: **facultat, aisament**. 2. Mejan que permete d'executar sensa pena: *Lo porrèm obtenir embé facilitat*. 3. Comodat, relambi acordat à un cromptador: *Facilitat de pagament*. 4. Disposicion naturala ò aquista, gràcia à que executam quauqua ren sensa esfoarç; aptituda à conceure: *Aquesto pichon parla embé facilitat, facilitat d'escriure*.

facocèla n.f. (med.) Ernìa dau cristallin.

facoxerèsi (cir.) Ablacion dau cristallin.

facolisi n.f. Dissolucion dau cristallin per d'enzimas.

facòma n.f. (med.) Pichina tumor de la retina.

facomalacia n.f. Amoliment dau cristallin.

facomètre n.m. (opt.) Focomètre.

façon n.f. 1. Maniera, biais; biais de faire: *A la sieu façon*. Sin.: **mena, mòda**. 2. Forma, trabalh de l'artisan qu'a fach quauqua ren: *Un libre parvengut à la sieu darriera façon*. 3. Maniera ceremonioa e genanta de testimoniar lu sieus regards, la sieu cortesia: *Receure quauqu'un sensa façon*. Var.: **faïçon**.

façonaire, airtiz n. (tecn.) Persona que façona un produch. Var.: **faïçonaire**.

façonament n.m. Accion, biais de façonar; façonatge. Var.: **faïçonament, façonatge**. Sin.: **fabregason, fabricacion, engenhament**.

façonar vt. 1. Travalhar una caua per li donar una certana façon, una certana forma: *Façonar un objècte*. Sin.: **fabregar, engenhar, fabricar**. 2. (lit.) Formar à quauqua ren per l'ensenhament, l'educacion, l'abituda: *Façonar un caractèr au sieu imatge*. Var.: **faïçonar**.

façonat n.m. (text.) Tot teissut dins lo quau lo crosament de la cadena e de la trama produe un dessenh. Var.: **faïçonat**.

façonatge n.m. 1. Accion de façonar quauqua ren. ◇ Ensèm dei operacions (talha, plegatge, brocatge, religadura) qu'acabon la fabricacion d'un libre. 2. Façonament: *Façonatge dau caractèr*. Var.: **faïçonatge**.

facòndia n.f. 1. Elegança de ben parlar. 2. Eloquença troup facil e troup abundanta, abituda de parlar totplen, tendença à la charrada: *Es d'una facòndia qu'es pas de suportar*. Sin.: **vèrbia, paraulatge, paraulum**.

façonier, a n. Persona que travalha à façon. Var.: **faïçonier**.

facòquèr n. m. Mamifèr sauvatge d'aspècte semblant au senglar, m'una gròssa tèsta, pròpri de l'Àfrica (Familha dei suidats). Sin.: **poarc d'Àfrica**.

facoscleròsi (med.) Escleròsi dau cristallin.

facoscopia n.f. (med.) Examèn oftalmologic.

facsimile n.m. 1. Reproduccion exacta d'una pintura, d'un dessenh, d'un objècte d'art, etc. ◇ (espec.) Reproduccion d'un escrich, en partic. per un procediment fotografic. 2. Procediment de transmission à distança, per linha telefonica ò ondas corti, dei pàginas d'un jornal per una impression simultanea en de luècs diferents.

factatge n.m. 1. Transpoart de mèrç au domicili ò au depaus dont deu èstre remessa; prètz d'aqueu transpoart. 2. Distribucion dei lettras e dei despachas à domicili.

factibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es possible de faire.

factible, a adj. Que pòu èstre fach. Sin.: **executable**.

factiçament adv. D'un biais factici. Var.: **facticiament**. Sin.: **artificialament**.

factici, iça (ícia) adj. 1. Fach artificialament ò imitat de la natura. 2. (fig.) Qualifica de sentiments fintats, forçats, contraris à cen que provam realament: *Una jòia factiça*. 3. Qualifica un besonh, una envuèia, que si cream da solet, que fa l'efièch d'una abituda, d'un caprici. Sin.: **artificial**.

facticiament adv. Factiçament.

facticitat n.f. Caractèr de cen qu'es factici.

factitiu, iva adj. (ling.) Si di d'un vèrbo quora lo subjècte fa faire l'accion. Sin.: **causatiu**.

factor, tritz n. 1. Emplegat dei poastas que distribuisse lo corrier à domicili. Sin. (admin.): **prepauat, prepauada**. 2. Intendent, regissor. 3. Emplegat de messatjarias ò de camin de fèrre encargat de la manutencion dei mèrç, dei bagatges. 4. Fabricant d'instruments de música en defoara dei instruments de la familha dau laüt e d'aquela dau violon (que per aquelu si parla de *laütier*).

factor n.m. 1. (mat.) Nombre ò variabla constitutiva d'un produch. ◇ *Lu factors promiers d'un nombre*: Nombre promiers, distints ò non, que lo sieu produch es egal à-n-aqueu nombre (cada nombre si descompaua d'un biais unic en factors promiers). 2. Elements que concòrron à un resultat: *L'agricultura, l'industria e lo comèrci son lu factors essencials de la riquesa d'un país*. ◇ *Factors de produccion*: Elements que concòrron à la produccion de bens e de servicis, espec. dins lo trabalh e lo capital. ◇ *Factor Résus*: Résus. 3. (fis.) *Factor de potença*: Rapoart de la potença activa dissipada dins un circuit electric (exprimida en watts) à la potença aparenta (en voltampèrs). ◇ *Factor de multiplicacion*: Nombre de neutrons liberats quora un neutron disparèisser au cors d'una reaccion nucleària. 4. (psicol.) *Factor general* ò *factor g*: Factor comun à toti li variablas enclausi dins una analisi factoriala de resultats donats per de pròvas psicometriqui, que constitue, d'après d'unu psicològues, una definicion possibla de l'intelligença generala.

factoraria n.f. Luèc ò bureu dont lu factors ò agents fan lu afaires d'una companhia de comèrci en país estrangier, sobretot dins li anciani colonias. Sin.: **agença, comptador, magasin, masaguin**.

factorial, a adj. *Analisi factoriala*: Metòde estadistic qu'a per tòca de cercar toi lu factors comuns à un ensèm de variablas qu'an entre eli de foarti correlacions. Var.: **factoriau**.

factoriala n.f. (mat.) Resultat de la multiplicacion d'un nombre entier per toi lu nombres entiers inferiors à-n-aqueu: *La factoriala de 5, notada 5!, es egala à 5 x 4 x 3 x 2 x 1, sigue 120*.

factoriau, ala adj. Factorial.

factorisacion (-izacion) n.f. (mat.) Accion ò biais de metre sota la forma de factors.

factorisar (-izar) vt. (mat.) Metre sota la forma de factor.

factòtum n.m. (lit.) Persona que s'ocupa un pauc de tot, especialament dei trabalhs minors. Sin.: **fachendaire** (it.), **totòbra**, **joan fa tot**.

factual, a adj. 1. Que s'en tèn ai fachs, que presenta lu fachs sensa lu interpretar: *Una informacion factuala*. 2. (filos.) Que pertòca lo fach. Var.: **factuau**.

factuau, ala adj. Factual.

factum n.m. 1. Memòri publicat dins la tòca d'atacar ò de s'aparar. 2. Escrich violent que sièrve per atacar un aversier.

factura n.f. 1. Document que certifica qu'un vendèire ò un prestatari de servicis a vendut de mèrç ò rendut de servicis à quauqu'un, n'indicant en detalh la quantitat, la qualitat e lo prètz. 2. (art.) Biais embé que lo quau es compauada una òbra d'art: *De vèrs d'una boana factura*. 3. Fabregason d'instruments de música, especialament lu pianos, òrguenas, percussions, arpas, instruments de vent.

facturacion n.f. 1. Accion ò biais de facturar. 2. Ensèms d'operacions comptabli que van dau registrament de la comanda à l'exploitacion comptabla e estadistica dei elements de la factura. 3. Servicis dont si fan li facturas.

facturadoira n.f. Màquina comptabla apariada ai operacions de facturacion.

facturar vt. 1. Portar sus d'una factura lo detalh e lo prètz d'una mèrç venduda ò d'un servici rendut. 2. Faire pagar quauqua ren à quauqu'un: *Vos facturi pas la pausa de l'aparelh*.

factureta n.f. Recevuda donada au client que paga m'una carta de crèdit.

facturier, a adj. e n. Emplegat de bureu encargat de redigir de facturas.

facula n.f. (astron.) Zòna brillhanta dau disc solari, que la sieu aparicion precedisse sovent aquela d'una taca.

facultar vt. Afavorir, facilitar.

facultat n.f. 1. Potença fisica ò morala que rende un èstre capable d'agir d'un certan biais, de produrre cèrts efèctes: *La facultat de capir*. 2. Poder, mejan, drech de far una caua: *Es minor, non a la facultat de votar*. 3. Còrs d'ensenhament superior formant una fraccion d'una universitat.

facultatiu, iva adj. Que laissa la facultat, lo poder de faire ò de non faire una caua.

facultatívament adv. D'un biais facultatiu.

facultós, oa adj. Avantatjós, agradiu.

fada n.f. 1. Èstre femenin imaginari à cu la tradicion populària ò l'imaginacion dei cuntaires atribuisse una potença sobrenaturala. 2. Frema qu'encanta embé li sieu gràcias, lo sieu esperit ò lo sieu gaubi. Var.: **fadarela**, **fadeta**.

fadament n.m. Accion de fadar.

fadament adv. D'un biais fade.

fadar n.m. 1531: «... et quasi tot lo rest eron fadars et bonbardiers...» Sin.: **fadrin**, **fadar**.

fadar vt. Enfadar, emmascar.

fadarela n.f. Var.: **fadeta**.

fadaria n.f. 1. Art dei fadas. 2. Monde meravilhós dont figúron li fadas. 3. Pèça de teatre dont si tròvon de fadas, d'encantaires; pèça de teatre montada mé de màquinas e un grand luxe de messa en scena. ◇ (fig.) Espectacle foarça beu: *Es una fadaria!*

fadrin n.m. (mar.) Novici, nautor novelari. Var.: **fadrin**.

fadàs adj. Sensa gust.

fadat adj. Foyal, simple d'esperit. Sin.: **toarca**, **colhon**, **destartavelat**, **babeu**.

fadat, ada adj. e n. Un pauc nèsci, innocent.

fadé n. 1. Auceu jove que la partida membranoa dau sieu bèc es encara jauna. 2. (fig.) Jovenòme sensa experiença.

fade, a adj. Que manca de sabor, de gust; que manca de sau: *La sieu coïna es tròp fada*. Sin.: **dessaborat**, **sensa gost ni gusta** (expr.). 2. (fig.) Sensa caractèr, sensa interès: *Una beutat fada*.

fadejaire, airtiz adj. 1. A cu li platz de fadejar. Sin.: **badin**, **badinaire**, **galejaire**, **farcejaire**, **folastrejaire**.

fadejar vi. Badinar, folastrejar.

fadejar vi. Galejar, parlar ò escriure d'un biais jugareu. Sin.: **badinar**.

fadesa n.f. Badinaria fada e nèscia. Sin.: **baugesa**, **baujaria**, **folastritge**.

fadessa n.f. Caractèr de cen qu'es fade, sensa gust. Var.: **fador**. ◆ n.f. pl. Compliments d'una granda banalitat.

fadet n.m. Farfadet.

fadeta n.f. 1. Frema qu'encanta embé li sieu gràcias, lo sieu esperit ò lo sieu gaubi. Var.: **fada**, **fadarela**. 2. Pichina fada.

fadier, a adj. Qu'es dau monde dei fadas. *Un spectacle fadier*. Sin.: (fig.) **sobrebeu**, **encantareu**.

fadierament adv. D'un biais fadier.

fading n.m. (mòt anglés) Disparacion momentanea d'un son ò d'un signal radiotecnic. Sin.: **vai-e-vèn**, **amudiment**, **esvanida**.

fado n.m. (mòt portugués) Cançon populària portuguesa lenta, dau tema sovent melancolic.

fadòli adj. m. e n.m. (fam.) Niais, nèsci, fadat.

fador n.f. Fadessa.

fadrin n.m. Fadar, fadrin.

faena n.f. (mòt espanhòu) Travalh à la muleta, dins una corrida.

faeton n.m. 1. Veitura ipomobila auta, mé quatre ròdas, leugiera e descubèrta, mé doi sètis virats vèrs l'avant. 2. Auceu palmipède dei mars tropicali.

fafam n.m. Persona qu'a totplen fam. Sin.: **bramafam**.

fagacea n.f. Fagaceu.

fagaceu n.m. *Fagaceus*: Família d'aubres taus que lo rore, lo castanhier ò lo fau. Var.: **fagacea(s)**.

fague n.m. Bacteriofague.

fageda n.f. Luèc, seuva, boasc plantats de faus.

fagedenic, a adj. (med.) Que rolha lu teissuts.

fagedenisme n.m. (med.) Extension considerabla d'un ulcèra, que sembla rolfar lu teissuts.

fagocit(e) n.m. (biol.) Cellula que possedisce lo poder d'absorbir e soventi fes de digerir tambèn de particulas estrangieri, inorganiqui ò organiqui.

fagocitar vt. 1. (biol.) Destrúger per fagocitòsi. 2. (pej.) Absorbir sensa vergonha: *L'entrapresa es venguda un monopòli en fagocitant lu sieus concurrents.*

fagocitari, ària adj. Relatiu à la fagocitòsi.

fagocitòsi n.f. 1. (biol.) Procèssus d'absordiment e de digestion per una cellula de particulas solidi ò d'autri celulas que tròva en lo sieu mitan. 2. (fig.) Destrucçion, desaparicion per absorbiment, integracion, neutralisacion.

fagofòbia n.f. Aversion de si noirir.

fagòt n.m. 1. Paquet, cauas ligadi ensèm: *Un fagòt d'espinas.* Sin.: **fais**. 2. Fais de boasc menut, de brancatges. Sin.: **bosquin, faissina, buscalha.**

fagotar vt. (*fagòti*) 1. Metre en fagòt. Sin.: **enfaissar**. 2. (fig.) Vestir mau, embé marrit gust. Sin.: **gimbrar**.

fagotatge n.m. 1. Accion de metre de boasc en fagòts. 2. (fam.) fach d'èstre vestit sensa recèrca.

fagotet n.m. Pichin fagòt. Sin.: **faisset**.

fagotier, a n. Persona que fa de fagòts. Sin.: **faisselier**.

fagotin n.m. Fagoton.

fagoton n.m. Pichin fagòt de boasc foarça menut, utilizat per acendre lo fuèc. Var.: **fagotin, fagotet**.

fagotròfe, a adj. e n. Si di d'un organisme que si noirisse per de vésiculas d'endocitòsi (fagocitòsi) e que son exclusivament d'eucariòtas (ex.: lu mamifèrs).

faguina n.f. Faïna.

fahrenheit (degrà) Unitat de mesura de temperatura anglosaxona (simb. °F) qu'equivau à la 180ª part de l'escart entre la temperatura de fusion de la glaça e aquela d'ebullicion de l'aiga à la pression atmosferica normala, respectivament 32 °F e 212 °F, es à dire 0 °C e 100 °C (degràs Cèlsius).

faia n.f. Frucha dau fau, aubre de la Familha dei fagaceas. Var.: **faja**.

faïçon n.f. Façon.

faïçonaire, airtiz n. (tecn.) Façonaire.

faïçonnement n.m. Façonament.

faïçonar vt. Façonar.

faïçonat n.m. (text.) Façonat.

faïçonatge n.m. Façonatge.

faïçonier, a n. Façonier.

faidiment n.m. Accion de faidir; lo sieu resultat. Sin.: **bandiment, foarabandiment, exili**.

faidir vt. (*faidissi*) Foarabandir. Sin.: **bandir, exiliar**.

faidit, ida adj. e n. Qu'es remandat, foarabandit. ◇ (espec.) Senhor occitan despossedit dei sieus bens au moment de la Crosada còtra lu Albigés. Sin.: **bandit, proscrich**.

faiença n.f. 1. Sòrta de pinhatiera de tèrra vernhada ò esmautida de blau sus d'un fond blanc. 2. Objècte, terralha de faiença.

faiençaria n.f. 1. Luèc dont si fabrica de faiença. 2. Cen qu'es en faiença. 3. Art de fabricar de faiença.

faiença, ada adj. Qu'a l'aspècte de la faiença.

faiençaatge n.m. Formacion d'un ret de pichini crebassas à la susfàcia d'una pintura, d'una ceramica, d'un betum, etc.

faiencier, a n. Persona que fabrica ò que vende de faiença. Sin.: **ceramista**.

faièr n.m. Boasc dont créisson lu faus, aubres de la Familha dei fagaceas. Sin.: **fageda**.

faijà n.m. (it.) Faisan.

faijian n.m. (it.) Faisan.

faijiana n.f. (it.) Faisana.

faijiane adj. (it.) Faisandeu.

faiñ, a n. Mamifèr carnassier que sembla la mostèla, mas plus gròs (*Mustela foina*). Var.: **faguina, foïna**.

faiñar vi. S'enfugir.

faiñós, oa adj. Miserable, indigent.

faiòla n.f. Faier.

faiòla n.f. Sòrta de fava.

faiolada n.f. 1. Plat de faiòus. 2. Bestiesa, estupiditat.

faiolet n.m. Pichin faiòu.

faioliera n.f. Camp de faiòus.

faiòu n.m. 1. (bot.) Planta ortolana de la Familha dei leguminoas 2. Liumes eissuts dei parts comestibli de la planta: la doaça e li granas: *Faiòu fava, faiòu lagramua*. 3. (fig.) Nomenalha atribuida ai Francés pendent li promieri annadas de l'annexion dau Comtat de Niça per França. 4. (fig.) Còup de ginolh donat sus l'exterior de la cuèissa.

faiòu, faiòla adj. (fig.) Nèsci.

faire vt. 1. Crear, produrre, fabricar, en parlant dei òbras materiali: *Faire de pan*. Var.: **far**. 2. Elaborar, en parlant dei òbras de l'intelligença e de l'imaginacion: *Faire un carcul, faire una analisa*. 3. Operar, efectuar, executar, accomplir, realisar, en parlant de cauas que son sigue d'òrdre fisic ò d'òrdre moral: *Faire la guerra, faire de bosin*. 4. Formar, compauar, constituir, en parlant de l'essença d'una caua: *Faire l'objècte d'una enquista*. 5. Constituir un ensèm, una soleta caua, en parlant de doi cauas ò mai, que si radúnon, s'ajónhon: *Doi e doi son quatre*. Sin.: **doi e doi son quatre**. 6. Senhalar, indicar, agantar, en parlant d'un estat dei cauas: *La mieu veitura fa 230 quilomètres à l'ora*. 7. Amassar, recampar, metre ensèm, en parlant de sòus ò d'autri cauas que fan mestier: *Faire d'esparnhas*. 8. Emplegar li sieu foarças, l'activitat dau sieu esperit à quauqua ren, s'en ocupar, li passar lo sieu temps: *Cen que cau faire encuèi?* 9. Observar, metre en pràctica, soventi fes per obligacion ò per precèpte: *Faire un regime, faire una preguiera*. 10. Formar, faionar, perfeccionar: *Lo boan professor fa lu boai escolans*. 11. Ocasionar, provocar, èstre la causa de tau ò tau resultat ò n'èstre l'escadença: *Aquò mi fa de ben*. 12. Dispauar, ordenar, metre en un estat convenable: *Faire la sieu cambra*. 13. (pej.) Si donar una apareença mençoneguiera: *Faire bus, faire lo bulo, faire Miqueu l'ardit*. 14. (fam.) Donar l'ària, crear una impression particuliera: *Aquò fa modèrne*. 15. (coïna) Alestir un past, lo coïnar: *Faire un pastisson*. 16. (juèc) Jugar: *Faire una partida de cartas*. 17. (med.) Èstre malaut de, mostrar lu simptoms de: *Faire una crisi d'epilepsia*. 18.

Impersonal: (meteo.) Indica un estat meteorologic: *Fa caud, fa pas frèi*. ◇ (fam.) *Faire aquí*: Èstre en aquesto luèc: *Cen que fas aquí?* 19. Faire de (fig.) Cambiar, transformar: *Faire d'aquesta istòria un roman*. 20. *Faire de* (fig.): Emplegar quauqu'un ò quauqua ren, n'en dispauar, n'en tirar part d'un biais ò d'un autre: *Cen que fèm d'aquesto mòble?* 21. Coma, ensin que, tant que, plus pauc que, mai que, etc. ◆ vi. 1. Agir: *Ben faire e laisser dire*. 2. Produire un efècte particulier: *Lo blau fa ben m'au gris*. ◆ **si faire** v.pr. 1. Devenir, chausir una profession, adoptar una idea, una religion: *S'es fach curat, s'es fach protestant*. 2. Si crear, s'impauar: *Si faire de bila*. 3. Si produire, si debanar, èstre possible: *Aquò si pòu faire*. 4. Èstre correntament practicat: *Aquesto ritual si fa plus, aquò non si fa*. 5. Si melhorar: *Aqueu vin si farà au debanar dei ans*. 6. *S'en faire*: Si preocupar.

faire n.m. 1. Accion de faire, de complir d'actes: *Lo faire e lo dire*. 2. Biais d'un artista.

faire-assaupre n.m. inv. Faire-part.

faire-part n.m. inv. Letra per anonciar un maridatge, una naissença, la moart de quauqu'un. Sin.: **faire-assaupre**.

faire-valer n.m. inv. 1. Personatge de segond plan que sièrve à metre en valor l'actor principal. 2. Persona, grope que sièrve à metre en valor. 3. *Faire-valer dirècte*: Si di quora lo proprietari frucha eu-meme la sieu tèrra.

fair-play n.m. (angl.) 1. Practica de l'espòrt dins lo respècte dei règlas, de l'esperit dau juèc e de l'adversari. 2. Comportament leial e elegant, dins una lucha, una competicion. Sin.: **boanperdent, francjuèc**. ◆ adj. inv. Que si moastra beu jogaire; qu'agisse francament e leialament.

fairway n.m. (angl.) Part entretenguda dau percors de golf, entre la partença e lo green.

fais n.m. Fagòt.

faisan n.m. Auceu galinaceu originària d'Àsia, dau plumatge colorit (sobretot per lo mascle) e de la carn estimada. Var.: **faigià, faigian, fasan**.

faisana n.f. Femèla dau faisan. Var.: **faigiana** (it.), **fasana**.

faisanaria n.f. Luèc dont son alevats lu faisans. Var.: **faigianaria** (it.), **fasanaria**.

faisandar vt. Donar à la sauvatgina un fumet accentuat en li faguent subir un començament de descomposicion. Var.: **fasandar**. Sin.: **ferumejar**. ◆ **si faisandar** v.pr. 1. Subir un començament de descomposicion (que li dona un fumet que fa pensar au faisand), en parlant de la sauvatgina. 2. Èstre pròche de la descomposicion, en parlant d'una carn.

faisandatge n.m. Fach de donar une sentor, un gost foart a la sauvatgina en la conservant q.q. temps a la temperatura ambienta. Sin.: **ferum, poiriment**.

faisandeu n.m. Jove faisand. Var.: **faigianeu** (it.), **fasaneu**.

faissa n.f. 1. Talhòla embé que s'envolopa un pichon en lu sieus peaç. 2. Benda de tèrra en terrassa sostenguda per una paret de pèiras. L'òrle de la faissa qu'estrablomba la faissa dau dessota si soana la *bonda*, aqueu que si tròba au pen de la faissa dau dessobre si soana la *preissa*.

faissadura n.f. Accion de faissar un enfant.

faissar vt. Bendar, metre una faissa.

faissèla n.f. Recipient trauquilhat per lo fromatge fresc.

faisseta n.f. Cengla per lu enfantons. Var.: **faisson**.

faisset n.m. Paquet pichon.

faisseu n.m. 1. Ensèm de cauas apariadi en longor: *Un faisseu de brancas*. 2. (fig.) Ensèm d'elements que van dins lo meme sens: *Un faisseu de pròvas*. 3. Ensèm de cauas en general; granda quantitat. Sin.: **rup**. 4. Flux de particulas electricui, de rais de lutz; ensèm d'ondas electromagnetiqui. 5. Ensèm d'armas apariadi. 6. Ensèm de ralhs de camin de fèrre. 7. Assemblatge de bletas ligadi per una corrèia roja que lu lictors portàvon davant d'unu magistrats romans: *Lu faisseus de lictors*.

faissier, a n. Persona que carreja de fais de cargás. Sin.: **poartafais, camalo, fardelier**.

faissina n.f. Gròs gaveu de rama.

faissisacion n.f. Fach de rendre faissista; introduccion de metòdes faissistas.

faissant (-izant), a adj. Que tende vèrs lo faissisme: *Ideologia faissisanta*.

faissisar (-izar) vt. Rendre faissista.

faissisme n.m. 1. Regime establìt en Itàlia dau 1922 au 1945, instaurat per Mussolini e fondat sobre la dictatura d'un partit unic, l'exaltacion nacionalista e lo corporatisme. 2. Doctrina e practica que vòu establir un poder ierarquisat, corporatista e nacionalista.

faissista adj. e n. 1. Qu'apartèn au faissisme. 2. Partidari d'un regime partidari.

faissòla n.f. Esplena. Sin.: **bridòla**.

faisson n.m. Faisseta.

faissós, oa adj. Peant; Sin.: **faissuc, lord**.

faja n.f. Faia.

fala n.f. Fauta, error. Var.: **falança**.

falabrega n.f. Fruch dau falabreguier. Sin.: **micocola, fabrècola, picapola**.

falabreguier n.m. Aubre de la Família dei cannabaceas que si tròva en Provença e en Lengadòc e plus generalament dins li regions tropicali e temperadi (*Celtis australis* L.). Lo sieu fruch, la falabrega, es comestible; en Occitània e Catalonha la fusta dau falabreguier es tradicionalament emplegada dins la fabricacion de forcas. Sin.: **micocolier, fabrecolier, picapolier**.

falança n.f. Fauta, error. Var.: **fala**.

falange n.f. 1. Cadun dei segments articulats que compàon lu dets e lu artelhs. ◇ (espec.) Lo premier d'aquestu elements, à partir de la basa dau det, per oposicion à *falangina* e *falangeta*. 2. Cadun dei pichins oàs que constituïsson l'esquelèt d'aquelu segments. 3. (Antiqu. gr.) Formacion de combat dei oplits dispauats en una massa profunda de totplen de rengs, à l'epòca classica. ◇ Formacion de fantassins macedonians en una massa compacta protegida per de bocliers e erigada de lòngui lanças, à l'epòca ellenistica. 4. (ist.) Gropament politic e paramilitari, d'inspiracion sovent faissista.

falangèr n.m. Mamifèr marsupial d'Austràlia que d'uni espècias poàdon tamisar gràcias à una membrana

tenduda au lòng dei flancs e dei patas (una espècia es recercada per la sieu peliça).

falangeta n.f. Darrera falange dei dets (aquela que poarta l'ongla, l'àrpià ò l'esclòp).

falangian, a adj. (anat.) Relatiu ai falange.

falangina n.f. (anat.) Segonda falange dei dets, quora n'an tres (man de l'òme, en defoara dau gròs det).

falangista adj. e n. Membre d'una falange, gropament politic e paramilitari; qu'apartèn à una falange.

falanstèri n.m. Vasta associacion de produccion au dedintre de la quala lu trabalhaires vívon en comunautat.

falansterian, a adj. e n. Qu'apartèn à un falanstèri.

falarica n.f. (ist.) Arma de lançar incendiària, en usatge fins au s. XVIⁿ.

falaròpe n.m. Auceu marin dei ribatges arctics, que sembla un pichin gabian.

falbalà n.m. Ornament de teissut froncit. Var.: **farabalà, farbalà, farbalà**. Sin.: **rifonfon**.

falca n.f. (mar.) Fauca.

falcemia n.f. (patol.) Presença de globilhons roges falcifòrmes dins lo sang.

falcifòrme, a adj. En forma de dalh ò de volama.

falcon n.m. 1. Auceu rapaci diurne que pòu faire fins à 50 cm de lòng, potent e rapide. Lo falcon es representat par manti varietats: *moisset, aubaneu, escriveu...* 2. Pèça d'artilharia dei siècles XVIⁿ – XVIIⁿ. 3. Partidari d'una politica de foarça dins un conflicte, que va fins à la guèrra, per op. à *colomba*. Var.: **farcon, faucon**.

falconaria n.f. 1. Art d'alevar e d'adestrar d'auceus de preda per la caça ò l'espectacle. 2. Caça au mejan d'aquelu auceus. 3. Luèc dont son alevats. Var.: **farconaria, fauconaria**.

falconeu n.m. Falcon jove.

falconide n.m. *Falconides*: Família d'auceus rapacis diurnes dau bèc provist d'un cròc superior, dei alas e de la coa ponchudi, caçaires gaubiós au vòl, coma l'aigla, lo milan, lo falcon.

falconier, a n. Persona qu'adèstra de falcons ò d'autres rapacis per la caça ò per un spectacle. Var.: **farconier, fauconier**.

falconifòrmes n.m.pl. Auceus de preda que lo sieu bècs combat en forma de dalh.

falena n.f. Grand parpalhon nuechenc ò crepusculari que mai d'una espècia fan de degalhs ai culturas ò ai aubres. Sin.: **geomètre**.

faler vt. Caler.

falèr n.m. Parpalhon nuechenc que la sieu toara viu sus divèrs aubres (saure, rore, etc.).

falet, a adj. D'un brun clar, en parlant de la rauba dei cavaus. Sin.: **faveu**.

falha n.f. 1. (geologia) Fractura, fissura embé reget dei doi blòcs situats de part e d'autra de la rompedura. Sin.: **ascla, fendascla, encisa**. 2. Defèct: *Un rasonament sensa falha*. 3. (informatica) Deblessa dins un sistema d'informatica permetent à un atacant d'atemptar à l'integritat d'aquesto sistema. Sin.: **manca**.

falha n.f. (text.) Teissut de seda dau grun gròs que forma de coastas.

falhar vi. (geol.) Si desplaçar en provocant de falhas. Sin.: **si fendasclar, asclar**. ♦ **si falhar** v.pr. Falhar; èstre afectat per de falhas.

falhibilitat n.f. Caractèr d'una persona falhibla: *La falhibilitat d'un jutge*. Var.: **falibilitat**.

falhible, a adj. Que si pòu enganar. Var.: **falible**.

falhida n.f. 1. Estat d'un debitor que pòu plus pagar lu sieus creanciers: *Faire falhida*. Sin.: **picar dau cuu, faire un crep**. Var.: **falhiment, falida**. ◇ (dr.) *Falhida personala*: Ensèm dei interdiccions e descadenças que tòcon lu negociants, lu mestierants e lu dirigents d'entrepresa en estat de cessacion de pagament en rason d'operacions irregulieri. 2. Falhiment complet (d'una entrepresa, d'un sistema, etc.): *Falhida politica*.

falhiment n.m. Bancarota. Var.: **faliment**.

falhir vi. (*falhissi*) 1. Èstre sus lo ponch de, sensa finalament faire l'accion: *Ai falhit partir*. Var.: **falir**. Sin.: **mancar**. 2. Estre en fauta; non capitair. ♦ vt. ind. (*à*) Mançar à; pas tenir: *Falhir à una promessa, à un engatjament*.

falhit, ida adj. e n. Qu'es declarat en redreïçament ò en liquidacion judiciària. Var.: **falit**. ♦ adj. *À jorn falhit*: À la fin dau jorn.

falhòt, a adj. Falord.

fàlia n.f. Fala.

falibilitat n.f. Falhibilitat.

falible, a adj. Falhible.

falibusta n.f. Flibusta.

falibustier n.m. Flibustier.

farabustier n.m. Flibustier.

faribusta n.f. Flibusta.

faribustier n.m. Flibustier.

felibustier n.m. Flibustier.

faliment n.m. Falhiment.

falir vi. e vt. ind. Falhir.

falit, ida adj. Falhit.

fallaciós, oa adj. Enganaire: *D'arguments fallaciós*.

fallaciosament adv. D'un biais fallaciós. Sin.: **insidiós, mençoneguier, perfide**.

fallaciosament adv. D'un biais fallaciós. Sin.: **insidiosament, mençoneguierament, perfidament**.

fallic, a adj. Relatiu au fallus, àeu forma, au culte dau fallus. ◇ (psican.) Relatiu au fallus en tant que li si rapoàrton lo desidèri e la foncion simbolica. ◇ *Estadi fallic* ò *fasa fallica*: Fasa dau desvolopament de la sexualitat infantila pendent la quala li pulsions s'organison, per lu doi sèxes, à l'entorn de la foncion simbolica dau fallus.

fallina n.f. Principi toxic de l'amanita falloïda e d'autres fonges verinós. Var.: **falloïdina**.

fallinic, a adj. Que pertòca la fallina.

fallocentric, a adj. Relatiu au fallocentrisme; que lo manifestà.

fallocentrisme n.m. Sistema de pensada dins lo quau lo fallus constituís la valor significativa fundamentala.

falocracia n.f. Comportament que tende à assegurar e à justificar la domincacion dei òmes sobre li fremas.

falocrata adj. e n.m. Que lo sieu comportament e li sieu paraulas son dictats per la fallocracia.

falocratic, a adj. Relatiu à la fallocracia.

falloïde, a adj. 1. En forma de fallus. 2. *Amanita falloïda*: Amanita d'una espècia mortalament toxica, foarça comuna, dau capeu jaunastre ò verdastre, qu'apareisse en estiu e en auton. Sin.: **lera vèrda picotada**. (J.Barla).

falloïdina n.f. Fallina.

fallus n.m. 1. (Antiqu.) Representacion dau membre viril en ereccion, simbòle de la feconditat de la natura. 2. (psican.) Membre viril en tant que simbòle de la diferença dei sèxes. 3. Fonge de forma fallica e de l'odor foarça desagradiva (Família dei basidiomicèts). Sin.: **piston**, *Phallus impudicus* (Barla, Romagnesi).

falò n.m. Fuèc de gaug.

falopa n.f. (mar.) Mena de nau pichona m'ai rems, intermediària entre la feloca e lo caïc.

falord, a adj. Tèrne: *Un personatge falòt*. Var.: **falhòt**. Sin.: **nèsci**, **fotrasson**, (pop.) **conàs**.

falorda n.f. Fais de grossi brancas ligadi ensèm.

falordàs, assa n. Brave colhon, persona mai que bèstia, mièg-foal.

falorditge n.m. Cagada (pop.).

falordejar vi. Faire de bestiesas, de colhonadas.

falordisa n.f. Bestiesa, colhonada; folastritge.

falòt n.m. Fanau, lantèrna. Var.: **faròt**.

falquet n.m. Pichin falcon.

falsafà n.f. Fàlsafa.

fàlsafa n.f. Part de la filosofia islamica qu'intègra lu fondaments logics e scientifics de foant grèga. Var.: **falsafà**.

falsificabilitat n.f. (filos.) Possibilitat, per un enonciat scientific, d'èstre contradich per una experimentacion. Var.: **faussificabilitat**.

falsificable, a adj. Que pòu èstre falsificat. Var.: **faussificable**.

falsificacion n.f. Accion de falsificar; lo sieu resultat. Var.: **faussificacion**.

falsificar vt. (*falsifiqui*) Alterar, desnaturar, modificar volontariament per enganar: *Falsificar una firma, un document*. Var.: **faussificar**.

falsificator, tritz n. Persona que falsifica. Var.: **faussificator**.

falun n.m. Ròca sedimentària mau consolidada, rica en brigas de cauquilhas, emplegada coma amendament dei tèrras agricòli.

falunar vt. Amendar (una tèrra) mé de falun.

falunatge n.m. Accion de falunar de tèrras agricòlas.

faluniera n.f. Carriera de dont si pòu extraire de falun.

fam n.f. 1. Besonh de manjar, rendut sensible mé de contraccions de l'estòmegue vuèi. ◇ *Una fam de lop, una fam de l'ors*: Una fam foarça viva. 2. Desidèri ardent de, ambicion per: *Aver fam de poder*. 3. Situacion de famina dins un país, una region: *Luchar còntre la fam dins lo monde*. Sin.: **talent**.

fama n.f. Reputacion; celebritat.

famarassa n.f. Famina. Sin.: **malafam**, **afamança**.

famassa n.f. Fam gròssa.

famat, ada adj. Si di de quauca ren qu'a tala ò tala fama. ◇ *Mau famat*: Qu'a marrida reputacion, en particularier en parlant d'un luèc.

famelic, a adj. Amaigrit per la manca de noiridura.

famgala n.f. Fam secutaira, preissanta. Sin.: **talentàs**. Var.: **famgana**. (Etim. occ. *fam*, e bretona *gwall*: marrit).

família n.f. 1. Ensèm format dau paire, de la maire (ò de doi adultes ligats per un contracte de maridatge ò assimilat) e dei enfants: *Cap de família*. ◇ *Nom de família*: Nom de maion, nom d'ostau. 2. (espec.) Lu enfants d'una cobla: *Una família nombroa*. 3. Ensèm dei personas qu'an un ligam de parentèla per lo sang ò per aliança. ◇ *Ària de família*: Semblança marcada entre personas dau meme sang. 4. Grope d'èstres ò de caus que presènton de caractèrs comuns: *Appartenir à la mema família politica*. 5. (mat.) Ensemble d'elements qu'apartènnon à un ensèm donat. ◇ *Família indexada*: Família d'elements d'un ensemble E, qu'à cadun si fa correspoandre un element i d'un ensemble I (si nòta $(x_i) \in I$). 6. (ling.) *Família de lengas*: Ensèm de lengas qu'an una origina comuna. ◇ *Família de mòts*: Ensèm de mòts qu'an la mema raïç. 7. (biol.) Division sistematica d'un òrdre ò d'un sota-òrdre que recampa lu genres qu'an totplen de caractèrs comuns.

familiar(i), ària adj. Familiar(i).

familhal, a adj. Familial. Var.: **familhau**.

familiarament adv. Familiarament.

familiarisacion (-izacion) n.f. Familiarisacion.

familiarisar (-izar) vt. Familiarisar.

familhassa n.f. Família grandassa.

familhau, ala adj. Familhal.

familheta n.f. Familhòta.

familhier n.m. Aqueu que viu dins l'intimitat d'una persona, que trèva abitualament un luèc; abituat: *Lu familhiers d'un cafè*.

familhòta n.f. Família pichina. Var.: **familheta**.

familial, a adj. Que pertòca la família. ◇ *Malautia familiar*: Malautia ereditària que tòca de membres d'una mema família. Var.: **familiaiu**, **familhal**, **familhau**.

familiala n.f. Automobila de torisme, carroçada per transportar entre 6 e 9 personas.

familiarisme n.m. Tendença à sotalinhar l'importança sociala de la família.

familiar(i), ària adj. 1. Que si saup, que si conoisce ben, que si fa ben per abitud: *Una votz familiaria, aquesta question m'es familiaria*. 2. Si di d'un mòt, d'una expression, que s'emplègon correntament ma poàdon èstre sentits coma desplaçats dins d'uni relacions socials ò dins lu escrichs. Var.: **familiar(i), ària**.

familiarament adv. D'un biais familiar. Var.: **familiarament**.

familiarisacion (-izacion) n.f. Accion de familiarisar; fach de si familiarisar. Var.: **familiarisacion (-izacion)**.

familiarisar (-izar) vt. Rendre familiar; acostumar, abituat: *Familiarisar quauqu'un embé la montanha*. Var.: **familiarisar (-izar)**. ◆ **si familiarisar** v.pr. Si rendre una caua familiaria per la practica; s'acostumar.

familiaritat n.f. Granda intimitat; biais familiari de si comportar. Sin.: **privadaça**. ◆ pl. Biais troup liures: *Pilhar de familiaritats mé quauqu'un.*

familiu, ala adj. Familiar.

famelistèri n.m. 1. Establiment cooperatiu sus lo sistema dau falanstèri. 2. Cooperativa obriera de produccion.

famina n.f. Mancança totala d'aliments dins una region pendent un periòde donat. Sin.: **malafam, afamança**. ◇ *Una paga de famina*: Una paga foarça bassa.

famós, oa adj. 1. Que s'en es parlat, en ben ò en mau. 2. (fam.) Superior, remirable.

famosament adv. (fam.) D'un biais remirable; totplen.

fan n. (anglés) Afeccionat, passionat (espec. d'un cantaire, d'un actor, etc.). Sin.: **afogat, estrambordat**.

fanar vi. Passir. Sin.: **blagir, blasir**.

fanatic, a adj. e n. 1. Qu'es animat d'un zèle sensa limit per una doctrina, una opinion. 2. Qu'a una passion, una admiracion per quauqua ren, per quauqu'un. ◆ adj. Qu'a lu caractèrs dau fanatisme: *Un article fanatic*.

fanaticament adv. D'una mena fanatica.

fanaticacion (-izacion) n.f. Accion de fanatisar; fach d'èstre fanatisat.

fanatisar (-izar) vt. Rendre fanatic.

fanatisme n.m. Esperit, comportament de fanatic.

fanatron n.m. Redreïaire de corrent format d'un tube electric à vapor de mercuri.

fanau n.m. 1. Lanterna, quala que sigue. 2. (mar.) Lanterna ò fuèc emplegats à bòrd dei naus e per lo balisatge dei costas. Sin.: **lanterna granda, far**. ◇ Expr. *Aver lo nas coma lo fanau de Vilafranca*. 1536: «... auriam (las galeras) leu pres una barca de Cassis mes a vist lo fanaut et s'es gandit...» A.C. Arle.

fanclub n.m. (angl.) Associacion que recampa d'afeccionats d'un artista (d'un cantaire, etc.).

fundango n.m. (mòt espanhòu) Dança e ària espanhòus de ritme pusleu viu, acompanhats de guitarra e de castanhetas.

fanèr n.m. Produccion protectritz aparenta de l'epidèrma dei vertebrats (pels, plumas, onglas, àrpias, esclòps, etc.).

fanerofòre, a adj. Que dona de fanèrs.

fanerogame, a adj. e n.m. ò n.f. (bot.) *Fanerogames*: Embrancament que comprèn li plantas que si reproduon per flors e per granas, coma lu angiospèrmas e lu gimnospèrmas. Sin.: **espermatoçit**.

fanerogamia n.f. Part de la botanica qu'estúdia li plantas de flors.

fanfara n.f. 1. Orquèstra compauada de coires. 2. Concèrt de trompetas, de clarons, etc. ◇ (espec.) Música militària à basa d'instruments de coire. 3. À la çaça, sonaria per lançar lo cèrvi.

fanfarin n.m. Gròs pale.

fanfaron, a n. Que vanta exageradament li sieu qualitats, li sieu capitadas, reali ò suspauadi. Sin.: **arleri, vanaglòria, esbrofaire, bulo, sautarèu, marjassa** (m),

sauta-mi davant, farfantaire, talhavent. ◆ adj. Que presenta aqueu caractèr: *Un comportament fanfaron*.

fanfaronada n.f. Accion, paraula de fanfaron. Sin.: **marjassada, esbrofa, farfantaria, fanfaronaria**.

fanfaronar vi. Fanfaronear, farfantejar.

fanfaronaria n.f. Fanfaronada.

fanfaronear vi. (*fanfaronei*) Faire lo fanfaron. Var.: **fanfaronejar, farfantejar**. Sin.: **faire Miqueu l'ardit**.

fanfaronejar vi. Fanfaronear.

fanfartejar vi. Fanfaronear.

fanfòrnia n.f. 1. (mús.) Instrument de música populària format d'una lengüeta plegadissa fixada dins un encastre, que la boca de l'instrumentalista n'amblicifica lo son. 2. (fig.) Frema nèscia, que non saup s'ocupar de la sieu maion. Sin.: **toarca, patrassiera, chautron, choaspa**.

fanfornier, a adj. Nèsci. Sin.: **babeu, colhon, simplari, bavèca, auceu**.

fanfre n.m. Peis dei esteus coraliens (*Balistas carolinensis*). Aqueu tèrme si pòu tambèn aplicar au pilòt (*Naucrates ductor*).

fanga n.f. 1. Tèrra trempada d'aiga. Sin.: **beta, pauta, baudra, arenàs**. 2. (geol.) Depaus fin trempat d'aiga; depaus dei grands fonds oceanics. 3. (fig.) Estat d'abjeccion, de misèria profunda: Cabussar dins la fanga.

fangàs n.m. Luèc plen de fanga.

fangassa n.f. Fanga espessa, que pega. Sin.: **pautassa, baudrassa**.

fangassejar vi. Caminar dins la fanga. ◆ vt. Regisclar embé de fanga.

fangassier n.m. Auceu cambarut m'au bec ponchut que si noirisse d'invertebrats dins lu palús (*Rallus aquaticus*). Sin.: **rasclèt, cambassa, bec roge, capelut, rasclè**. (Fam. dei ralidats).

fangassiera n.f. Proteccion còtra la fanga, dins una carreta.

fanguala n.f. (fam.) Ponchapen dins lo posterior.

fangós, oa adj. Betós. Sin.: **baudrós, pautós**.

fangoterapia n.f. Terapia qu'emplaga lu banhs de fanga.

fangum n.m. La fanga, en general.

fanhanhon n.m. (med.) Produch de la concepcion pas encara arribat à tèrme, ma que presenta li formas de l'espècia, vesibli à l'uèlh nud. Sin.: **creaturon, prenhon, fètus**.

fania n.f. (fis.) Caracteristica de l'intensitat luminoà percebuda (per rapoart à l'intensitat luminoà objectiva).

fanit, ida adj. Capòt, au juèc.

fanotron n.m. (electr.) Redreïador de corrent, format d'un tube electronic emplit de vapors de mercuri.

fantaria n.f. (it.) Infantaria.

fantasc, a adj. Subjècte à de capricis, à de fantasias estranhi. Sin.: **capriciós, original, talentin**.

fantascaria n.f. Umor fantasca.

fantascòpi n.m. Lanterna magica.

fantasia n.f. 1. Creativitat liura e imprevisibla. Sin.: **farlanda, fantaumaria**. 2. Caprici, gust estranh e que non dura: *Si plegar ai fantasias de quauqu'un*. ◇ À,

segond la mieu fantasia: Coma m'agrada, en foncion de la mieu umor dau moment. Sin.: **au mieu èime**. 3. Òbra d'imaginacion; creacion que non seguisse li règlas establidi d'un genre. 4. *Jòia (de) fantasia*: Jòia que non es d'una matèira preciosa. ◇ Pain (de) fantasia: Pan que si vende à la pèça e non au pes. 5. Demostracion equèstra de cavaliers arabes.

fantasiós, oa adj. Plen de fantasia.

fantasista adj. e n. Qu'obeïsse unicament ai capricis de la sieu imaginacion. ◆ n. Artista que canta o cuènta d'istòrias.

fantasma n.m. Representacion imaginària que tradue de desidèris pauc ò pron conscients (lu projèctes, li realisations artistiqui son de fantasmas conscients, lu pantais, lu simptòmas nevrotics son de fantasmas inconscients).

fantasmagoria n.f. 1. Procediment que consistisse à faire aparéisser de figuras irreali dins una sala escura, au mejan d'efèctes optics. 2. Espectacle encantareu. 3. (lit.) Presença, dins una òbra, de nombrós temas e motius fantastics pròpris à crear una atmosfèra sobrenaturala.

fantasmagoric, a adj. Qu'apartèn à la fantasmagoria.

fantasmar vi. Aver de fantasmas, s'abandonar à de fantasmas.

fantasmatic, a adj. Relatiu au fantasma.

fantassin n.m. (de l'it. *fantaccino*, pejoratiu e diminutiu) Militari de l'infantaria. Sin.: (pop.) **pistapauta**.

fantastic, a adj. 1. Que l'imaginacion a creat; quimeric. 2. (espec.) Qu'emplega lo fantastic coma mejan d'expression, en literatura e dins li arts. 3. (psiquiatria) *Deliri fantastic*: Parafrenia. 4. Extraordinari, incredible: *Idea fantastica*.

fantastic n.m. Forma artistica e literària que repilha lu elements tradicionals dau meravilhós e mete en evidença l'intrada de l'irracional dins la vida individuala ò collectiva.

fantasticament adv. D'un biais fantastic.

fantauma n.m. 1. Aparicion d'un moart sota l'aspècte d'un èstre vertadier. Var.: **fantaume**. Sin.: **trèva, esperit, espant**. 2. (lit.) Persona, caua qu'a gaire de realitat. 3. Persona, caua qu'existisse unicament dins l'imaginacion ò existisse ma sensa jugar efectivament lo sieu ròtle: *Un govèrn fantauma*. 4. (med.) *Membre fantauma*: membres que d'unu amputats an la sensacion d'aver encara, cen que tradue la persistença de la consciença dau còrs dins la sieu totalitat. 5. Fuèlh, carton que si mete à la plaça d'un libre sortit d'una estatgiera de biblioteca, d'un document, etc.

fantaumaria n.f. Bestiesa, enfatilhage. Var.: **fantaumesc**. Sin.: **pantaissada, somiadís, enfantolite**.

fantaumatic, a adj. Que tèn dau fantauma.

fantaume n.m. Fantauma.

fantaumear vi. (*fantaumei*) Fantaumejar.

fantaumejaire, airtz adj. Badin, folastrejaire.

fantaumejar vi. 1. Repepiar. 2. Badinar. Var.: **fantaumear**. Sin.: **folastrejar**.

fantaumesc n.m. Fantaumaria.

fantaumet n.m. Si dins d'una persona que folastreja.

fantaumier, a adj. Que repèpia.

fantin n.m. (anc.) Menaire de la poasta à cavaus.

faquin n.m. 1. Dandi. 2. Òme impertinent e mespresable.

faquinaria n.f. Acte d'un faquin.

faquinejar vi. Si comportar en faquin.

faquir n.m. Asceta musulman ò indó. 2. Persona que fa en public de torns divèrs (insensibilitat, ipnòsi, etc.).

faquirisme n.m. Ensèm dei fenomènes sobrenaturali que la sieu manifestacion es atribuïda au poder dei faquirs.

far vt. Faire.

far n.m. 1. Torre auta qu'en cima poarta un fogau pauc ò pron potent destinat à guidar li naus pendent la nuèch: *Lo far d'Alexàndria*. Sin.: **lantèrna granda, fanau**. ◇ Dispositiu analògue per la navigacion aerenca. 2. Lume plaçat à l'avant d'un veïcule per esclairar la rota de nuèch. 3. (lit.) Persona ò caua que sièrve de guida, de modèle: *Lo far dau monde liure*.

far n.m. Flan breton mé de raïms sècs ò de pruneus.

farabalà n.m. Falbalà.

farabustier n.m. Pirata, bocanier. Sin.: **escumaire**. Var.: **faribustier**. (Etim. neerl. *vrijbuitter*).

farad n.m. (electr.) Unitat de mesura de capacitat electrica (simb. F) qu'equivau à la capacitat d'un condensator electric entre li armaduras dau quau apareisse una diferença de potencial de 1 vòlt quora es cargat d'una quantitat d'electricitat de 1 colomb.

faraday n.m. Quantitat d'electricitat, egala à 96490 colombs, que, dins l'electrolisi, rompe una valença d'una mòla de l'electrolit.

faradic, a adj. *Corrent faradic*: Corrent d'induccion emplegat en terapeutica e en neurofisiologia.

faradisacion (-izacion) n.f. Usatge medical dei corrents d'auta tension.

faramauca n.f. Babau.

faraminós, oa adj. Espantant, extraordinari: *Un prètz faraminós*.

farampola n.f. Caulet (L'Escarena). Var.: **faràmpola**.

farampolier, a n. Persona que manja totplen de caulets.

farandola n.f. Dança provençala à 6/8, executada per una cadena alternada de dançaires e de dançairitz, au son de galobets e de tarmborins. Var.: **farandòla**.

farandòla n.f. Farandola.

farandolaire, airtz adj. e n. Persona que dança la farandola.

faraon n.m. 1. Sobeiran d'Egipte anciana. 2. Ancian juec d'azard, analògue au camin de fèrre modèrne.

faraonian, a adj. Faraonic.

faraonic, a adj. Var.: **faraonian**. Sin.: **enòrme, considerable, astronomic**.

farasson n.m. Blest d'una lampa d'òli: «*Dau calen amursit cercon lou farassoun*» (Rancher).

farassonnier, a adj. e n. Pelandron, pigre.

farastelar vi. (*farastèli*) Entrabucar.

farbalà n.m. Falbalà.

farbèla n.f. Mena de dentela gròssa que lo sieu teissatge compoarta tres sistemas de fieus d'evolucion desapariera.

farça n.f. 1. Chapladís d'èrbas, de liumes, de carn, que si mete au dedintre d'un peis, d'un tomati, d'una cogordeta, etc. Var.: **farçum**. Sin.: **emplum**. 2. Menchonada. Sin.: **farcejada**, **despièch**, **badinaria**. 3. (lit.) Intermèdi medieval comic dins la representacion d'un mistèri pi, à partir dau siècle XIIIⁿ, pichina pèça comica que presenta d'un biais satiric li usanças e la vida quotidiana.

farcejaire, airtiz adj. Badin, leugier. Sin.: **menchonier**, **badinaire**.

farcejar vi. Badinar. Sin.: **menchonar**.

farçin n.m. Ronha (malautia dei cavaus).

farçir vt. (*farçissi*) 1. Emplenar de farçum. 2. (fig.) Clafir, sobrecargar (quauqu'un, la tèsta, l'esperit) de (quauqua ren): *Farçir un discors de citacions*. ♦ **si farçir** v.pr. Faire mé desplacer (una caua desagradiva); suportar (una persona desagradiva). Sin.: **s'enquilha**, **s'embocar**.

farçit, ida adj. Garnit de farçum. ♦ n.m. Liume, etc., garnit de farçum: *Lu farçits niçards*.

farcon n.m. Falcon.

farçum n.m. Chapladís d'èrbas, de liumes, de carn, que si mete au dedintre d'un peis, d'un tomati, d'una cogordeta, etc. Var.: **farça**.

fard n.m. 1. Composicion cosmetica destinada à escondre li decas de la pèu, à modificar l'esclat ò la color de la carnason. Var.: **afard**. 2. (lit.) *Parlar sensa fard*: Parlar directament, sensa engan. Sin.: **parlar sensa bescontorn**, **sensa torn ni vòuta**.

farda n.f. Vestiment frust, de marrida qualitat; estraça. Sin.: **fripa**.

fardada n.f. Paquet de mèrç, balòt. Var.: **fardeu**, **fais**.

fardaire, airtiz n. Friplier.

fardaria n.f. Friparia.

fardelier, a n. Faissier.

fardar vt. 1. Metre de fard sus: *Fardar la cara d'un actor*. ◇ (fig.) *Fardar la veritat*: Escondre cen que porria semblar desagradiv. Var.: **enfardar**. 2. (comèrci) Curbir de produchs endecats mé d'autres de boana qualitat per enganar lo client. ♦ **si fardar** v.pr. Si metre de fard sus la cara.

fardaria n. f. Luèc, comèrci dont si vèndon de fardas.

fardassejaire, airtiz n. Farfolhaire.

fardassejar n. Farfolhar.

fardassier, a n. Persona que vende de fardas. Sin.: **friplier**.

fardatge n.m. 1. (comèrci) Accion de fardar. 2. (mar.) Jaç de fais que si mete en fond d'estiva d'una barca ò d'una nau per entravar que l'aiga de la santina degalhe la mèrç.

fardelet n.m. Pichin fardeu. Sin.: **faisset**.

fardeu n.m. 1. Paquet de mèrç, balòt. Sin.: **fais**, **fardada**. 2. Vestiments que si dónon à una filha que si va maridar; lo tot dei vestiments d'un enfant que va en internat.

faré n.m. Maion tradicionala de Polinesia.

farfadet n.m. Folaton. Sin.: **fadet**.

farfantaria n.f. Fanfaronada.

farfantejaire, airtiz adj. e n. Fanfaron.

farfantejar vi. Fanfaronar.

farfantèla n.f. 1. Berluga. 2. Cresença foaravertadiera, pensada quimerica que trebola l'èime: *Si faire de farfantèlas*. Sin.: **enlusiment**, **illusion**.

farfantelaire, airtiz adj. e n. 1. Que pertòca li farfantèlas. 2. Persona sota l'empresa de farfantèlas.

farfantelar vi. (*farfantèli*) 1. Si faire de farfantèlas. 2. Aver la berluga.

farfolhaire, airtiz adj. e n. Que farfolha. Var.: **forfolhaire**. Sin.: **fardassejaire**.

farfolhar vi. Cercar en metent tot en desòrdre. Sin.: **forgonear**. Var.: **forfolhar**. Sin.: **fardassejar**.

farga n.f. 1. Atalhier dont si travèlhon lu metals au fuèc e au marteu sus l'enclutge. Sin.: **fòrja**. 2. Forneu per lo trabalh à caud dei metals e dei aliatges. Sin.: **fàbrega**, **fabraria**.

fargable, a adj. Que pòu èstre fargat.

fargaire, airtiz n. (lit.) Qu'inventa (pusleu per faire de mau, per enganar): *Un fargaire de calomnias*.

fargar vt. (*fargui*) 1. Façonar (generalament à caud) per desformacion plastica un metal, un aliatge, per li donar una forma, de dimensions e de caracteristicas definidi. Sin.: **fabregar**, **faurejar**, **forjar** (fr.). ◇ (fig.) *Fargar un caractèr*: Lo formar per afrontar li espròvas de la vida. 2. Inventar, imaginar: *Fargar un mòt noueu*.

fargat, ada adj. Travallhat à la farga. Sin.: **fabregat**, **faurejat**.

fargatge n.m. Accion de fargar.

fargaton n.m. (mar.) Fregata pichona; nau de pichona dimension sensa cubèrta. 1536: «...*las callas (letras) fan mension de XX galeras e dos fargatons, como poyres veser...*» A.C. Arle CC545 L. 426. Var.: **fregaton**.

faribòla n.f. (sobretot au pl.) Prepaus sensa gaire de valor.

farigaudaria n.f. Folia.

farígola n.f. Ferígola.

farigoleta n.f. Ferigoleta.

farilhon n.m. (mar.) 1. Isoleta formada d'un rocàs en forma de bauç. 2. Fais de boasc gras atubat dins un recipient plaçat à la popa d'un bateu per faire lume à la pesca. Sin.: **fasquier**.

farina n.f. 1. Pòuvera que vèn en esquiçant lu grans dei cerealas ò d'uni leguminoas. 2. *Farina de boasc*: Produch obtengut per fragmentacion de bòfas e de ressum, emplegat coma abrasiu, coma produch per netejar, etc.

farinaceu, ea adj. Qu'a la natura ò l'aparença de la farina.

farinada n.f. 1. Aliment ò beure a basa de farina per lo bestiau. 2. Bulhida de farina. Sin.: **potròla**.

farinaire, a n. Molinier.

farinar vt. Esposcar de farina. Var.: **enfarinar**.

farinatge n.m. Alteracion d'una pintura que, sota l'accion d'agents atmosferics, si recuèrbe d'una pichina posca gaire aderenta.

- farinejar** vi. Èstre farinós.
- farinet** n.m. Fonge manjadís, de color saura, caracterisat per de pichins agulhons plaçats sus la camba e sota lo capeu. Sin.: **moissin ros**, **aurilheta espinoa**. (*Hydne repandum*).
- farineu, èla** adj. Farinós.
- faringal, a** adj. e n.f. Si di d'una consonanta articulada en raprochant la raïç de la lenga e la paret arrier de la faringe. Var.: **faringau**.
- faringat, ada** adj. De la faringe. Var.: **faringian**, **faringeu**.
- faringau, ala** adj. Faringal.
- faringe** n.f. Conduch muculo-membranós entre la boca e l'esofague, dont si cróson li vias digestivi e li vias respiratòri. Var.: **farinx**.
- faringectomia** n.f. (cir.) Incision cirurgicala de la faringe.
- faringeu, ea** adj. De la faringe.
- faringian, a** adj. Faringat.
- faringisme** n. m. Contraccion espasmodica dei muscles de la faringe.
- faringiti** n.f. Inflamacion de la faringe.
- faringografia** n.f. Examèn radiografic de la faringe.
- faringolaringiti** n.f. Inflamacion que tòca à l'encòup la faringe e la laringe.
- faringoscòpi** n.m. (med.) Instrument per examinar la faringe.
- faringoscopia** n.f. Faire un examèn de la faringe.
- farinier, a** n. Persona que vende de farina.
- fariniera** n.f. Mòble dins lo quau si consèrva la farina.
- farinòla** n.f. Planta erbacea m'ai fuèlhas triangulari, que creisse au mitan dei culturas e dei escombras. (*Chenopodium album*).
- farinós, oa** adj. 1. Que contèn de farina ò de fecula. 2. Qu'es ò que sembla cubèrt de farina. 3. Qu'a l'aspècte ò lo gust de la farina. Var.: **farnós**, **farineu**.
- farinós** n.m. Vegetal alimentari que pòu fornir una farina.
- farinx** n.m. Faringe.
- farisaïc, a** adj. Dei fariseus; dau farisaïsme.
- farisaïcament** adv. Dins lo biais dei fariseus.
- farisaïsme** n.m. 1. Estacament exagerat ai detalls de la practica religioa; ritualisme, formalisme. 2. Manifestacion ostentatòria e ipocrita de vertut ò de pietat. Sin.: **faussetat**, **ipocrisia**.
- farisenc, a** n. e adj. Fariseu.
- fariseu, ea** adj. e n. 1. Membre d'una sècta judiva apareissuda au s. II^a av. J.-C., que pretendia d'observar rigorosament e estrechament la lèi de Moisés ma que, dins l'Evangèli, es acusada d'ipocrisia e de formalisme. 2. Persona que la sieu pietat e la sieu vertut son unicament exteriori. ◇ Persona qu'afècta un respècte estrech d'una morala tota formala e que s'en sièrve per jutjar mé severitat li accions dei autres. Sin.: **fausson**, **ipocrita**, **cacholeta**. Var.: **farisenc**.
- farlabic** n.m. Farlabica.
- farlabica** n.f. Falsificacion. Var.: **farlabic**. Sin.: **faussificacion**, **farlataria**.
- farlabicaire, airtz** adj. e n. Falsificaire. Sin.: **faussificaire**, **farlataire**.
- farlabicar** vt. (*farlabiqui*) Falsificar. Sin.: **faussificar**, **farlatar**.
- farlanda** n.f. Frasca, fantasia. *Li farlandas de la regina Joana de Provença*. Sin.: **escarbicadas**.
- farlatar** vt. Mesclar me de substànças desparieri. Sin.: **farlabicar**, **alterar**, **desnaturar**.
- farlataria** n.f. Accion de farlatar.
- farlengar** vt. (pop.) Vestir.
- farlengas** n.f. pl. Vestiments.
- farluquet** n.m. Òme frivòle e pretensiós.
- farmaceutic, a** adj. Que pertòca la farmacia: *Especialitat farmaceutica*.
- farmacia** n.f. 1. Sciènça dei medicaments, de la sieu composicion e de la sieu preparacion. 2. Negòci, local dont si prepaçon, dont si vèndon de medicaments. 3. Armari pichin ò estug portatiu dont si méton de medicaments.
- farmacian, a** n.m. Doctor en farmacia; persona que tèn una farmacia. Sin.: **farmacista** (it.).
- farmacocinetica** n.f. Estudi de cen que devènon lu medicaments dins l'organisme (absorpcion, fixacion, transformacion, eliminacion).
- farmacista** n. Farmacian.
- farmacocalcita** n.f. (miner.) Arseniat idratat de coire.
- farmacodependença (-ència)** n.f. Dependènça toxicomaniaca ai medicaments.
- farmacodinamia** n.f. Sciènça qu'a per objècte l'estudi de l'accion dei medicaments dins l'organisme. Var.: **farmacodinamica**.
- farmacodinamic, a** adj. Que pertòca la farmacodinamia, la farmacodinamica.
- farmacodinamica** n.f. Accion dei medicaments dins l'organisme; farmacodinamia, branca de la farmacologia qu'estúdia aquesta accion.
- farmacogenetica** n.f. Sciènça qu'estúdia l'influènça dai factors genetics sus la reaccion de l'organisme ai medicaments.
- farmacologia** n.f. Estudi scientific dei medicaments e dau sieu emplec.
- farmacologic, a** adj. De la farmacologia.
- farmacologista** n. Farmacològue.
- farmacològue, òga** n. Especialista de farmacologia. Var.: **farmacologista**.
- farmacomania** n.f. Toxicomania que consistisse à consumir de medicaments d'un biais abusiu.
- farmacopea** n.f. 1. (m'una majuscula) Recuèlh oficial que contèn la nomenclatura dei medicaments, la sieu composicion, lu sieus efèctes, etc. 2. Ensèm de remèdis: *La farmacopea dei medecinas orientali*.
- farmacopsiquiatria** n.f. Estudi dei medicaments qu'entúron de disturbaments mentals.
- farmacoradiologia** n.f. Examèn radiologic sota l'influènça d'una substànça que ne pòu modificar lo comportament.
- farmacoterapia** n.f. Art de curar au mejan de medicaments.

farmacovigilança (-ància) n.f. Centralisacion, contraròtle e difusion dei informacions sobre lu efèctes nocius ò imprevisats dei medicaments.

farnatge n.m. Farinatge.

farneu n.m. (mar.) 1. Cordatge que tèn la ròda dau timon. 2. Cordatge que sièrve per mòure lo timon.

farnós, oa adj. Farinós.

faròt n.m. Falòt. Sin.: **far, fanau**.

faròt, a adj. 1. Coquet, elegant. Sin.: **aliscat, lisquet, corós**. 2. Fanfaron, pretensiós.

farotament adv. D'un biais faròt. Sin.: **elegantament**.

farotaria n.f. Elegança.

farotejar vi. Faire lo bulo; si gonflar d'importança.

farrat n.m. Coàs. Var.: **ferat**.

fasa n.f. 1. Cadun dei cambiaments, dei aspèctes successius d'un fenomène en evolucion; cada periòde que correspoande à un d'aquels cambiaments. 2. Cadun dei aspèctes diferents que la Luna e quauqui planetas presènton en foncion de la sieu posicion per rapoart au Soleu e à la Tèrra. 3. (quim.) Part omogenea d'un sistema: *L'aiga e lo glaç son doi fasas d'un meme còrs pur*. 4. (fis.) Constanta angulara d'un movement vibratòri. ◇ Quantitat $\omega + \varphi$ (dont ω es la pulsacion, t lo temps e φ la fasa à l'origina) que lo sieu cosinus representa la variacion d'una grandor sinusoïdala. ◇ *Fenomènes periodics en fasa*: Fenomènes periodics d'una mema frequença que vàron d'un meme biais e que presènton de maxims e de minimoms simultaneus. ◇ (fig.) *Èstre en fasa mé quauqu'un, quauqua ren*: Èstre en acòrdi, en armonia ensèm m'elu.

fasable, a adj. Que pòu èstre fach. Sin.: **executable**.

fasamètre n.m. (electr.) Aparelh que sièrve à mesurar la diferença de fasa entre doi corrents alternatiu de mema frequença.

fasan n.m. Faisan.

fasana n.f. Faisana.

fasanaria n.f. Faisanaria.

fasandar vt. Faisandar. ◆ **si fasandar** v.pr. Si faisandar.

fasaneu n.m. Faisaneu.

fasianidat n.m. *Fasianidats*: Família d'auceus Sin.: **Fasianides**.

fasianide n.m. Fasianidat.

fascicle n.m. Cada liurason d'un obratge publicat per partidas successivi. ◇ *Fascicle de mobilisacion*: Document donat à un reservista per li indicar cen que deu faire en cas de mobilisacion. Var.: **fascicul(e)**.

fascicul(e) n.m. Fascicle.

fasculat, ada adj. 1. (biol.) Acampat en faisieu. ◇ (bot.) *Raiç fasculada*: Dins la quala non si pòu destriar l'axe principal. 2. (arquít.) *Pilastre fasculat*: Pilier compuat d'au manco cinc columnas jontivi.

fascinacion n.f. 1. Accion de fascinar. 2. (fig.) Atirança irresistibla: *La fascinacion dau poder*. Sin.: **pivelatge, embeliment, emmascament**.

fascinant, a adj. Que fascina. Sin.: **pivelaire, pivelant, embelinaire, emmascant**.

fascinar vt. 1. Atraire, dominar, mobilisar un èstre vivent en lo privant de reaccion defensiva per la soleta potença dau regard. 2. (fig.) Atraire irresistiblement l'atencion per la sieu belessa, etc.; sedurre: *Fascinar lo sieu auditòri*. Sin.: **pivelar, embelinar, emmascar**.

fascisme n.m. Faissisme.

fascista adj. e n. Faissista.

fasedor, a adj. Que pòu èstre fach. Sin.: **executable**.

fasma n.m. Insècte sensa alas que lo sieu còrs alongat sembla li brotilhas ò li brancas que li viu sobre. Var.: **fasme**.

fasme n.m. Fasma.

fasmide n.m. *Fasmides*: Família d'insèctes dau cors foarça alongat, que viu dins li regions caudi e que lo sieu tipe es lo fasma.

fasquier n.m. 1. Lenhier de boasc gras per la pesca de nuèch. 2. Pichin far. Sin.: **farilhon, fustier**.

fast n.m. Pompa, magnificença: *Lo fast d'una ceremònia*. Sin.: **ufana**.

fast, a adj. Favorable, propici à una bèla capitada: *Un jorn fast, un periòde fast*.

fastic n.m. 1. Antipatia. Sin.: **descoar, aversion, òdi**. 2. Embroilh.

fastidi n.m. Torment, enuèi.

fastidiar vt. (*fastidi*, classic *fastídi*) Tormentar, cruciar, enuèiar. ◆ **si fastidiar** v.pr. S'inquietar.

fastidiós, oa adj. Que provòca de fastidi. Var.: **fastigós**.

fastidiosament adv. D'un biais fastidiós.

fastigar vt. (*fastigui*) Provocar lo fastic, lo descoar, l'escufèa. Var.: **enfastigar**. Sin.: **descorar, faire escufèa**.

fastigiat, ada adj. (bot.) Que li sieu brancas van vèrs lo ceu.

fastigós, oa adj. 1. Antipatic. 2. Fastidiós.

fastigosament adv. D'un biais fastigós.

fastós, oa adj. Fastuós.

fastosament adv. D'un biais fastós.

fastuós, oa adj. Que fa vèire totplen de fast: *Menar una vida fastuoa*. Var.: **fastós**. Sin.: **ufanós**.

fastuosament adv. Embé fast. Var.: **fastosament**. Sin.: **ufanosament**.

fat, fada adj. e n. Persona vanitosa, que pròva un contentament excessiu d'eu-meme. Sin.: **arlèri, sautareu, sufisent**.

fatal, a adj. 1. Que lo sòrt a fixat per avança; que deu arribar inevitablament. Sin.: **immancable, indefugible**. 2. Que provòca inevitablament la roïna, la moart: *Una error fatala*. Sin.: **funèst, nefast**. ◇ *Frema fatala*: Frema d'una belessa irresistibla, que semble que sigue mandada dau destin per perdre cu s'en enamora. 3. (tecn.) Si di d'un sotaproduch generat automaticament dins un procèssus de produccion. Var.: **fatau**.

fatalament adv. D'un biais fatal; inevitablament. Sin.: **immancablament, funestament, indefugiblament**.

fatalisme n.m. Doctrina que considèra qu'una causa unica e sobrenaturala fixa totjorn d'avança toi lu eveniments.

fatalista adj. e n. Que s'abandona ai eveniments.

fatalitat n.f. 1. Foaça sobrenaturala que sembla determinar per avança lo cors dei eveniments. Sin.: **astre**, **destin**, **astrada**, **destinada**, **sòrt**. 2. Caractèr fatal, inevitable de quauqua ren. 3. Concors de circonstanças contrari e inevitabli; adversitat que non si pòu explicar; malediccion.

fatau, ala adj. Fatal.

fatessa n.f. Trach de la cara.

fatidic, a adj. Marcat per lo destin: *Lo jorn fatidic*.

fatidicament adv. D'un biais fatidic.

fatiga n.f. 1. Sensacion de lassitge à causa d'un esfoarç, un excès de despensa fisica ò intellectuala. Sin.: **lassiera**, **afanament**, **estraquessa**, **alassament**. ◇ (mar.) Trabalh penós dei galerians foara dau banhe ò dei galèras. Sin.: **corrogada**. 2. (tecn.) Deterioracion intèrne d'un materiau sotamés à d'esfoarç superiors au limit d'endurança, inferiors au limit d'elasticitat. Sin.: **aflaquiment**, **afreuliment**.

fatigabilitat n.f. Propension à èstre las.

fatigable, a adj. Subjècte à la fatiga.

fatigant, a adj. Que fatiga. Sin.: **alassant**, **aflaquissent**, **desanant**, (fam.) **crepant**, **afanaire**.

fatigar vt. (*fatigui*) 1. Causar de lassitge, de fatiga intellectuala ò fisica à (quauqu'un). Sin.: **alassar**, **afanar**, **estracar**, **desanar**, **aflaquir**. 2. Afectar (un organe, un sens): *Lo soleu fatiga lu uèlhs*. 3. Importunar. Sin.: **sansonhar**, **secutar**, **secar**, **tavanejar**, **sadolar**, (pop.) **gonflar**. 4. *Fatigar la salada*: La bolegar longament après l'aver condida. ◆ vi. 1. Provar de fatiga: *En venent vièlh, fatigui mai rapidament*. 2. (tecn.) Aver à suportar un esfoarç tròup important. ◆ si **fatigar** v.pr. 1. Provar ò si donar de fatiga. Sin.: **s'afreulir**, **s'aflaquir**. 2. Si lassar de quauqua ren, de quauqu'un.

fatigat, ada adj. 1. Las. Sin.: **alassat**, **afanat**, **estrac**, **aflaquit**, **desanat**, (fam.) **crepat**. 2. Leugierament malaut: *Non es anat trabalhar, qu'èra un pauc fatigat*. 3. (fam.) Frust: *De braias un pauc fatigadi*.

fatiguejar vi. S'alassar per pas grand cauva.

fatòrga n.f. Sorneta.

fatma n.f. Frema musulmana.

fatràs n.m. 1. Amolonament confús, eteroclit de causas: *Un fatràs de libres*. 2. Ensèm incoerent d'ideas, de paraulas, etc. Var.: **fatrassada**.

fatrasia n.f. Genre literari medieval satiric, que presenta d'incoerenças dins la composicion coma dins li ideas desvelopadi.

fatrassada n.f. Fatràs.

fatrassier, a adj. e n. Que li agrada lo fatràs. Sin.: **gastatot**.

fatuitat n.f. Contentament excessiu qu'una persona pròva per ela-mema, que si manifèsta per una vanitat insolenta. Sin.: **sufisença**.

fau n.m. 1. Aubre dei forèsts temperadi, de la rusca lisca, dau boasc blanc, dur e plegadís, que lo sieu fruch es la faia. 2. Lo boasc d'aquel aubre. Var.: **faut**.

faube, a adj. D'una color que tira sus lo ros. Var.: **faue**, **faubet**.

faubèrt n.m. (mar.) Ramassa que sièrve à netejar l'empoant d'una nau. Sin.: **radassa**.

faubet, a adj. Faube.

fauca n.f. (mar.) Cench verticala qu'entorna la nau au dessobre de la cubèrta. 1989: «... pas besonh de pont ò de fauca que l'ersa risca pas d'embarcar...». Milhaud p.73. Var.: **falca**.

faucet n.m. Gròssa poiera.

fauchon n.m. Poiron per faire de fais, per talhar d'aubrillhons.

faucon n.m. Falcon.

fauconaria n.f. Falconaria.

fauconier, a n. Falconier.

fauconet n.m. Sòrta de pichin faucon gris e blau. Sin.: **albanèl**, **aubanèl**, **aubaneu**.

fauda n.f. 1. Espaci entre la cench e lu ginolhs d'una persona assetada. 2. Pan d'una rauba. 3. Deflector que permete de melhorar la penetracion dins l'ària d'un veicule (automobila, tren, camion).

faudar vt. Plegar una pèça d'estòfa, un lançòu...

faudeta n.f. Pichoni faudilhas magerment per de filhetas.

faudilhas n.f. pl. Vestit femenin que va de la cench fins ai cambas.

faudiu n.m. Vestit de proteccion que si mete sus lo davant per protegir lu vestits que son sota, per si protegir (dei tacas, etc.).

faula n.f. 1. Pichin racònte allegoric, en vèrs ò en pròsa, que contèn una morala: *Li faulas de Rancher*. 2. (lit.) Racònte, prepaus mençoneguier; istòria totalament inventada. 3. Mite.

faulier n.m. Fablier.

faument n.m. Fomentacion (remèdi).

fauna n.f. 1. Ensèm dei animaus d'una zòna donada. 2. (pej.) Ensèm de gents caracteristiqui que trèvon un meme luèc: *La fauna dei seradas niçardi*.

faune n.m. (Antiqu. rom.) Divinitat campèstra representada mé de còrnas e de pens de cabra.

faunesc, a adj. (lit.) Relatiu ai faunes; que sembla un faune.

faunessa n.f. (lit.) Faune femeu.

faunic, a adj. Relatiu à la fauna.

faunistica n.m. Estudi scientific de la fauna à la susfàcia dau glòbe.

faqueta n.f. En fustaria, taula de 2 x 0,5 m.

faure n.m. Fabre.

fauressa n.f. Esposa dau faure.

fauria n.f. Fabraria.

faurejar vt. Fabregar.

faurilhon n.m. Pichin faure.

faurrada n.f. Tonaira.

faus, faussa adj. 1. Contrari à cen qu'es vèr ò just, à l'exactituda. 2. Sensa fondament, que lu fachs non justificon: *Un rasonament faus*. ◇ (psicol.) *Faussa reconoisença*: Illusion que consistisse à assimilar de personas, d'objèctes, de luècs desconoissuts à d'autres ja

conoissuts, à causa de semblanças superficiali. 3. Qu'es solament una imitacion, que non es original, autentic: *De dents faussi, faussa moneda*. 4. Que non es realment cen qu'es nomenat: *Faus acàcia*. 5. Qu'a l'aparença d'un objècte, ma pas la sieu foncion: *Una faussa poarta*. Sin.: **sembla.**: *Una sembla modestia*. ◇ *Faus títol*: Premier títol abreuhat, estampat sus lo fuèlh avant la pàgina títol d'un obratge. 6. Que si fa passar per cen que nos es: *Un faus emplegat dau gas*. 7. Simulat: *Una faussa modestia*. 8. Qu'engana ò esconde lu sieus sentiments: *Un regard faus, una persona faussa*. 9. Que manca de justessa, que non es confòrme à l'armonia: *Una nòta faussa, una votz faussa*. 10. *Carta faussa*: À la belòta, carta desparelhada, que vau mai s'en desbarrassar per si crear una copa.

faus n.m. 1. Cen qu'es contrari à la veritat. 2. Alteracion fraudulosa de la veritat per la fabricacion ò l'usatge d'una pèça, d'un objècte, etc.: *Aqueu testament es un faus*. 3. Còpia fraudulosa d'una òbra d'art originala. 4. Imitacion d'una matèria, d'una pèira preciosa, etc.

faus adv. D'un biais faus: *Cantar faus*.

faussa banda n.f. Faus bòrd.

faus bòrd n.m. (mar.) Inclinason d'una nau sus un bòrd en seguida d'una deca de construccion ò d'una reparticion inegala dei cargas embarcadi. Var.: **faussa bordura**. Sin.: **faussa banda**.

faus bordon n.m. 1. Procediment d'armonisacion originària d'Anglatèrra, contraonch à tres votz nòta còtra nòta, foarça emplegat ai s. XV e XVI dins la música de glèia. Sin.: **rèi**. 2. Tot cant de glèia, especialament armonisacion de psalms. 3. Abelha mascla.

faussa bordura n.f. Faus bòrd.

faus coal n.m. 1. Coal amovible que si mete à una camia, etc. 2. Escuma en dessobre de la bièrra.

faus filet n.m. Contralonja.

fausmonedier, a n. Persona que fabrica de faussa moneda.

faus poant n.m. Poant mobile, dins li naus anciani, en dessota dau poant superior. Sin.: **cadastra**.

faus òrle n.m. Òrle fach d'una benda de teissut raportada. Sin.: **ròda**.

faus plec n.m. Plec fach accidentalament.

faussa cubèrta n.f. Faus poant.

faussa jacilha n.f. Avortament espontaneu.

faussament adv. 1. D'un biais faus, injust. 2. D'un biais ipocrita, afectat.

faussar vt. 1. Desformar (un objècte, un mecanisme) per un esfoarç excessiu: *Faussar una clau*. 2. Donar una faussa interpretacion de, rendre faus, inexacte: *Faussar un resultat*. 3. Destrúger la justessa, l'exactituda de; alterar. ◇ *Faussar l'esperit de*: Li inculcar de rasonaments faus. 4. (fam.) *Faussar companhia à quauqu'un*: Lo laisser brusquement ò sensa avertir. Sin.: **talhar la companhia**.

faussari, ària n. Persona que comete ò fabrica un faus.

faussaria n.f. Faussetat.

faussa-riga n.f. Transparent per escriure drech.

faussarota n.f. (med.) Passatge d'aliments dins la traquea.

faus semblant n.m. Pretèxte mençoneguièr. Sin.: **escampa**.

faus sens n.m. inv. Fach d'interpretar d'un biais erroneu lo sens d'un mòt dins una frasa.

fausset n.m. Votz de fausset: votz de cap, votz de gal.

faussetat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es faus. 2. Manca de franquessa, ipocrisia. Var.: **faussiera, faussaria**.

faussiera n.f. Faussetat. Sin.: **perfidia**.

faussificabilitat n.f. (filos.) Falsificabilitat.

faussificable, a adj. Falsificable.

faussificacion n.f. Falsificacion.

faussificar vt. (*faussifiqui*) Falsificar.

faussificator, tritz n. Falsificator.

faus testimòni n.m. Persona que fa un faus testimoniatge.

faus testimoniatge n.m. Testimoniatge mençoneguièr.

faut n.m. Fau.

fauta n.f. 1. Mancament à una règla morala, ai prescripcions d'una religion. ◇ (expr.) *Fauta reconoissuda es a mitat perdonada*. 2. Mancament una nòrma, ai règlas d'una sciènça, d'un art, d'una tecnica, etc. Sin.: **error, deca**. 3. Mancament à un reglament, à una règla dau juèc. ◇ *Dobla falta*: Au tennis, fach de mancar doi servicis consecutius. 4. Responsabilitat de quauqu'un ò de quauqua ren dins un acte: *Es la tieu falta!* 5. (dr.) Acte ò omission que constituïsson un manquement contractuala ò legala. 6. (lit.) Mancança, absença. ◇ *Faire falta*: Manca, defautar.

fautar vi. (fam. e vièlhit) Si laisser sedurre, aver de relacions sexuali en defoara dau maridatge, en parlant d'una frema.

fautassa n.f. Gròssa falta.

fautèrta n.f. Aristolòquia. Sin.: **èrba de grapaud**. Var.: **fautèrna**.

fautèrna n.f. Aristolòquia. Sin.: **èrba de grapaud**. Var.: **fautèrta**.

fautiblement adv. Fautivament.

fautible, a adj. Fautiu.

fautiu, iva adj. e n. Qu'es en falta: *Si sentir fautiu*. Var.: **fautós**. ◆ adj. Que compoarte d'errors; erroneu, incorrècte. Var.: **fautible**.

fautivament adv. D'un biais fautiu, erroneu. Var.: **fautiblement**.

fautor, tritz n. (pej. rare au femenin) *Fautor de trebolicis, de guèrra*: Persona que provòca de trebolicis, una guèrra.

fautós, oa adj. Fautiu.

fautuèlh n.m. (fr.) 1. Cadieràs. 2. Plaça à l'Acadèmia francesa.

fauve adj. Faube.

fauvisme n.m. Movement pictural francés au començament dau s. XX^{en}. Lo fauvisme si caracterisava per lo sieu modernisme agressiu, mé de colors puri ordenadi d'un biais autonòme.

fauvista adj. e n. Dau fauvisme.

fava n.f. 1. Leguminoa annuala cultivada per la sieu grana destinada à l'alimentacion umana ò animala (Família dei papilionaceas). 2. La grana d'aquesta planta. 3. Figurina plaçada dins la galeta dei Rèis. 4. (anat.) Poncha enfla dau penís. Sin.: **calòta**. 5. Malautia de la boca dau cavau.

favassa n.f. Gròssa fava.

favada n.f. Plat de favas.

favafoala n.f. Lupin.

favaròla n.f. (agric.) Fava d'una varietat dau gran pichin, emplegada per l'alimentacion dau bestiar. Var.: **favaròt**.

favaròt n.m. Favaròla.

favassier, a adj. e n. Que li agràdon li favas; gròs manjaire de favas.

faveu, ela adj. Faube, falet.

favela n.f. (mòt brasilià) Bidonvila, au Brasil.

favèla n.f. Facòndia.

favelar vi. (*favèli*) Parlar facilament e totplen. Sin.: **barjagar**.

favelon n.m. Laurier-tin. Var.: **faveton**.

faveta n.f. Pichina fava.

faveton n.m. Favelon.

favier, a adj. e n. Favassier.

faviera n.f. Camp de favas.

favolha n. f. Grita pichona.

favon n.m. Gròssa fava vèrda dins la sieu doça.

favor n.f. 1. Disposicion à tractar quauqu'un mé benvolença, à li acordar una ajuda, una preferença; aquesta benvolença. Sin.: **servici, benfach**. 2. Decision indulgenta qu'avantatja quauqu'un. Sin.: **gràcia**. 3. Crèdit, popularitat au regard de quauqu'un, d'un grope: *Aver li favors dau public*. ◆ loc. prep. *À la favor de quauqua ren*: Gràcias à quauqua ren, en profichant de quauqua ren. ◆ *En favor de quauqua ren, de quauqu'un*: À l'avantatge, au profièch de quauqua ren, de quauqu'un. ◆ pl. Pròvas d'amor qu'una frema dona à un òme: *M'a longtemps refudat li sieu favors*.

favorablement adv. D'un biais favorable.

favorable, a adj. 1. Animat de disposicions benvolenti en favor de quauqua ren, de quauqu'un. 2. Èstre à l'avantatge de quauqu'un, benefic per quauqua ren: *Una ocasion favorabla*.

favorida n.f. Mestressa preferida d'un rèi.

favorir vt. (*favorissi*) Favorisar.

favorisar (-izar) vt. 1. Tractar dins l'amira d'avantatjar. Var.: **afavorir**. 2. Contribuir au desenvolopament de. Var.: **afavorir**. Sin.: **facultar**. 3. (lit.) facilitar, ajudar à accomplir. Var.: **favorir**.

favorins n.m. pl. Barba de cada costat de la cara.

favorit, ida adj. Qu'es l'objècte de la benvolença de quauqu'un. ◆ adj. e n. 1. Que profiècha de la predileccion de quauqu'un; preferit. 2. Si di d'un concurrent, d'una equipa qu'a lo mai de possibilitats de remportar una competicion: *Aqueu cavau es favorit*.

favoritisme n.m. Tendença à acordar de favors illegals ò injusti.

favus n.m. (med.) Rasca de la tèsta, contagioa, que la causa un fonge microscopic.

fazenda n.f. (portugués) Grand tenement de cultura ò d'elevatge, au Brasil.

fax n.m. 1. Telecopiare. Var.: **telefax**. 2. Lo document mandat au mejan d'aquel aparelh. Sin.: **telecòpia**.

faxar vt. Mandar au mejan d'un fax. Sin.: **telecopiar**.

f.c.e.m. Foaça còtra electromotritz.

Fe Simbòle quimic dau fèrre.

fe n.f. 1. Fidelitat à remplir lu sieus engatjaments, lealtat, garantia. 2. *Faire fe*: Establir d'un biais indiscutable; provar. 3. *Èstre de boana fe*: Èstre segur de la veracitat de cen que si di. ◆ *Èstre de marrida (marrida) fe*: Dire, afirmar quauqua ren tot en saupent qu'es faus. 4. Fidança en quauqua ren, en quauqu'un: *Un testimòni digne de fe*. ◆ *Aver fe en*: Si fidar de. 5. (religion) Fach de crèire en Dieu, en de veritats religioï reveladi: *Aver la fe*. ◆ Èstre sensa fe ni lèi: Èstre sensa religion ni respècte de la lèi umana. ◆ (fig.) *Aver la fe*: Crèire embé obstinacion à la capitada de quauqua ren, en despièch dei dificultats. ◆ *Acte de fe*: Pensada, paraula ò acte qu'exprimiisson la consentida à una religion, à una idea. 6. Lo dògma eu-meme, la religion: *La fe cristiana*. 7. (filos.) *Marrida fe*: Per lu existencialistas, comportament dins lo quau lo subjèctes s'esconde la veritat. Var.: **fet**

fea n.f. Femèla dau moton.

feal, a adj. (lit.) Fidèle, leal. Var.: **feau**.

feam n.m. Fedam.

feassa n.f. Fedassa.

feau, ala adj. Feal.

feblement adv. D'un biais feble. Sin.: **flacament**.

feble, a adj. 1. Que manca de vigor, de foarça fisica ò morala. Sin.: **flac, deficient**. ◆ *Ponch feble* (d'una persona): Feblessa, default. 2. Que manca de capacitats intellectuali, de saber: *Èstre feble en matematicas*. 3. Que manca de soliditat, de resisença. 4. Que manca d'intensitat, d'acuitat: *Aver la vista febla*. 5. Que non es d'un nivèu elevat: *Un rasonament feble*. 6. De gaire d'importança: *De revenguts febles*. 7. (quim.) Si di d'un acide, d'una basa, d'un electrolit pas dissociats. ◆ adj. e n. Que manca d'energia, d'autoritat. ◆ 1. Persona sensa revenguts, sensa mejans de defensa. 2. *Feble d'esperit*: Simple d'esperit; que li sieu facultats intellectuali son pas gaire desvelopadi ò demenidi. Sin.: **deble**.

feble n.m. Atirança particuliera: *Aver un feble per* (una persona, una passion, etc.). Sin.: **deble**.

feblessa n.f. 1. Mancança de vigor; estat de cen qu'es feble. Sin.: **flaquitge, flaques(s)a, flaquiera**. ◆ *Mostrar de feblessa vèrs quauqu'un*: Èstre tròup indulgent per aquela persona. 2. Perda dei foarças: *Èstre pillhat de feblessa*. Sin.: **deblessa**.

feblir vi. (*feblissi*) Perdre dei sieu foarças, de la sieu capacitat, de la sieu fermetat. Sin.: **deblir, s'aflaquir, flaquir, flaquejar**.

feblissent, a adj. Que feblisse. Sin.: **deblissent, flaquissent**.

febrada n.f. Acreissement bruscat de la temperatura.

febrassa n.f. Gròssa fèbre.

fèbre n.f. 1. Elevacion anormala de la temperatura constanta dau còrs, sovent acompanhada de divèrs trebolicis (acceleracion dei ritmes cardiac e respiratòri, malèstre general, etc.). ◇ *Fèbre de cavau*: Fèbre foarça elevada. ◇ *Fèbre de Malta*: Brucellòsi. ◇ *Fèbre tèrça, fèbre quarta*: Fèbres paludeani que lu sieus accès tórnon cada doi jorns per la promiera, cada tres jorns per la segonda. ◇ *Fèbre emoglobirunica*: Complicacion d'uni formas de malària qu'entira d'ictèris e d'emoglobina dintre l'urina. ◇ *Fèbre carbonoa*: Malautia epizootica provocada per la bacteria dau carboncle. 2. (fig.) Estat d'agitacion, de tension, d'un individú ò d'un grope: *Fèbre politica*. ◇ *Fèbre de*: Desidèri ardent, mania de.

febrejar vi. Aver de fèbre.

febrejar vi. Faire un temps de febrer.

febrelet, a adj. Febrós, febril(e), afebrit, febrineu.

febrerada n.f. Temps de febrer.

febreta n.f. Pichina fèbre.

febricula n.f. Pichina fèbre.

febrer n.m. Segond mes de l'an, lòng de 28 jorns (29 per li annadas bissextili). ◇ Expr.: *Aqueu que si vòu desfaire de la sieu molher, que la passege au soleu de febrer*.

febrifugue, ga adj. e n.m. Si di d'un medicament que fa baissar la fèbre. Sin.: **antipiretic**, **antitermic**.

febril(e), a adj. 1. Qu'a de fèbre. Var.: **febrós**, **febrineu**. Sin.: **afebrit**. 2. Que permete de metre la fèbre en evidença: *Aver lo pols febrile*. 3. Nervió, agitad, excitat: *Una impaciença febrila*.

febrilament adv. D'un biais febrile; embé febrilitat.

febrilitat n.f. 1. Estat d'una persona qu'a de fèbre. 2. Excitacion, agitacion.

febrós, oa adj. Qu'a de fèbre. Var.: **febril(e)**, **febrineu**. Sin.: **afebrit**.

febrosament adv. D'un biais febrós, agitad. Var.: **febrilament**. Sin.: **freneticament**.

fecal, a adj. Relatiu ai fèças. ◇ *Matèrias fecali*: Sobras de la digestion que l'anus elimina. Var.: **fecau**.

fecaloïde, a adj. Que pertòca de vomiduras qu'intervènnon dins l'occlusion intestinala e que sèmblon ai fèças tocant l'odor e la parença.

fecalòma n.m. (med.) Amolonament de matèrias fecali durcidi dins lo rectum ò lo colon, que poàdon far crèire à una tumor.

fèças n.f. pl. Matèrias fecali. Sin.: **excrements**, (vulg.) **mèrda**.

fecau, ala adj. Fecal.

fecha n.f. (it.) 1. Depaus au fond dei liquides fermentats (vin, cervesa). Sin.: **frapa**, **pautra**. 2. (lit.) Cen que li a de mai bas, de mai marrit dins una societat: *La fecha dau pòble*. Sin.: **rafatalha**, **crassalha**, **sarsavalha**, **gusalha**.

fecial n.m. Prèire ò magistrat qu'èra encargat de complir li formalitats juridiqui e religioi relatiu à la guèrra. Var.: **feciau**.

feciau n.m. Fecial.

fecond, a adj. 1. Pròpri à la reproduccion de l'espècia. 2. Capable d'aver totplen d'enfants ò de pichoi; prolific.

3. Que produe totplen: *Un escrivan fecond*. Sin.: **fruchós**. 4. *Fecond en*: Plen de, ric, fertile en.

fecondabilitat n.f. (didact.) Aptituda dei fremas, dei femèlas d'animaus, à èstre fecondadi.

fecondable, a adj. Que pòu èstre fecondat.

fecondacion n.f. 1. Accion de fecondar; lo sieu resultat. 2. (biol.) Union dau gameta mascle m'au gameta femeu, que contènnon cadun *n* cromosòmas, per donar un òu, ò zigòt, que contèn 2 *n* cromosòmas e que lo sieu desvolopament dona un novèl individú. ◇ *Fecondacion extèrna*: Mòde de reproduccion sexuada dont lu gametas mascles e femeus son deversats dans lo mitan extèrne dins lo quau si produe la fecondacion e lo desvolopament de l'embrion. ◇ *Fecondacion intèrna*: Mòde de reproduccion sexuada dins lo quau lu gametas mascles son introduchs à l'interior de l'organe reproductor femeu. La fecondacion si debana alora en defoara de l'organisme femeu. ◇ *Fecondacion in vitro*: Tecnica de procreacion mèdicalament assistida e de transferiment d'embrion. Aquesta tecnica a per objectiu de tornar crear en laboratòri li diferenti estapas de la fècondacion naturala tot en maximisant li possibilitats e en li optimisant (seleccion dei espermatozoides e dei embrions).

fecondament adv. Embé feconditat.

fecondant, a adj. Que feconda, que rende fecond.

fecondar vt. 1. Realisar la fecondacion de; transformar un òu en embrion. 2. Emprenhar una femèla, una frema. 3. (lit.) Rendre fecond, fertile: *La pluèia feconda la tèrra*.

fecondatiu, iva adj. Fecondator.

fecondator, tritz adj. e n. Qu'a lo poder de fecondar. Var.: **fecondatiu**.

feconditat n.f. 1. Aptituda d'un èstre vivent à si reproduire. 2. Fertilitat, abondança: *La feconditat d'un autor*.

fècula n.f. Fecula.

fecula n.f. Amidon contengut dins d'uni raïç ò d'uni tubercules, coma la tantifla, qu'es extrach e emplegat sota forma d'una pòuvera blanca. Var.: **fecula**.

fecular vt. 1. Extraire la fecula de: *Fecular una tantifla*. 2. Ajustar de fecula à.

fecularia n.f. Industria de la fecula; fabrica de fecula.

feculatge n.m. Ajust de fecula à una demanda alimentària.

feculença n.f. 1. Estat d'una substança feculenta. 2. Estat d'un liquide que depaua de sediments.

feculent, a adj. 1. Que contèn de fecula. 2. Que depaua de sediments: *Un liquide feculent*.

feculent n.m. Grana, fruch, tubercule alimentaris que son rics en amidon (lentilhas, faiòus, etc.).

feculomètre n.m. Instrument destinat ai pròvas dei feculas.

feculós, oa adj. Feculent.

fedai n.m. Fedain.

fedain n.m. Resistent palestinian que mena una accion de guerrilha. Var.: **fedai**.

fedam n.m. sing. Lo tot dei feas. Var.: **fedum**. Var.: **feam**.

fedassa n.f. Gròssa fea. Var.: **feassa**.

federable, a adj. Que pòu èstre federat.

federacion n.f. 1. Estat federal. 2. Recampament organic de partits, de movements, d'associacions, etc. 3. Sota la revolucion francesa, associacion dei patriòtas per luchar còtra lu «enemics de la libertat». ◇ *Fèsta de la Federacion*: Fèsta nacionala organisada lo 14 de julhet dau 1790 à País, que recampèt lu delegats dei federacions regionalis.

federal, a adj. 1. Relatiu à una federacion. 2. *Estat federal*: Compauat de collectivitats territorialis (Estats federats), ai quali si sobrepaua: *L'Alemanha es una república federala*. Sin.: **federacion**. Que pertòca lo poder central d'un Estat federal. Var.: **federau**. ◆ n.m. pl. 1. Sordats dei Estats americans dau Nòrd dins la guèrra de Secession (1861-1865). 2. Lu policiers d'un Estat federal (espec. lu USA).

federalisar (-izar) vt. Organisar (un Estat) en federacion.

federalisme n.m. 1. Mòde de recampament dei collectivitats politiqui que tende à acréisser la sieu solidaritat tot en preservant lo sieu particularisme. 2. En Soïssa, doctrina qu'apara l'autonomia dei cantons per rapoart au poder central.

federalista adj. e n. 1. Relatiu au federalisme; que n'es partidari. 2. (ist.) *Insurreccions federalistas*: Sota la Revolucion francesa, soslevaments, après lo 2 de junh dau 1793, iniciats per lu Girondins, qu'èron ostiles à la predominança politica de París e à la concepcion centralista de la República.

federar vt. (*fedèri*) Formar, gropar en federacion.

federat, ada adj. Qu'es membre d'una federacion.

federat n.m. (ist.) 1. Delegat à la Federacion en lo 1790. 2. Sordat au servici de la Comuna de París en lo 1871.

federatiu, iva adj. Qui constitue una federacion ò un Estat federal.

federator, tritz adj. Que fedèra.

federau, ala adj. Federal.

fedier n.m. Pastre que garda de feas.

fedon n.m. Pichin dau cavau.

fedonalha n.f. Lo tot dei fedons.

fedum n.m. Lo tot dei feas. Var.: **fedam**.

feedback n.m. (angl.) 1. (cibern.) Accion en retorn dei correccions e dei regulacions d'un sistema d'informacions sus lo centre de comanda dau sistema; accion qu'un fenomène pòu aver sobre li sieu causas. Sin.: **reaccion, retroaccion**. 2. (fisiol.) Retrocontraròtle.

fel n.m. 1. Bila dei animaus. 2. (lit.) *Amarum*; *maridum*.

felat n.m. Peis marin gris-blau, que si di finda *anguila de mar*, que viu dins lu traucs dei ròcas (Família dei anguillides, lòng de 2 à 3 m). Var.: **fielàs**. Sin.: **gronc**.

felatge n.m. (med.) Inflamacion de la ratèla.

feldespat n.m. (miner.) Aluminosilicat natural de potassi, de sòdi ò de calci, constituent essencial dei ròcas magmatiqui e metamorfiqui. Var.: **feldspat**.

feldespatic, a adj. (miner.) Que contèn de feldespat.

feldespatòide n.m. (miner.) 1. Silicat natural present dins li ròcas sotasaturadi. 2. Aluminosilicat que si destria

dei feldespats per la sieu bassa tenor en silici, e que juèga un ròtle màger dins la composicion dei ròcas volcaniqui.

feldspat n.m. Feldespat.

felén, a n. 1. Enfant de l'enfant ò de la filha. 2. Disciple; eiretier: *Siam lu felens de Catarina Segurana*. 3. Nep, nèça.

felengar vt. (*felengui*) Esgarrar. Var.: **desfelengar**. Sin.: **estraçar, frandalhar**.

felibre, essa n. Sòci dau Felibitge.

felibrejada n.f. Acamp dei felibres.

felibrejar vi. Si comportar en felibre.

felibrenc, a adj. Dei felibres; dau Felibritge: *La grafia felibrenca*.

felibrencament adv. Dins lo biais dei felibres.

felibret n.m. Felibre gaire important. Var.: **felibrilhon**.

felibrilhon n.m. Felibret.

felibritge n.m. Escòla literària que Mistral fondèt en lo 1864 per tornar à l'occitan lo siéu reng.

felicitable, a adj. Que merita d'èstre felicitat.

felicacions n.f. pl. 1. Elògis. 2. Compliments, congratulacions, testimoniatge de simpatia. Sin.: **benastrucs**.

felicitar vt. 1. Complimentar quauqu'un per lo sieu comportament: *Ti felicitè per lo tieu coratge*. Sin.: **benastrugar**. 2. Dire, far vèire à quauqu'un que si partatja lo sieu gaug au moment d'un eveniment agradiu: *Felicitar lu nòvis*. ◆ **si felicitar** v.pr. (*de*) Mostrar la sieu satisfaccion (*per*), si regaudir (*de*). Sin.: **si saupre grat**.

felicitat n.f. (lit.) Granda benurança; beatituda. Sin.: **benurança, benaürança**.

felid(e) n.m. *Felides*: Família de mamifèrs carnivòres digitigrades dei àrpias que si retràcton e dei caisselàs trencants e gaire nombrós, coma lo leon, lo cat, etc. (òrdre dei carnivòres). Var.: **felin**.

felidfedonar vi. Donar naissença à un fedon. Sin.: **polinar**.

felin n.m. Felide.

felin, a adj. Que tèn dau cat, que n'a l'agilitat, l'elegança.

felinitat n.f. (lit.) Caractèr felin.

felipica n.f. Discors violent còtra una persona. Var.: **filipica**. Sin.: **diatriba**.

fellacion n.f. Excitacion bucala dau sèxe de l'òme.

fellaga n.m. Partidari argerian ò tunisi en lucha còtra l'autoritat francesa per obtenir l'independença dau sieu país. Var.: **fellagha**.

fellagha n.m. Fellaga.

fellah n.m. Paisan, dins lu país arabes.

fellodèrma n.m. (bot.) Teissut que l'assisa generatritz de la rusca genèra interiorament, que produe lo suve en defoara.

fellogène, a adj. (bot.) Que produe lo suve, en parlant d'un teissut vegetal.

feloca n.f. Pichina nau de la Mediterranea, lònga, leugiera e estrecha, mé de velas e de rems.

felon, a adj. e n. 1. (feud.) Desleal vèrs lo sieu senhor. 2. (lit.) Desleal, traite.

felonia n.f. 1. (feud.) Deslealtat d'un vassal vèrs lo sieu senhor. 2. (lit.) Acte desleal, tradiment.

felpa n.f. (it.) 1. Estòfa que sembla de velut, que d'in costat presenta de pels lòngs, sedós e luents. 2. Animau, juguet d'aquesta matèria. Var.: **ferpa**, **feupa**. Sin.: **pelica**, **peluca**.

feluca n.f. Granda quantitat de bèrris.

fem n.m. Mesclum fermentat dei jaç dei dejeccions dei animaues, que s'emplega coma engrais. Var.: **femier**.

femada n.f. Femadura.

femadura n.f. Apoart de fem à un soal; ensèm dei produchs emplegat per aquesta operacion. Var.: **femada**.

femar vt. Emendar (una tèrra) mé de fem.

femèla n.f. Animau de sèxe femenin. Contr.: **mascle**.

◆ **femeu**, **femèla** adj. 1. Si di d'un individú ò d'un organe animau ò vegetal qu'apartèn au sèxe apte à produire de cellulas fecondabli e, sovent, à assostar lo desvolopament dau produch de la fecondacion (òu fecondat, grana); se di d'aquesto sèxe. 2. Si di d'una pèça, d'un instrument cavats per receure lo salhent d'una altra pèça, dicha *mascla*.

femelum n.m. Lo tot dei fremas. Var.: **femelum**.

fematge n.m. Accion de femar.

femelalha n.m. (pej.) Lo tot dei fremas.

femelòt n.m. (mar.) Caduna dei ferraduras fixadi sus la ròda de popa e dont víron lu agulhons dau governalh. Sin.: **conassiera**.

femelum n.m. Femelum.

femenenc, **a** adj. Femenin.

femenin, **a** adj. 1. Pròpri de la frema. 2. Qu'evòca la frema. 3. Que pertòca li fremas: *La mòda femenina*. 4. Compauat de fremas: *Una equipa femenina*. 5. Qu'apartèn au genre dich femenin: *Un nom femenin*. ◇ *Rima femenina*: Que si finisse m'una vocala. Var.: **femenenc**. Contr.: **masculin**.

femenin n.m. (gram.) Un dei genres gramaticals, que s'aplica en occitan ai noms d'èstres femeus e à una part dei noms de cauas. ◇ *Un femenin*: Un nom ò un adjectiu d'aquesto genre. Contr.: **masculin**.

femeta n.f. 1. Frema pichina. 2. (pej.) Òme deble, sensa energia. Var.: **fremeneta**.

femier n.m. Fem.

feminicida adj. Si di de cu tua una frema, especialament la sieu esposa.

feminicidi n.m. Accion de tuar una frema, especialament la sieu esposa.

feminisacion (-izacion) n.f. Accion de feminisar; lo sieu resultat; fach de si feminisar.

feminisaire (-izaire), **airitz** adj. Que feminisa.

feminisar (-izar) vt. 1. Donar un caractèr femenin ò efeminat à. 2. (biol.) Provocar dins mascle l'aparicion de caractèrs sexuals segondaris femenins. 3. (ling.) Metre au femenin; donar à un mòt la marca dau femenin: *Feminisar un nom de mestier*. ◆ **si feminisar** v.pr. Comprendre un nombre de fremas mai elevat que dins lo passat.

feminisme n.m. 1. Doctrina que preconisa lo melhorament e l'extension dau ròtle dei fremas dins la

societat; movement que milita dins aqueu sens. 2. (fisiol.) Estat d'un individú de sèxe masculin que presenta de caractèrs de feminitat pauc ò pron marcats.

feminista adj. e n. Relatiu au feminisme; qu'es partidari dau feminisme.

feminitat n.f. Caractèr femenin; ensèm dei caractèrs pròpris à la frema.

femoral, **a** adj. Relatiu au femur ò ai regions vesini. ◇ Qualifica una enterocelia. Var.: **femorau**.

femorocutaneu, **ea** adj. *Nèrvi femorocutaneu*: Important nèrvi sensitiu de la part extèrna de la cuèissa. ◇ *Nevralgias femorocutaneï*: Qu'aqueu nèrvi pòu èstre lo sèti, per un mecanisme analògua à-n-aqueu dei sciaticas.

femto- Prefixe (simbòle f) que, plaçat davant una unitat, la multiplica per 10⁻¹⁵.

femur n.m. Oàs de la cuèissa, lo mai foart de toi lu oàs dau còrs.

fen n.m. 1. Èrba talhada e secada per noirir de bèstias. 2. Èrba encara sus pen, destinada à èstre talhada.

fenairada n.f. Contengut de la feniera.

fenairar vi. Faire la recòlta dau fen.

fenaire, **airitz** Persona que talha lo fen.

fenason n.f. 1. Accion de talhar e de recoltar lo fen; periòde que si fa aquela accion. 2. Fach, per lo fen copat, de secar sus lo prat. Sin.: **dalhatge**, **segason**, **fenairatge**.

fenassiera n.f. Molon de fen.

fenantrène n.m. (quim.) Idrocarbure ciclic C₁₄H₁₀ isomèr de l'antracène, emplegat dns la fabricacion dei colorants.

fenaquisticòpi n.m. Ancian aparelh ò juguet scientific concebut per illustrar lo fenomèn d'illusion dau movement per persistença dei imatges retinians.

fenat n.m. Sau dau fenòl. Sin.: **fenolat**.

fenda n.f. 1. Accion de fendre. 2. Ascladura, mai ò mens profunda, dins la tèrra, dins una paret, dins un còrs dur. Sin.: **ascla**, **fendascla**, **encisa**, **esclapadura**. 3. (espòrts) En escrima, movement fach per si fendre.

fendarassa n.f. Gròssa fenda; esclapadura.

fendasclar vt. Fendre, esclapar. Sin.: **asclar**.

fendasclatge n.m. Accion de fendasclar. Sin.: **asclatge**, **esclapatge**.

fendedura n.f. Esclapa, fenda.

fendèire, **eiritz** adj. e n. 1. Que siève à fendre. 2. Aqueu que fende. Sin.: **esclapaire**, **asclaire**, **esclapaboasc**, **fendasclaire**.

fendent n.m. Còup donat mé la part trencanta de l'espada.

fenderasso n.m. Gròssa entalha facha au mejan d'una arma blanca ò d'un instrument trencant, especialament sus la cara; la cicatritz que n'en resulta.

fendilhament n.m. Fach de si fendilhar, d'èstre fendilhat.

fendilha n.f. 1. Pichona fendascla. 2. Fracha incompleta d'un oàs.

fendilhar vt. Faire de pichini fendas dins (quauqua ren). ◆ **si fendilhar** v.pr. Si curbir di pichina fendas; si crebassar.

fendre vt. 1. Talhar dins lo sens de la longor, esclapar: *Fendre de boasc*. Sin.: **estelar**. ◇ (fig.) *Fendre lo coar*: Faire totplen de pena. Sin.: **coarfendre**, **trencar lo coar**. 2. Provocar de fendas, de crebassas dins. 3. (lit.) Si faire un passatge dins (un fluide, una massa): *Fendre la fola*. ◇ *Fendre l'ària*: Avançar rapidament. ◆ **si fendre** v.pr. 1. Si separar en fragment dins lo sens de la longor. 2. Si crebassar. 3. (espòrts) En escrima, portar un pen vivament en avant.

fenèstra n.f. 1. Dubertura provedida d'un vitre, practicada dins lo barri d'un bastiment per li laissar intrar la lutz e l'ària: *Regarjar per la fenèstra*. 2. Dubertura practicada dins un materiau: *Envolopa à fenèstra*. 3. (geol.) Dubertura que l'erosion cava en faguet aparéisser lu terren d'en sota. 4. (anat.) *Fenèstra redona*, *fenèstra ovala*: Duberturas plaçadi à la paret intèrna de l'aurelha mejana. 5. (inform.) Zòna rectangulara de visualisacion dont s'inscrivon d'informacions grafiqui ò alfanumeriqui. 6. (astronaut.) *Fenèstra de lançament*: Periòde melhor per lançar un engenh espacial (espec. per rasons climatiq).

fenestracion n.f. 1. (arquít.) Fenestratge. 2. (cir.) Creacion d'una novèla fenèstra dins l'aurelha intèrna.

fenestrar vt. (*fenèstri*) Provedir de fenèstras.

fenestràs n.m. Granda fenèstra. Var.: **fenestrassa**.

fenestrassa n.f. Fenestràs.

fenestratge n.m. (arquít.) Ensèm, disposicion dei fenèstras d'un edifici. Sin.: **fenestracion**.

fenestrau n. m. Fenestrassa d'un cloquier.

fenestreta n.f. Pichina fenèstra.

fenestrier, a adj. Que si mete sovent à la fenèstra.

fenestron n.m. 1. Pichina fenèstra. 2. Pichin rotor encastrat dins l'arrier d'un elicoptèr destinat à anullar lo coble de rotacion dau fuselatge. 3. (fam.) Televisor.

fenestronet n.m. Fenèstra foarça pichina.

fénger vt. Fínger.

fenhant, a adj. e n. Que non a gaire envuèia de trabalhar. Sin.: **pigre**, **landaire**, **flac**, **manjanpan à tradiment**.

fenhantalha n.f. (pej.) Ensèm de personas fenhanti. Var.: **fenhantum**.

fenhantejar vi. Faire lo fenhant, lambinar. Sin.: **pigrejar**.

fenhantisa n.f. Caractèr dau fenhant. Sin.: **pigres(s)a**, **pigritge**.

fenhantitge n.m. Caractèr dau fenhant.

fenhantum n.m. (pej.) Fenhantalha.

fénher vt. Simular per enganar: *Fénher la ràbia*. **fínger**. ◆ vi. Faire semblant. Sin.: **faire bus**, **faire mina**, **fintar**.

fenic, a adj. *Acide fenic*: Fenòl.

fenicat, ada adj. (quim.) Addicionat d'acide fenic: *Aiga fenicada*.

fenician, a adj. e n. De Fenícia. ◆ n.m. Lenga semitica dau grope canean.

fenicopteride n.m. *Fenicopterides*: Família d'auceus que lo sieu representant pàger es lo flamenc.

fenier n.m. Feniera.

feniera n.f. Luèc dont si mete lo fen à la sosta. Var.: **fenier**. ◇ Nomenalha donada dins lo temps per lu NIçards, a la primiera bastison dau Casino Municipau, per si trufar d'aquel edifici.

fenil n.m. Radical C₆H₅ univalent, desribat dau benzène.

fenilalanina n.f. (bioquim.) Acide aminat present dins foarça proteïnas, precursor de l'adrenalina e de la tiroxina.

fenilbutazòna n.f. Medicament anti-inflamatòri e analgesic.

fenilcetonuria n.f. (med.) Malautia ereditària deuguda au deficit d'una enzima e que, non tractada, mena à una deficiència intellectuala sevèra e de trebolisic neurologics.

fenilclorofòrme n.m. Autre nom dau triclorometilbenzène, de formula C₇H₅Cl₃. Sin.: **clorure de benzenil**.

fenilic, a adj. (quim.) Si di dei compausats que contènon de fenil.

fenir vt. e vi. (*fenissi*) Finir.

fénix n.m. [*'fenis*] 1. Auceu fabulós de la mitologia antica, solet de la siéu espècia, que si cremava solet sus un lenhier per renàisser dei sieus cendres. 2. (lit.) Persona exepcionala, unica en lo sieu genre. 3. Paumolier d'un genre que lo representon un quinzenau d'espècias, coma lo datier e d'espècias ornamentalí.

fenobarbital n.m. Medicament barbituric, sedatiu e ipnotic.

fenocristal n.m. (geol.) Cristal de granda dimension dins una ròca.

fenòl n.m. 1. Desribat oxigenat dau benzène, present dins lo quitran de carbon, de formula C₆H₅OH, emplegat coma desinfectant e dins l'industria dei colorants, dei matèrias plastiqui, dei medicaments, dei explosius, etc. 2. Tot compausat analògue au fenòl au sens precedent, desribant dei hidrocarbures benzenics.

fenolat n.m. Fenat.

fenolfaleïna n.f. Compausat organic de formula bruta C₂₀H₁₄O₄. Es un indicator de pH (ò un indicator colorat),

fenolic, a adj. Que vèn dau fenòl, d'un fenòl.

fenolh n.m. Planta aromatica, dei fuèlhas partidi en en fini lanieri e que s'en manja la basa dei pecols (Família dei ombellifèrs).

fenomenal, a adj. 1. Que tèn dau fenomène; estonant, extraordinari, prodigiós. 2. (filos.) Que pertòca li aparenças dei causas (opauat à *nomenal*). Var.: **fenomenau**.

fenomenalament adv. D'un biais espantant, extraordinari.

fenomelanisme n.m. Fenomenisme.

fenomène n.m. 1. Fach observable, eveniment. ◇ (filos.) Per Kant, cen que lu sens percèvon, cen qu'apareisse e si manifestà à la consciència (per op. à *nomène*). 2. Fach, eveniment qu'espanta per la sieu noveutat ò lo sieu caractèr exepcional. 3. Èstre uman ò animau que s'exibisse en public per quauqua

particularitat rara: *Un fenomène de fièra*. (fam.) Personatge original, excentric.

fenomenisme n.m. (filos.) Concepcion d'après la quala existisson solament de fenomènes, d'eveniments ò de fachs qu'aparèisson dins lo temps ò dins l'espaci e que son d'objèctes possibles d'experièncas. Var.: **fenomenalisme**.

fenomenista adj. e n. Qu'apartèn au fenomenisme; que n'es partidari.

fenomenologia n.f. (filos.) Metòde filosofic que tende à sasir, per un retorn ai donadas immediati de la consciença, li estructuras transcendentis d'aqueli donadas e li essenças dei èstres.

fenomenologic, a adj. De la fenomenologia.

fenomenològue, òga n. Filosòfe qu'emplega la fenomenologia.

fenoplast n.m. Resina artificiala obtenguda per condensacion dau fenòl ò dei sieus desribats e dei aldeïdes.

fenotiasina n.f. Desribat sofrat e aminat dau fenòl, basa de nombrós anti-istaminics e neuroleptics.

fenotipe n.m. (biol.) Ensèm dei caractèrs somatics aparents d'un individú, qu'exprimisson l'interaccion dau genotipe e dau mitan.

fenotipic, a adj. Dau fenotipe.

feocromocitòma n.m. (med.) Tumor de la medullosurrenala, que provòca d'accès d'ipertension.

feoficea n.f. (bot.) *Feoficeas*: Classa d'algas marini finda sonadi *algas brunis*, que contènon un pigment brun qu'esconde la clorofilla, coma lo ficus.

feofitina n.f. Pigment de color bruna.

fèr, a adj. Sauvatge: *Una bèstia fèra*.

fèra n.f. 1. Bèstia sauvatja. 2. Varietat de daurada.

feralias n.f. pl. (Antiqu. rom.) Fèsta en onor dei moarts.

feram n.m. Ensèm dei bèstias fèri. Var.: **ferum**.

feràmia n.f. Bèstia ferotja.

ferassa n.f. Pastenaiga. Sin.: **pastenaga, pastenarga**.

ferblancaria n.f. 1. Mestier, negòci, comèrci dau ferblanquier. 2. Aisinas de fèrre blanc.

ferblanquier n.m. Aqueu que fabrica, que vende de fèrre-blanc. Var.: **fèrreblanquier**.

fèria n.f. 1. Jorn que tot trabalh èra enebit. 2. Tèrme de glèia per nomenar lu jorns ordinaris. 3. Granda fèsta annuala, generalament ligada à la bovina: *La fèria de Nimes, la fèria d'Arle*.

ferial, a adj. 1. Que pertòca la fèria. 2. *Jorn ferial*: Jorn trabalhàt. Var.: **feriau**. Sin.: **festiu**.

feriau, ala adj. Ferial.

feriat, ada adj. *Jorn ferial*: Jorn que non si travailha.

ferida n.f. Feridura, nafra. Sin.: **macadura**.

feridur n.m. (mar.) Cordatge per estrangolar; cordatge que sièrve de gropar mai d'una cima.

feridura n.f. 1. Lesion de l'organisme, que l'encausa n'es un còup, un objècte trencant ò ponhent, una arma, etc. 2. Sofrença morala. Var.: **ferida**. Sin.: **nafra**.

ferígola n.f. Planta vivaça linhoa, dei pichina fuèlhas perfumadi, emplegada coma aromat (Família dei labiadas). Var.: **ferigoleta**.

ferigoleta n.f. Ferígola.

ferir vt. (*ferissi*) 1. Faire una plaga, una contusion, etc.; tocar m'un projectile (balla, saeta, etc.). 2. Causar una dolor pauc ò pron viva à, faire mau à. 3. Causar una sensacion desagradiva sobre: *Un son que ferisse l'aurelha*. 4. Faire sofrir moralament. Sin.: **macar, nafrar**.

ferir vt. (*ferissi*) Sarrar una vela còtra l'antena.

ferit, ida adj. e n. Que sofrisse d'una feridura. Sin.: **nafrat, macat**.

ferit, ida adj. Que manifèsta un interès passionat per: *Ferit d'istòria*. Sin.: **abramat, afogat, apassionat**.

fèrla n.f. Rebrot.

ferleca n.f. Cicatritz grossiera.

fèrma n.f. 1. (constr.) Assemblatge de pèças de boasc ò de metal trianguladi plaçadi de distança en distança per sostenir lu elements de la taulissa. 2. Au teatre, decòr montat sus un encastre que monta d'en sota.

fèrma n.f. *Balh à fèrma*: Contracte per lo quau lo proprietari d'un tenement agricòla lo fa fruchar per un autre còtra un fit. Sin.: **arrendament**.

fèrma n.f. 1. Tenement agricòla donat en fermatge. 2. Tenement agricòla en general. Sin.: **mas, bòria, bastida**. 3. *Fèrma marina*: Tenement d'aquacultura.

fermada n.f. Arrèst, sosta. Sin.: **arrestador**.

fermalh n.m. Dispositiu que pemete de clavar una colana, un libre, etc.

ferment adv. Embé fermetat. Sin.: **categoricament, energicament**.

fermanç, a n. Persona que balha le fermança.

fermança n.f. Caucion. Sin.: **garantida, plevença, plevi, plevina**.

fermar vt. (it.) Arrestar. ♦ **si fermar** v.pr. s'arrestar.

fermatge n.m. Biais d'expleita agricòla dins lo quau si paga un fit au proprietari; lo fit eu-meme. Sin.: **arrendament**.

fèrme, a adj. 1. Qu'ofrisse de resistença à la pression. 2. Solide, estable: *Èstre fèrme sobre li sieu cambas*. ◇ *Tèrra fèrma*: Soal de la riba, d'un continent, per op. à l'aiga ò à l'ària. 3. Constant: *Èstre fèrme sobre li sieu posicions*. Sin.: **categoric, determinat, energic**. ◇ *Una votz fèrma*: Assegurada. 4. Definitiu: *Una venda fèrma*. 5. (Borsa) Que lo sieu cors es estable ò en aumentacion: *Una valor fèrma*. ♦ adv. 1. Embé assegurança: *Parlar fèrme*. 2. Definitivament: *Vendre fèrme*.

ferment n.m. 1. Agent que provòca la fermentacion d'una substança. 2. (lit.) Cen que fa naïsser ò entretèn una passion, una agitacion: *Un ferment d'òdi*.

fermentabilitat n.f. Qualitat de cen qu'es fermentable.

fermentable, a adj. Que pòu fermentar.

fermentacion n.f. 1. Transformacion d'uni substanças organiqui sota l'accion d'enzimas que son secretadi per de micro-organismes. Sin.: **rebulhidura**. 2. Descomposicion enzimatica de la matèria organica. 3. (lit.) Agitacion, efervescença dei esperits.

fermentar vt. 1. Èstre en fermentacion. Sin.: **rebulhir**. 2. (lit.) Èstre dins un estat d'agitacion, d'efervescença.

fermentat, ada adj. Qu'a subit una fermentacion.

fermentatiu, iva adj. Que produè de fermentacions.

fermessa n.f. Fermetat.

fermeta n.f. (agricultura) Pichina fèrma. Sin.: **bastidon, maset**.

fermeta n.f. (constr.) Pichina fèrma, ò fèrma segondària. ◇ Fèrma leugiera de boasc, producha industrialament.

fermetat n.f. 1. Estat de cen qu'es fèrme, solide. 2. Assegurança, precision. 3. Energia morala, coratge. 4. Autoritat, rigor. Var.: **fermessa**.

fèrmi n.m. Unitat de mesura de microfisica, que vau 10^{-15} m.

fèrmi n.m. Element quimic artificial (Fm) de n° atomic 100 descubèrt en lo 1935 per lo fisician italian Enrico Fermi.

fermier, a n. 1. Persona que fita li tèrras que cultiva. 2. Agricultor, propietari ò non dei tèrras que cultiva. Sin.: **factor, masier, bordier**. ◆ adj. 1. Que pertòca la fèrma. 2. Produch à la fèrma, d'après un metòde tradicional: *Un polàs fermier*.

feròç, a adj. 1. Si di d'un animau que tua per instinct. 2. Sanguinari, barbare. 3. Rigorós, que laissa ren passar: *Un regard feròç, un examinador feròç*. 4. D'una importança extrema: *Un apetit feròç*. Sin.: **ferotge**.

ferocament adv. Embé ferocitat. Sin.: **ferotjament**.

ferocitat n.f. 1. Natura d'un animau feròç. 2. Caractèr crudeu, sanguinari de quauqu'un. Sin.: **atrocitat, barbaria, crudelitat, sauvatjaria**.

feromòna n.f. (biol.) Substança quimica que, quora un animau l'emete à d'òsi infima dins lo mitan exterior, provòca de comportaments especifics dei congenèrs. Var.: **ferormòna**.

ferormòna n.f. Feromòna.

ferotge, tja adj. 1. Feròç. 2. Que fugisse tant leu que quauqu'n lo vòu aprochar; gaire sociable. 3. Violent ò qu'exprimis de violença: Una resistença ferotja.

ferotjament adv. D'un biais ferotge.

fèrp n.m. Feutre.

ferpa n.f. Felpa.

ferpilha n.f. 1. Poussa, brigas que s'estàcon à una estòfa. 2. Pichins pels que si destàcon d'un teissut. ◇ *S'en anar en ferpilha*: Partir en brigas, si desagregar, en parlant d'una estòfa. Var.: **frepilha, ferpilhon, frepilhon**.

ferpilhiera n.f. Serpilhiera. Var.: **serpilhiera**.

ferpilhonós, oa adj. Ferpilhós.

ferpilhós, oa adj. Plen de ferpilha. Var.: **frepilhós, frepilhonós**.

ferrada n.f. Accion de marcar lo bestiari au fèrre roge.

ferrador n. m. (mar.) Aisina qu'emplegava l'argosin sus li galèras per ferrar e desferrar lu pens dei remadors sus lo sieu banc de vòga.

ferralha n.f. 1. Fèrres vièlhs, tròç de pèças d'acier, de fèrre, de fonda. 2. Objècte, màquina de fèrre que non funciona plus. 3. (fam.) Pichina moneda.

ferralhaire n.m. 1. Negociant en ferralha. 2. (constr.) Obrier encargat de metre en plaça un ferralhatge. 3. (vièlh) Persona que li agradava de si batre à l'espada. Var.: **ferralhier**. Sin.: **espadier, ferrejaire, ferratejaire**.

ferralhament n.m. Accion de ferralhar. Var.: **ferralhatge**.

ferralhar vi. 1. Faire picar entre eli de lamas d'espada, etc., au cors d'un duel, d'un combat. Sin.: **ferrejar, ferratejar**. 2. Faire un bosin de ferralha que pica. ◆ vt. Dispauar lo ferralhatge dins una construccion de betum armat.

ferralhat, ada adj. (constr.) Provedit d'un ferralhatge.

ferralhatge n.m. Ferralhament.

ferralhier n.m. Ferralhaire.

ferralitic, a adj. (geol.) Lateritic.

ferrament n.m. (constr.) Pèça de fèrre..

ferramenta n.f. pl. 1. Fèrres, ferradura, ferrament. 2. (mar.) Lo tot dei aisinas dau mèstre d'aissa e dei calafataires. 1418: «*Item a pagat a Guilhem lo fabre per alcuna ferramenta que a mes en lo bregantin...*» A.C. Arle.

ferrandina n.f. Estòfa leugiera.

ferrandina n.f. Mala dobla plaçada sus l'esquina d'un muu que servia de còfre e de taulier dins lo temps ai armadas.

ferrar vt. (*fèrri*) 1. Garnir de fèrre, de ferraduras. 2. Clavelar de fèrres ai sòcs de (un cavau, un bòu). 3. (pesca) *Ferrar un peis*: L'agantar au mosclau en donant una pichina gacilhada fèrma à la linha. Sin.: **clavar**.

ferrassa n.f. Peis marin, varietat de raia (*Gymnura altavela*, fam. dei dasiatidats). Sin.: **clavelada**.

ferrat n.m. Coàs. Var.: **farrat**.

ferrat n.m. (quim.) Sau que provèn d'un acide ferric, non isolada.

ferrat, ada adj. 1. Garnit de fèrre. 2. *Via ferrada*: Via de camin de fèrre.

ferrataria n.f. Trabalh artistic dau fèrre fargat. Sin.: **ferrera**.

ferratejaire n.m. Espadier.

ferratejar vi. Faire picar entre eli de lamas d'espada, etc., au cors d'un duel, d'un combat. Sin.: **ferrejar, ferralhar**.

ferratge n.m. Accion de ferrar.

ferratier n.m. Marteu per fargar lu fèrres per lu cavaus.

ferratier n.m. Mestierant, artista en ferrataria; Sin.: **ferrier**.

ferratton n.m. Pichin fèrre dau sòc.

ferrau n.m. Basalte.

fèrravècho n.m. (it.) 1. Ferralha. 2. Negociant en ferralha.

fèrre n.m. 1. Metal resistent e malleable, de densitat 7,87, que fonde à 1535°C, largament emplegat dins la tecnologia e l'industria sota forma d'aliatges, d'aciers e

de fondas; element (Fe) de n° atomic 26 e de massa atomica 55,847. ◇ *Fèrre electrolitic*: Fèrre foarça pur obtengut per electrolisi d'una sau de fèrre. ◇ *Atge dau fèrre*: Periòde protoistoric au cors dau quau si generalisè la metallurgia dau fèrre (dau s. VIIIe av. J.-C.). ◇ (fig.) *De fèrre*: Resistent, robuste: *Una santat de fèrre*. ◇ Inebrantable: *Una volontat de fèrre*. 2. Aliatge compauat per la màger part de fèrre. 3. Substança ferruginoà. 4. Objècte de fèrre ò d'acier. ◇ Barra d'acier ò de fèrre que s'emplega en fustaria (*fèrre en U*, *fèrre en T*) ò dins lo betum armat. ◇ Lama d'acier que constitue la partida trencanta d'un autís, d'una arma blanca. ◇ (lit.) Espada. ◇ *Fèrre (per pressar)*: Aparelh format d'una sòla de metal provedida d'una manelha e que, un còup cauda, sièrve à pressar lu teissuts. ◇ *Fèrre à vapor*: Fèrre per pressar electric qu'a una resèrva d'aiga que permete d'umidificar lo teissut per projeccion de vapor ò d'aiga. ◇ *Fèrre per frisar*: Instrument metallic en forma de grands ciseus, que li sieu brancas, un còup escaufadi (au mejan d'una resença electrica intèrna) perméon d'enrotlar lu bèrris per lu metre en forma. ◇ *Fèrre per soudar*: Autís emplegat per lo brasatge tendre. ◇ *Fèrre per daurar*: Autís de metal gravat emplegat per decorar à la man ò au balancier la cubèrta dei libres religats. ◇ Pèça metallica plaçada sota lo sòc dei bèstias (cavaus, mulas, bòus, etc.) à cu es demandat un travalh (traccion, transpoart, equitacion, etc.). ◇ Lama d'acier que permete de reforçar l'extremitat dei sòlas d'un solier. ◇ Club de gòlf destinat ai distanças corti ò mejani. ◇ (mar.) Mena d'àncora provedida generalament de quatre patas. Sin.: **ancoreta**, **àncora** (per ext.). - Expr.: *Donar lo fèrre*, valent à dire ancorar una nau au sorgidor. Sin.: **donar fond**, **sorgir**. 5. Transpoart ferroviari, camin de fèrre: *Carrejar de mèrc per fèrre*.

fèrre-blanc n.m. Tòla fina d'acier doç, recubèrta d'estanh.

fèrreblancaria n.f. Mestier, comèrci de fèrreblanquier.

fèrreblanquier n.m. Ferblanquier.

ferrejaire n.m. Espadier.

ferrejar vi. Faire picar entre eli de lamas d'espada, etc., au cors d'un duel, d'un combat. Sin.: **ferratejar**, **ferralhar**.

ferrenc, a adj. Que contèn de fèrre. Var.: **ferrós**.

fèrres-vièlhs n.m. pl. Ferralha, vièlhs tròç de fèrre degalhats ò inutilès.

ferret n.m. 1. Pichina pèça metallica plaçada à l'extrimitat d'un laç. Sin.: **passacordèla**, **passagansa**. 2. Asta metallica per manlevar de vèire fondut.

ferric, a adj. Si di d'un compauat dins lo quau lo fèrre es trivalent. ◇ *Clorure ferric*: FeCl₃. ◇ *Oxide ferric*: Fe₂O₃.

ferricianure n.m. (quim.) Sau ò estèr complèxe que contèn l'anion [Fe(CN₆)]³⁻.

ferrier n.m. Ferratier.

ferrier n.m. (bot.) Fonge de la Família dei boletaceus, foarça acolorit, m'au capeu brunet de 15 cm de diamètè, m'au pen rogenc. La carn vira au blau quora es talhada. Non es manjadís. (*Boletus calopus*)

ferriera n.f. 1. Miniera de fèrre. 2. Industria dau fèrre. 3. Atalhier dont si travailla lo fèrre.

ferrifèr, a adj. Que contèn de minerau de fèrre.

ferriginós, oa adj. Ferruginós.

ferrimagnetic, a adj. Relatiu au ferrimagnetisme.

ferrimagnetisme n.m. (fis.) Magnetisme particulier que presènton li ferritas.

ferrit n.m. Ceramica magnetica compauada d'oxides binaris de la forma MFe₂O₄, dins la quala M representa un metal ò d'unu metals (niquèl, manganèsi, coire, magnèsi, zinc).

ferrita n.f. (metall.) Varietat allotropica de fèrre pur, presenta dins d'unu aliatges ferrós.

ferroaliatge n.m. Aliatge que contèn de fèrre

ferroalumin n.m. Aliatge de fèrre e d'alumini.

ferrobacteria n.f. *Ferrobacteriales*: Òrdre de bacterias que vívon dintre li aigas ferroginosi.

ferrocèri n.m. Aliatge de fèrre e de cèri.

ferrocianure n.m. (quim.) Sau complèxa que contèn l'anion [Fe(CN₆)]⁴⁻.

ferrocrome n.m. Aliatge de fèrre e de cròme emplegat dins la fabricaion dei aciers inoxidables e e especials.

ferrodinamic, a adj. Si di d'un aparelh ò d'una màquina que la sieu accion electrodinamica es renfortida au mejan de pèças ferromagnetiqui.

ferroelectric, a adj. Dotat de ferroelectricitat.

ferroelectricitat n.f. Existènça, dins d'unu cristalls, d'una polarisacion electrica espontanea e permanenta, reversibla sota l'accion d'un camp magnetic exterior.

ferroginós, oa adj. Ferruginós.

ferrolh n.m. 1. Serralha que possedisce un pene que si fa colissar per l'engatjar dins una gacha. 2. Pèça que sièrve à clavar la cambra de la culassa d'una arma de fuèc. 3. (geog.) Salhida de ròcas duri que bàrron una valada glaciària. 4. Au balon, sistema de juèc basat sobre una defensa de fèrre. Sin.: **catenaccio**.

ferrolhar vt. 1. Clavar au mejan d'un ferrolh. 2. Embarrar, empresonar. 3. Rendre inaccessible: *Lu policiers an ferrolhat lo quartier*. 4. (inform.) Clavar un fichier per n'empachar tota modificacion per una autra persona. 5. Blocar, empachar (un procèsus, un projècte, etc.).

ferrolhatge n.m. 1. Accion de ferrolhar; fach d'èstre ferrolhat. 2. Dispositiu magnetic, electric, etc., per mantenir una pèça, un contactor, etc., dins una posicion donada. 3. Operacion qu'a per tòca de rendre la culassa solidària dau canon au mejan d'un ferrolh, just avant que lo còup parte.

ferromagnetic, a adj. Dotat de ferromagnetisme.

ferromagnetisme n.m. (fis.) Proprietat d'uni substanças (fèrre, cobalt, niquèl) de pilhar una foarta aimantacion.

ferromanganès n.m. Aliatge de fèrre d'una auta tenor en manganès (fins à 80%).

ferromolibdène n.m. Aliatge de fèrre e de molibdène (40 à 80%).

ferroniquèl n.m. Aliatge de fèrre e de niquèl (mai de 25%).

ferroprussiat n.m. Ferrocianure.

ferrós, oa adj. 1. Que contèn de fèrre: *Minerau ferrós*. 2. (quim.) Si di d'un compauat dins lo quau lo fèrre es bivalent: Clorure ferrós FeCl₂. Var.: **ferrenc**.

ferrosilici n.m. Aliatge de fèrre e de silici.

ferrotatge n.m. Transpoart de camions per lo tren, sus de distanças mejani ò lòngui.

ferrotar vt. Carrejar per ferrotatge.

ferrotitane n.m. Aliatge de fèrre e de titane.

ferrotungstène n.m. Aliatge de fèrre e de tungstène.

ferrovanadi n.m. Aliatge de fèrre e de vanadi.

ferroviari, ària adj. Pròpri dau camin de fèrre; que pertòca lo transpoart per camin de fèrre: *La ret ferroviària*. ◆ n. Emplegat dei camins de fèrre. Sin.: **caminòt**.

ferruginós, oa adj. Que contèn de fèrre ò un compauat de fèrre: *Aiga ferruginoa*. Var.: **ferriginós, ferroginós**.

ferry-boat n.m. (angl.) Nau adobada per transportar de trens e de veïcules e lu sieus passatgiers: Lo ferry-boat dau poart de Marselha. Sin.: **transbordaire**.

fersiós, oa adj. Fièr.

fertil(e), a adj. 1. Si di d'un soal, d'una region, d'una tèrra, etc., que poàdon donar de recòlts abondoï. 2. (fig.) Inventiu: *Un esperit fertile*. 3. Si di d'una femèla que pòu procrear. 4. (fis.) Si di d'un element que pòu devenir fissile sota l'accion de neutrons.

fertilament adv. D'un biais fertile.

fertilisable (-izable), a adj. Que pòu èstre fertilisat.

fertilisacion (-izacion) n.f. Accion de fertilisar.

fertilisant (-izant), a adj. Que fertilisa.

fertilisar (-izar) vt. Rendre fertile. ◇ (espec.) Melhorar (una tèrra) au mejan d'engrais.

fertilitat n.f. Qualitat de cen qu'es fertile.

ferula n.f. 1. Planta odoranta dei regions mediterraneï (Família dei ombellifèras). Sin.: **fèrta**. ◇ *Ferula gomoa*: Planta asiatica que li sieu flors desgàtjon una marrida odor e que la sieu resina s'emplega per divèrs usatges (medecina, parfum, divèrs encens). Sin.: **galban, galbanum**. 2. Paleta de cuer ò de boasc mé la quala si batfion li mans dei escolans. ◇ *Sota la ferula de*: Sota l'autoritat de. Sin.: **senhoratge, dominacion, tirania**.

ferular vt. Picar m'una ferula.

ferum n.m. 1. Feram. 2. Nom generic dei animaús que si càçon per la sieu carn. Sin.: **caçum, caça, sauvatgina, cacilha**. 3. Faisandatge.

ferumejar vt. Faisandar. ◆ **si ferumejar** v.pr. Si faisandar.

fervent, a adj. Plen de fervor, ardent: *Una preguiera ferventa*. Var.: **fervorós**. ◆ adj. e n. Afogat de: *Fervent de balon*. Sin.: **estrambordat, abramat**.

ferventament adv. D'un biais fervent; embé fervor.

fervor n.m. Ardor, entusiasme.

fervorós, oa adj. Fervent.

fervorosament adv. Mé fervor.

fes n.f. 1. M'un mòt qu'indica lo nombre, marca l'unitat, la quantitat ò la repeticion d'un fach, la multiplicacion d'una quantitat, l'intensitat d'una accion,

d'un estat: *Es vengut tres fes*. Sin.: **còup, vegada**. ◇ *Una fes*: À temps passat, autrifés, espec. dins l'expression «Li èra una fes». ◇ *De bèli fes*: Sovent. ◇ *De fes que li a*: De còups que li a. Contr.: **sovent**.

fès n.m. Part inferiora d'una sàvega.

fèsta n.f. 1. Solemnitat religioa ò civila, en commemoracion d'un fach important: *La fèsta nacionala*. 2. Cen qu'una persona ò una collectivitat organíson per si divertir, commemorar quauqua ren, etc.: *La fèsta dei vesins*. ◇ Faire la fèsta: Si divertir en bevent, en manjant, en balant, etc.; menar una vida desordenada. ◇ *Ària de fèsta*: Ària alègra. ◇ *Faire la fèsta (de fèstas) à quauqu'un*: L'aculhir en li mostrant d'afeccion, d'entusiasme. ◇ *Èstre à la fèsta*: Provar una granda satisfaccion. ◇ *Non èstre à la fèsta*: Èstre dins una situacion desagradiva. 3. Jorn de fèsta dau sant que si poarta lo sieu nom.

festadier, a adj. Si di de quauqu'un que li agrada la fèsta.

festar vt. (*fèsti*) 1. Celebrar en faguent una fèsta. 2. Aculhir (quauqu'un) en mostrant de gaug. Sin.: **festejar**.

festassa n.f. Gròssa fèsta.

festejada n.f. Demonstracion de fèstas, d'estrambord. Var.: **festejament**.

festejaire, airitz n. Nocejaire. Sin.: **cèrcafèsta**.

festejament n.m. 1. Fach de festejar. 2. Fach de faire de fèstas à quauqu'un. Var.: **festejada**.

festejar vt. 1. Celebrar en faguent una fèsta: *Festejar una victòria*. 2. Aculhir (quauqu'un) en mostrant de gaug. Sin.: **festar**. ◆ vi. Faire bombança, participar à un grand past. Sin.: **faire tampona, taulejar**.

festenal n.m. Festival. Var.: **festenau**.

festier, a adj. e n. Que li agrada de faire la fèsta.

festin n.m. 1. Grand past de fèsta, mé totplen de cauas boani per manjar, totplen de convidats: *Un festin de rèi*. Sin.: **taulejada, rigosilho**. ◇ *Es un festin*: Es foarça boan. 2. Fèsta de quartier; fièra: *Lo festin dei Vèrnas, au quartier de Santa Margarida, à Niça*.

festinàs n.m. Gròs festin.

festenau n.m. Festenal. Var.: **festivau**.

festinier, a n. Que participa à un festin, à una fièra.

festiu, iva adj. De la fèsta.

festival n.m. Seria periodica de manifestacions artistiqui qu'apartènon à un genre donat e si debànon abitualament dins un luèc precís: *Un festival de cinéma*. Var.: **festenal**.

festivalier, a adj. D'un festival. ◆ n. Persona que participa à un festival ò que li assistisse.

festivitat n.f. (sobretot au pl.) Fèsta, ensèm de fèstas: *Li festivitats de Calenas*.

fest-noz n.m. inv. (mòt cèlta) En Bretanha, fèsta nuechenca à l'entorn d'un fuèc, caracterisada per de danças acompanhadi au bagad.

feston n.m. 1. Treça soplà, guirlanda de flors e de fulhatge. 2. (arquít.) Ornament en forma de garlanda ò de pichins lòbes repetits. 3. Ponch de brodoria que lo sieu dessenh forma de dents arredonidi.

festonar vt. Garnir d'un feston. Var.: **enfestonar**.

festonatge n.m. Accion de festonar; ensèm dei festons.

fet n.f. Fe.

feta n.f. Fromai de fea grèc.

fetal, a adj. Relatiu au fêtus: *Posicion fetal*.

fetge n.m. 1. Organe contengut dins l'abdomèn, annexat au tube digestiu, que secreta la bila e a de foncions nombroï dins lo metabolisme dei glucides, dei lipides e dei protides. 2. Fetge d'unu animaus, emplegat coma aliment: *Fetge de vedeu*. 3. *Aver de fetge*: Aver de coratge, d'èime; aver d'afrontaria.

fetgemoal n.m. Persona pauroa, temoroa, flaca, trastejairitz. Sin.: **caga en bralhas**.

fetichaire n.m. 1. En Àfrica, responsable dau culte animista. 2. Guerissèire ò devin que fa agir de fetiches.

fetiche n.m. 1. Objècte ò animau au quau son atribuïdi de proprietats magiqui, benefiqui. Sin.: **breu, poartafortuna**. 2. (psican.) Objècte inanimat ò part dau còrs non sexuala que poàdon devenir objèctes exclusius de la sexualitat.

fetichisme n.m. 1. Culte dei fetiches. ◇ En Àfrica, religion tradicionala (animisme), per op. au cristianisme e à l'islam. Sin.: **idolatria**. 2. (psican.) Substitucion d'un fetiche à un objècte sexual.

fetichista n. e adj. Qu'apartèn au fetichisme; que practica lo fetichisme. Sin.: **idolatra, animista**.

fetide, a adj. Si di d'una odor foarta e desagradiva. Sin.: **puudent, pestilencial**.

fetiditat n.f. Caractèr d'una odor fetida. Sin.: **pestilença, pudentor**.

fetologia n.f. Estudi dau fêtus in utero.

fetomairal, a adj. Que pertòca lu rapoarts entre la maire e lo fêtus. Var.: **fetomairau**.

fetomairau, la adj. Fetomairal.

fetopatia n.f. (med.) Malautia dau fêtus.

fetoscopia n.f. Tecnica de vision dirècta dau fêtus in utero, per introduccion d'un endoscòpi per la via abdominala.

fêtus n.m. Produch de la concepcion que non es encara arribat à tèrme, ma qu'a ja li formas de l'espècia (per l'òme, l'embrion pilha lo nom de fêtus au 3ⁿ mes e lo conservà fins à la naissença). Sin.: **nadon, creaturon, prenhon**.

feu n.m. (feud.) Tèrra, drech ò revengut qu'un vassal tenia dau sieu senhor e qu'en escambi devia complir lo servici que li devia. Var.: **feudament**. Sin.: **senhoria**. 2. Zòna d'influença, sector reservat: *Feu electoral*.

feudal, a adj. 1. Relatiu au feu, à la feudalitat: *Un castèu feudal*. 2. Que li sieu estructuras, lu sieus caractèrs, ramèton aquelu de la feudalitat. Var.: **feudau**.

feudal n.m. Grand propietari terrenç, que lo sieu poder e la sieu posicion sociala fan pensar à un senhor de la feudalitat. Var.: **feudau**.

feudalament adv. Segond lo drech feudal.

feudalisme n.m. Sistema feudal.

feudalitat n.f. 1. Ensèm dei lèis e costumaz que regissón l'òrdre politic e social dins una partida d'Euròpa, de la fin de l'epòca carolingiana fins à la fin de l'Atge-Mejan, qu'implicava d'un caire la predominança

d'una classa de guerriers e d'un autre caire de ligams de dependença d'òme à òme. 2. (pej.) Potença economica ò sociala que fa pensar à l'organizacion feudala.

feudament n.m. Feu.

feudatari, ària n. 1. Aqueu que possedisso un feu. 2. Vassal.

feudau, ala adj. Feudal.

feudau n.m. Feudal.

feudista n. Especialista dau drech feudal.

feusar vt. Trencar lo feuse.

feuse n.m. Planta vascularia sensa flors ni granas, que poarta à la façà inferiora dei fuèlhas d'organes esporifèrs, ò esporanges (d'unu feuses dei regions caudi son arborescents).

feusiera n.f. Luèc dont créisson lu feuses.

feusina n.f. (bot.) Mena de feuse que creisse demièg lu rocàs.

feutradura n.f. Fach de feutrar, de si feutrar. Var.: **feutratge**.

feutrar vt. 1. Transformar en feutre (de pels, de lana). 2. Faire perdre la sieu soplessa à un teissut de lana. 3. Garnir de feutre. Var.: **afeutrir**. ◇ vi. ò **si feutrar** v.pr. Pilhar la textura, l'aspècte dau feutre.

feutrat, ada adj. 1. Qu'a la contextura, l'aspècte dau feutre. 2. Garnit de feutre. 3. Dont lu bosins son estofats; silenciós.

feutratge n.m. Fach de feutrar, de si feutrar. Var.: **feutradura**. Sin.: **afeutrimet**.

feutre n.m. 1. Estòfa obtenguda per agregacion intima, sensa filatura ni teissatge, de pels ò de filaments de lana isolats. 2. Capeu de feutre. 3. Instrument per escriure, per marcar, que lo sieu còrs contèn una resèrva poroa banhat de tencha e ligat à una poncha de matèria sintetica. Sin.: **fèrp**.

feutrier, era Persona que travailha lo feutre.

feutriera n. f. Instrument, aisina dau capelier.

feutrina n.f. Feutre leugier, totplen sarrat.

fez n.m. Calòta tronconica de lana, que d'un temps si portava totplen en Àfrica dau Nòrd e dins lu país otomans. Sin.: **tarboch**.

fg Simbòle de la frigoria.

fi interj. (lit.) Marca lo desgust, lo mesprèt. ◇ *Faire fi de*: Mespresar.

fi n.m. inv. Vintunena letra de l'alfabet grèc (φ, Φ).

fiabilitat n.f. Probabilitat de foncionament sensa falha d'un dispositiu dins de condicions especificadi e pendent un periòde determinat. Var.: **fidabilitat**.

fiable, a adj. 1. Dotat de fiabilitat. 2. À cu es possible de si fidar: *Una persona fiable*. Var.: **fidable**.

fiacre n.m. Veitura ipomobila mé quatre ròdas e quatre plaças. Sin.: **veitura de plaça**.

fiançalhas n.f. pl. Acordalhas. Sin.: **promessas, noviatge**.

fiançar vt. Fidançar. ◇ **si fiançar** v.pr. Si fidançar. Sin.: **s'acordar, si prometre**.

fiançat, ada adj. e n. Fiançat. Sin.: **promés, promessa**.

fiasco n.m. [ˈfjasko] (mòt italian) 1. Botelha dau coal lòng e de la pança palhada, que s'emplega en Itàlia. 2. Falhiment complet, desastre. Sin.: **cagada**, **pastissada**, **revèrs**, **fracàs**, **falhida**.

fiat n.m. (psicol., mòt latin) Decision voluntària que mete fin à una deliberacion.

fíbia n.f. (it.) Fermalh, fibula. Var.: **flíbia**.

fibra n.f. 1. Filament ò cellula filamentosa, que constituís d'un teissut vegetal ò animal, d'uni substàncas minerali: *Fibra muscularia*, *fibra de boasc*. Sin.: **filandra**. 2. Tot element filamentós alongat, d'origina naturala ò non, constitutiu d'un fiu, d'un fuèlh de papier, etc.: *Fibra textila*. ◇ *Fibra optica*: Filament ò fibra de matèria dielectrica, destinats à guidar d'ondas electromagnetiques dins lu camps dau vesible ò de l'infraroge. ◇ *Fibre de vèire*: Filament continu ò discontinu obtengut per estiratge de vèire fondut, emplegat per la fabricacion dei fiues de vèire, de la lana e dei teissuts de vèire e dei plastics reforçats. 3. (fig.) Sensibilitat à (un sentiment): *Aver la fibra mairala*.

fibrana n.f. (n. depauat) Fibra textila cellulosica artificiala.

fibraria n.f. Industria dau desfibratge dau boasc. Sin.: **filandria**.

fibrilha n.f. Fibrilla.

fibrilhacion n.f. Fibrillacion.

fibrilhari, ària adj. Fibrillari.

fibrilhat n.m. Fibrillat.

fibrillós, oa adj. Fibrilhós.

fibrilla n.f. 1. Pichina fibra. 2. Element alongat dei fibras musculari, sèti de la contractilitat. Var.: **fibrilha**.

fibrillacion n.f. (med.) Seria de contraccions violentes e desordenades dei fibras dau muscle cardiac. Var.: **fibrilhacion**.

fibrillari, ària adj. (istol.) Relatiu à una dei fibrillas. Var.: **fibrilhari**.

fibrillat n.m. Produch textile que resulta dau clivatge longitudinal d'un fil de polimèr e que compoarta de fendaduras que si descompaon en fibrillas. Var.: **fibrilhat**.

fibrillós, oa adj. Compauat de fibrilla. Var.: **fibrilhós**.

fibrinemia n.f. 1. (med.) Presença de fibrina dins lo sang. 2. Taus de fibrinogèn dins lo sang. Sin.: **fibrinogenemia**.

fibrinogèn n.m. (biol.) Proteïna dau plasma sanguin, que si transforma en fibrina au moment de la coagulacion.

fibrinogenemia n.f. Fibrinemia.

fibrinogenolisi n.f. (med.) Desaparicion dau fibrinogèn dau plasma.

fibrinogenopenia n.f. (med.) Baissa dau taus normal de fibrinogèn dins lo sang.

fibrinolisi n.f. (med.) Fenomèn de degradacion dau calhon de fibrina.

fibrinolisisina n.f. Enzima proteolitica plasmatica.

fibrinolic, a adj. e n.m. Si di d'una substància capabla de lisar lu calhons sanguins.

fibrinós, oa adj. 1. Relatiu à la fibrina. 2. Que contèn de fibrina.

fibrinuria n. f. (med.) Eliminacion de fibrina ò de fibrinogèn per la miccion.

fibroadenòma n.m. (med.) Tumor benigna de la glàndola mamària.

fibroblast n.m. Cellula pròpria dau teissut conjontiu encargada de la sintèsi dei components de la matritz. Pòu èstre actiu (*fibroblast* pròpriament dich) ò inactiu (*fibrocits*). La diferenciacion es dins la forma, que lo fibroblast es mai arredonit, m'una proeminença màger dei organes citoplasmatics e dei vesicules de transport. Dins lu fibrocits, la forma es aplanada e lu organes son mens proeminents.

fibrobroncoscopia n.f. Broncoscopia au mejan d'un fibroscòpi.

fibrocartilatge n.m. Cartilatge fibrós.

fibrocartilatginós, oa adj. Que si compaua de fibres e de cartilatge.

fibrocellulari, ària adj. Que si compaua de cellulas fibroï. Var.: **fibrocellulós**.

fibrocellulós, oa adj. Fibrocellulari.

fibròciment n.m. (nom depauat) Materiau de construccion fach d'amiant e de ciment.

fibròcit n.m. Cellula minora que contèn mens de prolongacions que lo fibroblast, presenta un nucleu mai pichin, alargat e escur. Dins la cicatrisacion, lo fibròcit pòu sintetisar de fibras.

fibrocondròma n.m. Cartilatge caracterisat per una proliferacion de teissut fibrós.

fibroelastòsa n.f. Formacion anormala d'un teissut fibrós e elastic.

fibroïde, a adj. Que retipa lo teissut fibrós.

fibroïna n.f. Un dei constituents proteïcs de la seda, que li conferisse la sieu soliditat e la sieu elasticitat, e solet conservat dins la seda industriala.

fibrolipòma n.m. (med.) Lipòma qu'enclau foarça teissuts conjontius.

fibrolita n.f. Silicat d'alumini de l'aspècte fibrós que si tròva en abondança dins lu gneiss metamorfics.

fibròma n.m. (med.) Tumor conjontiva formada de fibroblasts.

fibromatós, oa adj. Qu'es de la natura d'un fibròma.

fibromatòsi n.f. (med.) Afeccion caracterisada per l'existença de fibròmas.

fibromiòma n.m. (med.) Tumor formada de teissuts fibrós e de teissut muscular: *Fibromiòma uterin*.

fibroquistós, oa adj. Pertòca li tumors filandroï que contèn de quists.

fibrós, oa adj. Que contèn de fibras, qu'es format de fibras. Sin.: **filandrós**.

fibrosacòma n.m. Tumor maligna desvolopada à partir dei cellulas conjontivi.

fibroscòpi n.m. Endoscòpi flexible dins lo quau lo lume es canalisat per una ret de fibras de quartz.

fibroscopia n.f. (med.) Endoscopia realisada au mejan d'un fibroscòpi.

fibrosedós, oa adj. Compauat de filaments minerals qu'an l'aspècte de la seda.

fibròsi n.f. (med.) Transformacion fibroa d'un teissut.

fibrotorax n.m. (med.) Envaïment d'un paumon per un teissut filandrós espés. Sin.: **fibropièch**.

fibrovasculari, ària adj. Que si compaua d'un teissut fibrós vascularisat.

fibula n.f. (Antiqu.) Esplinga de seguretat en metal que sièrve à fixar lu vestiments. Var.: **fibia, flíbia**. Sin.: **fermalh**.

fic n.m. Gròssa verruga que si desvolopa en divèrsi parts dau còrs, dins lu bovins e lu equins. Sin.: **papillòma**.

fica n.m. Pèça lònca que si planta dins lo soal. Sin.: **pal**.

ficanàs n.m. (fam.) Curiós, indiscret, que si mescla de tot.

ficant, a adj. *Tir ficant*: Tir que pica esquasi verticalament un objectiu.

ficar vt. (*fiqui*) 1. Metre, enfonsar. Sin.: **plantar, aficar, tancar, palficar**. 2. Metre dins un luèc estrech ò dins un luèc que non si saup plus dont sigue: *Dont l'ai mai ficat?* ♦ **si ficar** v.pr. 1. Si metre: *S'es ficat dins un dròlle de pastís!* ◇ Si metre en quauque luèc estrech, escondut, secret: *S'es ficat dins un pichin trauc de la ròca*.

ficcion n.f. Creacion, invencion de cauas imaginar; òbra ensin creada. Var.: (it.) **ficcion**.

ficcional, a adj. Relatiu à la ficcion; fondat sobre la ficcion. Var.: **ficcionau**.

ficcionau, ala adj. Ficcional.

ficèla n.f. 1. Coarda fina. Sin.: **cordèla, estac**. ◇ (fig., sovent au pl.) Procediment emplegat dins un mestier, un art): *Conóisser toti li ficèlas*. ◇ *Tenir, tirar li ficèlas*: Faire agir lu autres per darrier, sensa si far vèire, coma de marionetas. 2. Pan fin e alongat que correspoande à una mièja-bagueta.

ficelar vt. (*ficèli*) 1. Ligar, estacar m'una ficèla. Var.: **enficelar**. Sin.: **encordelar**. 2. (fig.) Elaborar, alestir, adobar: *Un projècte mau ficelat*. Sin.: **cordurar**: *Un projècte ben cordurat*.

ficelaria n.f. Fabrica de ficèla. Sin.: **cordelaria**.

ficelatge n.m. Accion de ficelar. Sin.: **cordelatge**.

ficelèta n.f. Pichina ficèla fina. Sin.: **cordeta, cordeleta**.

ficha n.f. 1. Fuèlh cartonat per notar, enregistrar quauqua ren, sovent destinada à èstre classada dins un fichier. Sin.: **fuèlh, fulhet**. ◇ *Ficha d'estat civil*: Document qu'una Comuna establisce à partir d'un acte d'estat civil ò dau libret de familha. 3. (elec.) Pèça destinada à èstre engatjada dins un alvedòle per establir un contacte.

fichar vt. Inscriure (quauqu'un, quauqua ren) sus una ficha. ◇ (espec.) Inscriure quauqu'un dins un fichier per lo surveilhar. Sin.: **repertoriar, enregistrar, classificar, catalogar**.

fichat, ada adj. Qu'es inscrich dins un fichier: *Una persona fichada*.

fichatge n.m. Accion de fichar, d'inscriure sus de fichas: *Lo fichatge dei suspèctes*.

fichier n.m. 1. Lo tot dei fuèlhs de classificacion. 2. Ensèm d'entresenhas de natura identica que pòu èstre

memoriat e explechat per un computador. Sin.: **fulhetier**.

fichista n. Persona encargada de tenir un fichier. Sin.: **fulhetista**.

fichoira n.f. Mena de trident per achapar lu peis. Sin.: **fóissola, foissa**.

fichoïrar v.t. Pescar m'una fichoira. Sin.: **foissinar**.

ficocianina n.f. Pigment blau d'uni algas.

ficofit n.m. Alga.

ficologia n.f. Estudi scientific dei algas.

ficològue, a n. Especialista dei algas.

fictivament adv. D'un biais fictiu.

ficoeritrina n.f. Pigment pròpri ai algas rogi, que li permete de captar li radiacions luminoï en aiga profunda.

ficomicèt n.m. (bot.) Sifomicèt.

ficoïda glaciala n.f. (bot.) Glaciala.

ficoïdacea n.f. *Ficoïdaceas*: Aizoaceas.

fictiu, iva adj. 1. Imaginari: *Un personatge fictiu*. 2. Qu'existisse unicament per convencion: *Lu bilhets de banca an una valor fictiva*.

fidabilitat n.f. Fiabilitat.

fidable, a adj. Fiable.

fidança n.f. Caucion, garantia.

fidançar vt. 1. Prometre solemnement en maridatge. Var.: **fiançar**. ♦ **si fidançar** v.pr. S'engatjar à esposar quauqu'un.

fidançat, ada adj. e n. Promés, nòvi. Var.: **fiançat**.

fidar vt. Remetre à la garda de quauqu'un, à la cura de quauqu'un. ♦ **si fidar** v.pr. (*de*) Aver fe en quauqu'un, èstre segur de la fidelitat de quauqu'un, de la sieu ajuda. Contr.: **si maufidar**.

fideïcomés n.m. Fideïcomís.

fideïcomís n.m. (dr.) Liberalitat testamentària ò contractuala facha en nom d'una persona encargada de la restituir à una altra au moment de la sieu moart. Var.: **fideïcomés**.

fideïcomissari n.m. Persona que li es atribuïda una succession ò una quòta-part d'una succession.

fideïsme n.m. Doctrina teologica que dona la preeminença à la fe sobre la rason.

fideïsta adj. e n. Que profèssa lo fideïsme. ♦ adj. Relatiu au fideïsme.

fidèl(e), a adj. 1. Constant dins lo sieu estacament, li sieu relacions: *Un camarada fidèle*. ◇ (espec.) Constant dins una relacion amoroa, conjugala, per op. à *infidèl(e)*. 2. De cu es possible de si fidar; escrupulós: *Un traductor fidèle*. 3. *Fidèle à*: Que non vèria, que non s'escarta de: *Fidèle ai sieu promessas*. 4. Exacte, segur, confòrme à: *Faire un racònte fidèle*. 5. Que dona totjorn la mema indicacion quora si fa una novèla mesura, en parlant d'un instrument. Var.: **fideu**. ♦ n. 1. Persona que practica una religion. 2. Persona que frequenta abitualament un grope, quau que sigue.

fidelament adv. D'un biais fidèle.

fidelisacion (-izacion) n.f. Accion de fidelisar (un client, un public).

fidelisar (-izar) vt. Rendre fidèle, s'estacar durablament (una pràctica, un public) per de mejans apropiats (informacions, prètz preferencials, etc.).

fidelitat n.f. Qualitat d'una persona ò d'una caua fidèla.

fideu, èla adj. e n. Fidèl(e).

fidonia n.f. Nom de divèrsi parpalhòlas nuechenqui (falènas) jauni ò bruni.

fiducia n.f. (dr.) Aquisicion d'un ben per un creancier, que lo restituisse au debitor à l'extincion dau deute.

fiduciari, ària adj. 1. (econ.) Si di de valors fictivi, fondadi sobre la fe acordada à cu li emete: *Lo bilhet de banca es una moneda fiduciària*. ◇ *Societat fiduciària*: Societat que fa de trabalhs comptables, juridics, fiscals, d'organizacion, d'expertisa, etc. per lo còmpte dei empresas privadi. 2. (dr.) Relatiu à la fiducia.

fiduciariament adv. (dr.) À títol fiduciari.

fielàs n.m. Gronc.

field n.m. (geog.) Planesteu rocós qu'un glacier continental a frustat.

fièr, a adj. 1. Qu'a de dignitat, de sentiments nòbles, elevats. ◇ *Fièr de*: Que tira una legitima satisfaccion de. 2. Mespresant, per lo sieu comportament, li sieu paraulas: *Fa lo fièr*. 3. Que manifèsta de fiertat: *Un regard fièr*. Sin.: **gloriós, ufanós, auturier, autier, faròt, fersiós**.

fièra n.f. 1. Grand mercat public que si tèn à de datas precisi dins un luèc. ◇ *Camp de fièra*: Emplaçament dont si tèn una fièra. 2. Fèsta forana que si tèn à una epòca determinada. Sin.: **fierau**. 3. Exposicion comerciala periodica: *La fièra de Niça, la fièra de Marselha*. 4. (fam.) *Faire la fièra*: Faire la fèsta, menar una vida de plasers. Sin.: **faire tampona**.

fierabraç n.m. Fanfaron. Sin.: **gradasso**.

fieral n.m. Camp de fièra; plaça. Var.: **fierau**.

fierament adv. Embé fiertat.

fierau n.m. 1. Fièra. 2. Fieral.

fierejaire, aïra n. Persona que vende sus li fièras. Sin.: **foran, foranaire**.

fiertat n.f. 1. Qualitat, caractèr d'una persona fièra. 2. Sentiment de satisfaccion legitima.

fieu n.m. 1. Brot fin e lòng d'una matèria textila, naturala ò non: *Un fièu de seda*. ◇ *Cordurat de fièu blanc*: Que s'en capisson immediatament lo sens, li intencions, la finalitat, que devíon demorar secrets. 2. Matèria que secrèton li aranhas e d'uni toaras. ◇ *Fieu de la Verge*: Filandra. 3. Cilindre de pichina seccion obtengut per estiratge d'una matèria metallica. ◇ *Fieu à plomb*: Fieu qu'a una extremitat es garnit d'un tròç de metal, que sièrve à materialisar la verticala. Sin.: **plombin, plombon**. 4. Conductor electric constituït d'un fièu metallic ò d'unu fièus metallics. ◇ *Còup de fièu*: Telefonada. ◇ Èstre au bot dau fièu: Èstre en comunicacion telefonica (mé quauqu'un): *Cu es au bot dau fièu?* 5. Direccion dei fibras dau boasc. ◇ *Boasc de fièu*: Boasc qu'emplègon lu gravaires, talhat dins lo sens dei fibras (per op. au *boasc de bot*). 6. Direccion dins la quala s'escorre una aiga correnta. ◇ *Centrala au fièu de l'aiga*: Centrala hidroelectric sensa barratge e sensa resèrva d'aiga. 7. Encadenament logic, progression

continua de: *Non voali perdre lo fièu de l'istòria*. ◇ *Lo fièu de, au fièu de*: La seguida de, au lòng de: *Au fièu dei jorns*. *Èstre au fièu*: Èstre au corrent. ◇ 8. Trencant: *Lo fièu d'una lama*. Sin.: **lo talh de la lama, de l'espada**. 9. *Fieu de contacte*: Fieu d'una catenària dont passa lo corrent d'alimentacion dei motritz. 10. *Fieu neutre*: Fieu que dins un malhum electric si tròva au potencial dau soal. 11. (expr.) *De fièu en cordura*: Passar progressivament d'una idea, d'un ponch, d'un acte à un autre.

fièubasta n.m. Fieu que sièrve à fièubastir.

fièubastir vt. (*fièubastissi*) Bastir, en parlant de doi pèças d'estòfa.

fièubastit n.m. Bastit (en cordadura).

fieu-fèrre n.m. Fieu obtengut per lo passatge de barras cilindriqui de fèrre ò d'acier doç dins lu traucs d'una filiera. ◇ *Fieu-fèrre espinós*: Fieu-fèrre provedit de ponchas que sièrve de clausura ò de mejan per aparar.

fièuse n.m. Feuse.

fifa n.f. (fam.) Paur. Sin.: **caganha** (pop.), **temor, petoira, escaufèstre**.

fifi n.m. Persona foarça delicada, foarça sensibla, que si desgusta de tot. Sin.: **poatafin, morrefin, finaudeu**.

fifrada n.f. Ària de fifre. ◇ (expr.) Quora as ben manjat e ben beugut, una fifrada vau un escut.

fifrar vt. (fam.) Raubar, escamotar.

fifre n.m. (mús.) Instrument tipe de la música tradicionala, sovent associat au tamborn.

figa n.f. 1. Fruch manjadís de la figuiera, format per tota l'inflorescença, que devèn carnuda après la fecondacion. ◇ *Figa braietada*: Que presenta dins lo sens de la longor de pichini fendas superficiali. ◇ *Secar de figas*: Per una filha, fach de non èstre maridada à 25 ans. ◇ *Figa de barbaria*: Fruch de l'opúntia. ◇ *Figa turca*: Fruch dau cactus. ◇ (expr.) *Ni figa ni raïm*: Mitigat. 2. (zool.) Ascidia d'una espècia mediterranea, que si manja cruda. ◇ Peis ossós de l'Atlantic, que la sieu carn es preada (lòng fins à 2 m). Sin.: **maigre**.

figaflor n.f. Varietat de figa que non madura d'auton, qu'arrèsta lo sieu desvolopament d'ivèrn, e madura l'estiu venent.

figaïret n.m. Luèc plantat de figuieras. Var.: **figareda**

figareda n.f. Figaïret.

figon n.m. (zool.) Ton.

figon n.m. Parlar d'unu relargs (Mónegue, Biòt, Valàuria, Mons, Escranhòlas), que la sieu presença èra deuguda à la presa dau casteu dau Mónegue (s. XIVⁿ e XV^{en}) e à de repoblaments ligurs (s. XVIIⁿ) dei vilatges que li guèrras de religion e la pèsta avíon chaplat.

figorn n.m. Figuiera sauvatja (en vivaroalpenc de Pelha, de Sant Anhe e en niçard de La Trinitat).

figornàs n.m. Figuiera sauvatja (Bonson).

figuet n.m. *Faire figuet*: Flacar.

figuiera n.f. 1. Aubre dei país cauds, que lo sieu fruch es la figa (una espècia, la *figuiera elastica*, pòu fornir un cauchoc, una altra, la *figuiera baniana*, a de brancas desplegadi e de raïç nombroï parieri à de fusts (Família dei moraceas). 2. *Figuiera de barbaria*: Opúntia.

figulin, a adj. Si di d'una tèrra que sièrve à faire de terralhas.

figulina n.f. Terralha de tèrra cuècha.

figura n.f. 1. Cara d'una persona: *Una figura trista*. Sin.: **caratge**. ◇ (fig.) *Faire bèla figura, trista figura*: Si mostrar ò non digne de l'esperança de quauqu'un, d'una espròva. ◇ *Faire figura de*: Aparéisser coma. 2. Personalitat importanta: *Ranher es una figura de la literatura occitana*. 3. (mat.) Ensèm de ponchs; dessenh que sièrve de representacion d'èstres matematics. 4. (b.-a.) Representacion plastica d'un èstre uman, d'un animau. ◇ (fig.) *Pilhar figura*: Pilhar forma, començar à si vèire. 5. (juècs) Carta sobre la quala es representat un, personatge (rèi, dòna, varlet, cavalier). Sin.: **faça, fàcia**. 6. (coregr.) Encadenament de pas, per divèrsi personas e dins lo meme temps. (espòrts) Exercici au programa d'uni competicions (patinatge, gimnastica, etc.). 7. Representacion simbolica: *L'anheu pascal es la figura de l'eucaristia*. 8. (mar.) *Figura de proa*: Esculptura situada au dessobre de la ròda de proa d'una galèra ò d'un vaisseau. 9. (ling.) *Figura de retorica, d'estile*: Forma particuliera donada à l'expression per produire un efècte donat; forma particuliera que si dona à la sieu pensada per n'acréisser la foarça e la beutat, coma l'ellipsi, la sillepsi, l'iperbòla, etc. 10. (psicol.) Biaï qu'un element individual e estructurat si destaca de cen qu'es à l'entorn (per op. au *fond*).

figurable, a adj. Que pòu èstre figurat, representat.

figuracion n.f. 1. Accion de figurar (quauqu'un, quauqua ren); resultat d'aquesta accion. 2. Mestier ò ròtle de figurant: *Faire de figuracion*. ◇ Ensèm dei figurants d'un film, d'una pèça de teatre. 3. (art contemp.) *Novèla figuracion*: Corrent figuratiu, dei tecnicas novèli e de l'esperit sovent contestatari, apareïssut en Euròpa dins li annadas 1960. ◇ *Figuracion liura*: Corrent figuratiu francès de la fin dei annadas 1960. 4. (psican.) Traduccion dei pensadas en imatges, que constitue un dei aspècte dau travail de pantais.

figuradament adv. D'un biaï figurat.

figurant, a n. 1. Actor, actritz qu'a un ròtle gaire important, generalament mut, dins un film, una pèça de teatre, un balèti. Sin.: **comparsa**. 2. Persona qu'assistisse à una negociacion, un acamp, etc., sensa li participar activament.

figurar vt. 1. Representar per la pintura, l'esculptura, etc. 2. Representar, simbolisar per un signe convencional. ◆ vi. 1. Èstre present, si trovar dins un ensèm, un grope, etc. 2. Èstre figurant, au teatre, au cinéma. ◆ **si figurar** v.pr. 1. Crèire, s'imaginar: *Ti figures qu'es un travailh aisat?* 2. S'avisar: *Figure-ti un pauc de la fortuna qu'avèm!*

figurassa n.f. Figura gròssa, vulgària, laidà. ◇ *Faire una figurassa*: Faire trista mina.

figurat, a adj. 1. (b.-a.) Que compoarta la representacion de figuras. 2. (ling.) *Sens figurat*: Sens d'un mòt qu'es percevut coma lo resultat d'una figura d'estile (metafòra ò metonimia), per op. à *sens pròpri*. 3. (biol.) *Element figurat*: Constituent dei teïssuts visibles au microscòpi, per oposicion à *element amòrfe*.

figuratiu, iva adj. Que figura, representa la forma vertadiera dei cauas: *Plan figuratiu*. ◇ *Art figuratiu*: Aqueu que s'estaca à representar li formas dau monde vesible, ò pilha aqueli formas coma materiau (per op. à l'art *abstrach* ò *non-figuratiu*). ◆ n. Pintre ò escultptor que practica l'art figuratiu.

figurativament adv. D'un biaï figuratiu.

figureta n.f. Figurina. Var.: **figureta**.

figurina n.f. Estatueta tota pichina.

figurisme n.m. (teol.) Doctrina d'après la quala l'Ancian Testament figura, simbolisa lo Noveu Testament e l'istòria de la Glèia.

figurista n. 1. Motlaire de figura en gip ò en estuc. 2. Partidari dau figurisme.

fijian, a adj. e n. Deis ísolas Fiji.

fila n.f. Seguida de personas ò de cauas plaçadi una darrier l'autra: *Una fila de veïturas*. Sin.: **filanha, rengada, alinhada, tièra**. ◇ Cap de fila: Aqueu qu'es en tèsta d'un grope, d'un movement (politic, artistic, literari, etc.). ◇ *Linha de fila*: Òrdre tactic que li naus de guèrra pílhon una darrier l'autra. ◇ *À la fila, en fila (indiana)*: Un darrier l'autre. ◇ *Pilhar la fila*: Si metre dins una fila, à la seguida de. ◇ (mar.): *Fuèc de fila*: Mena de tir de la bateria d'una nau, quora li pèças d'artilharia desaparèvon l'una après l'autra en començant per aqueli de la proa.

filable, a adj. Que pòu èstre filat. Var.: **filadís**.

filachon n.m. Filandra, filament.

filactèri n.m. 1. Cadun dei doi pichins estugs que contènon un tròç de pergamin dont son escrichs de versets de la Tòra e que lu Judieus piós poàrton estacats au front e au braç senec pendent d'uni preguieras. 2. Bandeiròla dont lu artistas de l'Atge Meján inscrivíon li paraulas que prononciàvon lu personatges d'un tableau, d'un veïrial, etc.; figuracion, dins un basreleu, una pintura, etc., d'un riban larg que poarta una inscripcion, li paraulas d'un personatge, etc. Sin.: **bandieròla**. 3. Bulla de benda dessenhada.

filada n.f. Filadura.

filadís, issa adj. Filable.

filador, doira n. Filaire, a.

filadura n.f. Biaï qu'un teïssut es filat. Var.: **filada**.

filaire, a n. Persona que fila, transfòrma en fieu una matèria textila. Var.: **filador, filadoira**.

filament n.m. 1. Element de forma fina e alongada; fibra, matèria ò estructura qu'a aquesta forma. Var.: **filandra, filachon**. 2. Fibra textila d'una granda longuessa. 3. Fieu conductor d'una lampa electrica, que lo passatge dau corrent rende incandescent.

filamentós, oa adj. (didact.) Que presenta de filaments; qu'es format de filaments. Var.: **filandrós**.

filandiera n.f. Filaira, filairitz, filadoira. Sin.: **colonhera**.

filandra n.f. 1. Fieu que secrèton d'uni aranhas e qu'assegura lo sieu transpoart passiu dins l'ària. Sin.: *fieu de la Verge*. 2. Fibra d'unu liumes, d'uni carns. Var.: **filament**. Sin.: **fibra**.

filandrejar vi. Presentar un caractèr filandrós.

filandrós, oa adj. 1. Plen de filandras, de fibras lòngui e duri: *Una carn filandroa*. Sin.: **fibrós**. 2. (fig.) Encabestrat, confús e lòng: *D'explicas filandroi*. Sin.: **filós**.

filanha n.f. 1. Fila, reng: *Una filanha de vinhas, d'aubres*. Sin.: **entierada, alinhada**. 2. Coarda tenduda entre doi ponchs, per traçar una linha drecha, alinhar (de plants, d'aubres, etc.).

filant, a adj. Qu'escorre lentament, sensa si partejar: *Un liquide filant*.

filant n.m. Insècte imenoptèr de l'abdomèn regat negre e jaune, que caça li abelhas (longuessa 15 mm).

filantròpe, a adj. e n. 1. Persona qu'aima toi lu òmes; amic dau genre uman. Contr.: **misantròpe**. 2. Que fa tot cen que pòu per melhorar lo sòrt dei òmes, per de dons de sòus, una fondacion, l'ajuda à d'òbras, etc. 3. Persona qu'agisse d'un biais desinteressat.

filantropia n.f. Fach d'èstre filantròpe, de si comportar en filantròpe.

filantropic, a adj. De la filantropia; qu'es inspirat per la filantropia: *Una accion filantropica*.

filantropisme n.m. Biais de comportament apiejat sus la filantropia.

filar vt. 1. Travalhar (de fibras textili) per obtenir un fieu: *Filar de lana*. 2. Secretar un fieu de seda, en parlant d'uni aranhas e toaras. 3. (tecn.) Procedir au filatge de (una pèça). 4. Debanar (un cable, etc.) d'un biais continú, en laissant anar. 5. Seguir quauqu'un discretament per lo surveilhar. 6. (mús.) Tenir longament (un son, una nòta), à la votz ò m'un instrument. ◆ vi. 1. S'allongar, colar d'un biais filifòrme: *Un siròp que fila*. 2. S'estirar en fumant, en parlant d'una flama. 3. Si desrotlar d'un biais continú, si debanar. ◇ (espec.) *Malha que fila*: Que si destaca, si desfà. 4. (fam.) Avançar rapidament; s'esbinhar, s'escapar. ◇ (mar.) *Filar n nots*: Tocant l'aviadessa d'una nau, percórrer *n* milas en una ora, valent à dire que cada not de lòc filat dins l'interval de 30 segondas correspoande à un mila de l'ora. Doncas cau dire: *la nau va a 25 milas (ò nautics) de l'ora ò 25 nots, ma ges 25 nots de l'ora*. 5. Disparéisser rapidament: *Au jorn d'encuèi, lu sòus filon tròup rapidament*.

filar(i), a (-ària) adj. Que si transmete per fieu, per oposicion à una transmission optica ò radioelectrica.

filarca n.m. (Antiqu.) Magistrat que presidava li assembladas de caduna dei dètz tribús, à Atenas.

filaret n.m. (mar.) Sus li galèras, mena de man correnta mantenguda en plaça per li batalhòlas sus cada apostís.

filària n.f. Vèrp parasite dei regions caudi, fin coma un fieu, que viu sota la pèu ò dins lo sistema linfatic de divèrs vertebrats (classa dei nematòdes). D'uni filàrias son patogèn per l'òme. Sin.: **filària de Medina**.

filariòsi n.f. (med.) Afeccion parasitària que la provòca una filària.

filarmònia n.f. Associacion musicala formada d'amators ò de professionals, que dona de concèrts publics.

filarmònic, a adj. Si di d'uni associacions musicals (gropes de musicians amators, grandi orquèstras sinfoniqui).

filassa n.f. Matèria que constituïsson lu filaments tirats dau pen dei vegetals textiles: Filassa de cànebe, de lin. Sin.: **estopa, blest, madaïssa**.

filatròca n.f. (it.) Comptina, espec. per memorisar lu nombres, lu jorns de la setmana, etc.

filat n.m. Aisina de pesca. Sin.: **aranhòu, borgin, entremalh, branca, sàvega, ret, palhòla, gangui, potiniera...**

filatelia n.f. 1. Estudi, colleccion dei sageus de la Poasta e dei objèctes connèxes coma li marcas d'afranquiment. 2. Comèrci dei sageus de colleccion.

filatelic, a adj. Relatiu à la filatelia.

filatelist n. 1. Persona que collecciona lu sageus. 2. Persona que vende lu sageus de colleccion.

filatge n.m. 1. Transformacion dei fibras textiles en fieus; travalh dau filaire. 2. (tecn.) Messa en forma de pèças metalliqui ò plastiqui per escorrement de la matèira au travèrs d'una filièra. 3. Repeticion d'una scena, d'una pèça de teatre en continú.

filatier n.m. Teissèire, teïssedor.

filator n.m. Cap d'una filatura.

filatura n.f. 1. Ensèm dei operacions de transformacion dei fibras textili en fieus. 2. Establiment industrial de filatge dei matèrias textili. 3. Accion de filar quauqu'un, de lo seguir per notar tot cen que fa.

filejar vi. Batre au vent, en parlant d'una vela. Sin.: **frapejar, flamejar, ondejar**.

filet n.m. 1. Rai fin d'un liquide, d'un gas: *Un filet d'aiga, d'òli*. Sin.: **raiada**. ◇ *Un filet de votz*: Una votz debla. 2. (anat.) Membrana fina qu'estaca lo dessota de la lenga à la part inferiora de la boca. 3. (bot.) Part lònga e fina de l'estamina, que supoarta l'antera. 4. (tecn.) Salhida en elicha d'una vit, d'un bolon. Sin.: **morena**. 5. (arts dec.) Fina motladura; incrustacion decorativa, estrecha e lònga, dins d'obratges divèrs. 6. (estamp.) Trach d'espessor variabla, per separar ò enquadrar de tèxtos, d'illustracions, etc. 7. (premsa) Article cort d'informacion que compoarta un títol. 8. Ret, objècte fach de malhas entrecrosadi, que pòu servir à divèrs usatges. ◇ *Travalhar sensa filet*: Faire un numèro d'equilibri, d'acrobacia, sensa filet de proteccion. ◇ (fig.) *Agir sensa filet*: En pilhant de riscs. ◇ *Còup de filet*: Operacion de polícia que permete d'arrestar un beu nombre de personas. 9. Ret de fieus ò de cordatges tendut au mitan d'un camp d'espòrts (tennis, etc.) ò estacats darrier lu pals de la poarta (balon, handball, etc.). 10. Tròç tendre e carnut (de bòu, de vedeu, de moton), que si tròva en dessota dei vertèbras lombari. Sin.: **tindeu, lombet** (de poarc), **lonja**. ◇ *Faus filet*: ContralLonja. 11. *Filet de peis*: Benda de carn manlevada de cada costat de l'aresta centrala.

fileta n.f. Dexteritat, gaubi.

filetar vt. 1. Practicar lo filetage de (una vit, etc.). Sin.: **morenar**. 2. Talhar (un peis) en filets.

filetatge n.m. 1. Operacion que consistisse à talhar una caneladura elicoïdala au lòng d'una susfàcia cilindrica. 2. Ensèm dei filets d'una vit, d'un bolon, etc.

filetic, a adj. Relatiu à un filum.

filha n.f. 1. Persona de sèxe femenin considerada per rapoart à son paire ò à sa maire. Sin.: **dròlla**. 2. Persona, en particulier persona jova, de sèxe femenin: *Escòla de filhas*. 3. Persona dau sèxe femenin non maridada: *Restar filha, vièlha filha*. ◇ *Filha maire*: Maire celibatària. 4. (vièlh ò literari) Religioa: *Li filhas dau Calvari*. 5. (pej.) Prostituida: *Anar vèire lei filhas, una filha publica*. Sin.: **fretassa, garça, correntina**.

filham n.m. Li joventas en general. Var.: **filhum**.

filhassa n.f. Filha sensa distincion.

filhassier n.m. Que va de filha en filha. Sin.: **correntin, levafauda, fremassier**.

filhastre, a n.m. Enfant d'un autre lièch.

filhat n.m. Espòs de la filha à respiech dau paire e de la maire d'aquela d'aquí. Sin.: **gendre**.

filhatge n.m. Jovença d'una filha.

filhet n.m. 1. Felen. 2. Enfant pichonet. Sin.: **drollet**.

filheta n.f. 1. Filha jova. Sin.: **pichona, drolleta**. 2. Felena.

filhòl n.m. Filhòu.

filhòla n.f. Aquela de cu una persona es lo pairin ò la mairina. Var.: **filhossa**.

filholança n.f. Posteritat, linhatge.

filholàs, assa n. Brave enfant.

filholatge n.m. Fèsta baptismala.

filholet, a n. Diminutiú de filhòu, filhòla.

filhós n.m. Filhòu.

filhossa n.f. Filhòla.

filhòu n.m. Aqueu de cu una persona es lo pairin ò la mairina. ◇ *Filhòu de guèrra*: Sordat mé cu correspoande una frema ò una filha en temps de guèrra. Var.: **filhòl**.

filhum n.m. Filham.

filiacion n.f. 1. Ligam qu'unisse un individú à son paire ò à sa maire. ◇ *Filiacion legitima*: Que s'establisce dins lo maridatge, per op. à la *filiacion naturala*. 2. Seguida d'individús directament eissits d'unu dei autres; descendença, linhatge. 3. (fig.) Seguida de causas que resúlton una de l'autra, qu'una genèra l'autra: *La filiacion dei ideas*. 4. Dependença d'un monestier à respiech d'un autre que d'eu ne trai la sieu origina: *Una abadia de la filiacion de Cisteu*.

filial, a adj. Que caracteriza lo comportament d'un enfant au regard dei sieus parents: *L'amor filial*.

filiala n.f. Societat qu'una societat maire n'en detèn mai de la mitan dau capital social.

filialament adv. D'un biais filial.

filialisacion (-izacion) n.f. Decopatge d'una empresa en entitats qu'an l'estatut de filialas.

filialisar (-izar) vt. Procedir à la filialisacion de.

filicala n.f. *Filicalas*: Òrdre dei feuses.

filibèg n.m. Jupon cort dei montanhards escocés.

filiera n.f. 1. Succession de gras, de niveus à passar, de formalitats à complir per arribar à un resultat donat. 2. (ind.) Ensèm dei activitats, dei industrias, relatiu à un

produch de basa: *La filiera electronica, la filiera dau boasc*. 3. (nucl.) Ensèm dei tres elements constitutius caracteristics d'un tipe de reactor nucleari (combustible, moderator e fluide caloportaire. 4. (borsa) Títol à òrdre endossable que poarta ofèrta de liurason d'una mèrç dins li Borsas de comèrci. 5. Aisina que sièrve à metre en forma un metal, una matèria plastica, à lu estirar en fieus ò à lu transformar en un profilat. Sin.: **trafila**. 6. Placa perforada emplegada dins la fabricacion dei textiles quimics. 7. Aisina que sièrve à filetar una vitz. 8. (zool.) Orifici per lo quau una aranha emete lu fieu que produè. 9. (mar.) Cordatge, espec. de cànebe tesat sus la barcarissa mobila d'una nau ormejada, per n'assegurar lo passatge.

filifòrme, a adj. Foaença fin, que fa pensar à un fieu.

filigrana n.f. 1. Marca, dessenh que si tròva dins lo còrs d'un papier e que si pòu vèire per transparença. ◇ (fig.) Que si devina per transparença, en arrier-plan; que non es explicite. 2. Obratge de joielaria ajorat, fach de bendas ò de fieus metallics entrecrosats. 3. Decòr lineari enclaus dins un objecte de vèire.

filigranaire, airtiz n. Filigranista.

filigranar vt. Façonat en filigrana.

filigranat, ada adj. Garnit d'una filigrana.

filigranista n. Especialista dau foncionnement e dau reglatge de la màquina per filigranar. Var.: **filigranaire**.

filipendula n.f. (bot.) Espirea dei raïç tuberisadi (Familha dei rosaceas).

filipica n.f. Felipica.

filipin, a adj. Dei Filipinas.

filistin n.m. Persona de l'esperit vulgari, barrada ai letras, ai arts, ai noveutats.

filistata n.f. Aranheta que viu au dedintre dei fendilhas dei barris e que teisse une tela tubulara.

fillade n.m. Ròca esquistoia que de fini particulas de mica li dónon un aspècte sedós.

filia n.f. Insècte ortoptèr de Malàisia, que sembla una fuèlha vèrda.

fillotaxia n.f. Foliacion.

filloxèra n.f. 1. (zool.) *Filoxèras*: Grope de nierons parasites que lo sieu tipe (*Phylloxera coccinea*) viu sus li fuèlhas dau rore e una espècia (*Phylloxera vastarix*) la si pilha m' ai raïç de la vinha. 2. (corr.) Malautia de la vinha, causada per *Phylloxera vastarix*. (Lo filloxèra arribèt accidentalament en Occitània mé de plants americans vèrs lo 1865 e causèt la destruccion de la mitan dei vinhas, que fuguèron pièi remplaçada per d'ensèrts sus de plants americans resistents au parasite).

filloxerat, ada adj. Qu'es pertocat per lo filloxèra.

filloxerian, a adj. Pròpri au filloxèra. Var.: **filloxeric**.

filloxeric, a adj. Filloxerian.

film n.m. (mòt anglés) 1. Pellicula recubèrta d'una emulsion sensibla à la lutz, e sobre la quala s'enregistron lu imatges en fotografia e en cinematografia. 2. Document, òbra cinematografica ò de television. 3. (fig.) Debanament continu (d'eveniments): *Lo film d'una vida*. 4. Fina pellicula (d'un produch, d'una substança) que recuèrbe una susfàcia.

filmar vt. Enregistrar sus un film cinematografic, pilhar en film.

filmogène, a adj. Si di d'una pintura susceptibla de formar un fuèlh.

filmografe n.m. Aparelh qu'aplica de films de pinturas d'espessor conoissuda e constanta.

filmografia n.f. Lista de films qu'una persona a fach (productor, comedian, etc.) ò que pertòcon un genre donat.

filmologia n.f. Disciplina qu'estúdia lo cínema en tant que fenomène psicologic, social, etc.

filmoteca n.f. 1. Colleccion de films classats. Sin.: **cinemateca**. 2. Colleccion de microfilms.

filoa n.f. (text.) Frema que fila. Sin.: **filaira, filadoira**.

filoadada n.f. Filosada.

filodendron n.m. 1. Planta d'ornament originària d'Amèrica centrala, dai fuèlhas digitadi, dai flors foarça odoranti (Família dei araceas). 2. En orticultura, forma jova de monstera.

filofague, a n. e adj. Que si noirisce de fuèlhas.

filogenèsi n.f. (bio.) Estudi de la formacion e de l'evolucion dei espècias animala e vegetala, en vista d'establir la sieu parentat. Var.: **filogenia**.

filogenetic, a adj. Relatiu à la filogenèsi. Var.: **filogenic**.

filogenia n.f. Filogenèsi.

filogenic, a adj. Filogenetic.

filoguidat, ada adj. Si di d'un missile qu'es religat au sieu pòst de tir au mejan d'un fieu que sièrve à transmetre lu òrdres de cu l'a tirat au sieu sistema de guidatge.

filologia n.f. 1. Estudi d'una lenga ò d'una familha de lengas, fondada sobre l'analisi critica dei tèxtos. 2. Establiment ò estudi critic dei tèxtos per comparason sistematica dei manescrichs ò dei edicions, per l'istòria.

filologic, a adj. Relatiu à la filologia.

filologicament adv. Segond un vejaire filologic.

filològue, òga n. Especialista de filologia.

filon n.m. 1. (miner.) Seguida ininterrota d'una mema matèria (minerau, ròca), que recopa de jaças de natura diferenta. Sin.: **vena, jaça**. 2. (fig. e fam.) Mejan de capitar, situacion lucrativa e gaire complicada: *A trovat lo boan filon per la si colar doça*.

filonian, a adj. 1. (miner.) Si di d'un jaç en filon. 2. (geol.) Si di d'un grope de ròcas que resulta de l'injeccion de magma au lòng dei rompeduras à proximitat de la susfàcia.

filonjaça n.f. (geol.) Fracha filoniana parallèla à l'estratificacion dintre lu terrens sedimentars.

filòrcha n.f. Organe de la vinha que s'enrotla à l'entorn d'un supoart. Sin.: **fieu de soca, vedilha**.

filós, oa adj. Filandrós.

filosada n.f. Contengut d'una colonha. Var.: **filoadada**.

filosèla n.f. Fieu irregulier obtengut en filant la borra dei cocons de seda.

filosier n.m. Aneu que mantèn la colonha sus l'espatala de la filoira.

filosofala adj. f. *Pèira filosofala*: Pèira que, d'après lu alquimistas, podia operar la transmutacion dei metals en

aur. ◇ (fig.) *Cercar la pèira filosofala*: Cercar quauqua ren que non si pòu trobar.

filosofar vi. (*filosòfi*) 1. Tenir una reflexion sobre de problemas filosofics. 2. Argumentar, rasonar sobre un subjècte quau que sigue. ◇ (pej.) Rasonar d'un biais abstrach e complicat.

filosòfe, a n. 1. Especialista de filosofia. 2. Pensaire qu'elabòra una doctrina, un sistema filosofic. 3. (ist.) Partidari dei ideas dei Lumes, au s. XVIIe. ◆ adj. e n. Si di de quauqu'un que supoarta li espròvas mé constança e resignacion, que pilha la vida dau boan costat.

filosofia n.f. 1. Camp d'activitat de la pensada qu'a per fin una reflexion sobre lu èstres, li causas e li valors envisatjadi au niveu mai general; ensèm dei recèrcas e dei reflexions menadi dins aqueu camp. 2. Matèria d'ensenhament dei establiments segondaris e superiors, estudi de la filosofia au sens de la definicion precedenta. ◇ Dins lo sistema francés, anciana denominacion de la Terminala literària. 3. Estudi dei principis fundamentals d'una activitat, d'una practica, e reflexion sobre lo sieu sens e la sieu legitimitat: *Filosofia de l'art, dau drech*. 4. Doctrina, sistema filosofic d'un autor, d'una escòla, d'una epòca, etc.: *La filosofia de Platon*. 5. Saviessa obtenguda mé l'experiència dei dificultats: *Subir una espròva emé filosofia*. 6. Concepcion de quauqua ren fondada sobre un ensèm de principis; aquestu principis: *Una novèla filosofia d'entrepresa*.

filosofic, a adj. 1. Relatiu à la filosofia. 2. Plen de filosofia, savi.

filosoficament adv. 1. Dau ponch de vista filosofic. 2. Embé saviessa, serenitat; en filosòfe.

filosofisme n.m. 1. Abusança de la filosofia. 2. Fausa filosofia.

filotecnic, a adj. Qu'a per tòca la vulgarisacion de la cultura.

filtrable, a adj. Que pòu èstre filtrat.

filtracion n.f. Passatge d'un fluide au travèrs d'un filtre qu'arrèsta li particulas solidi.

filtrant, a adj. Que pòu passar à travèrs d'unu filtros.

filtrar vt. 1. Passar au travèrs d'un filtre. Sin.: **trescolar**. 2. (fig.) Sotametre à un contraròtle sevère denant de laisser passar. Sin.: **passar au crivèu**. ◆ vi. 1. Penetrar: *L'aiga filtra au travèrs dei tèrras*. 2. Passar en despièch dei obstacles: *Laisser filtrar una informacion*.

filtrat n.m. Liquide filtrat dins lo quau non sobra minga solide en suspension.

filtratge n.m. 1. Accion de filtrar, fach d'èstre filtrat: *Lo filtratge dau vin*. Sin.: **coladura**. 2. (fig.) Contraròtle rigorós: *Lo filtratge dei spectators à l'intrada d'un estadi*. 3. Fach de filtrar, de s'espandir subrepticament.

filtre n.m. 1. Còrs porós, dispositiu au travèrs de que si fa passar un fluide per lo desbarrassar dei particulas en suspension que li si tròvon ò per l'extraire de matèrias ai quali es mesclat. Sin.: **colador**. 2. Dispositiu que permete de faire passar l'aiga au travèrs dau cafè; lo cafè ensinda obtengut. 3. (fot.) Còrs transparent emplegat en fotografia per interceptar d'uni radiacions de l'espèctre. 4. (tecn.) Dispositiu destinat à favorisar ò à empachar lo passage d'uni compauantas de frequença d'un signal electric.

filtre n.m. Bevenda magica pròpria à inspirar l'amor.

filtre-premsa n.m. Aparelh que sièrve à filtrar lu liquides sota pression.

filum n.m. (biol.) Seria evolutiva de formas animalí ò vegetali. Sin.: **linhada**.

fimòsi n.m. Estrechessa dau prepuci, qu'empacha de descurbir lo gland.

fin n.f. 1. Moment que quauqua ren s'acaba: *La fin de l'an*. Sin.: **cap, finiment**. ◇ *À la fin, en fin dau còmpte, (à la) fin finala*: En definitiva. Sin.: *tot còmpte fach e debatut, tot comptat e debatut*. ◇ Luèc dont quauqua ren s'acaba; extremitat: *La fin d'un capítol*. 2. Periòde, part terminala: *La fin dau mes es sovent complicada*. ◇ 3. Acabament complet: *Menar un projècte à la sieu fin, à boana fin*. Sin.: **menar a boan pron**. 4. Arrèt, cessacion: *La fin d'un amor*. ◇ *Lo mòt de la fin*: Aqueu qu'acaba un debat. ◇ *Sensa fin*: Que s'acaba jamai; que dura foarça longtemps, interminable. 5. Moart: *Senti la mieu fin arribar*.

fin n.m. (it.) e n.f. Tòca, finalitat: *À que fin agisses coma aquò?*

fin, a adj. 1. Que lu sieus elements son pichinets: *De sau fina, la sabla fina*. 2. De pichina seccion: *De bèrris fins, la talha fina*. 3. Totplen agut: *Una poncha fina*. 4. Delicat, gaire marcat: *Aver lu trachs fins*. 5. De gaire d'essor; leugier, delicat: *Una estòfa fina*. 6. Foarça pur: *D'aur fin*. 7. De la qualitat melhora: *De porcelana fina, de vins fins*. 8. Subtile, d'una granda acuitat: *Un esperit fin*. 9. Qu'es la pròva d'una granda intelligença, d'una granda subtilitat: *Una galejada fina*. 10. Qu'excèlla dins una activitat donada; rafinat: *Una fina lama*. 11. Extrème. ◇ *Lo fin fond*: Lo luèc mai alunhat. ◇ *Lo fin mòt*: La clau, lo motiu secret. ◆ n.m. *Lo fin dau fin*: Cen que li a de mai complit, de mai rafinat. ◆ adv. Finament.

final n.f. Aigardent naturala de qualitat superiora.

final n.m. (mús.) Tròç qu'acaba una sinfonia, un acte d'Òpera, etc. Var.: **finala**.

final, a adj. 1. Qu'acaba, que mete fin: *Lo ponch final*. 2. (gram.) *Proposicion finala* ò *finala*, n.f.: Proposicion subordinada de but. ◇ (filos.) *Causa finala*: Principi d'explicacion d'un fenomèn per la tòca que deu rejónher. Var.: **finau**.

finala n.f. 1. Darriera sillaba ò darriera letra d'un mòt. 2. Darriera espròva d'una competicion per eliminacion. 3. (gram.) Proposicion finala. 4. (mús.) Final.

finalament adv. À la fin, per finir. Var.: **fin finala**.

finalisacion (-izacion) n.f. Accion de finalisar.

finalisar (-izar) vt. 1. Orientar vèrs un objectiu precís, donar una finalitat à: *Finalisar una recèrca*. Sin.: **claire, clavar**. 2. Acabar, metre au ponch dins lu darrièrs detalhs: *Finalisar un projècte*.

finalisme n.m. (filos.) 1. Sistema que fa dei causas finali lo principi explicatiu de tota caua. 2. Doctrina qu'afortisse qu'una finalitat existisse, que de causas finali trabàlhon dins l'univèrs e dins cada vida, que tot es ordenat vèrs una fin determinada.

finalista adj. e n. (filos.) Que pertòca lo finalisme; partidari dau finalisme.

finalista adj. e n. Qu'es qualificat per una finala.

finalitat n.f. Tòca. Sin.: **estigança**.

finament adv. 1. D'un biais fin. 2. Embé finessa.

finança n.f. 1. Ensèm dei professions qu'an per objècte lu sòus e lu sieus mòdes de representacion, espec. li valors mobiliari: *Lo monde de la finança*. 2. Sciènça de la gestion dei patrimonis individuals, dei patrimonbis d'entrepresa ò dei sòus publics. ◆ pl. 1. Sòus publics; ensèm dei cargás e dei ressorsas de l'Estad ò d'una collectivitad territoriala; ensèm dei activitats que n'en pertòcon la gestion, l'emplec: *Li finanças publiqui*. ◇ *Lèi de finanças*: Lèi qu'autorisa lo govèrn à engatjar de despensas e à recobrar li recèptas. 2. (fam.) Ressorsas pecuniari d'un particularier.

finançable, a adj. Que pòu èstre finançat.

finançament n.m. Accion de finançar.

finançar vt. Fornir de capitals à: *Finançar una entrepresa*. Sin.: **amonedar, comanditar, sostenir**.

financier, a adj. Relatiu ai finanças.

financier, a n. Especialista dei operacions financiers e de gestion dei patrimonis publics ò privats. Sin.: **economista**.

financiera adj. f. e n.f. Si di d'una garnitura à basa de fonges, de rabassas, de lachet de vedeu, etc.

financierament adv. En matèria de finanças.

finaria n.f. Forneu d'afinatge de la fonda.

finàs, assa n. Que finasseja. Sin.: **finòcho, enganiu, ruson, rusat, furbo, aviciat, fintaire**.

finassaria n.f. (fam.) Finessa mesclada de rusa. Sin.: **finocharia, engana, finta, rusa**.

finassejar vi. (fam.) Usar de subterfugis, de finessas pauc ò pron ben intencionadi. Sin.: **finochar, enganar, rusar, fintar**.

finau, ala adj. Final.

finau deu, èla adj. e n. 1. Diplomata. 2. Avisat, sota una parença simpleta. 3. Fifi.

fincion n.f. (it.) Ficcion.

finda adv. Parierament: *Ieu finda, ai finda escrich un roman*. Sin.: **tambèn**. ◆ conj. Doncas, allora, per aquela rason: *Non avia de sòus; finda, non es partit en vacanças*.

finés, esa adj. e n. Si di d'un pòble qu'abita l'extremitat nòrd-oèst de la Rússia d'Euròpa, e sobretot en Finlàndia. ◆ n.m. Lengua finòegriana parlada principalament en Finlàndia, dont a l'estatut de lenga oficiala. Sin.: **finlandés**.

finessa n.f. 1. Caractèr de cen qu'es fin, leugier: *La finessa d'un fieu*. 2. Delicadessa dei formas, de la matèria: *La finessa d'una cara*. Sin.: **gràcia, gracilitat**. 3. Acuitat dei sens. 4. Discerniment, perspicasitat, penetracion: *Finessa d'esperit, mostrar de finessa*. 5. (mar.) Estrechessa dei linhas d'aiga de l'avant e de l'arrier d'una nau. 6. (aeron.) Rapoart entre lu coeficients de portança e de resisença d'una ala ò d'un avion. 7. (sobretot au pl.) Particularitats, subtilitat: *Li finessas de la lenga occitana*. 8. Gaubi, rusa: *Li finessas de la diplomacia*.

fineta n.f. Estòfa de coton renduda frepionoa à l'envèrs per gratatge.

fin-fin, fina-fina adj. Foarça fin, sobrefin.

fínger vt. Simular per enganar: *Fínger la ràbia.* ◇ *Fínger de:* Faire semblant de. Var.: **fénger, fénher, fintar.**

finholaire, airtiz adj. e n. Que finhòla. Sin.: **espepissaire, espepidaire.**

finholança n.f. Finholatge.

finholar vt. (fam.) Acabar en faguent atencion ai detalhs mai pichins. Sin.: **espepissar, espepidar, rafinar.**

finholatge n.m. (fam.) Accion de finholar. Var.: **finholança.** Sin.: **rafinatge.**

finicion n.f. 1. Accion de finir dins lu detalhs; operacion ò ensèm dei operacions per acabar un obratge, una pèça: *Lu trabalhs de finicion.* Var.: **finiment.** 2. Caractèr de cen qu'es acabat coma si deu, dins lu detalhs.

finiment n.m. 1. Finicion. 2. Fin: *Arribar au finiment de la sieu vida.* ◇ La fin d'una epòca, d'un temps: *Lo finiment dau monde.* Var.: **finimonde.**

finimonde n.m. Fin dau monde.

finir vt. (*finissi*) 1. Menar au sieu tèrme; acabar; cessar: *Finir de parlar.* Sin.: **complir, terminar.** 2. Constituir la fin, si situar à la fin de: *La frasa que finisse lo capítol.* 3. *N'en finir:* Metre fin à quauqua ren de l'òng ò d'intolerable. Sin.: **faire fin.** ◆ vi. 1. Arribar au sieu tèrme: *La fèsta finisse à 8 oras.* 2. S'acabar d'un biais donat: *Una istòria que finisse ben.* 3. Morir: *Finir dins la misèria.* 4. *Finir per:* Capitar finalament, arribar.

finissatge n.m. (tecn.) Darrera operacion destinada à acabar un trabalh; finicion.

finisseire, a n. Obrier, obriera que s'entrèva de la finicion e de la verificacion dau trabalh d'una pèça ò d'un produch. Sin.: **contrarotlaire.**

finit n.m. 1. Cen qu'es limitat: *Lo finit e l'infinít.* 2. Qualitat de cen qu'es acabat, perfècte: *Lo finit d'un obratge.*

finit, ida adj. 1. Limitat, qu'a de bòrnas: *Una grandor finida.* ◇ (mat.) Si di d'un nombre, d'una grandor qu'admete un limit superior, d'un ensemble qu'a un nombre limitat d'elements. 2. Acabat: *Lo sieu trabalh es finit.* 3. Acabat, dins lu detalhs. ◇ *Produch finit:* Produch industrial lèst per èstre emplegat. 4. Perfècte dins lo sieu genre: *Un raubaire finit.* 5. Qu'a plus cors: *Aqueu temps es ben finit!* 6. Frust, en fin de vida, que pòu plus contunhar la sieu activitat: *Es un òme finit.*

finit n.m. 1. Cen qu'es limitat: *Lo finit e l'infinít.* 2. Qualitat de cen qu'es finit, acabat: *Admirar lo finit d'un obratge.*

finitud n.f. Finituda.

finituda n.f. (filos.) 1. Caractèr de cen qu'es finit. 2. Caractèr de l'existencia umana, consciença de la moart. Var.: **finitud.**

finlandés, esa adj. e n. De Finlàndia. ◆ n.m. (ling.) Finés.

finochar vt. (*finòchi*) (fam.) Usar de subterfugis, de finessas pauc ò pron ben intencionadi. Sin.: **finassejar, fintar, enganar, rusar.**

finocharia n.f. Finassaria. Sin.: **engana, finta, rusa.**

finòcho n.m. (fam.) Persona que finòcha. Sin.: **finàs.**

finò-ogrian, a adj. e n.m. Si di d'un grope linguistic de la familha oraliana que comprèn en particulier lo finés, lo lapon, l'ongrés.

fint, a adj. 1. Fictiu. 2. Ipocrita: *Un sorrire fint.*

finta n.f. 1. (lit.) Accion de fínger. 2. Manòbra, gèst, còup destinat à enganar l'adversari.

fintament adv. Fictivament.

fintonejaire, airtiz n. Persona que fintoneja.

fintonejar vi. Iteratiu de fintar.

fiol n.m. Combustible liquide, brun escur ò negre, pauc ò pron viscos que vèn dau petròli. Var.: **fuèl** (angl.).

fiòla n.f. Pichina botilheta de vèire. Sin.: **àmbora, flascon.**

fiolada n.f. Contengut d'una fiòla.

fiolaire, a n. Persona que beu à la botelha.

fiol-òli n.m. Mazot.

fiou n.m. (mar.) Pichon cordatge que sièrve per estacar la vela à l'antena. Var.: **matafion, matafieu, flon, tressairòu.**

fiòrd n.m. Anciana valada glaciària que la mar a envaït.

floritura n.f. 1. (sobretot au pl.) Ornament qu'aumenta l'elegança de quauqua ren ò que, en nombre excessiu, constitue una surcarga. 2. (mús.) Ornament, escrich ò nom, qu'es ajustat à la linha melodica. Var.: **floridura.**

firbèc n.m. Becafiga, traucaliga.

firma n.f. 1. (it.) Signatura. 2. Empresa industrialà ò comerciala.

firmament n.m. (lit.) Vòuta celèsta dont aparéisson li estelas.

firman n.m. (ist.) Edicte dau sobeiran dins l'Impèri otoman e en Iran.

firmança n.f. Garantia; receput.

firnar vt. (it.) Signar.

firola n.f. Mollusc gastropòde pelagic, transparent e sensa gruèlha, que viu en grand nombre dins li mars caudi.

fisa n.f. Mollusc gastropòde d'aiga doça, de la gruèlha l'ònga pauc ò pron 1 cm.

fisalia n.f. Granda medusa dei mars temperadi e caudi, formada d'una vesicula flotejanta que sostèn de polipes reproductors, noiriciers, e de filaments urticants l'òngs d'unu mètres (Embrancament dei cnidaris; òrdre dei sifonofòres).

fisalis n.m. Planta ornamentalà, d'origina americana, que lo sieu calici s'acresse pi en una sòrta de gàbia membranosa, que si forma à l'entorn d'un gròs grum.

fisarmònica n.f. (it.) Acordeon.

fisc n.m. Administracion que calcula li taxas e lu encaissa. Sin.: **tesaur public, imposts.**

fiscal, a adj. Relatiu au fisc, ai taxas. Var.: **fiscau.**

fiscalament adv. D'un biais fiscal.

fiscalisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de fiscalisar. 2. Part de l'impost dins lo total dei ressorsas d'una collectivitã publica.

fiscalisador (-izador), airtiz adj. Que fiscalisa: *L'accion fiscalisatrutz de l'Estat.*

fiscalisar (-izar) vt. 1. Sotametre à l'impoast. 2. Finançar au mejan d'una taxa.

fiscalista n. Especialista dei problemas de taxas, dau drech social.

fiscalitat n.f. Sistema de percepcion dei taxas; ensèm de lèis que li si rapoàrton.

fisciau, ala adj. Fiscal.

fisc n.m. 1. Aspècte exterior, general d'una persona. ◇ *Aver lo fisc de l'emplec*: Aver un fisc confòrme au ròtle interpretat ò, per ext., au mestier practicat. 2. Constitucion dau còrps; estat de santat: *Lo fisc a una influença sobre lo moral*.

fisc, a adj. 1. Qu'apartèn à la natura, que li si rapoarta: *Geografia fisica*. 2. Que pertòca lo còrs uman: *Educacion fisica*. 3. Relatiu à la fisica: *Li proprietats fisiqui d'un còrs*. ◇ *Scienças fisiqui*: Fisica e quimia.

fisica n.f. Sciença qu'estúdia li proprietats generalis de la matèria, de l'espaci, dau temps, e establisce li lèis que rëndon còmpte dei fenomènes naturals.

fisicalisme n.m. (filos.) Teoria qu'afirma que lo lengatge de la fisica pòu constituir un lengatge universal que convèn à toti li scienças.

fisicament adv. 1. Dau ponch de vista de la fisica: *Un fenomène fisicament inexplicable*. 2. Per cen que regarja l'aspècte fisic: *Es pas mau fisicament*. 3. Sexualament: *Non s'entendon fisicament*.

fisician, a n. Especialista de la fisica.

fisicomatematic, a adj. Que pertòca à l'encòup la fisica e li matematicas. ◆ n.f. Especialitat scientifica qu'unisse li matematicas e la fisica.

fisicoquimia n.f. Embrancament de la fisica qu'aplica li lèis de la fisica à l'estudi dei sistemas quimics.

fisicoquimic, a adj. 1. Que pertòca à l'encòup la fisica e la quimia. 2. Relatiu à la fisicoquimia.

fisicoteologia n.f. Doctrina que vòu provar l'existença de Dieu, partent de la beutat e de l'armonia de l'univèrs.

fisicoteologic, a adj. Relatiu à la fisicoteologia.

fisiocracia n.f. Au s. XVIIIⁿ, doctrina d'unu economistas que consideràvon la tèrra e l'agricultura coma li foant essenciali de la riquessa.

fisiocrata adj. e n. Partidari de la fisiocracia.

fisiognomia n.f. Sciença anciana que si preparava de conóisser lu òmes per l'estudi de la sieu fisionomia.

fisiografia n.f. Descripcion geografica d'una encontrada.

fisiografic, a Relatiu à la fisiografia.

fisiologia n.f. 1. Sciença qu'estúdia li foncions organiqui per li quala la vida si manifestà e si mantèn sota la sieu forma individuala. ◇ *Fisiologia patologica*: Fisiopatologia. 2. (liter.) Au començament dau s. XXI^{en}, obratge que tractava d'un biais «objectiu» una realitat umana: *La Fisiologia dau maridatge, de Balzac*.

fisiologic, a adj. Relatiu à la fisiologia.

fisiologicament adv. Dau ponch de vista fisiologic.

fisiologista n. Fisiològue.

fisiològue, òga n. Cercaire especialista en fisiologia. Var.: **fisiologista**.

fisionomia n.f. 1. Ensèm dei trachs de la cara qu'an un caractèr particulier e exprimisson l'umor, lo temperament, lo caractèr: *Una fisionomia dubèrta*. 2. Caractèr, aspècte qu'una caua possedisce en pròpri, que la singularisa: *La fisionomia d'un quartier*.

fisionomic, a adj. De la fisionomia.

fisionomista adj. e n. Qu'es capable de reconóisser immediatament una persona ja rescontrada. ◇ (espec.) Persona emplegat à l'intrada d'un establiment de juècs per reconóisser lu jugaires que non dévon intrar.

fisiopatologia n.f. Estudi dei trebolis que pertúrbon li foncions fisiologiqui e son responsables dei signes patològics. Sin.: **fisiologia patologica**.

fisiopatologic, a adj. Relatiu à la fisiopatologia.

fisioterapia n.f. Tractament medical au mejan d'agents fisics (lume, calor, frèi, electricitat, etc.).

fisisorpcion n.f. (quim.) Fenomène d'absorpcion que lo sieu mecanisme es deugut à d'accions fisiqui.

fisoïde, a adj. En forma de vesicula ò de vessiga.

fisostigma n.m. Planta volubila de Guinea que lu sieus grans, dichi *favas de Calabar*, son totplen toxiqui (Familha dei papilionaceas).

fisostòma n.m. Fisostòmas: Ancian òrdre de peis teleosteans, que la sieu vessiga nadarèla es religada à l'esofague.

fisquet n.m. (mar.) Sublet dau comite que servia sus li galèras à comandar li mandòbras.

fissada n.f. Fissonada, fissadura.

fissadura n.f. Fissada.

fissaire, airtz adj. e n. Planta, animau que fisson. Sin.: **ponhèire, ponchaire**.

fissibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es fissible.

fissible, a adj. (fis.) Fissile.

fissil(e), a adj. 1. (didact.) Que si partisse facilament en fulhets: *La lauva es fissila*. 2. Que pòu subir una fission nucleària.

fission n.f. (fis.) Partiment d'un nucleu d'atòme lord (urani, plutòni, etc.) en doi fragments ò mai, determinada per un bombardament de neutrons e que libèra una quantitat de neutrons enòrma e de neutrons. Sin.: **desintegracion**.

fissionar vt. (fis.) Produre la fission nucleària de. ◆ vi. Subir la fission nucleària.

fissipar, a Que si multiplica per lo sieu pròpri partiment.

fissiparitat n.f. Forma de multiplicacion ò de generacion que l'organisme li si partisse en doi parts.

fissipède, a adj. e n. Dotat de pens despartits en dets ongulats, particulierament en parlant dei mamifèrs.

fissiròstre n. Auceu dotat d'un bèc cort e aslat.

fisson n.m. Dard dei insèctes. Sin.: **agulhon, ponchon**.

fissonada n.f. Ferida de dard. Sin.: **dardada, fissada, fissadura, ponchura, ponhedura, ponhada**.

fistula n.f. (med.) Canal fisiologic que mete en comunicacion dirècta e anormala doi viscèras ò una viscèra mé la pèu.

fistular(i), a (-ària) adj. 1. (med.) Relatiu à una fistula. 2. (didact.) Que presenta un canal, un conch longitudinal.

fistulina n.f. Fonge roge sang, dau grope dei polipòdes, que viu sus lu fusts dei rores e dei castanhiers, manjadís quora es jove.

fistulós, oa adj. (med.) De la natura de la fistula.

fit n.m. 1. Prètz que si paga per fitar quauqua ren. Sin.: **loguier, arrenda**. ◇ (espec.) Prètz de la locacion d'un lotament. Fit dei sòus: *Taus d'interès*.

fitar vt. 1. Donar en locacion. Sin.: **logar, arrendar**. 2. Pilhar en locacion. 3. Reservar (una plaça) dins un tren, au teatre, etc. Var.: **afitar**.

fitelefàs n.m. Aubre de l'Amèrica tropicala, qu'una espècia fornisse li granas que dónon lo corozo.

fitobiologia n.m. Biologia vegetala; estudi de la matèria vegetala e dei sieu fonccions.

fitobiologic, a adj. Que pertòca la fitobiologia.

fitobiologista n. Especialista de la fitobiologia.

fitocenòsi n.f. Fitosociologia.

fitocida n.m. Produch emplegat per destrúger li erbassas.

fitoecologia n.f. Estudi de l'ambient relatiu à la vegetacion.

fitofagia n.f. Accion de si noirir de vegetaus.

fitofague adj. e n.m. Si di d'un animau que si noirisse de matèiras vegetali.

fitofarmacia n.f. Estudi e preparacion dei produchs destinats au tractament dei malautias dei plantas.

fitoflagelat, ada adj. (bot.) Protiste flagelat que contèn de clorofilla.

fitoftòra n.m. Fonge parasite dau castanhier, de la patata (Clas de sifomicèts; òrdre dei peronosporalas).

fitogène, a adj. Que trai la sieu origina de vegetaus.

fitogeografe, a n. Especialista de fitogeografia.

fitogeografia n.f. Estudi de la distribucion dei plantas sus la Tèrra.

fitogeografic, a Relatiu à la fitogeografia.

fitografia n.f. Botanica descriptiva.

fitoparasit(e) n.m. Animau, vegetau parasites d'una planta.

fitopatologia n.f. Estudi dei malautias dei plantas.

fitoplancton n.m. Plancton vegetal.

fitormòna n.f. Ormòna vegetala.

fitosanitari, ària n.f. Relatiu ai curas que si fa ai vegetals.

fitosociologia n.f. Fisiologia vegetala, estudi dei associacions vegetali. Sin.: **fitocenèsi**.

fitosteròl n.m. Nom generic dei esteròls d'origina vegetala.

fitotaxonomia n.f. Taxonomia vegetala.

fitoterapeuta n. Persona que tracta li malautias per fitoterapia.

fitoterapia n.f. Tractament dei malautias au mejan de plantas.

fitotomia n.f. Anatomia dei plantas.

fitotron n.m. Laboratòri equipat per l'estudi dei condicions fisiqui e quimiqui necessari au desenvolopament dei plantas.

fitozoari n.m. Zoofit.

fixable, a adj. Que pòu estar fixat. Sin.: **tancable**.

fixacion n.f. [fisa'sjuŋ] 1. Accion de fixar, d'estacar solidament. Sin.: **tancatge, tancada**. 2. Estac, dispositiu que sièrve à fixar: *Fixacion d'esquí*. 3. Fach de si fixar, de s'establir en quauque luèc. 4. (biol.) Estat dei vegetals e dei animaues que son solidaris d'un supoart. 5. (biol.) Conservacion e coagulacion dei elements d'un teissut mé l'ajuda d'un fixator en vista d'un examèn microscopic. 6. (psican.) Persistença d'un estacament à una persona ò à una situacion ligadi au passat e desapareissudi, que mena à de satisfaccions narcissiqui regressivi. 7. Accion de determinar, de reglar d'un biais precís: *Fixacion d'una taxa, d'un prètz*.

fixador n.m. Fixator.

fixament adv. D'un biais fixe, contunh.

fixar vt. [fi'sa] 1. Establir dins una posicion fixa, un luèc fixe: *Fixar un quadre sus la paret*. Sin.: **tancar**. 2. Tenir (lu uèlhs) immobles: *Fixar lu uèlhs au ceu*. ◇ Agachar fixament quauqu'un ò quauqua ren. Sin.: **alucar**. 3. Aplicar (la sieu atencion, lo sieu esperit) à, sobre quauqua ren. ◇ *Fixar la sieu causida*: L'arrestar. 4. Rendre estable, arrestar l'evolucion de: *Fixar un fuèc*. 5. Pulverisar un fixatiu sobre (un dessenh). ◇ Tractar (una fotografia) per un banh de fixatge. 6. Donar una orientacion ai aspiracions de (quauqu'un); estabilisar: *Lo maridatge lo fixerà*. 7. Sortir quauqu'un dau dubi en l'informant, en li donant una respoasta: *Serètz fixat dins la jornada*. 8. Determinar, establir precisament: *Fixar un prètz, una ora per si rescontrar, un objectiu*. ◆ **si fixar** v.pr. 1. S'establir d'un biais permanent. 2. Causir: *Si fixar sobre una color*.

fixatge n.m. [fi'sadʒe] 1. Accion de fixar. Var.: **fixacion**. 2. Operacion que rende un imatge fotografic inalterable à la lutz. 3. Quotacion d'una valor borsiera ò d'un títol efectuada à-n-un moment donat. 4. Quotacion de la barra d'aur sus lo mercat dau metal. Sin.: **fixing** (angl.).

fixatiu n.m. Preparacion per fixar, estabilisar sus lo papier lu dessenh au pastèl, au gredon.

fixator n.m. [fisa'tur] 1. Vaporisator que sièrve à mandar un fixatiu sus un dessenh. 2. Banh emplegat per lo fixatge d'un imatge fotografic. 3. (biol.) Liquide que coagula li proteïnas dei cellulas sensa alterar la sieu estructura. Var.: **fixador**.

fixator, tritz adj. Qu'a la propietat de fixar.

fixe n.m. ['fise] 1. Fraccion invariabla d'una remuneracion (per op. à *prima, comission*, etc.). 2. (astron.) *Esfèra dei fixes*: Esfèra celèsta legada ai estelas (*estelas fixi*), que sèmbon aver de posicions relatiu fixi.

fixe, a adj. ['fise] 1. Que rèsta à la mema plaça, que non bolega: *Un ponch fixe*. Sin.: **clavat, immobile, estable**. ◇ *Ròda fixa*: Solidària dau sieu axe (per op. à *ròda liura*). 2. (inform.) *Virgula fixa*: Mòde de representacion dei nombres decimals dont la virgula es totjorn plaçada à la mema posicion, seguida per un nombre constant de chifras (per op. à *virgula flotejanta*).

3. *Regard fixe*: Regard vague, inexpressiu, ò que fixa quauqua ren. 4. Que si mantèn dins lo meme estat, que non varia. 5. *Idea fixa*: Que s'impaua à l'esperit coma una obsession. 6. Qu'es determinat per avança: *Prètz fixe*. ◇ *Drech fixe*: Taxa fiscala que lo sieu montant es invariable. ◇ (dr.) *Assignacion à jorn fixe*: Dins la quala una data d'audiéncia determinada es indicada. ◆ interj. Òrdre de si metre au garda-à-vos.

fixing n.m. (angl.) Fixacion (à la Borsa).

fixisme n.m. Teoria biologica qu'afirma que li espècias vivi son totjorn estadi coma son e an jamai subit d'evolució despi la sieu creacion.

fixista adj. e n. Relatiu au fixisme; partidari dau fixisme.

fixitat n.f. Qualitat, estat de cen qu'es fixe. Sin.: **immobilitat, estabilitat**.

flabòt n.m. Flebotòme.

flabellat, da adj. Dispauat en ventalh coma li banas dei tavans, etc...

flabellifòrma n.m. Ondradura de fuèlhas dispauadi en ventalh.

flabellum n.m. (lat.) Ventalh liturgic portat au dessobre de la tèsta dau papa (La sieu usança fuguèt abolida per Pau VI^a).

flac onomatopea Bosin de quauqua ren que tomba dins l'aiga ò de l'aiga que tomba. Sin.: **chac**.

flac, a adj. Apatic, noncalent. Var.: **flacós**, Sin.: **indiferent, indolent, letargic, molastrós, linfatic, despassionat**.

flaca n.f. Apatia, indolença. Var.: **flaquesa, flaquessa, flaquiera, flaquitge**.

flaca n.f. (tecn.) Endrech d'un fust d'aubre dont la rusca es levada e lo boasc mes à nud. 2. Inegalitat dins l'escairatge d'una pèça de boasc.

flacament adv. D'un biais flac; embé flaquessa.

flacand, a adj. e n. Persona que lauda d'un biais exagerat. Var.: **flacassier**. Sin.: **laudator, lausenaire, lausengier**.

flacar vi. (*flaqui*) Manifestar d'indolença, d'apatia.

flacandear vi. Laudar d'un biais exagerat.

flacar vi. (*flaqui*) Flaquir.

flacaria n.f. Malautia grèva que pertòca lu manhans.

flacason n.f. Promiera incomoditat de l'emprenhament.

flacassier, a adj. e n. Flacand, flataire.

flacciditat n.f. Caractèr de en qu'es flac. Sin.: **flaquitge, flaquessa**.

flacid(e), a adj. Qu'a perdut la tonicitat.

flaciditat n.f. (med.) Estat dei organes flacs (muscles, organes erectiles).

flacós, oa adj. Flac.

flagel n.m. Flageu.

flagelacion n.f. Accion de flagelar, de si flagelar ò d'èstre flagelat. Var.: **flagelament**.

flagelaire n.m. Flagelant.

flagelament n.m. Flagelacion.

flagelant n.m. (ist.) Membre de sèctas medievals dont s'adonàvon en comun à de flagelacions. Var.: **flagelaire**.

flagelar vt. (*flagèli*) Batre à còup de foet, de vergas.

◆ **si flagelar** v.pr. Si picar à còups de foet, de vergas.

flagelari, ària adj. (biol.) Relatiu au flageu.

flagelat, ada adj. Provedit d'un flageu.

flagelat n.m. *Flagelats*: Embrancament dei protozoaris flagelats, provedit ò non de clorofilla.

flageu n.m. 1. Autís constituït d'un mànegue e d'un batador de boasc, religats au mejan de corràias, emplegat per batre li cerealas. Sin.: **escoaire**. 2. *Flageu d'armas*: Arma formada d'una massa ò de doi massas qu'una cadena religava à un mànegue. 3. Granda calamitat publica. 4. Persona, caua funèsta. 5. Braç orizontal d'una balança, qu'ai sieu extremitats si tròvon lu plateus. 6. (biol.) Filament mobile, lòng e sovent unic, que sièrve d'organe locomotor à d'unu protozoaris e ai espermatozoïdes. Var.: **flagel**.

flagrança n.f. Caractèr de cen qu'es flagrant. Sin.: **evidença**.

flagrant, a adj. Evident, incontestable. Sin.: **evident, clar**. ◇ (dr.) *Flagrant delictè*: Delictè comés sota lu uèlhs d'aquellu que lo constàton.

flaira n.f. Odor, sentor, esperfum.

flairar vt. Aplicar lo sieu odorat à, sentir l'odor de (quauqua ren). Sin.: **nasejar, niflar, sentir**.

flama n.f. 1. Fenomène luminós, gas incandescent qu'es produch per una substança en combustion. 2. Esclat (dau regard). 3. (fig.) Ardor viva, entusiasme: *Un discors plen de flama*. 4. Pavallon lòng e estrech auçat en aut de l'aubre principal d'una nau de guèrra. 5. Bandieròla flotejanta que garnissia li lanças de la cavalaria. 6. Marca postala que si mete sus li letras à costat dau sageu dataire. Var.: **flamba**. Sin.: **flara**. ◆ pl. Incendi, fuèc: *Li flamas an tot destruch*. ◇ *Li flamas etèrni*: Lo fuèc de l'infèrn.

flamadura n.f. Bandieròla que lu cavaliers portàvon, dins l'Antiquitat.

flamant, a adj. 1. Que flamba, qu'a l'esclat dau fuèc. ◇ *Nòu flamant*: Tot nòu. 2. (miner.) *Carbon flamant* ò *flamant*, n.m.: Carbon m'una auta tenor en matèrias volatili, que crema m'una flama lònga. Var.: **flambant**.

flamaròta n.f. 1. Element de matèria en fuèc que s'escapa d'un fogau. 1. Folaton.

flamb n.m. 1. Fuèc clar, per s'escaufar. 2. Brusca manifestacion: *Un flamb de violença*. 3. Auça brutalata (dei prètz, dei valors, etc.): *Lo flamb dau cors dau petròli*.

flamba n.f. Flama.

flamba n.f. Espada de la lama ondulada.

flambada n.f. 1. Fuèc clar, alumat per si rescaufar. 2. Manifestacion brusca: *Flambada de violença*. 3. Aumentacion brutalata (dei prètz, dei valors): *La flambada dei cors dau petròli*. Var.: **flamb**.

flambament n.m. (mecan.) Flambatge.

flambant, a adj. Flamant.

flambar vi. 1. Creumar en faguent una flama clara; lúser d'un esclat improvist. Var.: **flamejar**. Sin.: **abrandar**. 2. (mecan.) Si desformar per flambatge. ◆ vt. 1. Passar (quauqua ren) à la flama. 2. Versar un alcòl (sobre una preparacion culinària) e li metre lo fuèc.

flambard n.m. Fanfaron.

flambard n.m. Capeu dei bòrds largs d'origina auvernhata.

flambardejar vi. Fanfaronar.

flambatge n.m. 1. Flamejada. 2. (mecn.) Desformacion laterala d'una pèça lònga sotamessa à un esfoarç normal de compression. Sin.: **flambament**.

flambejament n.m. Esclat de cen que flambeja.

flambejant, a adj. 1. Que flambeja. 2. (arquít.) Si di dau darrièr periòde dau gotic, que presenta de decòrs de corbas e de contracorbas que s'articúlon en formant de flamas.

flambejar vi. 1. Mandar una flama lusenta. Var.: **flamejar**. 2. (lit.) Lúser coma la flama: *Aver lu uèlhs que flambéjon*.

flambèrja n.f. Lònga espada de duel foarça leugiera, ai siècles XVII^a e XVIII^a.

flambesa n.f. Flambessa.

flambessa n.f. Rojor de la cara. Var.: **flambesa**.

flambeu n.m. 1. (anc.) Fais de mechas cubèrtas de cera. 2. (anc.) Grand candelier de metal preciós. 3. (fig.) Caua, persona qu'incarna ò constitue un ideal. ◇ *Transmetre, passar lo flambeau*: Afidar la continuacion d'una accion, d'una òbra. ◇ *Repilhar lo flambeau*: Assegurar la continuacion d'una accion, d'una òbra.

flamejada n.f. Accion ò biais de flambar. Var.: **flambatge**.

flamejant, a adj. Flambejant.

flamejar vt. Flambejar.

flamenc, a adj. e n. 1. De Flandra. Sin.: **flandrés**. 2. *Escòla flamenca*: Ensèm de artistas e de la produccion artistica dei país de lenga flamenca, espec. denant de la formacion de la Belgica.

flamenc n.m. Ensèm de parlars neerlandés emplegats en Belgica e dins lo Nòrd de la França.

flamenc n.m. Auceu de granda talha (aut pauc ò pron 1, 50 m), dau plumatge ròsa, escarlata ò negre, dei grandis patas palmadi, dau lòng coal sofle e dau bèc gròs e lamelós (familha fenicoptèrides).

flamenc n.m. Flamenco, a.

flamenco, a adj. e n.m. (mòt espanhòu) Si di de la dança, de la música e dau cant popularis andalós.

flamendisacion (-izacion) n.f. Tresmudament dins lo sens flamenc.

flamendisar (-izar) v.t. Tresmudar dins lo sens flamenc.

flamenquisme n.m. Movement cultural e politic opauat à l'extension de la cultura francesa en Flandra (d'una demàndon l'autonomia de la Flandra).

flamenquista adj. e n. 1. Que parla flamenc. 2. Partidari dau flamenquisme; nacionalista flamenc.

flamet n.m. Flamenc. Sin.: **becarut**.

flamier n.m. Mena de torta au poarre, originària de Flandra.

flamula n.f. (bot.) Planta escalaira, foarça comuna dins li baranhas, sobremontada d'un plumet lanós. Sin.: **vinalha, vencèia, vidalha**.

flan n.m. 1. Disc de metal per picar una moneda ò una medalha. 2. (tecn.) Porcion d'un fuèlh de metal destinada à l'embotissatge e au formatge. 3. Crema renversada.

Var.: **flau, flauson**. ◇ Tarta à la crema garnida d'espargues, de fruchs de mar, etc.

flanc n.m. 1. Caduna dei parts laterali dau còrs que van dau bas dei costas fins ai ancas; costat dau còrs. ◇ *De flanc*: De costat. Sin.: **per banda**. 2. Part laterala d'una caua: *Lu flancs d'una montanha*. ◇ À flanc de: *Sus li pendas de*. 3. (mil.) Part laterala d'una tropa ò d'una posicion (per op. à *frònt*). 4. (arald.) Costat de l'escut.

flancada n.f. Còup d'espada (bòta de quatre forçada) que si poarta au flanc de l'adversari.

flancar vt. (*flanqui*) 1. Flanquejar. 2. Donar, fotre (pop.): *Flancar una rosta*. Var.: **aflancar**.

flandrés, esa adj. e n. Flamenc.

flandricisme n.m. Construccion ò mòt que vèn dau flamenc, emplegat dins lo francés regional dau Nòrd de França ò de Belgica.

flandrin, a adj. Persona que flandrina. ◆ n.m. Òme grand, que sembla desgabiut e flac. Var.: **flandrinàs**.

flandrinar vi. Deambular, barrutlar, caminar sensa tòca per passar lo temps.

flandrinàs n. Flandrin.

flanèla n.f. Estòfa leugiera, de lana ò de coton.

flanelòta n.f. Gilet de flanèla.

flanquejar vt. 1. Èstre bastit, dispauat de cada costat de quauqua ren: *Un garatge que flanqueja la maion*. 2. Acompanhar quauqu'un: *Es vengut flancat dei sieus tres complicitis*. 3. (fortif.) Aparar au mejan d'obratges bastits sus lu costats. 4. (mil.) Ajudar ò aparar lo flanc d'una unitat ò d'una posicion, mé de tropas ò de tirs. Var.: **flancar, aflancar**.

flapir vt. (*flapissi*) (fam.) Crepar, abatre. Sin.: **aflaquir**.

flapissent, a adj. (fam.) 1. Que flapisse. 2. Que vèn flac, moal. Sin.: **aflaquissent**.

flapit, ida adj. (fam.) Abatut, crepat.

flaquejant, a adj. Que flaqueja.

flaquejar vi. Flaquir.

flaques(s)a n.f. n.f. Apatia, indolença. Var.: **flaca**.

flaquiera n.f. Feblessa.

flaquir vi. (*flaquissi*) Feblir.

flaquissent, a adj. Feblissent.

flaquitge n.m. Feblessa, flaqueusa. Var.: **flaqueusa, flaquiera**.

flar n.m. (mar.) Brava quantitat d'aiga de mar que s'expandisse tot d'un còup sus la cubèrta d'una nau ò au dedintre d'un local sieu: «*Per que els se meseron en una nau... e una nuèch de mar fet flar per tempesta aysi que foron totz trebalhatz...*» B.N. Ms.

flara n.m. Flama.

flasc, a adj. Tèrne: *Un lume flasc*. Sin.: **afalit, fadàs**.

flasca n.f. 1. Flacon. 2. Pera per la pòuvera.

flascon n.m. Botilheta de forma variabla, sovent en veire, provedit d'un tap de la mema matèria ò metallic; lo sieu contengut.

flasconatge n.m. 1. Ensèm de flascons. 2. Fabricacion dei flascons. 3. Operacion d'emplissatge dei flascons en cosmetologia.

flasconet n.m. Pichon flacon. Var.: **flasconeu**.

flasconeu n.m. Flasconet.

flash n.m. (angl.) 1. Dispositiu que produe un ulhauç luminós per una fotografia; aquesto ulhauç. Sin.: **lampejaire, fotolume**. ◇ (fam.) *Aver un flash*: Aver una idea luminoà, geniala; aver una intuicion. 2. (television, ràdio) Informacion importanta transmesa en prioritat. Sin.: **corteta, brèva**. 3. Sensacion brutalata e corta après una injeccion de dròga. 4. *Venda flash*: Promocion pontuala d'unu articles.

flashback n.m. inv. (angl.) Sequença cinematografica que retrai una accion passada per rapoart à la narracion. Sin.: **retorn en darrièr, repassatge**.

flasqueta n.f. Flascon plat.

flataire, airtiz adj. e n. Que flata, que lauda embé exageracion. Sin.: **lausenjaire, lausengier, cortesan, flacassier, flacand**. ◆ adj. 1. Que convèn à l'amor pròpri: *Un compliment flataire*. Sin.: **elogiós, flatós**. 2. Que tende à idealisar: *Un retrach flataire*.

flatar vt. 1. Temptar de plàser à quauqu'un en li fasant de lausenjas faussi ò exageradi. 2. Avantatjar, rendre mai beu: *Aquela fòto vos flata*. 3. Far nàisser ò entretenir mé complasença (una passion, un sentiment bas): *Flatar lu vicis d'una persona*. Sin.: **flacandejar**. 4. Agradar à, plàser à, tocar (un sens, l'esperit): *Un vin que flata lo palat*. Var.: **aflatar** ◆ **si flatar** v.pr. Si vantar, pretendre.

flataria n.f. Accion de flatar; prepaus que flàton. Sin.: **laudaria**.

flatason n.f. Amor pròpri.

flatós, oa adj. Que flata. Var.: **aflatós**.

flatosament adv. D'un biais flatós.

flatulença (-éncia) n.f. (med.) Amolonament de gas dins una cavitat naturala (estòmegue ò intestin). Var.: **flatuositat**.

flatulent, a adj. (med.) Qu'es produch per una flatulença. Var.: **flatuós**.

flatuós, oa adj. Flatulent.

flatuositat n.f. Flatulença.

flau n.m. Flamenc. Sin.: **becarut**.

flau n.m. Mena de crema reversada à basa d'òus e de farina. Var.: **flauson, flan**.

flaujolet n.m. Mena de flaüta à bèc, parcialament provedida de claus, que compoarta 6 traucs. Sin.: **flaüteu, galobet** (Provença). Var.: **flaujòu**.

flaujòu n.m. Flaujolet.

flaunhac, a adj. e n. Lausenjaire. Sin.: **flataire, ipocrita, fausson**.

flaunhardar vt. Lausenjar. Sin.: **flatar**.

flaunhardaria n.f. Lausenja. Var.: **flaunharditge**.

flaunharditge n.m. Flaunhardaria.

flaunhàs, assa adj. Qu'es sensible à la mendre dolor. Sin.: **tendrin, fleune**.

flausina n.f. Cotís. Sin.: **cotil**.

flauson n.m. Crema renversada. Var.: **flan, flau**.

flaüt n.m. 1. Instrument de música de vent e à embocadura, format d'un tube traucat. ◇ *Flaüt à bec*: Flaüt drech, de boasc ò de matèria plastica, m'una embocadura que sembla un bec. ◇ *Flaüt traversiera*: Flaüt de boasc ò de metal que la sieu embocadura es

traucada sus lo costat. ◇ *Flaüt pichin ò piccolo* (mòt it.): Flaüt dau timbre agut. 2. *Flaüt de Pan*: Instrument compauat de tubes de diferenti longuèssas sobre lu quaus si passéjon li labras. Sin.: **crestapoarc**. 3. *Juèc de flaüt*: Juèc d'òrgue qu'imita lu sons dau flaüt.

flaütaire, airtiz n. Musician que juèga dau flaüt. Var.: **flaütista**.

flaütar vi. Jugar dau flaüt.

flaütat n.m. Si di d'un son doç qu'evòca aqueu dau flaüt.

flaüteu n.m. Flaujolet.

flaütier, a n. Persona que fa de flaüt.

flaütista n. Flaütaire.

flavescença (-éncia) n.f. Estat de cen qu'ès flavescent.

flavescent, a adj. Jaune daurat.

flaveton n.m. Mújol sautaire (Família dei mugilidats).

flavina n.f. (biol.) Molecula organica qu'apartèn à un grope que comprèn la vitamina B2 (riboflavina), lu pigments jaunes d'un beu nombre d'animaus e d'enzimas respiratòri.

flavor n.f. Ensèm dei sensacions (odor, gust, etc.) sentidi au moment de la degustacion d'un aliment.

flebalgia n.f. (med.) Dolor sus lo percors dei venas varicoi.

flebalteriti n.f. (med.) Complicacion d'una flebiti tocant l'artèria vesina.

flebectasi n.f. (med.) Dilatacion d'una vena.

flebectomia (cir.) Ablacion d'una vena.

flebiti n.f. Inflamacion d'una vena, qu'afècta generalament lu membres inferiors e pòu provocar la formacion d'un calhon.

fleboclisi n.f. (med.) Injeccion dintre una vena.

flebografia n.f. (med.) Radiografia dei venas.

flebograma n.f. Corba donada per lo biais d'una flebografia.

flebolit n.m. (med.) Calcificacion dei parets d'una vena.

flebologia n.f. Especialitat medicala que s'entrèva dei malautias dei venas.

flebologue, òga n. Especialista en flebologia.

flebopatia n.f. (med.) Patologia dau sistèma venós.

fleborragia n.f. (med.) Emorragia venoa.

fleboscleròsi n.f. (med.) Escleròsi dei venas.

flebòt n.m. Flebotòme.

flebotòme n.m. Insècte dei regions mediterranèi e tropicali que pòu transmetre la leishmaniòsi. Var.: **flebòtomo** (it.), **flabòt, flebòt**.

flebotomia n.f. (cir.) Incision d'una vena.

flebòtomo [fle'bòtomu] n.m. (it.) Flabòt.

flebotonic, a adj. Cen qu'acresse la tonicitat de la paret dei venas.

flebotrombòsi n.f. (med.) Calhon de sang dintre una vena.

flecha n.m. 1. Projectile format d'una asta de boasce d'una poncha, que si lança au mejan d'un arc. Sin.: **saeta**. ◇ *Puar en flecha*: Puar, aumentar tot drech, rapidament.

2. Representacion esquematica d'una flecha per indicar un sens, una direccion ò simbolisar un vector. 3. (mat.) Segment que jonhe lo mitan d'un arc de cercle e lo mitan de la coarda que lo sotatende. 4. (arquít.) Autessa d'un arc, d'una clau de vòuta. 5. *Flecha d'una trajectòria*: Autessa maximala qu'un projectile rejonhe dins la sieu trajectòria. 6. (aeronaut.) Inclinason donada au bòrd d'atac d'una ala per facilitar la sieu penetracion dins l'ària. ◇ *Avion de la flecha variabla*: Que la sieu flecha pòu èstre modificada en foncion de la velocitat. 7. Part piramidala ò conica en cima d'un cloquier. 8. (geogr.) *Flecha litorala*: Cordon litoral parallèle à la coasta. 9. Gròs solier. 10. (fam.) Ponchapen.

flechar vt. Marcar (un itinerari) mé de flechas. Sin.: **senhalisar, balisar**.

flechat, ada adj. 1. Marcat au mejan de flechas: *Un itinerari flechat*. Sin.: **balisat**. 2. Ornat de flechas.

flechatge n.m. Accion de flechar un itinerari; lo sieu resultat. Sin.: **balisatge**.

flecheta n.f. Pichina flecha. ◇ (espec.) Pichin projectile provedit d'una poncha, que si lança à la man vèrs un bersalh. Var.: **flechon**.

flechiment n.m. 1. Accion de flechir. Sin.: **plegament**. 2. Baissa, diminucion.

flechir vt. 1. Plegar plan plan, rendre corbe (cen qu'èra drech). ◇ Plegar (un membre, una articulacion). ◆ vi. Flaquir, molar.

flechissèire adj. m. e n.m. (anat.) Si di de tot muscle destinat à la flexion d'una partida dau còrs. Sin.: **plegador, plegadís**. Contr.: **extensor**.

flechon n.m. Flecheta. Sin.: **saeton**.

fleòla n.f. Graminea forratgiera vivaça dei prats, que preferisse lu soals sècs e calcaris.

fleton n.m. (anat.) Articulacion dau genolh.

fleuma n.f. 1. Comportament d'un òme que garda la sieu luciditat en tota situacion. 2. Produch de la destillacion d'un liquide alcolic non consumible.

fleumatic, a adj. Que manifèsta de flegma dins lo sieu comportament, li sieu reaccions. Var.: **fleumós**. Sin.: **pissafreì, sangfleu**.

fleumaticament adv. Flegmaticament.

fleumatisacion (-zacion) n.f. Accion de fleumatizar.

fleumatisant (-izant) n.m. Substança ajustada à un explosiu per n'en baissar la sensibilitat ai còups e ai friccions.

fleumatizar v.t. Demenir la sensibilitat d'un explosiu ai còups e ai friccions au mejan de l'ajust d'una substància apropiada.

fleumon n.m. (med.) Inflamacion purulenta difusa qu'interèssa generalament lo teissut conjontiu, que vira ò non en abscess.

fleumonós, oa adj. (med.) Qu'es de la natura dau fleumon.

fleumós, oa adj. Fleumatic.

fleune, a adj. 1. Flaunhàs. 2. Que l'aparença teuna marca la freularia. Var.: **freule**. 3. Qu'es gaire espés. Sin.: **teune, fin**, (fig.) **escars**.

flexibilisar (-izar) vt. Rendre mai flexible.

flexibilitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es flexible. 2. Qualitat de cen que si pòu adaptar; sistema sopele: *Flexibilitat de l'emplec*.

flexible, a adj. 1. Que plega facilament: *Una cana flexibla*. 2. Que si pòu adaptar ai circonstanças: *Un orari flexible*. Sin.: **plegadís**.

flexible n.m. 1. Tube flexible. 2. Organe de transmission flexible.

flexion n.f. 1. Accion de plegar: *Flexion dau ginolh*. 2. Estat de cen qu'es plegat. 3. (fis.) Desformacion d'un solide sotamés à de foarças transversali. Sin. (1, 2 e 3): **plegadura**. 4. (ling.) Procediment morfologic que consistisse à ajustar la raïç dau mòt qu'exprimisson de categorias gramaticali (genre, nombre, persona) ò de foncions sintaxiqui (cas); ensèm d'aqueli formas provedidi de desinença: *Flexion nominala*. ◇ *Flexion verbala*: Conjugason.

flexional, a adj. (ling.) Qu'a de flexions: *L'occitan es una lenga flexionala*. Var.: **flexionau**.

flexionau, ala adj. Flexional.

flexografia n.f. Procediment d'estamparia mé de formas en releu, constituïdi de clichats soples de cauchoc ò de plastic, mé de tenchas fluidi dau secatge rapide.

flexuós, oa adj. (lit.) Corbat alternativament dins uns ens e dins l'autre.

flexuositat n.f. (lit.) Estat de cen qu'es fluxuós; cen qu'es fluxuós.

flexura n.f. (geol.) Forma intermediària entre la falha e lo plec, dins la quala li jaças son estiradi vèrs lo compartiment encalat. ◇ *Flexura continentala*: Plan de contacte, inclinat, entre la tèrra e la mar, que si pòu atenuar, aumentar ò si desplaçar.

flíbia n.f. Ffibia.

flibòt n.m. Nau mé doi aubre per l'ocean.

flibusta n.f. 1. (anc.) Pirataria à la quala si liuràvon lu flibustiers. 2. Ensèm dei flibustiers. Var.: **falibusta, faribusta**.

flibustar vi. (anc.) Practicar la flibusta.

flibustier n.m. 1. Pirata de la mar dei Antilhas, ai siècles XVIIe e XVIIIe. Var.: **felibustier, falibustier, faribustier, farabustier**. 2. Trufador.

flibustar vi. (anc.) Practicar la flibusta.

flibustier n.m. 1. Pirata de la mar dei Antilhas, ai siècles XVIIe e XVIIIe. Var.: **felibustier, falibustier, faribustier, farabustier**. 2. Trufador.

flic-flac interj. (onomat.) Bosin dau floteament de l'aiga. Var.: **flica-flaca, flic-flòc**.

flica-flaca interj. (onomat.) Flic-flac.

flic-flòc interj. (onomat.) Flic-flac.

flictena n.f. (patol.) Vesicula emplida de serositat transparent, dins ò sota l'epidèrma.

flingue n.m. (fam.) Pistòla, fusiu.

flic n.m. 1. Bosin que fa lo foit. 2. Cordèla estacada à la cima dau foit.

flòc n.m. 1. Flòta de bèrris sus la tèsta. Sin.: **mata**. Var.: **flocada**. 2. Pichin amolonament de fibras, de neu, etc. 3. Pichina lamella d'un aliment desidratat: *Flòcs de civada*. 4. (metall.) Deca qu'apareisse dins la massa de pèças d'acier laminat ò fargat. 5. (arald.) Mòble format de tres avelanas tengudi per li sieu envolopas.

flocada n.f. Flòc.

flocar vt. (*flòqui*) 1. Ornar de flòcs. 2. Text.) Depauar de fibras sus (una susfàcia) per flocatge..

flocar vi. (*flòqui*) Venir blet.

flocatge n.m. Aplicacion de fibras pauc ò pron lòngui (de coton, de lana, etc.) sus un supoart adhesiu.

floculi n.m. pl. Pichoni nius lusenti qu'aparéisson sus d'unu imatges monocromatic dau disc solari e que correspoàndon ai regions enauçadi dau Soleu.

flòcha adj. *Fieu flòcha*: Fieu (espec. de seda) de torsion febla. Sin.: **flus**.

flocon n.m. Flòc.

floconar vi. Formar de flocons. Sin.: **floquejar**.

floconós, oa adj. Qu'a la forma de flocons, que sembla de flocons. Sin.: **floquejant**.

floculacion n.f. (quim., fis.) Transformacion reversibla que subísson li suspensions colloïdali per associacion dei particulas constituent. ◇ (med.) *Reaccions de floculacion*: Reaccions bioquimiqui emplegadi per lo diagnostic d'uni malautias, coma la sífilis.

floculant n.m. (quim.) Produch que provòca la floculacion.

flocular vi. (quim.) Precipitar sota forma de flòcs, en parlant de sistemas colloïdals.

floèma n.m. (bot.) Teissut conductor de la saba elaborada, qu'es una solucion rica en glucides.

flogistic n.m. Liquide que lu ancians quimistas avíon inventat per explicar la combustion.

flon n.m. (mar.) 1. Fion. 2. Manòbra que sièrve per auçar l'antena e la vela à la cima de l'aubre. Sin.: **andrivau**. (etim. bas lat. *floncus*).

flonflon n.m. (fam.) Refranh de cançon populària e música que li correspoande. Sin.: **ronron, fonfonha**. ◇ pl. Accents, àrias d'uni cançons populari que fan totplen de bosin.

flopar vt. Envolopar.

flopon n.m. Pichin paquet.

floquejant, a adj. Floconós.

floquejar vi. Floconar.

flor n.f. 1. Part sovent colorida e perfumada dei plantas superiori, que contènon lu organes reproductors. 2. Planta que fa de flors. 3. Objècte, motiu que representa una flor: *Una flor artificiala*. ◇ Ai cartas, color que lo sieu simbòle es una fuèlha de treule: *Mandar à flor*. 4. *Coma una flor*: Facilitament; ingenuament. ◇ *Faire una flor à quauqu'un*: Li acordar una favor, faire un gèst en favor de quauqu'un. 5. Elògi: *Curbir de flors*. 6. Temps de l'esclat: *La flor de l'atge*. 7. Part mai fina, melhora: *Fina flor de farina*. ◇ Elita. ◇ (iron.) Lo pèjor: *La fina flor de la canalha*. 8. Mofit que si desvolopa à la susfàcia dau vin, de la cervesa, etc. 9. (quim.) Substança pulverulenta producha per sublimacion ò oxidacion: *Flor de sofre*. 10. Costat d'una pèu tanada que portava lu pels. ◆ loc. prep. À flor de: Esquasi au nivèu de. ◇ À *flor d'aiga*: Just sota la susfàcia. Sin.: **à cima d'aiga**. ◇ À *flor de pèu*: Superficial; facilament irritable. Sin.: **à cima de pèu**.

flòra n.f. 1. (bot.) Ensèm dei espècias vegetali que créisson dins una region, un mitan donats. 2. Obratge que permete la determinacion e la classificacion d'aqueli espècias. 3. (med.) *Flòra microbiana* ò *bacteriana*: Ensèm dei micro-organismes que vívon, à l'estat normal

ò patologic, sus lu teissuts ò dins li cavitats naturali de l'organisme.

florada n.f. Cen que li a de melhor. Sin.: **sanflorada, tria, elèit**.

floradís, issa adj. Florissent.

floragués, esa adj. e n. De Florac.

floral, a adj. Relatiu à la flor, ai flors. Var.: **florau**.

floralias n.f. pl. Moastra orticòla dont son presentadi de plantas à flors nombroï e divèrsi.

floratge n.m. 1. Remotlatge emplegat per empachar lu pastons de pegar ai instruments dau fornier. Sin.: **enfarinatge**. 2. Dessenh mé de flors.

florau, ala adj. Floral.

flordelisar vt. Ornar de flors de liri.

flordelisat, ada adj. Ornat de flors de liri.

floreale n.m. Segond mes de l'auton dins lo calendier revolucionari francés.

florença n.f. Gròs crin de seda, foarça resistant, emplegat per lo montatge dei engenhs de pesca (si di finda *crin de Florença*).

florentin, a adj. e n. De Florença. ◆ n.m. Parlar italic qu'es à la basa de la lenga italiana. ◆ n.f. 1. Satin obregat fabregat d'en promier à Florença. 2. Sarga facha de lana penchenada.

florescença (-ència) n.f. (lit.) Excreissença.

floret n.m. 1. Espada fina e leugiera (en dessota de 500 g), sensa trencant, que si finisse m'un boton e que s'emplega en escrima. 2. Asta d'acier ponchuda ò trencada que constituísse la part utila dei marteus perforators, dei marteus pneumatics.

floreta n.f. Pichina flor.

floretar vi. Calinhar, cortejar.

floretista n. Esportiu que practica lo floret.

floretós, oa adj. Cubèrt de flors.

flòri loc. *Faire flòri*: Obtenir de succès, d'un biais esclatant. Sin.: **capitar, encapar, s'en valer de, encapitar, arribar, faire miranda**.

floricòla adj. 1. Que li agràdon li flors; que viu sus li flors. Sin.: **antofile**. 2. Que pertòca li flors, la floricultura.

floricultura n.f. Branca de l'orticultura que s'ocupa especialament de la cultura dei plantas à flors e, per ext. dei plantas d'ornament.

florida n.f. 1. (bot.) Fach de florir. Var.: **florison, floriment**. 2. Capitada (boana ò marrida). Var.: **flòri**.

floridian, a adj. e n. De Florida.

floridura n.f. 1. (bot.) Florida. Sin.: **antèsi**. 2. Ornament que si vèn ajustar à l'elegança de quauqua ren ò que, en nombre excessiu, devèn una sobrecarga. Var.: **fioritura**.

florier n.m. Vas de flors.

florifer, a adj. Que poarta de flors.

florilègi n.m. 1. Recuèlh de tròç causits d'òbras literari, en particulier de poesias. 2. Seleccion de caus bèli ò remirabli.

florimont n.m. Jovent leugier, superficial, sensa valor.

florin n.m. 1. Anciana moneda d'aur de Florença. 2. Anciana moneda olandesa.

floripar, a adj. Que genèra unencament de flors.

florir vi. (*florissi*) 1. Produre de flors, s'en curbir. 2. Èstre prospèr, si desvolopar: *Lo comèrci florisse*. ♦ vt. Ornar de flors.

florison n.f. (bot.) Florida.

florissent, a adj. 1. Qu'es en plena prosperitat. 2. Qu'indica un excellent estat de santat.

florista n.m. Persona que vende de flors, que tèn un comèrci de flors.

floristic, a adj. Que pertòca la flòra.

florit, ida adj. 1. Ornat de flors. 2. (fig.) *Estile florit*: Brillant e ornat.

floron n.m. 1. Ornament en forma de flor ò de ramelet de fuèlhas estilissats. 2. (bot.) Caduna dei pichini flors qu'ensèm fòrmon lo capitule dei composeas, dins la sieu totalitat ò en partida. 3. Estòfa leugiera compauvada de fièus de seda, de lana, de cànebe ò de lin. 4. Cen que li a de mai preciós, de mai remirable.

floronc n.m. Inflamacion dau follicule pilosebaceu producha per un estafilocòc. Sin. **briòla, vaira**.

floroncós, oa adj. Relatiu à un floronc; qu'a de floroncs.

floroncòsi n.f. Furoncolòsi.

flors n.f. pl. Règlas dei fremas. Sin.: **mes, afars, menstruacions, menstluas**.

flòt n.m. 1. Tota massa liquida agitada de movements en sens divèrs; vaga, onda. Sin.: **ondada, èrsa**. 2. Quantitat importanta (d'un liquide versat; de causas, de personas).

flòta n.f. Ensèm de pichins vegetaus, de pels, dispauats à costat d'unu dei autres: *Una flòta de bèrris*. Sin.: **mata, cost**.

flòta n.f. 1. Ensèm de naus que li sieu activitats son coordinadi per una autoritat ò qu'opèron dins una zòna determinada. 2. Ensèm dei foarças navali d'un país ò d'una companhia maritima. 3. Importanta formacion d'aviacion militària.

flotabilitat n.f. 1. Proprietat de restar insubmersibles que d'unu còrs an. 2. Foarça deuguda à la butada de l'aiga sus lo volume immergit d'un còrs. 3. (mar.) *Coefficient de flotabilitat*: Rapoart dau volume emergit d'un sotamarin que naviga en susfàcia, au volume total de la nau immergida. ♦ *Resèrva de flotabilitat*: Quantitat marcada per lo volume emergit de la carena d'una nau que dona la mesura de l'acrissement dau pes que pòu encara suportar sensa si profundar.

flotable, a adj. 1. Que pòu flotar: *De boasc flotable*. 2. Que permete lo flotatge dau boasc ò de radeus: *Un cors d'aiga flotable*. 3. Que pòu èstre tractat per flotacion.

flotacion n.f. Procediment de separacion d'un mesclum de còrs finament chaplats, en emplegant la proprietat qu'an d'uni substànças dins un mitan aigós de fixar de bulas d'aria, aquistant ensinda una densitat artificialament reducha.

flotadís, issa adj. Flotant.

flotador n.m. Còrs que flòta, constituit lo mai sovent d'un aneu gonflable d'una matèria soplà, que sièrve à mantenir una persona à la susfàcia de l'aiga. Var.: **flotaire**.

flotaire n.m. 1. Professional que practica lo flotatge dau boasc. 2. Flotador.

flotament n.m. 1. Estat d'un objècte que flòta, qu'ondeja doçament. 2. Movement discordant dins una colomna, una fila qu'avança. 3. Oscillacion repetida dei ròdas directritz d'un veicule, d'un costat e de l'autre. 4. Movement d'incertituda, d'esitacion. 5. (econ.) Flotason (d'una moneda).

flotant, a adj. 1. Que flòta (sus un liquide). Var.: **flotadís**. 2. Qu'ondeja au vent, que retomba mé soplèssa. 3. Que non es fixat; variable. ♦ *Deute flotant*: Part dau deute public, non consolidat, que pòu aumentar ò baissat en permanença. ♦ *Moneda flotanta*: Moneda que la sieu paritat m' ai autri monedas non es determinada per un taus de cambi fixe. ♦ *Virgula flotanta*: Mòde de representacion d'un nombre dins la quala la posicion de la virgula non es fixada per rapoart à una dei extremitats dau nombre; metòde que permete d'efectuar d'operacions aritmetiqui sobre aqueu format, per op. à *virgula fixa*. 4. Que non s'arrèsta à ren de precís: *Un esperit flotant*.

flotant n.m. Braias d'espòrt corti e largui.

flotar (*flòti*) vi. 1. Èstre portat sobre una susfàcia liquida. 2. Ondejar, retombar embé soplèssa: Una bandiera que flòta au vent. Sin.: **si desplegar, ventejar**. 3. Aver d'amplessa, en parlant d'un vestit. ♦ Portar un vestit tròp grand ò tròp larg: *Flòta dins aquela camia*. 4. Èstre indecís, esitar, balançar. 5. En parlant d'una moneda, aver una valor variabla en rapoart à una altra moneda. ♦ vt. *Flotar de boasc*: Lo carrejar per flotatge.

flotason n.f. 1. Limit que, dins un còrs que flòta sus una aiga calma, separa la partida sota l'aiga d'aquela qu'es sobre. ♦ *Linha de flotason*: Interseccion de la susfàcia de l'aiga mé la còca d'una nau. Sin.: **linha de carga, d'immersion**. 2. (econ.) Estat d'una moneda flotanta. Sin.: **flotament**.

flotat, ada adj. *Boasc flotat*: Qu'es transportat en lo faguent flotar sus un cors d'aiga.

flotatge n.m. 1. Transport de boasc, que si fa flotar dins lo corrent d'un cors d'aiga. 2. Fabricacion dau vèire que consistisse à vuar lo vèire fondut sus un banh d'estanh liquide dont s'estala en un riban continu. 3. Operacion que permete de desseparar lu miniers de la màger part de la sieu ganga, au mejan dau procediment de flotacion.

floteament n.m. 1. Fluctuacion. 2. Agitacion leugiera de l'aiga, que fa audir un pichin bosin.

flotejar vi. (*flotei*) 1. Fluctuar. 2. S'agitar leugierament, en parlant de la susfàcia de l'aiga.

flotejar vi. Bandejar.

floteta n.f. 1. Ensèm de pichini naus que si desplaçon ensèm. 2. Acampament de pichini naus de la marina de guèrra. 3. Formacion d'aparelhs de combat de l'aeronavala.

flotilha n.f. 1. Grope de pichini naus que si desplaçon ensèm: *Una flotilha de pesca*. 2. Acampament de pichini naus de la marina de guèrra. 3. Formacion d'aparelhs de combat de l'aeronavala.

floton n.m. 1. Pèça de suve que si fa flotar per mantenir una ret de pesca. 2. Flòt de crins darrier lo bolet dau cavau.

flotonear vi. (*flotoneï*) Flotar, fluctuar. Var.: **flotonejar**.

flotonejar vi. Flotonear.

fluat n.m. (quim.) Fluorure.

fluatacion n.f. Procediment d'impermeabilisacion dei calcaris tendres e dei betums.

fluctuacion n.f. 1. Variacion continuala, transformacion alternativa: *Fluctuacion dei prètz*. 2. Variacion d'una grandor fisica de cada caire d'una valor mejana. 3. Desplaçament alternatiu dins la massa d'un liquide.

fluctuant, a adj. Qu'es subjècte à de fluctuacions, de variacions.

fluctuar vi. (*fluctuï*) Èstre fluctuant, cambiar. Sin.: **flotar, flotonear**.

fluença (-ència) n.f. Desformacion lenta que subisse un materiau sotamés à una constrencha permanenta.

fluent, a adj. 1. (med.) Que cola, s'escorre, laissa escapar un liquide, en parlant d'una lesion, d'un organe. Sin.: **trespitant, tressudant**. 2. (lit.) Que càmbia totjorn.

fluide n.m. 1. Còrs fluide. ◇ *Mecanica dei fluides*: Partida de la mecanica qu'estúdia lu fluides considerats coma de mitans desformables. 2. Energia oculta, influença misteriosa que d'uni personas ò d'uni objèctes desgatgerion.

fluide, a adj. 1. (quim.) Si di d'un còrs (liquide ò gas) que li sieu moléculas son deblament ligadi, e qu'ansinda pòu pilhar la forma dau recipient que lo contèn. 2. Que cola, s'escola facilament: *Un òli fluide*. ◇ *Circulacion fluida*: Reguliera, sensa dificultat. 3. Que si pòu agantar, fixar dificilament: *Una situacion fluida*.

fluidic, a adj. 1. Relatiu à la fluidica. 2. Relatiu au fluide qu'una persona pòu aver.

fluidica n.f. Tecnologia qu'emplega un fluide e de compauants sensa pèças mobili per realisar d'efèctes d'amplificacion, de commutacion; tractament de l'informacion au mejan de fluides en emplegant li sieu proprietats dinamiqi.

fluidificacion n.f. Accion de fluidificar, fach de si fluidificar.

fluidificant, a adj. e n. 1. (med.) Si di de substànças que fluidifícon li secrecions. 2. Si di d'un produch petrolier emplegat per demenir la consistença dei bitumes, dei pinturas e dei betas de foratge.

fluidificar vt. (*fluidifiqui*) 1. Fluidificar un còrs: Lo faire passar à l'estat liquide ò n'augmentar la fluiditat. 2. *Fluidificar la circulacion*: La rendre fluida. ◆ **si fluidificar** v.pr. Venir fluide.

fluidisacion (-izacion) n.f. (tecn.) Fach de metre en suspension densa de particulas dins un corrent fluide ascendent.

fluidisar (-izar) vt. (tecn.) Sotametre à la fluidisacion.

fluiditat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es fluide, de cen que s'escorre facilament: *Fluiditat d'una crema, fluiditat*

dau tràfegue rotier. 2. (econ.) Situacion dins la quala l'ofèrta e la demanda s'adàpton facilament una à l'autra.

fluidoterapia n.f. (med.) Metòde terapeuti per fluidificar la sang.

fluir vi. (*fluissi*) (lit.) S'escórrer, colar, s'espantegar, en parlant de l'aiga, d'una odor, etc. Sin.: **trespitar, tressudar**.

flume n.m. Fluve, fluvi.

flumenet n.m. Pichin flume.

flumet n.m. Pichin flume.

fluoclorur(e) n.m. Combinason d'un fluorur e d'un clorure.

fluografia n.f. Procediment que consistisse à fotografiar en lutz ultraviolet un document gravat prealablament banhat de produchs fluorescents que si fíxon dins li partidas cavi e n'en fan ressortir lu detalh.

fluòr n.m. 1. Còrs simple gasós, jaune-vèrd; element (F) de n° atomic 9 e de massa atomica 18,99 (lo mai electronegatiu de toi lu elements, es foartament reactiu). 2. *Espat fluòr*: Fluorita.

fluoracion n.f. 1. Accion d'ajustar de fluòr à l'aiga destinada à la consumacion. 2. Depaus d'un jaç mai que fin (0,1 µ) d'un fluorure metalic complit dins lo vuèi, sus la susfàcia d'un vèire optic (objectiu fotografic...) per n'eliminar, per lo biais d'interferenças, la lutz rebatuda. Var.: **fluorizacion, fluoruracion**.

fluorat, ada adj. Que contèn de fluòr. Var.: **fluoritic**.

fluoresceïna n.f. Matèria coloranta jauna, de la fluorensença vèrda, que vèn de la resorcina.

fluorescença (-ència) n.f. Proprietat qu'an d'unu còrs d'emetre un lume visible quora son sotamés à un raionament (que pòu èstre invisible).

fluorescent, a adj. 1. Dotat de fluorescença. 2. Si di d'una foant de raionament produch per fluorescença: *Tube fluorescent*.

fluorescir vi. (*fluorescissi*) Emetre una fluorescença.

fluoridric, a adj. Si di d'un acide (HF) format de fluor e d'idrogène, emplegat per la gravadura dau vèire.

fluorimetria n.m. Metòde de dosatge qu'emplega la proprietat d'uni moléculas d'èstre fluorescenti. Si mesura la fluorescença qu'es proporcionala à la concentracion.

fluorina n.f. Ròca que s'emplega coma agent per rendre liquides li escorias au cors de la produccion dei metals Var.: **fluorita, espat-fluòr**.

fluorisacion (-izacion) n.f. 1. Fluoracion. 2. Accion e de fluorisar; lo sieu resultat.

fluorisar (-izar) vt. 1. Ajustar de fluòr à l'aiga potabla. 2. Melhorar de vèire optic au mejan dau fluòr.

fluorita n.f. Fluorina.

fluoritic, a adj. Fluorat.

fluorofòrme n.m. Mena de gas analògue au clorofòrme.

fluorofotometria n.f. Metòde quantitativ d'estudi de la fluorescença dei divèrs teissuts ocularis.

fluorometria n.f. Utilisacion de la fluorescença tocant l'estudi d'unu teissuts, d'unu organes ò d'unu foncions.

fluoroscòpi n.m. Fenestron radioscopic plaçat au dedintre d'una cambra negra portativa.

fluoroscopia n.f. Examèn complit au mejan d'un fluoroscòpi.

fluoròsi n.f. (patol.) Intoxicacion per lo fluòr ò un dei sieus derivats.

fluorur(e) n.m. 1. Compauat binari de fluòr m'un autre element. 2. Sau de l'acide fluoridric.

fluoruracion n.f. Fluoracion.

fluotornatge n.m. Procediment de formadura per aplicacion e desformacion d'un flan plat sobre un mandrin, que permete d'obtenir de pèças cavi de revolucion.

flux n.m. Flux.

flux, a adj. Flòcha. *Seda flussa, fieu flux.*

flussar vt. Fluxar.

flussatge vt. Fluxatge.

flush n.m. [ˈflœʃ] ò [ˈflɔʃ] (mòt anglés) Au poker, combinason de cinc cartas d'una color pariera. ◇ *Quinta flush*: Combinason de cinc cartas d'una color pariera que fórmon una sequença.

fluve n.m. 1. Cors d'aiga que recampa l'aiga de diferents cors d'aiga e va à la mar. 2. Granda quantitat: *Un fluve de repròchis*. Var.: **fluvi, flume**. ◆ adj. inv. Si di de cen que dura mai que la normala: *Un roman fluve*.

fluvi n.m. Fluve. Var.: **flume**.

fluvial, a adj. 1. Relatiu ai fluves, ai ribieras. 2. Que si debana sus lu fluves, li ribieras: *Navigacion fluviala*. Var.: **fluviau**.

fluviatil(e), a adj. 1. Relatiu ai fluves e ai aigas correnti: *De depaus fluviatiles*. 2. Que viu dins lu aigaus.

fluviau, ala adj. Fluvial.

fluvioglaciari, ària adj. Relatiu à l'encòup ai fluves e ai glaciers. ◇ (geogr.) *Còne fluvioglaciari*: Glaciés d'alluvions foarça aplatit, que l'an espantegat l'escorremet dei aigas correnti en avant dei morenas frontali que lu glaciers quaternaris an laissat.

fluviografe n.m. Aparelh qu'enregistra li variacions dau niveu d'un fluve canalizat. Sin.: **fluviomètre**.

fluviomarin, a adj. Relatiu ai depaus formats au limit dei aigas doçi e de mar.

fluviomètre n.m. Fluviografe.

fluviometric, a adj. Relatiu à la mesura dau niveu e dau dèbit dei cors d'aiga.

flux [ˈflys] n.m. 1. Escorremet d'un liquide organic ò de matèrias liquidi en general. 2. Marea montanta, flòt. 3. Granda abundança: *Un flux de paraulas*. 4. (mat.) *Flux d'un vector au travèrs d'una susfàcia*: Integrala dau produch de la compauanta normala d'aqueu vector per l'element d'aire correspondent. 5. (fis.) *Flux electric, magnetic*: Flux dei vectors camp electric, induccion magnetica. ◇ *Flux luminós*: Dèbit d'energia raionanta evaluat d'après la sieu accion sobre un receptor determinat. 6. (climatol.) Desplaçament de massas d'ària à l'escala planetària, de caractèr zonal (dins lo sens dei parallèles) ò meridian (si parla alora de *colada*). 7. (metall.) Produch depauat en susfàcia d'un metal en fusion per l'afinar, lo fluidificar e lo protegir de l'oxidacion de l'ària. 8. (econ.) Soma dei escambis complits entre lu divèrs agents economics: *Flux fisics, flux monetaris*. Var.: **flux**.

fluxar vt. Diluir un produch mai que peant au mejan d'un òli mai fluid(e) per ne demenir la sieu viscositat. Var.: **flussar**.

fluxatge n.m. Accion de fluxar; lo sieu resultat. Var.: **flussatge**.

fluxion n.f. 1. Congestion dins una part dau còrs, m'un gonflament exterior. 2. *Fluxion dentària*: Inflammacion dei gengivas ò dei autri mucoas bucali, deuguda à un fogau infecciós dentari. 3. *Metòde de fluxion*: Metòde de calcul dins la quala si considèra que tot acreissement d'una variabla, ò fluxion, es generat per un movement, ò flux, contunh.

fluxmètre n.m. Aparelh à mesurar un flux d'induccion magnetica.

Fm Simbòle dau fermi.

FM n.f. Modulacion de frequença.

F.M. n.m. Abreviacion de fusiù-mitralhaire.

foal, a adj. e n. 1. Qu'es pertocar per de trebolisicis mentals. 2. Que sembla extravagant dins lu sieus actes, li sieu paraulas. Sin. (1 e 2): **tardòc, mat, caluc, dessenat**.

3. *Foal de*: Que si passiona per; fanatic: *Es un foal de balon*. ◆ 1. Que sembla foara d'eu, sota l'influença d'un sentiment violent; qu'es au sieu paroxisme: *Foal de ràbia, de gaug, de dolor*. ◇ *Foal de*: Que li agrada foartament (quauqu'un, quauqua ren): *Toti li filhas son foali de ieu!* 2. Contrari à la rason, à la prudença: *Una esperança foala*. 3. Excessiu e que non si pòu plus retenir. Sin.: **enrabiât, embilat**. 4. Que lo sieu movement non obedisse à minga lèi: *Lo camion foal davalava la penda*. 5. *Èrbas foali*: Èrbas que créisson d'azard, un pauc dapertot, en granda quantitat.

foala blanca n.f. Socatge dei gruns alongats e blancs.

foalament adv. 1. D'una mena dessendada, desrasonabla. 2. Totplen, foarça.

foala negra n.f. Socatge dei gruns alongats e blancs ò ròsas.

foalha n.f. Cadun dei elements laterals d'una sàvega, que fan 10 m de lòng. ◇ (espec.) La part centrala d'aqueli elements, facha en malhas de 13.

foant n.f. 1. Ponch d'emergença à la susfàcia d'aiga que si tròva sota tèrra. 2. Principi, causa, origina de quauqua ren: *Siés la foant de toi lu mieus crucis*. ◇ *S'en tornar à la foant*: Tornar trovar l'origina d'un affaire; s'en tornar ai originas d'una doctrina, estimadi mai puri. 3. Pichina construccion de distribucion d'aiga, que contèn una boca que permete à l'aiga de s'escórrer dins una vasca ò dins un bacin. Var.: **fontana**. 4. Origina d'una informacion, d'una entresenha. Sin. (1, 2, 3, 4): **sorgent**. 5. Cen que produe quauqua ren: *Una foant importanta de revenguts*. 6. (dr. fisc.) *Retenguda à la foant*: Sistema dins lo quau li taxas sont pilhadi sus lo revengut denant qu'aqueu d'aquí sigue pagat. 7. Sistema que pòu fornir d'un biais permanent una energia (calor, lume, electricitat, son), de particulas. ◇ *Foant cauda, foant frèia*: Foant de calors à de temperaturas diferenti entre li qualas un liquide escàmbia calor e travalh. ◇ (electron.) Un dei electròdes à transistor à èfècte de camp, sovent religat à-n-una massa. 8. (metall.) *Colada en foant*: Colada dau metal dins un canal vertical qu'alimenta lo

mòtle per la part inferiora. 9. *Lenga foant*: Lenga dau tèxto que si revira dins una altra lenga (la *lenga bersalh*).

foara adv. e prep. 1. À l'exterior de: *Anar foara, foara d'aquí*. Var.: **defoara, en defoara (de)**. ◇ *Foara d'atge*: Foarça vièlh. ◇ *Foara quadre*: Sostrach definitivament ò per un temps au quadre au quau apartenia, per ocupar d'autri foncions, en parlant d'un foncionari. 2. (m'una idea de superioritat) En là de, en dessobre de: *Un jugaire foara seria*. ◇ *Foara barrema*: Qu'a despassat l'indici màger, dins una grasilha convencionala dei salaris. ◇ *Foara concors*: Que non es plus autorisat à participar à n-un concors, en rason de la sieu superioritat. ◇ *Foara tot*: Si di de la valor mai granda de la dimension d'un objècte. 3. (lit.) À l'excepcion de, levat: *Son toi partits, foara d'eu*. Var.: **en defoara de**.

foarabanda n.m. Brandebàs, branda à bas. Var.: **foarabande**.

foarabande n.m. Brandebàs. Var.: **foarabanda**.

foarabandir vt. 1. Metre foara, espec. dau sieu país. Sin.: **faidir, despatriar, exiliar**. Var.: **bandir**. 2. Enebir rigorosament: *L'usatge d'un dictionari es foarabandit dins aqueu concors*.

foarabarris adj. inv. En defoara d'una vila qu'es, ò que fuguèt, fortificada.

foarabòrd adj. inv. Si di d'un motor fixat à l'arrier d'un bateu, en defoara dau bòrd. Contr.: **in-bord**. ◆ n.m. inv. Canòt leugier, que lo propulsa un motor foarabòrd.

foaradralha adj. Qu'escapa au sens comun. Sin.: **particular, particulier**.

foarafirèi, a adj. Caudet.

foaragetar vt. 1. (arquít.) Bastir en salhida en defoara de l'alinhament d'un barri e dau sieu aplomb. 2. Descaçar quauqu'un dau luèc d'ont està. Sin.: (pop.) **levar dau mitan, dau semenat**. 3. Remandar, eliminar. Evacuar quauqua ren dau sieu organisme. Sin.: **rebocar, vomir**, (vulg.) **racar**. ◆ vi. Sortir de l'alinhament, de l'aplomb.

foarajuèc n.m. inv. (espòrts) 1. Fauta qu'un jugaire comete en si plaçant d'un biais que li règlas enebisson, dins d'unu espòrts d'equipa. 2. *Foarajuèc de posicion*: Au balon, posicion d'un jugaire qu'es foarajuèc ma que non participa au juèc. ◆ adj. inv. Si di d'un jugaire en posicion de foarajuèc.

foaralançar vt. À la caça, faire sortir (una bèstia) dau sieu trauc.

foaralèi adj. e n. Individú que, per li sieu accions, si mete en defoara de la lèi; bandit.

foaralinhar vi. 1. Si mesaliar. 2. (lit.) S'escartar dau camin de l'onor, de la vertut. Sin.: **forlinhar**.

foaralonjar vt. À la caça, distanciar lu cans, en parlant dei bèstias.

foaranòrma adj. Qu'escompassa li dimensions maximali autorisadi d'un veicule m'au sieu cargament enclaus.

foarapaís adj. Qu'es pas originari dau país. Sin.: **forastier, exotíc, allogène**.

foarapista(s) n.m. inv. Esquí practicat en defoara dei pistas balisadi.

foarajuèc adj. inv. (Borsa) Si di dau mercat dei valors mobiliari que la sieu quotacion es sotamessa à minga reglamentacion. ◆ n.m. inv. Aqueu mercat.

foaraterrenal, a adj. Extraterrèstre. Var.: **foaraterrenau**.

foaraterrenau, ala adj. Foaraterrenal.

foaratèxto n.m. inv. Fulhet, lo mai sovent illustrat, non comprés dins la paginacion, intercalat dins un libre.

foaratrach n.m. Pas de dança que si fa en desplaçant lo pen de costat coma se siguesse caçat per l'autre que li s'avesina.

foaravengut adj. e n. Forestier.

foaraveritat n.f. Contraveritat; error.

foarvertadier, a adj. Erroneu, faus, inexacte.

foaraviar vt. Mandar sus una pista faussa; enganar. Sin.: **descaminar, desendralhar**. ◆ **si foaraviar** v.pr. S'enganar; partir sus una pista faussa.

foarça n.f. 1. Energia, vigor fisica, vanc: *A totplen de foarça*. ◇ *À foarça de*: À la lònga, per d'esfoarç repetits. Sin.: **à dich de..., à trucas de...** ◇ *Una foarça de la natura*: Persona robusta, plena de resisença e de vitalitat. ◇ *Torn de foarça*: Exercici corporal que demanda una granda foarça fisica. – (fig.) Resultat que demanda totplen de gaubi, totplen d'esfoarç. 2. *Foarça de trabalh*: Dins la terminologia marxista, ensèm dei facultats fisiqui e intellectuàli de l'òme, que li perméton de produire de cauas utili. 3. Coratge, capacitat à risistir ai espòvas: *Foarça de caractèr*. 4. Gra d'aptituda dins lo camp intellectuàl, nivèu; gaubi: Siam de la mema foarça en matematicas. 5. Gra d'intensitat (d'un sentiment): *La foarça dau desidèri*. 6. Eplec de mejans violents per constrenher una persona ò un grope: *Plegar davant la foarça, còup de foarça*. ◇ *De foarça*: Per la violença, la constrencha. ◇ *Per foarça*: Sota l'efècte de la constrencha. ◇ *Espròva de foarça*: Situacion que resulta dau falhiment dei negociacions entre doi gropes antagonistas, quora la solucion depende solament de la superioritat eventuala d'un sobre l'autre. 7. Ensèm dei personas armadi e organisadi, encargadi d'una proteccion, de defensa ò d'un atac. ◇ *Foarça publica*: Ensèm dei formacions de la polícia, de la gendarmaria e dei armadas. ◇ *Foarça de frapa ò de dissuasion*: Foarça militària directament ai òrdres de l'instança politica mai auta d'un Estat, que recampa la totalitat dei sieus armaments nuclearis estrategics. 8. Poder de cen qu'incita ò constrenhe à si comportar d'un biais donat: *La foarça de l'abituda*. ◇ *Per foarça*: Per necessitat. ◇ *(Cas de) foarça màger*: Eveniment imprevisibile, constrenhent, necessitat qu'impaua à quauqu'un lo sieu comportament. Sin.: **dins un còup forçat**. ◇ *M'es ben foarça de...*: Siéu ben obligat de... 9. Autoritat, poder efectiu: *La foarça de la lèi*. ◇ (dr.) *Foarça executòria*: Qualitat d'un acte ò d'un jutjament que permete, en cas de besonh, lo recors à la foarça per la sieu execucion. 10. (fis.) Tota causa que pòu desformar un còrs, d'en modificar l'estat de repaus ò de movement: *Foarça d'inercia*. ◇ *Foarça electromotritz*: Caracteristica d'una foant d'energia electrica que crea un corrent dins un circuit e determina l'intensitat d'aqueu corrent. ◇ *Foarça d'un electrolit*: Mesura de la sieu energia de

dissociacion. 11. Gra de potença, d'intensitat d'un agent físic: *La foarça d'un corrent, un vent foarça* 7. 12. Gra d'eficacitat, de rendement de quauqua ren: *La foarça d'una màquina*. 13. Importança numerica, quantitat. ◇ *Èstre en foarça*: Èstre nombrós. 14. *Faire foarça de rem, de velas*: Faire que dónon la sieu potença maximala. ◆ pl. *Foarças* ò *foarças armadi*: Ensèm dei foarças militari d'un Estat.

foarça adv. e prep. Totplen: *Es foarça beu, li a foarça monde*. Sin.: **bravament**.

foarça n.f. (mar.) Galèra arnejada per de forçats.: «1458. *Aquestas galeyas son mal armadas que non gitarran jamais plus II C homes en terra car cascun y es per forssa...*» Meyer E p. 628.

foart, a adj. 1. Qu'a totplen de foarça física; robuste, vigorós. 2. Gròs. 3. Qu'a de capacitats morali ò intellectuàli; qu'a d'aptitudas, de gaubi dins un camp donat. ◇ *Esperit foart*: Persona incredula ò non conformista. ◇ *Foarta tèsta*: Persona rebèlla à tota forma de disciplina. 4. Que la sieu potença e lu sieus mejans d'accion son totplen desvolopats; que s'impaua ai autres. ◇ *Òme foart*: Aqueu que dispaua de l'autoritat vertadiera, de la potença, e que non esita à s'en servir. ◇ *Regime foart*: Regime politic qu'emplega la constrencha e de mesuras d'autoritat. ◇ *Si faire foart de*: Si declarar, si crèire capable de. 5. Solide, resistent: *De carton foart*. ◇ *Tèrra foarta*: Grassa, que si laurar dificilament. 6. Qu'impresiona vivament lo gust e l'odorat: *Un café foart*. ◇ *Marrit au gust (espec. D'una caua que comença à si degalhar)*: *Un burre qu'es vengut foart*. 7. Qu'a totplen d'intensitat: *Un vent foart, una votz foarta*. ◇ *Mar foarta*: (mar.) Estat de la mar quora li èrsas matræssan la nau. ◇ *Temps foart*: En música, temps de la mesura que si renfoarça lo son; (fig.) Moment important d'una accion, d'un espectacle. 8. Qu'es important, considerable: *Una foarta soma, una foarta calor*. ◇ *Prètz foart*: Sensa reduccion. 9. *Moneda foarta*: Moneda liurament negociabla, convertibla de tira dins li relacions internacionali còntre li monedas preadi. 10. (mil.) Qu'a de mejans de defensa importants: *Una posicion foarta*. 11. (quim.) Totplen dissociat, en parlant d'un electrolit, d'un acide, d'una basa. 12. *Interaccion foarta*: Interaccion caracteristica dei foarças nucleari. 13. Que necessita una granda aptituda, qu'es dificile, en parlant d'una accion, d'una activitat. 14. (fam.) Que non es aisat de crèire, d'acceptar, de suportar: *Es un pauc foart! Aquela es foarta!* Sin.: **aquela empega, aquela tuba**. ◆ adv. D'un biais foart, intense: *Parlar foart*.

foart n.m. 1. Persona qu'a totplen d'energia física ò morala: *Lo foart deu ajudar lo deble*. 2. Òme d'una granda foarça física. 3. Cen qu'es la qualitat màger d'una persona: *La generositat non es lo sieu foart!* 4. Au ponch mai important, au coar de: *Au foart de l'estiu*. 5. *Èstre dins lo foart dau temps*: Si trobar dins una requista forma física e intellectuàla au periòde mejan de la vida.

foart n.m. Obratge de fortificacion. Sin.: **fortalesa**.

foartament adv. D'una mena foarta, afortida, fèrma.

fòb adj. inv. ò adv. (de l'anglés *free on board*) Si di d'una transaccion comerciala maritima dins la quala lo prètz convengut comprèn lo cost que la mèrç supoarta

fins à la sieu destinacion sus la nau que l'aquistaire a designat. Sin.: **franco à bòrd**.

fòbia n.f. 1. Aversion foarça viva; paur istintiva. 2. (psiquiatria) Paur desrasonable d'objèctes, de personas, de situacions, que lo subjècte n'en reconoisce lo caractèr injustificat sensa li poder surmontar.

fobic, a adj. Qu'a lu caractèrs d'una fòbia. ◆ adj. e n. Pertocat de fòbia.

fòc n.m. (mar.) 1. Caduna dei velas triangulari establidi à l'avant d'una nau. 2. *Fòc d'artimon*: Vela que s'installa entre l'aubre mèstre e l'aubre de mejana. Sin.: **vela d'estrai de mejana**. 3. Velas triangulari au nombre de quatre sus lu grands veliers contemporanèus, arnejadi sus l'aubre de pauprés partent de la poncha d'aquel aubre fins a la proa, avèm successivament lo *contrafòc* (ò *clinfòc*), lo *grand fòc*, lo *pichon fòc* e la *trinqueta*.

fòca n.f. 1. Mamifèr de l'òrdre dei pinnipèdes, dau coal cort e dei aures sensa pavallon (1,50 m à 2 m de lòng), que viu pròche dei costas arctiqui, dins li mars mai caudi (Mediterranea) ò dins l'emisfèri austral. 2. Pèu d'aquel animau.

focal, a adj. 1. Qu'es lo mai important, central: *Lo ponch focal d'un rasonament*. 2. (opt.) Relatiu au fogau dei miraus ò dei lentilhas. ◇ *Distança focala* ò *focala*, n.f.: Distança dau fogau principal d'un sistema central au plan principal dau sistema. 3. (mat.) *Distança focala d'una conica*: Distança dau centre de la conica à un dei doi fogaus. ◇ *Axe focal d'una conica*: Axe de simetria que passa per lo ò lu fogaus d'aquesta conica.

focala n.f. Distança focala.

focalisacion (-izacion) n.f. Accion de focalisar.

focalisar (-izar) vt. 1. Concentrar en un ponch (un flux de particulas, un faisseu de lutz, etc.). 2. (fig.) Concentrar sobre un ponch precís: *Focalisar l'atencion*.

◆ **si focalisar** v.pr. (*sobre*) S'estacar tròup estrachament à (una idea, un problema).

focean, a adj. e n. 1. De Focea. 2. De Marselha. Var.: **focenc, foceienc, foceu**.

focenc, a adj. e n. Focean.

foceienc, a adj. e n. Focean.

foceu, ea adj. e n. Focean.

focomèle, a adj. e n. Pertocat de focomelia.

focomelia n.f. Mauformacion congenitala caracterisada per l'insercion immediata dei pens ò dei mans sus lo trònc.

focomètre n.m. (opt.) Instrument de mesura de distança focala dei lentilhas. Var.: **facomètre**.

focometria n.f. Determinacion dei fogaus d'un sistema optic.

focometric, a adj. Que pertòca la focometria.

fòcus n.m. 1. (inform.) Interfaça grafica. 2. (fotografia) Messa au ponch. 3. (premsa) Article que fa lo ponch sobre una informacion precisa. 4. (ling.) Element novèu dins un enonciat, generalament introduch per un determinant indefinit, per oposicion à un *tema* qu'es un element conoissut de l'enonciat, generalament introduch per un determinant indefinit. Sin.: **rema**. 5. (ling. cognitiva) Ponch sobre lo quau si concentra l'atencion.

fòdra n.f. (it.) 1. Dobladura d'un vestit. 2. Envolopa (d'un matalàs, etc.).

fodrar vt. (*fòdri*) Garnir d'una fòdra, doblar (un vestit).

fodre n.m. 1. (mit.) Fais de dards, atribut de Jupitèr. Sin.: **fòuzer**, **lamp**. 2. *Un fodre de guèrra, d'eloquença*: Un grand capitani, un grand orator.

fodre n.m. Bota de granda capacitat (de 50 à 300 hl). Sin.: **vaissèu**.

foenh n.m. Vent dau sud, caud e foarça sec, frequent au printemps e en auton, que bufa dins li valadas de l'ubac dei Aups, en Soïssa e au Tiròl. Var.: **fönh**.

foet n.m. 1. Instrument fach d'una coarda ò d'una laniera de cuer estacada à un mànegue, per menar ò excitar d'un animaus (cavaus, etc.). Var.: **foit**. Sin.: **corja**. 2. Castic infligit m'un foet: *Aquò merita lo foet*. 3. (fig.) *Còup de foet*: Dolor que vèn d'un còup solet après la rompedura d'un tendon ò d'un muscle. ◇ Excitacion, estimulacion m'una accion immediata. 4. Aisina de coïna per batre lu òus, li saussas, etc. 5. Coa dau can, especialament dau can corrent. 6. (zool.) *Foet de l'ala*: Articulacion exteriora de l'ala dei auceus.

foetada n.f. Accion de foetar. Var.: **foetatge**, **foitada**. Sin.: **corjada**.

foetar vt. 1. Donar de còups de foet à: *Foetar un cavau*. Var.: **foitejar**, **foitar**. Sin.: **corjar**. 2. Batre vivament: *Foetar d'òus*. 3. Picar vivament: *La pluèia foeta la cara*.

foetatge n.m. Foetada. Var.: **foitatge**.

foetejaire, **airitz** adj. e n. Que foeteja. Var.: **foitejaire**.

foetejar vt. Foetar. Var.: **foitejar**.

foetet n.m. Pichin foet. Var.: **foitet**.

fòga n.f. 1. Ardor impetuoosa, entosiasme. Sin.: **impetuositat**. 2. Lo plen d'una activitat, d'una sason: *Una fòga de trabalh*. Sin.: **fum**, **molon**. ◇ *Una fòga de gents*: Totplen de monde que bolégon, travàlhon. Sin.: **mondàs**, **preïssa**.

fogada n.f. Mondàs momentaneu.

fogairon n.m. 1. Pichin fogau. 2. Luèc dont si fa la coïna. 3. Taxa per fuèc.

fogassa n.f. 1. Galeta de froment non levada, qu'es cuècha au forn ò sota lo cendre, que pòu èstre agrementada d'olivas, d'amploas, etc. Var.: **fogata**. 2. Pastissaria en forma de corona, especialitat dau Roergue.

fogasseta n.f. Pichina fogassa.

fogassier, **a** n. Fornier que fa cuèire de fogassas.

fogassiera n.f. Forn dont si fan cuèire li fogassas.

fogata n.f. Fogassa.

fogatge n.m. Anciana talha senhoral recobrada à respèch de cada fogau. Var.: **afogatge**.

fogau n.m. 1. Luèc dont si fa lo fuèc; lo fuèc eu-meme: *Lo fogau d'una chaminèia*. 2. Part d'un aparelh d'escaufatge domestic dont si fa la combustion. 3. Luèc dont rèsta una familha; la familha ela-mema. ◇ *Fogau fiscal*: Ensèm dei personas inscrichi sus una mema declaracion d'impoasts. 4. Maion d'abitacion reservada à d'uni categorias de personas, dont d'unu equipments e servicis son mes à la disposicion de la collectivitè:

Fogau de joves travalhaires. 5. Luèc, local per si recampar, si divertir: *Lo fogau d'una casèrna*. 6. (opt.) Ponch dont convergisson lu rais luminòs emés per una foant alunhada de lutz: *Lo fogau d'una lentilha*.

fogon n.m. 1. Fogau. 2. Bacinet d'una arma de fuèc. 3. (mar.) Coïna d'una galèra ò d'un vaissèu. 1491: «II grans carsfuoch per lo fogon...»

fogós, **oa** adj. Plen de fòga. Sin.: **entosiasta**, **arderós**. **fogosament** adv. Embé fòga. **arderosament**.

fogositat n.f. Fòga.

foguista n. Fabricant artificier. Sin.: **pirotecnician**.

föhn n.m. Foehn.

foïna n.f. Faïna.

foira n.f. (pop.) Diarrea. Sin.: (pop.) **caganha**, **petoira**.

foirar vi. Aver la diarrea.

foirós, **oa** adj. 1. Qu'a la diarrea. Sin.: **caganhós**. 2. Paurós. 3. (pop.) Que fonciona mau; mancat: *Un plan foirós*.

foison n.f. Granda quantitat. Sin.: **abonde**. ◇ **à foison** loc. adv. En granda quantitat. Sin.: **à bodre**, **à brèti**, **à bòudre**, **à fais**, **à molons**.

foisonar vi. Èstre en granda quantitat: *Li ideas foisonon dins la sieu tèsta*. Sin.: **abondar**.

foissenc, **a** adj. e n. De Fois.

foissinar vt. Fichoïrar.

foïssola n.f. Trident.

foisson n.m. Aisina formada d'un cilindre que s'acaba per un còni metallic per faire de traucs dins lo soal per li plaçar de plantums. Sin.: **cavilha**, **plantadoira**.

foit n.m. Foet.

foitada n.f. Còup de foit. Var.: **foetada**. Sin.: **corjada**.

foitar vt. Foetar. Sin.: **corjar**.

foitatge n.m. Foetada.

foitejaire, **airitz** adj. e n. Que foiteja.

foitejar vt. Donar de còup de foet à. Var.: **foitar**.

foitet n.m. Pichin foit.

folà n.f. 1. Acampament d'un grand nombre de personas. Sin.: **fòga**, **mondàs**, **preïssa**. 2. *La folà*: Lo comun dei òmes, pilhat collectivament. 3. Una folà de: Una granda quantitat de. Sin.: **un molon**, **un rup**, **un fais**. ◇ *En folà*: En granda quantitat.

folada n.f. Mollusc bivalve de la gruèlha blanca, que fa de trauc dins li ròcas (lòng de 10 cm).

folador n.m. Aisina per folar. Sin.: **caucadoira**.

folandron n.m. Narvelós.

folar vt. Caucar, esquicar. Sin.: **trapilhar**. Sin.: **parar** (feutre).

folaran n.m. Folaton.

folàs, **assa** adj. e n. Totplen foal.

folassejar vi. Faire lo foal. Sin.: **falordejar**.

folastrada n.f. Bofonaria; extravagança. Sin.: **desvari**, **fotraria**, **incartada**.

folastre, **a** adj. D'una alegressa leugiera, un pauc foala. Var.: **folastron**.

folastrejar vi. Jugar, si solaçar mé gaug e liurament. Var.: **folejar**.

folastron, **a** adj. Folastre.

folaton n.m. 1. Promier pel dau menton; peluca dei pichins passerons. 2. Lutin familiar, dins li credença populari. Var.: **foleton**. Sin.: **farfadet, folaran, cosse**.

fòlc n.m. Folksong. Var.: **folk** (angl.).

folca n.f. Fóllega.

folclòre n.m. 1. Ensèm dei produccions culturali non materiali (crenças, rites, còntes, legendas, fèstas, cultes, etc.), espec. dei societats sensa escriptura. 2. Manifestacion d'un pintoresc superficial. ◇ Aquò es de folclòre: *Non s'amerita d'èstre pilhat au seriós*.

folcloric, a adj. 1. Relatiu au folclòre: *Dança folclorica*. 2. Pintoresc, ma desproedit de seriós: *Un personatge folcloric*.

folclorisme n.m. Estacament tròup estrech au folclòre, au superficial d'una societat.

folclorista adj. e n. Especialista dau folclòre.

folcodina n.f. Medicament aparentat à la codeïna, que calma lo tus.

fóllega n.f. Auceu de forma arredonida, dau plumatge totalament negre, m'un bec ponchut blanc, un còrs de canard e d'uèlhs redons e roges. Sin.: **fouca, folca**.

folejar vi. Folastrejar.

folesc, a adj. Un pauc foal; gaire seriós. ◆ n.m. Accion de folastrejar; movements folastres.

folesc n.m. Desvari, desrasonament, folia.

folet, a n. Persona que folastreja.

foleton n.m. Folaton.

folham n.m. Fulham.

folhamèrda n. Cèrcagarrolha.

fòli n.m. 1. Fuèlh d'un registre, d'un libre. 2. Numèro de cada pàgina d'un libre.

folia n.f. 1. Desreglament mental, demença. 2. Caractèr de cen qu'escapa au contraròtle de la rason, dau boan sens. ◇ *Aimar à la folia*: Aimar perdudament. 3. Acte desrasonable, passionat, excessiu. ◇ (espec.) *Faire una folia, de folias*: Faire de despensas excessivi. 4. Gust excessiu, desreglat, per una caua: *Aver la folia dei vièlhs libres*. Sin.: **folesc, alienacion, insanitat, desvari, folastrada, bofonaria, farigaudaria**.

foliaceu, ea adj. De la natura dei fuèlhas, que n'a l'aparença.

foliacion n.f. 1. (bot.) Disposicion dei fuèlhas sus la branca. Sin.: **fillotaxia**. 2. (bot.) Epòca de l'annada quora lu grèlhs comènçon à desvolopar li sieu fuèlhas. 3. (geol.) Ensèm dei plans parallèles que lu mineraus noveus dei ròcas metamorfiqui seguisson dins la sieu cristallisacion.

foliar(i), a (-ària) adj. (bot.) Relatiu ai fuèlhas.

foliat, ada adj. (didact.) Dispauat en lamas fini.

folidòt n.m. (zool.) *Folidòts*: Òrdre de mamifèrs edentats que lo sieu tipe es lo pangolin.

foligada n.f. Còup de folia.

foligaud, a adj. (fam.) D'una alegrança un pauc foala.

foligaudar vi. Si comportar d'un biais foligaud. Var.: **foligaudejar**.

foligaudaria n.f. Acte foligaud.

foligaudejar vi. Foligaudar.

folineu, èla adj. 1. D'una gaiessa un pauc foala. 2. Atraent, plasant, emplegat dins de frasas negativi: *Tot aquò non es folineu*.

foliòla n.f. Cada part dau limbe d'una fuèlha compauada.

foliòta n.f. Fonge dei lamellas jauni ò bruni, que creisse en matas à la basa dei vièlhs aubres (Família dei agaricaceas).

foliotaire n.m. Numerotaire mecanic.

foliotar vt. (*foliòti*) Numerotar lu fuèlhs, li pàginas de (un libre, un registre). Sin.: **paginar**.

foliotatge n.m. Accion de foliotar.

folitge n.m. Folia.

folksong n.m. (angl.) Cant inspirat dei cançons tradicionali, ma interpretat mé la sensibilitat e mé de tecnicas d'encuèi. Sin.: **fòlc**.

follicular(i), a (-ària) adj. Relatiu à un follicule.

follicule n.m. 1. (bot.) Fruch sèc que deriva d'un carpeu isolat e si duèrbe per una fenda soleta. 2. (anat.) Pichina formacion anatomica en forma de sac: Un follicule pilós.

folliculina n.f. (fisiol.) Un dei doi estrogènes principals (l'autre es l'estradiòu) secretat per lo follicule ovarian.

folliculiti n.f. Inflammacion d'un follicule pilós, lesion elementària de l'acnè.

folon n.m. 1. Que mena una màquina per folar, per la fabricacion dau feutre. 2. Màquina emplegada per la fabricacion dau feutre ò per lo folatge dei pèus. Sin.: **parador**. 3. Granda bota que vira, emplegada per realisar diversì operacion dau tanatge dei pèus.

folonaire n.m. Persona que fola li estòfas.

folonier, a n. Paraire de drap. Sin.: **baissiator**.

folopar vt. Envolopar.

folopon n.m. 1. Escanha. 2. Paqueton.

folor n.f. Folia, folitge.

fòme n.m. Fòmo.

foment n.m. Fomentacion.

fomentacion n.f. 1. (lit.) Accion de fomentar. Sin.: **trama, entenduda, malordit, cabala**. 2. (med.) Aplicacion extèrna d'una medicacion cauda, seca ò umida per calmar una inflamacion. Var.: **foment**.

fomentador, airtz n. Fomentator.

fomentar vt. (lit.) Suscitar, alestir secretament: *Fomentar un soslevament*. Var.: **fomentejar**. Sin.: **ordir, tramar, cabalar**.

fomentator, tritz n. (lit.) Que fomenta una accion. Var.: **fomentador, fomentejaire**.

fomentejaire, airtz n. Fomentator.

fomentejar vt. Fomentar.

fòmite n.m. (fig.) Fogau.

fòmo n.m. Trident. Var.: **fòme**. 1431: «...e tenia a man la folme...»

fonacion n.f. Ensèm dei factors que concòrron à la produccion de la votz.

fonator, tritz adj. Relatiu à la produccion dei sons de la votz. Var.: **fonatòri**.

fonatòri, òria adj. Fonator.

funcion n.f. 1. Rètle, utilitat d'un element dins un ensèm. 2. Activitat professionala; exercici d'una carga, d'un emplec: *La funcion d'ensehnaire*. ◇ *Faire funcion de*: Remplir l'emplec de. ◇ *En funcion de*: À respiech de, rapoart à, à l'estima de. 3. *Funcion publica*: Ensèm dei agents de l'Estat; ensèm dei funcionaris; la sieu activitat. ◇ *Funcion publica territoriala*: Ensèm dei agents dei collectivitats locali e dei sieus establiments publics; la sieu activitat. 4. Categoria d'actes juridics de natura identica, que l'Estat n'en complisse lu sieus pretzfachs: *Funcion administrativa, funcion judiciària...* Sin.: **atribucion, carga, emplec, ofici, plaça, poast, ròtle**. 5. Activitat d'un element vivent (aparelh, organe ò cellula), e que la fisiologia estúdia: *Foncions de nutricion*. 6. (quim.) Ensèm dei propietats qu'apartènon à un grope de còrs: *Funcion acida*. 7. (ling.) Rètle sintaxic d'un mòt ò d'un grope de mòts dins una frasa. 8. (log.) Funcion proposicional: *Predicat*. 9. (mat.) Correspondença d'un ensèm E vèrs un ensèm F, qu'à tot element de E asòcia au mai un element de F. ◇ *Funcion reala d'una variabla reala*: Funcion de $\mathbb{R}$ dins $\mathbb{R}$. ◇ *Funcion complèxa d'una variabla reala*: Funcion de $\mathbb{R}$ dins $\mathbb{C}$. ◇ *Funcion impara* ò *funcion non para*: Funcion f per la quala $f(-x) = -f(x)$. ◇ *Funcion para*: Funcion f per la quala $f(-x) = f(x)$. ◇ *Funcion primitiva d'una funcion donada* ò *primitiva*, n.f.: Si soana funcion primitiva de la funcion d'una variabla $F(x)$ una funcion $F(x)$ tala que: $F'(x) = f(x)$. ◇ *Funcion derivada* ò *derivada*, n.f.: La funcion derivada de f , notada f' , es la funcion que, à cada $x \in I$ assòcia lo nombre derivat de f en x : $f'(x)$. ◇ *Funcion racionala*: Nombre que la sieu règla es formada dau quocient de doi polinòmes $f(x) = \frac{P(x)}{Q(x)}$, mé $Q(x) \neq 0$ e $Q(x)$ de gra ≥ 1 . ◇ *Funcion trigonometrica*: Funcion que la sieu variabla es una mesura d'angle.

funcional, a adj. 1. Relatiu ai funcions organiqui ò psiquiqui. ◇ (med.) *Trebolici funcional*: Perturbacion dins lo funcionament d'un aparelh (digestiu, respiratòri, etc.) ò dins la realisacion d'una funcion en l'absença de problema organíc. 2. Relatiu ai funcions matematiqui. ◇ *Calcul funcional*: Calcul dei predicats. 3. *Lingüística funcionala*: Var.: **funcionau**.

funcionalament adv. D'un biais funcional.

funcionalisme n.m. 1. (sociol.) Doctrina segond la quala la societat es un sistema que lo sieu equilibri depende de l'integracion dei sieu diversis compauantas (lo funcionalisme privilègia l'estudi dei mecanismes d'adaptacion e d'integracion). 2. (arquít., arts de.) Doctrina dau s. XX^{en} segond la quala la forma deu totjorn èstre l'expression d'una funcion, èstre apropiada à un besonh. 3. (ling.) Lingüista funcionala.

funcionalista adj. e n. Relatiu au funcionalisme; partidari dau funcionalisme.

funcionalitat n.f. Caractèr de cen qu'es funcional. ◆ pl. Ensèm dei possibilitats qu'un sistema informatic ofrisse.

funcionament n.m. Biais que quauqua ren a de funcionar.

funcionar vi. 1. Complir la sieu funcion, èstre en estat de marcha, en parlant d'un organe, d'un mecanisme. 2.

Agir, remplir lo sieu ofici: *Aver la memòria que funciona ben*.

funcionari, ària n. 1. Agent public titulari d'un emplec permanent dins un grade de la ierarquia administrativa; titulari d'una funcion publica. 2. *Funcionari internacional*: Agent d'una organisacion internacionala emplegat sota un regime estatutari ò contractual especific.

funcionariat n.f. Qualitat, estat de funcionari.

funcionarisacion (-izacion) n.f. Accion de funcionarisar; fach d'èstre funcionarisat.

funcionarisar (-izar) vt. 1. Transformar (un travaillaire) en emplegat de l'Estat. 2. Organisar (una profession) en servici public.

funcionarisme n.m. (pej.) Tendença à la multiplicacion dei funcionaris e à l'acressement dau sieu ròtle dins l'Estat.

funcionau, ala adj. Funcional.

fond n.m. 1. Part mai bassa d'una caua ò d'un luèc encavats: *Lo fond d'un potz*. ◇ Cen qu'es ò sobra au fond d'un recipient: *Beure un fond de botilha*. ◇ Part solida sus la quala repaua una estenduda liquida: *Lo fond de la mar*. ◇ (mar.) *Mandar una nau per lo fond*: La profundar. ◇ (mar.) *Anar per fond*: Si profundar en parlant d'una nau. ◇ (mar.) *Donar fond (à)*: Ancorar. ◇ (fig.) *Lo gra mai bas*: Lo fond de la misèria. 2. La part mai alunhada de l'intrada, de la dubertura, dau començament; la part mai reculada d'un luèc, d'un país: *Lo fond d'un armari*. ◇ Cen que li a de mai escondut, de mai secret: *Lo fond dau coar, anar au fond dei cauas*. ◇ Tela ò tenda que barra la scena, dau costat opauat à la sala. ◇ (med.) *Fond d'uèlh*: Part de l'uèlh que si pòu vèire au mejan d'un oftalmoscòpi; examèn practicat au mejan d'un oftalmoscòpi. 3. Cen que forma la basa, l'arrier-plan de (quauqua ren). ◇ (coïna) Bolhon ò jus que sièrve de basa à una saussa, etc. ◇ Arrier-plan espacial, sonòre: *Bosin de fond*. ◇ *Fond sonòre*: Ensèm dei bosins, dei sons, de la música que méton en releu un espectacle. ◇ (B.-Arts) Promiera jaça de pintura, neutra, mé la quala d'unu pintres entaménon lu sieus tableus; camp d'un tableu sobre lo quau si destaca lo subjècte. ◇ (estamp.) Cadun dei marges d'una pàgina d'un tèxto estampat. ◇ *Fond de rauba*: Fòdra de teissut leugier que si poarta sota una rauba transparenta. 4. Cen que lí a d'essencial: *Lo fond d'un caractèr*. ◇ *De fond*: Que poarta sobre l'essencial. ◇ *Au fond, dins lo fond*: En realitat, en darriera analisi. ◇ Cen que fa la matèria, l'essença d'una caua, per op. à la *forma*, à l'*aparença*. ◇ (dr.) Cen que pertòca l'essença e la natura d'un acte juridic, per op. à la *forma*. ◇ (espòrts) Disciplina de l'atletisme, d'esquí, de natacion, etc., que compoarta d'espròvas de lòngra distança. 5. Terren sus lo quau si bastisse. 6. *Fond de comèrci*: Ensèm dei bens corporals e incorporals que perméton à un comerçant l'exercici de la sieu activitat. 7. Capital e ben e en sòus. ◇ *À fonds perduts*: Sensa poder recuperar lo capital engatjat dins un affaire. ◇ *Fonds comuns de plaçament*: Ensèm de valors mobiliari qu'apartènon à d'uni personas qu'an sobre d'aqueli valors un drech de propietat indivís. ◇ *Fonds de rotlament*: Excedent dei valors realisabli dins una

entrepresa sobre lu deutes à cort tèrme. 8. Còmpte especial dau Tresaur destinat à realisar la politica economica d'un estat: *Fond economic e social*. 9. Ensèm dei libres, dei manescrichs, dei òbras d'art, etc. que, dins una biblioteca, un museu, etc., son d'una provenença determinada; totalitat dei òbras detengudi, de tota origina. 10. Ensèm dei qualitats fisiqui, morali ò intellectuàli de quauqu'un: *Un grand fond d'energia*. ◆ pl. 1. Sòus disponibles: *Trovar de fonds per financiar un projècte*. ◇ *Mes(s)a de fonds*: Investiment. ◇ *Fonds pròpris*: Excedent dei capitals pròpris e dei deutes à long tèrme d'una empresa, au passiu dau bilanç, sus li immobilisacions que figúron à l'atiu. 2. *Fonds publics*: Valors mobiliari qu'un Estat emete, sòus que l'Estat procura. ◇ *Fonds secrets ò especials*: Somas que son messi à disposicion dau govèrn per financiar d'uni despensas que lo sieu motiu deu èstre tengut secret. ◆ loc. adv. À *fond*: Totalament.

fonda n.f. 1. Aliatge de fèrre e de carbòni que la sieu tenor en carbòni es superiora à 2,5% e qu'es elaborat à l'estat liquide directament à partir dau minerau de fèrre. ◇ *Fonda acierada*: Obtenguda per addicion d'acier dins li cargas fondudi. ◇ *Fonda blanca*: Fonda que presenta un aspècte blanc à la rompedura en rason de la sieu estructura à basa de carbure de fèrre. ◇ *Fonda grisa*: Que la sieu rompedura a un aspècte gris deugut à la sieu estructura à basa de carbòni sota forma de grafit. ◇ *Fonda malleabla*: Que presenta una malleabilitat deuguda à l'estructura particuliera dau sieu grafit.

fonda n.f. Fronda (arma).

fonda n.f. (mar.) Manòbra per ancorar una nau. ◇ À *la fonda*: À l'àncora. 1516: «...si perdet una fusto dito de Narbono et si perdet a la fonda...»

fondacion n.f. 1. Accion de fondar: *La fondacion de Roma*. 2. Creacion, per via d'una donacion ò d'un eiretatge, d'un establiment d'interès general; aquest establiment. 3. Atribucion à una òbra existenta de fonds destinats à un usatge precis. 4. (au pl.) Fondamentas, ensèm dei parts bassi d'una construccion. Sin.: **apeon**.

fondador, airtz n. Fondador.

fondament n.m. 1. Element essencial que sièrve de basa à quauqua ren: *Lu fondaments d'una doctrina*. 2. Causa, motiu: *Una pair sensa fundament*. 3. (filos.) Ensèm de postulats d'un sistema: *Lo fundament de la morala*.

fondamental, a adj. 1. Qu'es à la basa; que si rapoarta à l'essencial: *Una veritat fundamentala*. ◇ Recèrca, sciènça fundamentala: Recèrca teorica que li sieu aplicacions non son immediati. 2. (mús.) *Nòta fundamentala* ò *fundamentala*, n.f.: Son que sièrve de basa à un acòrdi, quala que sigue la sieu plaça dins aquest acòrdi. 3. (fis.) *Niveu fundament*: Niveu d'energia mai bassa d'una molecula, d'un atòme, d'un nucleu, etc. Var.: **fondamentau**.

fondamentalment adv. D'un biais fundament.

fondamentalisme adj. e n.m. 1. Tendènça conservatritz d'unu mitans protestants, especialament ai Estats-Units, qu'admete solament una interpretacion literala de l'Escritura e s'opaua au movement ecumenic. 2. Tendènça d'uni personas à s'en tornar à cen que

considèron coma fundament, original, dins una religion.

fondamentalista adj. e n. 1. Qu'apartèn au fondamentalisme; partidari dau fondamentalisme. 2. Si di d'un scientific que travailha en recèrca fundamentala.

fondamentar vt. 1. Establir quauqua ren sus un fondament. 2. Pauvar lu fondaments de quauqua ren.

fondamentas n.f. pl. Basas, fundament.

fondamentau, ala adj. Fundament.

fondar vt. 1. Pilhar l'iniciativa de crear, d'establir: *Fondar una associacion*. ◇ *Fondar una familha*: Si maridar, s'unir. 2. Donar de sòus per l'establiment de: *Fondar un espitau*. 3. Establir solidament: *Fondar lo sieu poder sobre la foarça*. 4. Justificar, donar de pròvas de, de rasons per: *Fondi lu mieus dubis sobre la mieu experiènça*. Sin.: **apeonar**. ◆ **si fondar (sobre)** v.pr. S'apeonar (*sobre*), s'apiejar (*sobre*), si referir (*à*).

fondaria n.f. 1. Fusion e purificaion dei metals e aliatges. 2. Usina dont son fonduts lu metals ò lu aliatges.

fondat, ada adj. 1. Justificat, establiment solidament. 2. Autorisat: *Èstre fondat à dire*.

fondat, ada n. *Fondat de poder*: Persona autorisada à agir en nom d'una altra ò d'una societat.

fondator, tritz n.m. 1. Persona qu'a bastit ò creat quauqua ren: *Lu fondators d'una associacion*. Var.: **fondador**. 2. Persona que, per donacion ò per eiretatge, a creat una òbra filantropica ò de caritat.

fondedís, issa adj. Que pòu èstre fondut sota l'accion de la calor.

fondedís n.m. Element d'un copacircuit fach d'un fieu de plomb ò d'aligat fondedís, per provocar la dubertura d'una cadena electrica quora l'intensitat dau corrent escompassa una valor determinada. Sin.: **fusible**.

fondegue n.f. 1. Mena d'ancian ospici. 2. Magasin que lu Marselhés li vendíon li sieu mèrç. 3. Maioneta religioa per acomodar lu religiós en viatge.

fondèire, eirtz n.m. 1. Persona que fa fondre quauqua ren. 2. Persona que dirigisse un atalhier de fondaria. 3. Escultor que practica la fonda, especialament dau bronze. ◆ n.m. Obrier que susvelha li operacions de fusion e de colada dins una fondaria. Sin.: **escolan**.

fondèire, eirtz n.m. (espòrts) Que practica l'esquí de fond.

fondent, a adj. 1. Que fonde: *Neu fondenta*. 2. Qu'es madur ò tendre e fonde en boca.

fondre vt. 1. Menar (un solide) à l'estat liquide sota l'efècte de la calor. 2. Fabricar (un objècte) en colant de metal en fusion dins un mòtle: *Fondre una campana*. 3. *Fondre de colors*: Passar d'una à l'autra en li mesclant e en faguent de degradats per evitar lu contrastes. 4. (fig.) Combinar, mesclar per formar un tot. ◆ vi. 1. Devenir liquide sota l'accion de la calor. 2. (fig.) S'atendir d'un còup solet: *Fondre davant la beutat d'una persona*. 3. Si dissòlver dins un liquide: *Lo sucre fonde dins lo cafè*. 4. Maigrir foartament e rapidament: *As fondut!* 5. Demenir rapidament: *Lu mieus esparnhes an fondut*. ◆ **si fondre** v.pr. 1. S'aclarar: *Lo barri s'es fondut*. Sin.: si

profondar. 2. Si combinar, si confondre: *Si fondre dins la massa.*

fondrilhas n.f. pl. 1. Cen que sobra au fond d'un recipient dont quauqua ren a bulhit ò infusat. 2. Sediments. Sin.: **escorrilhas**.

fondua n.f. Fonduda.

fonduda n.f. 1. Plat d'origina soïssa, compauat de lamellas de gruièra e d'emental fondut mé de vin blanc e de kirsch e que si manja mé de pichins cubes de pan à l'extremitat d'una forqueta (si di finda *fondua savoiarda*). 2. *Fondua bourguinhona*: Plat compauat de pichins tròç de carn de bòu que si bànhon dins l'òli bulhent m'una forqueta e si manja m'una saussa relevada. Var.: **fondua**.

fondura n.f. Liquefaccion.

fondut encadenat n.m. (cín.) Substitucion progressiva d'un imatge per un autre, en sobrimpression. Var.: **encadenat**.

fòne n.m. (fis.) Unitat que sièrve à parangonar la potença dei sons de frequenças diferenti dau ponch de vista de l'impression fisiologica causada.

fonema n.m. (ling.) Dins la succession dei sons dau lengatge articulat, l'unitat mai pichona constituïda d'un son que s'opaua à un autre son dins un pareu minimal, de tau biaï que lo cambiament d'un son per un autre correspoande à un cambiament de sens: *Lo pareu minimal la lama/la lana permete de determinar l'existença dei fonemas /m/ e /n/ à la posicion intervocalica.*

fonematic, a adj. Que pertòca lu fonemas, la fonematica.

fonematica n.f. (ling.) Partida de la lingüística qu'estúdia lu fonemas. Var.: **fonemica**.

fonemica n.f. Fonematica.

fonetic, a adj. Relatiu ai sons dau lengatge. ◇ *Esriptura fonetica*: Aquela dont cada signe grafic correspoande à un son dau lengatge e reciprocament.

fonetica n.f. 1. (ling.) Estudi dei sons dau lengatge articulat dins lo sieu aspècte fisic. 2. Representacion au mejan de signes convencionals de la prononciacion dei mòts d'una lenga.

foneticament adv. 1. Dau ponch de vista de la fonetica. 2. En escriptura fonetica.

fonetician, a n. Especialista de la fonetica.

fonetisme n.m. (ling.) Ensèm dei particularitats foneticas d'una lenga.

fonge n.m. 1. Vegetal criptogame, sensa raïc ni fuèlhas, sensa clorofilla, caracterisat per un aparelh vegetatiu fach de filaments microscopics nucleats e que si reproduet au mejan d'espòras. Sin.: (pop.) **bolet**. 2. (med.) Excreissenças de carn espongioa que si fórmon dins li plagas, dins d'unu organes.

fongia n.f. Polipier grandàs que viu sus lu esteus formats per d'autri varietats, que dau fach dei sieu lamellas raionanti, retipa lo dessota dau capeu d'un fonge.

fongibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es fongible.

fongible, a adj. (dr.) Si di de cauas que si consúmon per l'usatge e que poàdon èstre remplaçadi per d'autri de

la mema natura, de la mema quantitat e de la mema qualitat (per exemple de denreas, de sòus au comptant, etc.).

fongic, a adj. Relatiu ai fonges. ◇ *Intoxicacion fongica*: Intoxicacion per de fonges velenós.

fongicida adj. e n.m. Si di d'una substança pròpria à destrúger lu fonges, espec. aquelu microscopics. Sin.: **anticriptogamic**.

fongifòrme, a adj. (didact.) Qu'a la forma d'un fonge.

fongòide, a adj. (didact.) Que sembla un fonge. ◇ (med.) *Micòsi fongòida*: Afeccion de la pèu e dei cellulas de la linhada ematopètica, caracterisada per de placas rogi e una infiltracion tumoral dei teïssuts.

fongós, oa adj. 1. (didact.) Que sembla un fonge ò una esponga. 2. (med.) Que presenta de fongositats.

fongositat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es fongós. 2. (patol.) Vegetacion moala que grèlha en si desvolopant à la susfàcia d'una ulceracion ò d'una plaga.

fongus n.m. (med.) Excreissença carnuda e ulcerada qu'apareisse sus la pèu, especialament à l'entorn d'una plaga.

fonha n.f. Labrejada, fonharia, botinhada.

fonhadissa n.f. Brava labrejada duradissa.

fonhador n.m. Pichon salon de fremas.

fonhaire, airitz n. Persona que fonha. Sin.: morrut, matanós, labrejaire, fonhós, botinhaire.

fonhar vi. e vi. 1. Bolegar: *Lo can fonha la coa*. 2. Farfolhar: *Que fonhes mai aquí dintre?*

fonhar vi. Botinhar. Sin.: **labrejar, faire lo morre**.

fonharia n.f. Fonha, labrejada.

fonheta n. Pichon fonhaire.

fonhós, oa n. Fonhaire.

fonia n.f. Telefonía, radiotelefonía. ◇ *Messatge en fonia*: Emés mé la votz (per op. à *en grafia*, en emplegant lo mòrse).

foniatria n. Mètge especialisat en foniatría.

foniatria n.f. Part de la medicina qu'estúdia lu trebolis de la fonacion.

fonic, a adj. Relatiu ai sons ò à la votz.

fonocaptaire, tritz adj. Que permete de lièger la gravadura d'un enregistrament fonografic, en parlant d'un dispositiu, d'un aparelh. Var.: **fonocaptor**.

fonocaptor, tritz adj. Fonocaptaire.

fonocardiografia n.f. (med.) Metòde d'enregistrament grafic dei sons cardiaics.

fonocardiograma n.m. (med.) Corba donada per fonocardiografia.

fonofòbia n.f. Crenta de parlar à votz auta.

fonogenia n.f. Aptituda, qualitat fonogenica.

fonogenic, a adj. Que la sieu votz, lo sieu son, si prèston à d'enregistraments de qualitat

fonografe n.m. Ancian aparelh de reproduccion dau son per de procediments mecanics.

fonografic, a adj. 1. Relatiu à l'enregistrament dei sons per gravadura. ◇ *Enregistrament fonografic*: Enregistrament sus un disc (quau que sigue, comprés

numeric). 2. Relatiu ai drechs dei òbras sonòri enregistraði: Drechs de reproduccion fonografica.

fonograma n.m. Signe grafic que representa un son ò una seguida de sons (per op. à *ideograma*).

fonolita n.f. Ròca volcanica que contèn un feldespatòide e que si debita en lauvas sonòri à la percussion.

fonolitic, a adj. Format de fonolita.

fonologia n.f. (ling.) Estudi de la fonematica e de la prosodia.

fonologic, a adj. (ling.) Pròpri ò relatiu à fonologia.

fonològue, òga n. Especialista de fonologia.

fonometria n.f. Mesura de l'intensitat dei sons.

fonometric, a adj. Relatiu a la fonometria.

fonon n.m. Quantum d'energia acostica, analògue acostic dau foton.

fonoteca n.f. Luèc dont son recampats de documents sonòres que constituïsson lu archius de la paraula.

fons n.m. Fond.

fonsar vt. 1. Enfonsar. 2. Metre un fond à (una bota, un sèti). ◆ vi. 1. Pilhar una color mai escura. Sin.: **s'escurcir, enfosquir**. 2. Si precipitar, si ronsar. Sin.: **s'abrivar, s'apressar, s'acorsar, si lançar**.

fonsat, ada adj. Escur (en parlant d'una color).

fonsatge n.m. 1. Accion de crear un potz dins una mina. 2. Accion d'acampar lu traversiers que compàuon lo fond d'una bota.

fonsier, a adj. 1. Relatiu à un fond de tèrra, à la sieu esplecha: *Proprietat fonsiera*. ◆ *Taxa fonsiera*: Impost annadier que pertòca toti li proprietats, bastidi ò non. 2. *Proprietari fonsier*: Que possedisse un ben fonsier. 3. Que constituïsse lo principal, cen que fondamental: *Qualitats fonsieri, diferença fonsiera*.

fonsier n.m. *Lo fonsier*: La proprietat fonsiera e tot cen que la pertòca.

fonsierament adv. 1. Completament, totalament. 2. En se, per natura.

fonsura n.f. Ensèm dei pèças de tòla e de metal que garantisson l'estanhadura d'una teulissa.

fontana n.f. 1. Sorgent d'aiga viva que soarte dau soal d'un biais natural ò artificial. 2. Edicule de distribucion d'aiga. 3. (anc.) Recipient m'una resèrva d'aiga e una vasca, per lu usatges domestics. 4. (geol.) *Fontana ardenta*: Erupcion de gas enflambats que gísclon dau soal. Sin.: **sorgent de fuèc**. 5. (geol.) *Fontana de lava*: Gisclada de lava fluida. 6. Nom usual de la part sobrana de la tèsta dau mulard qu'enclau lo blanc de balena. Sin.: **foant**.

fontanier, a n. Emplegat responsable de la produccion e de la distribucion d'aiga per beure.

fontanèla n.f. (anat.) Cadun dei espacis cartilatginós que presenta la boita craniana denant de la sieu ossificacion completa, ai ponchs de joncion dei suturas ossoï.

fontaneta n.f. Pichona fontana. Var.: **fonteta**.

fontassa n. f. Foant gròssa.

fonteta n.f. Fontaneta.

fontina n.f. Fromai italian de lach de vaca, de la pasta cuècha.

fontis n.m. Encalament dau soal deugut à un encalament dau sotasol.

fonza n.f. Fonzina.

fonzina n.f. Loana de beta. Sin.: **tomplina, moliera, fonza**.

fòr n.m. *Dins lo fòr de la sieu consciença*: Au mai profund de la sieu consciença. ◆ *Dins lo mieu fòr*: Dins la mieu pèu.

fòr n.m. 1. (Ant.) Plaça centrala dei vilas antiqui d'origina romana, dont si trovàvon lu edificis publics principals. ◆ (espec.) À Roma, plaça dont lo pòble si recampava, qu'èra à l'encòup lo centre religiós, lo centre comercial e juridic, lo centre dei afaires privats e publics. 2. Au jorn d'encuèi, acamp acompanhat de debats. Var.: **forom**.

fòr n.m. Lèi anciana dau Bearn.

forabilitat n.f. Facilitat que presenta una formacion geologica per èstre forada. Sin.: **traucabilitat**.

forable, a adj. Qualitat d'una formacion geologica per èstre forada.

foradura n.f. Trauc axial de l'asta d'uni claus.

foraira n.f. (tecn.) Màquina per forar. Sin.: **traucaira, pertuaira, verunaira**.

foraire, airitz adj. e n. Professional que fa de traucs dins li minas; especialista dau foratge. Sin.: **traucaire, pertuaira, verunaire**.

foraminat, ada adj. Traucat de pichins traucs: *Una fuèlha formainada*.

foraminifèr n.m. *Foraminifèrs*: Sotaclasse de protozoaris marins que la sieu cellula es dins una capsula calcària perforada de traucs pichinets.

foran, a n. Foranaire.

foranaire, airitz n. Mercant que vende dins li fièras. Sin.: **fierejaire**. Var.: **foran**.

forar vt. (*fòri*) Traucar: *Forar una clau*. ◆ (espec.) Traucar dins una matèria dura: *Forar una galaria dins la ròca*. Sin.: **pertuar, vironar**.

forastier, a adj. e n. Forestier.

foratge n.m. Accion de forar: *Lo foratge d'un potz de petròli*. Sin.: **traucatge, pertuatge, traucament**.

forbidor n.m. 1. Nom que si donava à l'armadurier fins au s. XVIe. 2. Encuèi, nom d'aqueu qu'alisca e fabrega li armas blanqui. Var.: **forbissèire, espadier**.

forbiment n.m. Accion de forbir. Sin.: **aliscatge**.

forbir vt. (*forbissi*) 1. Netejar, rendre lulent en fretant. Sin.: **aliscar, alusentir**. 2. (fig.) Alestir, afinar: *Forbir lu sieus arguments*.

forbissèire n.m. Forbidor, espadier.

forca n.f. 1. Instrument provedit de pluas e d'un lòng mànegue, emplegat sobretot per de trabalhs agricòlas (manutencion dau fen, dau fem, etc.). Var.: **forcat, forcon**. 2. Part avant d'un veïcule mé doi ròdas, dont son plaçats la ròda avant e lo guidon. 3. Luèc dont un camin si partisse en diferenti direccions; embrancament. Var.: **forcadura**. 4. Potença per empicar un condamnat. ◆ *Pendon de forca*: Criminal, marrit subjècte. 5. (expr.) *Faire la forca*: Faire l'ignorant. ◆ *Faire la forca à quauqu'un*: N'en dire de mau. ◆ Passar per li forcas

caudini: Èstre constrench de subir de condicions umilianti.

forçada n.f. Enforcada.

forçadament adv. Fatalament, coma una consequença inevitabla. Sin.: **per foarça, naturalament**.

forçadís n.m. Caireforc.

forçadura n.f. 1. Forçatge. 2. Estoarsa leugiera.

forçament n.m. Forçatge.

forçar vi. 1. Bifurcar. 2. Si partir à l'extremitat, en parlant dei bèrris.

forçar vt. (*foarci*) 1. Faire cedir per la foarça: *Forçar una poarta, un còfre*. ◇ *Força la poarta de quauqu'un*: Intrar au sieu còtra la sieu volontat. 2. Constrénher (quauqu'un) à faire quauqua ren: *L'an forçat à pagar*. ◇ *Forçar la man à quauqu'un*: Lo constrénher à faire quauqua ren còtra la sieu volontat. 3. Far nàisser, per lo sieu ascendent ò per la constrencha: *Forçar l'admiracion, forçar lo consentiment de quauqu'un*. 4. Faussar, degalhar en aplicant una foarça excessiva: *Forçar una clau*. 5. Botar à un esfoarç, un rendement excessius, en là dei limits normals: *Forçar un motor, forçar la sieu votz*. ◇ *Forçar la sieu natura*: Voler faire mai que cen que si pòu. ◇ *Forçar lo patz*: Caminar mai rapidament. ◇ *Forçar un cavau*: Lo faire troup còrrer. ◇ (agric.) Accelerar la creissença, la madurason de: *Forçar li saladas*. ◇ *Forçar lo sens d'un mòt, d'un tèxto*: Li far dire outra caua que cen que significa. 6. À la caça, constrénher una bèstia. ◆ vi. 1. *Fornir un esfoarç intense*: A finit promier sensa forçar. 2. Agir mé troup de foarça: *Se foarces coma aquò, vas rompre tot!* 3. *Suportar un esfoarç excessiu*: Un cordatge que foarça. ◆ si **forçar** v.pr. S'impaur una obligacion: *Si forçar à sorrir*.

forçat n.m. 1. Forca. 2. (mar.) Corbam de la proa e de la popa en forma de forca.

forçat, ada adj. 1. Que manca de natural: *Un sorrir forçat*. Var.: **forçós**. 2. Qu'es impauat, fach còtra la volontat: *Aterratge forçat*. 3. *Marcha forçada*: Marcha que la sieu durada e la sieu rapiditat despàsson aqueli d'una marcha normala. 4. (fam.) Inevitable, indefugible: *Ganherà encara, aquò es forçat*. 5. *Cultura forçada*: Cultura de plantas sotamessi au forçatge.

forçat n.m. 1. (anc.) Òme condamnat ai galèras ò ai trabalhs forçats. 1529: «*si perdet que lo corps de la galero et quelques sclaux et autres forsas que fugiron*.» Sin.: **galerian**. ◇ *Travallar coma un forçat*: Foarça durament. 2. (fig.) Òme que li sieu condicions de vida son particulierament penoï.

forçatge n.m. (agric.) Tractament que si fa subir ai plantas per li constrénher à si desvolopar en defoara dei periòdes normals. Var.: **forçament, forçadura**.

forçela n.f. 1. Cresta mediana de l'esternum de la màger part dei auceus, dont si vènon fixar lu muscles dei alas. 2. (zool.) Oàs en forma de Y, que resulta de la soudadura dei doi claviculas dei auceus. Sin.: **paleta, forqueta**.

fòrces n.f. pl. Instrument qu'a la forma d'una pinça, destinat à agantar la tèsta de l'enfant per n'en facilitar l'expulsion dins una jacilha dificila.

forchinada n.f. Forquetada.

forcipression n.f. (cir.) Aplicacion sus un vaisseau, lesat ò non, d'una pinça per arrestar la circulacion.

forcir vi. (*forcissi*) 1. Devenir mai robuste, en parlant d'un enfant. 2. Grossir. 3. Créisser en parlant dau vent e de la mar. Sin.: **enfortir**.

forclaire vt. (dr.) Privar dau benefici d'un drech, espec. d'un drech de recors en justícia, quora lo temps d'exercici es despasat. Sin.: **prescriure**.

forclus, a adj. (dr.) Qu'a laissat prescriure lo sieu drech: *Lo planhent es forclus*. Sin.: **presrich**.

forclusion n.f. 1. (dr.) Perda de la facultat de faire valer un drech, per l'expiracion dau temps previst. Sin.: **prescripcion**. 2. (psican.) Absença de presa en còmpte d'una partida dau real per un procès de simbolisacion, que constitue un mejan de defensa especific dei psicòsis.

forcoleta n.f. Esplinga per lu bèrris. Sin.: **agulheta**.

forcon n.m. Forca.

forçós, oa adj. Forçat.

forçosament adv. Per foarça.

forcura n.f. Luèc dont una caua comença à si forçar.

forçut, uda adj. 1. En forma de forca, que si partisse coma una forca: *Un camin forçut*. 2. *Pen forçut*: Pen de boc atribuit au diau e ai satires.

forenc, a adj. Que pertòca una fièra, un mercat.

forèst n.f. 1. Granda estenduda de terren cubèrta d'aubres; ensèm dei aubres que la cuèrbon: *Una forèst de rores*. ◇ *Forèst vierge ò primària*: Forèst qu'a creïssut sensa minga intervencion umana. ◇ *Forèst densa*: Forèst dei regions tropicali umidi, caracterisada per mantu plans de vegetacions e d'espècias nombroï. Sin.: **seuva, gaudina**. 2. (fig.) Granda quantitat de caus pusleu lònqui, que s'estíron en autessa: *Una forèst de cambas*.

forestal, a adj. Forestier. Var.: **forestau**.

forestar vi. (*forèsti*) Usar dau sieu drech de forestatge.

forestatge n.m. 1. Travalh dins la forèst. Var.: **aforestatge**. 2. Drech feudal de pastura ò d'usança dins li forèsts.

forestau, ala adj. Forestal.

forestier, a adj. De la forèst. *Lo còdi forestier*. Var.:

forestal. ◆ n. Emplegat, emplegada de l'administracion forestiera. Sin.: **gardaboasc**.

forestier, a adj. e n. Que vèn d'una outra localitat, d'una outra region; estrangier. Var.: **forastier, foaravengut**.

foreston n.m. Pichon masatge.

forestós, oa adj. Escur, desertós.

forfach n.m. (lit.) Crimi abominable caracterisat per la sieu orror. Sin.: **maufach**.

forfachura n.f. 1. Crimi quau que sigue, comés per un funcionari public dins l'exercici dei sieu foncions. 2. Felonia dau vassal à respiech dau sieu senhor.

forfaire vt. ind. (*à*) (lit.) Mancar grevament à (d'obligacions morali): *Forfaire à l'onor*.

forficule n.m. Insècte que viu sota li pèiras e dins lu fruchs. Sin.: **estoireta, curaurelha, traucurelha**.

forfolh n.m. Grand desòrdre, revira-mainatge. Sin.: **bolum, trebolum, champostre.**

forfolhar vi. Farfolhar.

forfolhatge n.m. Accion de forfolhar.

forgon n.m. 1. Veitura lònca e cubèrta, per lo transpoart dei bagatges, dei mòbles, dau bestiari, etc.: *Forgon automobile*. 2. Veïcule cubèrt incorporat dins un tren de viatjaires e destinat au transpoart dei bagatges, dei mandadís exprès ò especialament amainatjat per lo transpoart dei automobilas acompanhadi ò encara equipat d'un grope electrogène que sièrve à la climatizacion dei veïturas. 3. Ancianament, veitura militària per lo transpoart dei municions, dau manjar, etc.

forgon n.m. 1. Lònca barra metallica ò lònca pèrtega garnida de metal emplegada per bolegar la brasa ò la carga d'un forn, d'una fàbrega, d'un forneu, ò per empurar un fuèc. 2. Persona que cèrca, que farfolha.

forgonaire n.m. Obrier en carga d'un forn de caucina.

forgonar vi. 1. Empurar: *Forgonar lo fuèc*. Sin.: **bostigar**. 2. Cercar, folhar, refestonar. Var.: **forgonear, forgonejar, bostegar, rafegar.**

forgonear vi. Forgonar, forgonejar.

forgonejar vi. Forgonar, forgonear.

forgoneta n.f. Pichina veitura comerciala.

fòrja n.f. (fr.) Farga, fabraria.

forjairon n.m. (fr.) Faure.

forjar vt. (fr.) Fargar.

forlana n.f. Dança dau Friol, foarça populària à Venècia au començament dau siècle XVIIe.

forlinhar vt. Foaralnhar.

forma n.f. 1. Biaís d'èstre exterior, configuracion dei còrs dei objèctes; aspècte particular. ◇ *En forma de*: Qu'a l'aspècte de. ◇ *Pilhar forma*: Començar à aver una aparença reconoisibla. ◇ (mar.) «*Per lenham per far forma per la segonda barca...*» (1501). 2. Estructura expressiva, plastica d'una òbra d'art. 3. Mòde, modalitat segond lu quaus si presenta ò pòu existir una caua abstracta: *Li a divèrsi formas d'intelligença*. 4. (ling.) Aspècte sota lo quau si presenta un mòt, una construccion; unitat linguistica (morfema, sintagma, etc.): *Forma interrogativa, negativa, li formas dau futur*. 5. Biaís qu'una idea es presentada: *Jutjar d'après la forma, lo fond e la forma*. 6. Ensèm dei mejans pròpris à cada art, à una escòla: *Una forma literària*. 7. Estructura d'una òbra musicala. 8. Caractèr d'un govèrn, d'un Estat, en foncion de la Constitucion: *Forma republicana*. 9. (dr.) Condicion extèrna necessària à la validitat d'un acte juridic ò d'un jutjament. ◇ *En forma, en boana forma*: Conformament ai règlas, ai lèis. ◇ *Per la forma*: Per respectar li usanças. ◇ *De pura forma*: Purament formal. 10. Condicion fisica ò intellectuala: *Èstre en forma*. Sin.: **enavant**. 11. Mòtle sus lo quau si fa un capeu, un solier, etc. Sin.: **per antifàcia**. 12. (estamp.) Composicion tipografica impauada e sarrada dins un encastre. ◇ Placa ò cilindre que sièrve à estampar. 13. Exostòsi que si desvolopa sus li falanges dau cavau. Sin.: **formela**. 14. *Teoria de la forma*: Gestaltisme. 15. (mat.) Aplicacion qu'assòcia à un, doi ò n vectors un element dau còrs dei escalaris de l'espaci vectorial: *Forma lineària*. 16. (mar.)

Ensèm dei dimensions d'una nau. 17. Si di dei sètis plaçats de cada costat d'una glèia. Var.: **fòrma** (fr.). ◆ pl. 1. Contorns dau còrs uman: *Aqueu vestit mete li sieu formas en valor*. 2. Biaís conformes ai règlas de la cortesia, de la convivença, etc. ◇ *Metre li formas*: Metre de precaucions oratòri per evitar d'ofensar quauqu'un. ◇ *Dins li formas*: Segond li usanças establidi.

fòrma n.f. (fr.) Forma.

formable, a adj. Que pòu pilhar una forma donada, en parlant d'un objècte manufacturat.

formacion n.f. 1. Accion de formar; biaís que quauqua ren a de si formar, d'aparéisser: *La formacion d'un mòt*. ◇ *Vias, faisseus de formacion*: Vias e faisseus d'una gara de triada prevists per la formacion dei trens de mèrç, un còup despartits lu vagons segond la sieu destinacion. 2. Desvolopament dei elements dau còrs e, espec. Pubertat. 3. Accion de formar quauqu'un intellectualament ò moralament; instruccion, educacion. ◇ *Formacion permanenta ò continua*: Formacion professionala destinada ai salariats dei empresas. ◇ *Formacion professionala*: Ensèm dei mesuras adoptadi per la formacion dei travalhaires, que l'Estat e lu emplegaires pílhon en carga. 4. Ensèm dei conoissenças dins un camp donat; cultura: *Aver una boana e solida formacion literària*. 5. Gropament de personas: *Formacion politica*. 6. (mil.) Destacament d'una foarça militària. ◇ Disposicion que poàdon pilhar una tropa, una flòta un grope d'avions, per l'instruccion la manòbra ò lo combat. 7. Ordonança particuliera pilhada per un grope de dançaires ò de gimnastas sus un pontin.

formadura n.f. (tecn.) Accion de donar la sieu forma à un objècte manufacturat.

formal, a adj. 1. Qu'es formulat mé mé precision, sensa equivocca. Var.: **formau**. 2. Que s'estaca à la forma, à l'aspècte exterior: *Cortesia formal*. 3. *Logica formal*: Estudi general dei rasonaments deductius, en defoara de la sieu aplicacion à de cas particulars. Sin.: **logica simbolica**. 4. Que pertòca li estructuras expressivi, l'estile.

formalament adv. D'un biaís formal.

formaldèide n.m. Aldeïde formic.

formalisar (-izar) vt. (log.) Pauar explicitament (dins una teoria deductiva) li règlas de formacion dei expressions ò formulas e dei règlas que si respècton dins lo rasonament.

formalisar (si) v.pr. Èstre ofensat de cen que si jutja èstre un mancamet ai règlas, ai usanças. Sin.: **pilhar la mosca au vòl**.

formalisme n.m. 1. Respècte escrupulós dei formas, dei formalitats. 2. Estacament excessiu ai formas exteriori de cortesia. 3. Tendènça artistica que privilègia li règlas e lu aspèctes formals au contengut. 4. *Formalisme rus*: Escòla de critica literària, presenta dau 1916 au 1930 à Moscòu, pi à Leningrad e à Praga, que lo sieu objècte èra la definicion dei caractèrs especifics d'una òbra. 5. Doctrina segond la quala li matematicas son unicament un assemblatge de signes vuèis de sens. 6. (filos.) Tèsi que sostèn que la veritat dei sciènças depende solament dei règlas d'usatge de simbòles convencionals.

formalista adj. e n. 1. Totplen estacat ai formas, à l'etiqueta. 2. Membre dau grope dau formalisme rus.

formalitat n.f. 1. Operacion obligatòria per la validitat d'unu actes juridics, judicaris ò administratius. 2. Règla de comportament que la civilitat, li convenenças impàuon. 2. Accion jutjada sensa importança ò que presenta minga dificultat: *Es una simpla formalitat.*

formànegues n.m. pl. Constellacion d'Orion. Sin.: **li Cinc Estelas, lu Tres Rèis.**

formant n.m. (fon.) Caduna dei frequenças de resonança dau condech vocal que caracteríson una vocala.

formar vt. 1. Crear, realisar, organisar (cen que non existisse): *Formar un projècte, un govèrn.* 2. Educar, façonar per l'instruccion, l'educacion; adestrar. Sin.: **engaubiar, ensenhar, apracticar.** 3. Pilhar la forma, l'aspècte de: *Una pèça que forma l'intrada de la maion.* 4. Constituir, compaunar: *D'elements que fórmon un tot.* ♦ **si formar** v.pr. 1. Pilhar forma, aparéisser. 2. Seguir una formacion. 3. Devenir mai abile, s'instruire. Sin.: **s'engaubiar, s'apacticar, s'ensenhar.**

formaridatge n.m. (feud.) Maridatge d'un sèrf en defoara de la senhoria ò m'una persona d'una altra condicion.

format, ada adj. Qu'a pilhat la sieu forma definitiva, qu'a acabat lo sieu desenvolopament: *Una espiga formada.*

format n.m. 1. Dimension, talha d'un objècte: *Lo format d'un tableau.* 2. Ensèm dei dimensions d'un libre, en autessa e en larguessa. ◇ Escala fixa de dimensions establida à partir de la subdivision dau fuèlh e que pòu indicar lo nombre de pàginas que lo fuèlh donerà un còup plegat: *Format A3, format A4.* 3. (fot.) Rapoart dei dimensions d'una fotografia, d'un film: *Lo format 24x36.* 4. (inform.) Estructura que caracteriza la disposicion dei donadas sus un supoart d'informacion, independentament de la sieu representacion codificada.

formatar vt. (inform.) Preparar (un supoart informatic) en foncion d'un format donat.

formatatge n.m. (inform.) Accion de formatar.

formatge n.m. (tecn.) Accion de donar la sieu forma à un objècte manufacturat.

formatiu, iva adj. (didact.) Que sièrve à formar.

formator, tritz adj. Que desvolopa li facultats intellectuàli e morali, li aptitudas: *Un exercici formator.*

formator, tritz n. Persona encargada de formar de futurs professionals.

formau, ala adj. Formal.

formela n.f. Exostòsi dau pen dau cavau. Var.: **forma.**

formentin n.m. Civada sauvaça. Var.: **fromentin.**

fòrmi n.m. Planta finda sonada *lin de Nòva-Zelanda*, que li sieu fuèlhas fornisson una fibra textila (Família dei liliaceas). Var.: **formion.**

formiat n.m. Sau ò estèr de l'acide formic.

formic, a adj. (quim.) *Acide formic*: Acide (HCOOH) qu'existisse dins li ortigas, lo còrs dei formigas, etc. ◇ *Aldeïde formic*: Gas (HCHO) obtengut per oxidacion de l'alcòl metilic e qu'es un antiseptic foarça eficaç. Sin.: **formaldeïde, metanal.**

formicariidat n.m. *Formicariidats*: Família d'aucelons, mesomodiats, enclausant lo genre *formiguièr* (*Formicarius*) e li raças vesini.

formicidat n.m. *Formicidats*: Família d'insèctes enclausant li formigas.

formidablament adj. D'un biais formidable; foarça.

formidable, a adj. Remirable, excepcional.

formica n.m. Materiau estratificat revestit d'una resina artificiala.

formiga n.f. 1. Insècte de quaucu millimètres de lòng, de l'òrdre dei imenoptèrs, que viu en societats dont si tròvon de reginas fecondi e de nombroï obrieras sensa alas (fins à 50 000 dins d'uni colonias). Var.: **formiga.** 2. (fam.) *Aver de formigas dins li cambas*: Li sentir de picotaments nombrós. ◇ (fig.) *Aver envuèi de s'auçar, de boleçar, d'agir.* 3. *Formiga boscatiera*: Termit.

formigament n.m. 1. Sensacion de picotament, qu'intervèn après la compression d'un nèrvi ò de vaisseus sanguins. 2. Movement d'èstres que s'agíton coma de formigas. Var.: **formigament, formiguièr, formiguièr.** Sin.: **grolhament.**

formiguejar vt. e vi. Formilhar.

formigueta n.f. Formiga pichonèla. Var.: **formigueta.**

formiguièr n.m. 1. Nido de formigas; ensèm dei formigas que vívon dins un nido. Var.: **formiguièr.** 2. (lit.) Grand nombre de personas que s'agíton). 3. Formigament. 4. Mamifèr xenarte que captura d'insèctes au mejan de la sieu lenga lònga e viscoa (nom comun à divèrsi espècias). Sin.: **ors formiguièr.** 5. Pichin passeron brun que viu dintre lu toascs d'Amèrica tropicala. (Família dei formicariidats).

formilhar vi. 1. Èstre lo sèti d'un formigament, en parlant d'una part dau coar. 2. Si trovar en grand nombre; abondar. 3. S'agitar en grand nombre: *Lu vèrps formilhon dins aquesto fromai.* Var.: **formiguejar, formiguejar.** Sin.: **grolhar.** ♦ vt. (*de*) *Formilhar de*: Èstre plen de, abondar en èstres vivents, en cauas que bolégon: *La carriera formiga de monde.*

formion n.m. Fòrmi.

formogène, a adj. Que porgisse de formòl.

formòl n.m. Solucion aigoa d'aldeïde formic, emplegada coma antiseptic.

formolar vt. Sotametre à l'accion dau formòl ò dei sieu vapors.

formosan, a adj. e n. De Formòsa (Taiwan).

formula n.f. 1. Biais de parlar, expression consacrada per l'usatge: *Formula de cortesia.* ◇ *Formula de conjuracion*: Li Formulas de conjuracion dau s. VIIIe son una pròva màger que la lenga dau pòble dau s. VIIIe, au manco à la glèia, èra ja de boan occitan. Ai invocacions latini dau prèire ò de la corala, lo pòble respondia dins la sieu lenga: *To illo livira* (tu libèr- lo) e ges *libera eum.* 2. (dr.) Modèl dei tèrmes formals d'unu actes juridics. 3. Biais de concevre, d'agençar, de presentar quauqua ren: *Una novèla formula de crèdit.* 4. Solucion: *As trovat la boana formula.* 5. Categoria d'automobilas à una plaça destinadi unicament à la competicion: *Lo campionat de formula 1, sus un circuit ò un percors claus.* 6. (quim.) Ensèm de simbòles e de nombres qu'indícon la

composicion d'una espècia quimica. 7. *Formula leucocitària*: taus dei diferents categories de leucocits contenguts dins lo sang. 8. *Formula dentària, formula florala*: Indicacion esquematica dau nombre e de l'emplaçament dei dents, de la constituicion d'una flor. 9. (mat.) Egalitat ò inegalitat remarcabla que definisse una identitat, una relacion, un algoritme. 10. (log.) Seguida de signes que respècta li règlas de formacion dei enonciats d'una teoria deductiva.

formulable, a adj. Que pòu èstre formulat.

formulacion n.f. Accion de formular; expression: *Formulacion d'una doctrina*.

formular vt. 1. Exprimir mé pauc ò pron de precision: *Formular una demanda*. 2. Metre en formula; redigir la formula de: *Formular un teorema*.

formulari n.m. 1. Document administratiu estampat dont son formuladi de questions. 2. Recuèlh de formulas. ◇ (dr.) Recuèlh de modèles d'actes.

formuleta n.f. Formula que clava d'unu còntes.

forn n.m. 1. Partida cauda d'una coïniera ò aparelh independent e encastrable dont si poàdon far cuèire ò rescaufar lu aliments. ◇ *Forn de microondas*: Forn dins lo quau d'ondas electromagnetiqui à iperfreguènça permèton de far cuèire, de rescaufar ò de descongelar d'aliments foarça rapidament. ◇ *Forn à catalisi*: Forn autonetejaire dont li graissas son oxidadi au contacte de l'esmalh dei parets. ◇ *Forn à pirolisi*: Forn autonetejaire electric dont la combustion dei sobras graissoi s'opèra à 500 °C. 2. Aparelh dont si caufa una matèria en vista de li faire subir de transformacions fisiqui ò quimiqui. ◇ *Forn electric*: Dins lo quau la calor es fornida per un arc electric, per induccion electromagnetica, per bombardament electric ò per una resisença dont passa un corrent intense. ◇ *Forn solari*: Dispositiu à usatge industrial ò experimental, dont l'element essencial es un mirau concau de grand diamètre que concentra lu rais dau soleu e permete d'obtenir dins una encencha refractària de temperaturas auti. ◇ *Forn à caucina, à ciment*: Forn vertical e fixe ò orizontal e rotatiu per fabricar la caucina, lo ciment. ◇ *Forn Martin*: Forn per l'afinatge de la fonda.

fornada n.f. 1. Quantitat (de pans, de pèças de ceramica, etc.) que si fa cuèire à l'encòup dins un forn. 2. (fig. fam.) Ensèms de personas nomenadi ai memi foncions, ai memi dignitats, ò à cu si fa subir lo meme sòrt.

fornairon n.m. Aprendís fornier ò pastissier.

fornar vt. Enfornar.

fornaria n.f. Botiga dont s'alestisse e si vende de pan.

fornasa n.f. 1. (anc.) Grand forn dont si fa un fuèc ardent. 2. (lit.) Fuèc; incendi violent. 3. Luèc foarça caud. 4. (fig.) Luèc dont si debànon de combats encanhats.

fornassa n.f. Fogau de farga, de paioier.

fornassier, a n. Persona responsabla dau boan foncionament d'un forn à caucina.

fornatge n.m. 1. Accion de cuèire au forn. 2. Drech que lo fornier pagava au senhor per cuèire lo pan.

fornelada n.f. Lo tot que si crema quora si fornèla.

fornelaire, a n. Persona que fa de fornelatge.

fornelar vt. (*fornèli*) Alestir e fertilisar (una tèrra) en destacant la placa de susfàcia que si fa pi secar e cremar denant d'espantegar lu cendres.

fornelatge n.m. Biais d'alestiment à la cultura d'un terren entepat en destacant la placa erbacea que si fa secar e cremar per n'espandir lu cendres.

fornelièra n.f. Molonada d'èrbas prevista per estar fornelada.

fornès n.m. pl. *Faire lu fornès*: Fornelar.

forneu n.m. 1. Aparelh de fonda per far cuèire lu aliments: *Forneu de gas*. 2. Forn dins lo quau si sotamèton à l'accion de la calor d'uni substanças que si voàlon fondre ò calcinar. ◇ *Bas forneu*: Forn que la sieu cuba es bassa, per l'elaboracion de la fonda e d'aliatges de fèrre. ◇ *Aut forneu*: Aparelh m'una cuba, escaufat au carbon, dont si fan la reduccion e la fusion reductiva dei mineraus de fèrre e l'elaboracion de la fonda, dau ferromanganèsi e d'autres aliatges de fèrre. 3. Part de la pipa dont crema lo tabat. 4. Cavitat destinada à recevre una carga d'explosiu.

fornicacion, n.f. Coït.

fornicador, airtz n. Fornicator.

fornicar vi. Coïtar. Sin.: **boar** (vulg.), **putejar** (pop.).

fornicator, tritz n. Persona que fornica. Var.: fornicator.

fornidor n.m. Persona, organisme comercial que fornisson de mèrç, de materiau à de professionals dau comèrci ò de l'industria. Sin.: **provedidor, proveditor**. Var.: **fornissèire**.

fornidura n.f. 1. Accion de fornir, d'aprovisionar. 2. (sobretot au pl.) Cen qu'es fornit, lu objèctes fornits: *Forniduras de bureu*. ◇ (espec.) Pichini pèças, pichins autis necessaris à l'exercici d'un mestier manual.

fornier, a n. Persona que fa e vende lo pan.

forniga n.f. Formiga.

fornigament n.m. Formigament.

forniguejar vi. Formilhar.

fornigueta n.f. Formigueta.

forniguier n.m. Formiguier.

fornilha n.f. Quantitat de boasc per escaufar lo forn.

forniment n.m. (mar.) D'una mena generala tot cen que pertòca lu atràs e accessòris d'armejament. 1518: *«Item l'entena del trinquet et sos forniments»*.

fornir vt. (*fornissi*) 1. Procurar, metre à la disposicion de quauquau'un. 2. Aprovisionar: *Aqueu grossista fornisse totplen de detalhants*. Sin. (1 e 2): **provedir**. 3. Presentar, donar (cen qu'es demandat): *Fornir un alibi*. 4. Produre: *Aquela vinha fornisse un vin de granda qualitat*. Sin. (3 e 4): **porgir**. 5. Complir, faire: *Fornir un esfoarç important*. ◆ **si fornir** v.pr. S'aprovisionar. Sin.: **si provedir**.

forom n.m. Fòr (plaça).

forquejaire, airtz n. Persona que fa usança d'una forca.

forqueta n.f. 1. Aisina de taula mé de dents ponchudi, que s'emplega per pónher lu aliments. ◇ (fam.) *Aver un boan còup de forqueta*: Aver un boan apetit, manjar totplen. 2. (estad.) Escart entre doi nombres, à l'interior dau quau si fa una apreciacion. Sin.: **variacion, marge**.

3. (arm.) Escart que resulta de la dispersion dau tir pilhat en còmpte per lo reglatge. 4. (tecn.) Pèça mecanica mé doi brandas. 5. (zool.) Oàs en forma de Y, que resulta de la soudadura dei doi claviculas dei aucus. Sin.: **forcela**, **paleta**, **luneta**. 6. (zool.) Canton de còrna moala, elastica, à la faça inferiora de l'esclop dei equidats.

forquetada n.f. Cen que si pòu pilhar au mejan d'una forqueta. Sin.: **forchinada**.

forra n.f. Estat d'una persona complidament assadolada. Sin.: **sadol**, **sadolum**. ◇ *Si faire una forra de*: Manjar (quauqua ren) en granda quantitat. Sin.: **manjar à crepança**. ◇ *N'aver una forra*: N'aver pron. Sin.: (pop.) **n'aver lo gonfle**, **n'aver basta**, **n'aver pron lo fais**.

forra-borra loc. adv. En desòrdre.

forradura n.f. 1. (mar.) Revestiment de fusta ò de metal que cuèrbe la part interiora dei corbams d'una nau (anc.oc. *folradura*). 2. Pèu d'animau aprestada per doblar un vestit. Sin.: **pelica**.

forraire, airitz n. Pelatier, pelicier.

forrar vt. 1. Doblar, garnir interiorament (un vestit) m'una patèria cauda (pèu, lana, etc.): *Forrar un manteu*. 2. Emplir d'una garnitura: *Forrar una pastissaria*.

ferratge n.m. 1. Accion de forrar un vestit. 2. Pèu preparada especialament per servir de dobladura à un vestit.

ferratge n.m. Matèria vegetala que sièrve à l'alimentacion dei animaus domestics, constituïda de la part aerenca d'uni plantas. Sin.: **estram(e)**.

ferratgier, a adj. *Planta ferratgiera*: Pròpria à èstre emplegada coma ferratge. Sin.: **pasturier**, **paturenc**.

ferratgiera n.f. En França, cordeliera ai colors de la Legion d'onor, de la Medalha militària ò dei Crotz de guèrra, portada sus l'espata seneca e devenguda, despí lo 1916, l'insigne collectiu atribuit ai unitats militari citadi mai d'un còup à l'òrdre de l'armada.

ferratjar vi. (fam.) Fergonear.

forreu n.m. 1. Gaina, estug alongat que sièrve d'envolopa à un objècte qu'a la mema forma. 2. Rauba ajustada de forma estrecha.

forrier n.m. 1. Sota-oficier encargat de distribuir lo manjar e lu unifòrmes e de s'entrevar dau lotjament dei militaris. 2. Responsable dau material d'una unitat. 3. (mar.) Nautor encargat dei escripturas tocant l'avitalhament e lu vestiments de la marinaria d'una nau.

forriera n.f. Luèc de depaus dei animaus barrutlaires, dei veïcules, etc., abandonats sus la via publica ò sasits.

forrolha n.m. Pala per lo fuèc.

forsenat, ada adj. e n. Qu'a plus lo contraròtle d'eumeme, furiós: *Mestrear un forsenat*. ◆ adj. 1. Que la sieu violença es intensa, foara de la mesura: *Un òdi forsenat*. 2. Que despassa tota mesura dins lu sieus comportaments, li sieu opinions; encanhat: *Un adversari forsenat de la pena de moart*. Sin.: **foarasens**.

forsýthia n.m. Aubrilhon que li sieu flors, jauni, aparéisson au començament dau printemps, denant dei fuèlhas (2 à 4 m d'autessa, Família dei oleaceas).

fortalesa n.f. Fortaressa. Var.: **fortalessa**.

fortalessa n.f. Fortalesa.

fortaressa n.f. 1. Luèc fortificat, organísat per la defensa d'una vila, d'una region. Sin.: **ròcafoart**. 2. Ciutatèla que sièrve de preson d'Estat. 3. *Fortaressa volanta, superfortaressa, estratofortaressa*: Bombardiers lords B-52 ò B-58 d'Amèrica.

fortàs, assa adj. Mai que foart.

fortatge n.m. (dr.) Redevença pagada au propietari d'un terren à l'ocasion de l'esplecha d'una carriera per compensar l'enlevament dei materiaus.

forte adv. (mús., italian) En renforçant lo son.

forte n.m. inv. (mús., italian) Nòta sonada foart.

fortejar vi. Si faire foart, venir foart.

fortelet n.m. Fortin.

fortessa n.f. Foaça.

fortificable, a adj. Que pòu èstre fortificat.

fortificacion n.f. 1. (sovent au pl.) Obratge de defensa militària: *Li anciani fortificacions*. 2. Art, accion d'organisar la defensa d'una region au mejan d'obratges militaris.

fortificant, a adj. e n.m. Si di d'un medicament ò d'una substança qu'augmenta li foarças fisiqui. ◆ adj. (lit.) Que dona de foarça morala: Un exemple fortificant.

fortificar vt. (*fortifiqui*) 1. Rendre mai foart, donar mai de foarça fisica. 2. Rendre mai solide, afermir moralament: *Fortificar quauqu'un dins una resolucion*. Sin. (1 e 2): **afermir**, **renfortir**, **consolidar**, **corroborar**, **assolidar**. 3. Provedir (una vila, una region) de fortificacions. Sin.: **encastelar**. ◆ **si fortificar** v.pr. 1. Venir mai foart, mai solide. 2. S'equipar de fortificacions.

fortificat, ada adj. Qu'a de fortificacions: *Una vila fortificada*. Sin.: **encastelat**.

fortin n.m. Pichin foart. Var.: **fortelet**.

fortiori (a) loc. adv. (latin) Vèire a *fortiori*.

fortir vt. (*fortissi*) Afortir.

fortissimo adv. (mús., italian) (mús.) Tant foart que possible. Abrev.: *ff* ò *Ff*.

fortissimo n.m. inv. (mús., italian) Passatge jugat fortissimo.

fortor n.f. Foaça.

fortran n.m. (inform.) Lengatge de programacion à usatge scientific (sigla de FORMula TRANslation).

fortuit, a adj. Qu'arriba d'azard; imprevis. Sin.: **inasperat**, **accidental**.

fortuitament adv. D'azard. Sin.: **per escadença**, **per astre**.

fortuna n.f. 1. Ensèm dei bens materials, dei riquessas qu'una persona ò una collectivitats possedisse: *Aver de fortuna*. ◇ *Faire fortuna*: Devenir ric. 2. *La Fortuna*: Divinitat romana de l'Azard. 3. Azard, astre ò malastre: *Lu còups de la fortuna*. ◇ *De fortuna*: Improvisat, provisòri, en parlant per exemple d'una reparacion. ◇ *Temptar fortuna*: Començar una vida, una carriera; jugar à una lotaria, etc. 4. (dr. mar.) *Fortuna de mar*: Ensèm dei eveniments deuguts ai perills de la mar ò à de fachs de guèrra que càuson de degalhs au cargament; ◇ (mar.) *Fortuna de vent*: Ventada, tempèsta, tabacada. Fin dau s. XII^p: «*Tot atressi com fortuna de ven / que troba la mar e fa...*». 5. Destinada

uroa ò malastroa reservada à quauqua ren. ◇ *Revèrs de fortuna*: Cambiament brusc e malastrós qu'intervèn dins la situacion de quauqu'un; perda de sòus. ◇ Expr.: *La mar càmbia coma la luna e colhona coma la fortuna*.

fortunadament adv. Per fortuna. Sin.: **urosament**, **per benastre**.

fortunat, ada adj. 1. Ric, qu'a de fortuna. 2. Benastruc. Sin.: **benastrat**.

forum n.m. Placier.

fos n.f. 1. Estuari d'un cors d'aiga: *La fos de Palhon*. 2. Passatge que fa comunicar un plan d'aiga embé la mar. Sin.: **estrech, canal**. 1398: «...per annar cargar en las fos d'Agde...». 3. Reparicion en susfàcia, sota la forma d'un grand sorgent, d'aigas infiltradi dins un massís calcarí. Sin.: **ressorgença**. (Etim.lat. *fòssa*).

fosbury flop ò **fosbury** n.m. (espòrts) Tecnica de saut en autessa que consistisse à passar sobre la barra en posicion dorsala.

fosc, a adj. 1. Escur (temps). 2. Treble (vista).

fosca n.f. Escurcina, neblaresc. ◇ *À la fosca*: Au calabrun. Var.: **foscòr**.

foscòr n.f. Fosca.

fosfagène n.m. Creatina fosforilada, forma de resèrvas d'energia muscularia.

fosfat n.m. 1. Sau de l'acide fosforic. 2. (agric.) Engrais fosfatat.

fosfatacion n.f. Procediment termoquimic de proteccion dei aliatges ferrós per formacion superficiala d'una jaça de fosfats metallics complèxes.

fosfataria n.f. Esplechament de fosfats.

fosfatasa n.f. Enzima que libèra d'acide fosforic à partir dei sieus estèrs.

fosfatasemia n.f. (med.) Concentracion de fosfatasa dins lo sang.

fosfatar vt. Procedir au fosfatatge de (una tèrra cultivaa).

fosfatat, ada adj. Que contèn de fosfat.

fosfatatge n.m. Fertilisacion de tèrras cultivadi au mejan d'engrais fosfatats.

fosfatemia n.f. (med.) Presença de fosfats dins lo sang.

fosfatic, a adj. 1. Relatiu à l'acide fosforic ò ai fosfats. 2. Que contèn d'acide fosforic ò de fosfats.

fosfatide n.m. Lipide complèxe que dins la sieu molecula contèn de fosfòre e sovent d'azòt.

fosfatidemia n.f. (med.) Presença de fosfatides dins lo sang.

fosfatier n.m. Trabalhère dins una miniera de fosfats.

fosfaturia n.f. Eliminacion per l'urina d'una quantitat anormala de fosfats. Sin.: **fosfodiurèsi**.

fosfaturic, a adj. Relatiu à la fosfaturia.

fosfène n.m. Sensacion luminoza deuguda à un agent autre que lo lume (pression sus lo glòbe oculari, estimulacion electrica, etc.).

fosfina n.f. Compauat organic que vèn de l'idrogène fosforat (nom generic).

fosfit n.m. (quim.) Sau de l'acide fosforós.

fosfocalcic, a adj. Que pertòca lo fosfat e lo calci, espec. lo sieu equilibre dins l'organisme.

fosfocreatina n.f. Fosfagène.

fosfodiurèsi n.f. Fosfaturia.

fosfogliceric, a adj. *Acide fosfogliceric*: Produch immediat de la fotosintèsi, à partir dau quau s'elabòron lu aliments organics de la planta (glucides, lipides, protides).

fosfolipide n.m. Lipide que contèn de fosfòre.

fosfoproteïna n.f. Proteïna complèxa que contèn de fosfòre sota forma d'acide fosforic.

fosforar vt. (*fosfòri*) Ajustar de fosfòre à quauqua ren. Var.: **fosforisar, fosforizar**.

fosforat, ada adj. Que contèn de fosfòre.

fosfòr(e) n.m. Còrs simple representat per d'uni formas allotropiqui, que li doi mai expandidi son lo fosfòre blanc, leugierament ambrat, totplen inflamable, luminós dins l'escuritat, foartament toxic, e lo fosfòre roge, non toxic; element (P) de n° atomic 15 e de massa atomica 30,97.

fosforejar vi. Emetre una luz.

fosforescença (-éncia) n.f. 1. Proprietat d'unu còrs d'emetre de lume d'un biais duradís après èstre estats excitats. 2. Emission de lume d'unu èstres vius. 3. Luminescença.

fosforemia n.f. (med.) Presença de fosfòr dins la sang.

fosforescent, a adj. Dotat de fosforescença.

fosforic, a adj. *Anidride fosforic*: Combinason (P₂O₅) de fosfòre e d'oxigène, format per combustion viva. ◇ *Acide fosforic*: Acide que correspoande à-n-aquel anidride; espec. H₃PO₄.

fosforida n.f. Lesion cutanea benigna dei obriers que manéjon de fosfòre.

fosforil(e) n.m. (quim.) Radical de valença 3 format d'un atòme de fosfòre e d'un atòme d'oxigène.

fosforilacion n.f. (bioquim.) Reaccion au cors de la quala un radical fosforile si fixa sus un compauat organic.

fosforilat, ada adj. Qu'a subit una fosforilacion.

fosforisar (-izar) vt. Fosforar.

fosforisme n.m. Intoxicacion au fosfòre.

fosforós, oa adj. Que contèn de fosfòre: *Aliatge fosforós*. ◇ *Anidride fosforós*: Compauat (P₂O₃) per la combustion lenta dau fosfòre. ◇ *Acide fosforós*: Acide (H₃PO₃) que correspoande à-n-aquel anidride.

fosfur(e) n.m. (quim.) Còrs que resulta de la combinason dau fosfòre e d'un autre element.

fosgène n.m. Combinason de clòre e d'oxide de carbòni (COCl₂), gas toxic emplegat dins lo passat coma gas de combat.

fosquear vi. (*fosqueïr*) Fosquejar.

fosquejar vi. Venir escur. Var.: **fosquear, fosquinejar**. Sin.: **plovinejar, poscar, posquinejar, aigalejar** (Uèlhs), **bresinhear** (Luceram).

fosquin n.f. Breniada.

fosquinejar vi. Breniar.

fosquinós, oa adj. Bruniós. Sin.: **plovinós**.

fòssa n.f. 1. Cròs pauc ò pron larg e profund dins lo soal. ◇ (espec.) *Fòssa septica*: Cavitat destinada à collectar li matèrias fecali d'una abitacion que non es religada à una ret d'assaniment. Sin.: **suèlha**. 2. Trauc cavat per li metre un moart. ◇ *Fòssa comuna*: Trencada cavada dins un cementèri per li plaçar lu còrs d'aqueli que la sieu familha non a una concession. 3. *Fòssa d'orquestra*: Emplaçament de l'orquestra dins un teatre liric, una sala d'espectacle. 4. (espòrts) Cròs emplit de sabla dont l'atleta arriba après un saut. 5. (min.) Ensèm dei installacions de susfàcia e dei travalhs de fond estacats à un potz d'extraccion dau carbon. 6. (anat.) Cavitat: *Fòssas nasali*. 7. (geol.) Depression dau fond dei oceans que la sieu profundor despassa 5000 m.

fossaire, airtz n. 1. Persona que cava lu cròs per enterrar lu moarts. Sin.: **tombassier, aclapamoarts, soterramoarts, becamearts**. 2. (lit. fig.) Persona que provòca la roïna de quauqua ren (un projècte, etc.).

fossar vt. (*fòssi*) Cavar (un cròs, una tomba).

fossarela n.f. Pichona fòssa.

fossat n.m. Valat.

fosseta n.f. Pichòt cròs que si pòu aver naturalament à la poncha dau menton ò que si forma sus la gauta de quauqu'un que si ri.

fossil(e) adj. e n.m. 1. Si di dei sobras ò de l'emprenta d'una planta ò d'un animau qu'a viugut avant l'epòca istorica, que son estats conservats dins de depaus sedimentaris. ◇ *Combustibles fossiles*: Lo carbon, lo petròli, lo gas natural. 2. (fam.) Si di d'ideas completament despassadi, d'una persona qu'a d'ideas parieri: Es ren qu'un vièlh fossile!

fossilifèr, a adj. Que contèn de fossiles.

fossilisacion (-izacion) n.f. Passatge d'un còrs organic à l'estat de fossile.

fossilisar (-izar) vt. Menar à l'estat de fossile. ◆ **si fossilisar** v.pr. Devenir fossile.

fossilisator (-izator), tritz adj. Si di dei matèrias minerali qu'ajúdon la fossilisacion.

fosson n.m. Fòssa.

fòt n.m. Anciana mesura d'esclairament equivalent à 1 lumen per cm², es à dire 10 000 lux (simb. ph).

fofbòl n.m. 1. Espòrt que si juèga entre doi equipas de onze jugaires, que dévon mandar lo balon dins una poarta sensa lo tocar m'ai mans. ■ En niçard, s'es totjorn emplegat correntament *balon*: *Una partida de balon, un jugaire de balon*. Var.: **football** (mòt anglés). Sin.: **butabala, penbalon**. 2. *Fotbòl american*: Espòrt expandit principalament ai Estats-Units, que si juèga m'un balon ovale, entre doi equipas de onze jugaires, e dins lo quau si pòu emplegar la man coma lo pen.

fofbolaire, airtz n. Persona que practica lo fofbòl. Var.: **fofbalista**.

fofbolet n.m. Butabala de taula que si juèga mé de figurinas que retípon de fofbolaires.

fofbalista n. Jugaire de fofbòl (de balon). Var.: **fofbolaire, fofbolairitz**.

fofbolistic, a adj. Dau fofbòl.

fofegús n.m. Nocejaire. Sin.: **cèrcafèsta**.

fotent, a adj. Qu'ofensa; mauvengut, malastrós. Sin.: **desplasant, contrariant**.

fotèntega n.f. 1. *Fotèntega marcenca*: Passeron de la coa blanca à la basa, insectivòre (lòng 15 à 20 cm, Família dei turdidats). 2. *Fotèntega nostrala*: Passeron que viu en ivèrn dins lu boasc d'Euròpa occidentala, dau plumatge jaune verdastre regat de negre (lòng 12 cm, Família dei fringillides).

fotisson, a adj. e n. 1. Si di d'un enfant despiechós, desobedissent. Sin.: **tarabustèri, pistachier, fripon, narvelós, manjanarveu, merdós**. 2. Persona que manifèsta de licença, de ribaudia, de libertinatge.

fòto n.f. [*fòto*] Fotografia.

foto-allergia n.f. Reaccion cutanea anormala au soleu.

foto-bacteria n.f. Bacteria fosforescenta.

foto-biologia n.f. Estudi dei efèctes dau lume, dei raionaments, sobre lu èstres vius. Var.: **fotologia**.

fotocalc n.m. (fotografia) Espròva tirada sus un papier calc cubèr d'una pellicula fotosensibla.

fotocatalisi n.f. Tecnica d'oxidacion basada sus l'absorcion de la luz solara ò ultravioleta per lo biais d'un catalisaire semiconductor magerment per despoullir l'aria e l'aiga.

fotocatòde n.m. Catòde d'una cellula fotoelectrica.

fotocellula n.f. Cellula fotoelectrica.

fotocoagulacion n.f. (med.) Tractament d'una lesion au mejan dau làser.

fotocolorimètre n.m. Instrument que mesura fotoelectricament l'intensitat luminosa d'una solucion.

fotocompauaira n.f. (arts graf.) Màquina de fotocomposicion.

fotocompauaire, airtz n. Persona emplegada à la fotocomposicion; industrial especialisat dins la fotocomposicion. Var.: **fotocompositor, fotocompositritz**.

fotocompauar vt. (estamp.) Compauar (un tèxto) per fotocomposicion.

fotocomposicion n.f. (estamp.) Procediment de composicion que fornisse directament de tèxtos sus films fotografics.

fotocompositor, tritz n. Fotocompauaire.

fotoconduccion n.f. Proprietat d'uni substànças que la sieu conduccion electrica vèria sota l'efècte d'un raionament luminós.

fotoconductiu, iva adj. Fotoconductor.

fotoconductivitat n.f. Proprietat d'un fotoconductor.

fotoconductor, tritz adj. Que presenta ò emplega lo fenomène de fotoconduccion. Var.: **fotoconductiu**.

fotocòpia n.f. Procediment de reproduccion dei documents per fotografia ò Xerografia; la reproduccion ensinda obtenguda.

fotocopiadoira n.f. Fotocopaire.

fotocopiador n.m. Fotocopaire.

fotocopaire n.m. Aparelh de fotocòpia. Var.: **fotocopiador, fotocopiadoira**.

fotocopiar vt. (*fotocòpi*, classic *fotocòpii*) Faire la fotocòpia de.

fotocromia n.f. Reproduccion en tres ò quatre colors basiqui d'un original en colors.

fotocromic, a adj. Relatiu à la fotocromia.

fotocromografia n.f. Procediment indirècte de fotografia en colors.

fotodermatòsi n.f. (med.) Afeccions cutaneï divèrsi per insensibilitat de la pèu à la luz.

foto-desintegracion n.f. Desintegracion d'un nucleu d'atòmes per irradiacion de fotons.

foto-detector n.m. Dispositiu per cambiar l'energia luminoà en energia electrica.

foto-diòda n.f. Diòda à mièg conductor dins la quala un raonament luminós incident determina una variacion dau corrent electric.

fotodissociacion n.f. Dissociacion d'una molecula per l'accion dau lume, d'un raonament.

fotoelastimètria n.f. Metòde d'analisi optica dei constrenchas ò dei desformacions que subisson lu solides, fondat sobre la fotoelasticitat.

fotoelasticitat n.f. Proprietat que presèton d'uni substànças transparents isotròpi de devenir birefringenti sota l'influença de desformacions elastiqui.

fotoelectric, a adj. Que pertòca la fotoelectricitat. ◇ *Efècte fotoelectric*: Proprietats d'unu metals d'emetre d'electrons sota l'efècte de radiacions luminòï que la sieu frequença es superiora à un soal caracteristic dau metal (*soal fotoelectric*). ◇ *Cellula fotoelectric*: Dispositiu qu'emplega l'efècte fotoelectric e, espec., aparelh de mesura de l'intensitat dau raonament luminós, emplegat en particulier en fotografia per calcular lu temps d'exposicion e de dubertura dau diafragma.

fotoelectricitat n.f. Produccion d'electricitat per l'accion dau lume; electricitat ensinda producha.

fotometor, tritz adj. Susceptible d'efècte fotoelectric.

fotoemission n.f. Emission d'electrons per de substànças sota l'accion de la luz.

fotoemissiu, iva adj. 1. Dotat de fotoemission. 2. Relatiu à la fotoemission.

fotostil(e) n.m. Fotoestilo.

fotoestilo n.m. Gredon optic, electronic de computador. Var.: **fotostil(e)**.

fotofasa n.f. Periòde de desvolopament pertocant d'uni varietats vegetali que li fa mestier, sigue de jorns lònchs e de nuèchs corti, sigue de jorns corts e de nuèchs lònghi.

fotofèsi n.f. (med.) Tecnica medicala que consistisse à desviar la sang dintre un malhum extracorporal irradiat ai ultraviolets.

fotofil(e), a adj. Si di d'un organisme que li fa mestier la luz.

fòtfinish n.f. (anglés) Aparelh fotografic qu'enregistra automaticament l'òrdre dei concurrents à l'arribada d'una corsa; fotografia ensinda obtenguda.

fotofòbe, a adj. Si di d'un organisme que la luz lo disturba.

fotofòbia n.f. 1. Fòbia de la luz. 2. Sensacion penoa que la luz produè, dins d'uni malautias.

fotofòne n.m. Aparelh que transmete lu sons per lo biais de radiacions luminòï.

fotofòr(e) n.m. 1. Lampa portativa à incandescença ò à reflector. 2. Copa decorativa de vèire lo mai sovent tenchat, destinada à contenir una candela ò una làmpa.

fotofòr(e), a adj. (biol.) *Organe fotofòre*: Organe luminescent d'unu animaùs.

fotogène, a adj. Que produè de lume: *Un organe fotogène*. Sin.: **fosforescent**.

fotogenèsi n.f. (biol.) Produccion de lume per lu organes fotogènes. Sin.: **fosforescença**.

fotogenia n.f. Produccion de lume.

fotogenic, a adj. 1. (corrent) Que lo sieu imatge fotografic ò cinematografic produè un bèl efècte: *Una cara fotogenica*. ◇ Que sembla mai beu en fòto ò au cinéma qu'au natural. 2. (sc.) Relatiu ai efèctes quimics de la luz sobre d'unu còrs.

fotogeologia n.f. Tecnica d'establiment de cartas geologiqui à partir de fotografias aerenqui e de relevats fach sus lo terren en nombre limitat.

fotografe, a n. 1. Persona que fa de fotografias, professionalament ò non. 2. Negociant, mestierant que desvolopa, tira de fotografias ò vende de material fotografic.

fotografia n.f. 1. Tecnica que permete de fixar l'imatge dei objècte sus una susfàcia renduda sensibla au lume per de procediment quimics. ◇ Aquesta tecnica emplegada coma mejan d'expression artistica; art dau fotografe. 2. Imatge obtengut m'aqueu mejan. 3. Descripcion, reproduccion fidèla e precisa de quauqua ren: *Un sondatge que dona una fotografia de l'opinion publica*. Dim.: **fòto**.

fotografiable, a adj. Que pòu estar fotografiat.

fotografiar vt. 1. Obtenir un imatge per fotografia. 2. Estampar dins la memòria l'imatge de (quauqu'un, quauqua ren). 3. Descriure, representar m'una granda fidelitat, m'una granda precision.

fotografic, a adj. 1. Relatiu à la fotografia. 2. Qu'a la fidelitat, la precision de la fotografia.

fotograficament adv. Au mejan de la fotografia.

fotograma n.m. 1. Cadun dei imatges dei negatius d'una pellicula. 2. Engrandiment d'un d'aqueu imatges.

fotogramètre n. Especialista que fa de mapas topografiqui partent de fotografias terrenali ò aerenqui.

fotogramètria n.f. Aplicacion de l'estereofotografia ai relevats topografics, ai relevats dei formas e dei dimensions dei objèctes, dei releus, etc.

fotogrametric, a adj. Relatiu à la fotogramètria.

fotogravadura n.f. Tecnica de gravadura dei clichats d'estamparia per de procediments fotografics e quimics (en emplegant d'acide).

fotografaire, airtz n. Professional especialisat dins la fotogravadura.

fòto-interpretacion n.f. Interpretacion dei fotografias aerenqui ò espaciali.

fotolisi n.f. (quim.) Descomposicion per la luz.

foto-ionisacion (-izacion) n.f. Ionisacion dei atòmes ò dei moleculas d'un gas ò d'una vapor sota l'accion d'una irradiacion ultravioleta.

fotolit n.m. Imatge fotolitografic obtengut fotogràficament.

fotolitografia n.f. Procediment de reproduccion d'imatges fotografics au mejan de formas d'estamparia litografiqui sensibilisadi.

fotolitografic, a adj. Relatiu à la fotolitografia.

fotogravar vt. Faire de fotogravadura.

fotologia n.f. Fotobiologia.

fotolume n.m. Lampejaire, flash.

fotoluminescença (-éncia) n.f. Luminescença provocada per un raonament visible, ultraviolet ò infraroge.

fotomacrografia n.f. Macrofotografia.

fotomagnetic, a adj. Relatiu au fotomagnetisme.

fotomagnetisme n.m. Fenomènes magnetic generats per la lutz.

fotomapa n.f. Fotoplan que poarta d'uni entresenhas cartografiqui.

fotomaton n.m. (nom depaumat) Aparelh que pilha e desvolopa immediatament de fotografias d'identitat.

fotomecanic, a adj. (estamp.) Si di de tot procediment de reproduccion e d'estamparia dins lo quau si fa usatge d'un clichat fotografic.

fotomètre n.m. (opt.) Instrument de mesura de l'intensitat d'una foant luminoà.

fotometria n.f. Part de la fisica que tracta de la mesura dei grandors relatiu ai raonaments luminós; aquesta mesura.

fotometric, a adj. Relatiu à la fotometria.

fotomicrografia n.f. Fotografia facha mé l'ajuda d'un microsòpi.

fotomontatge n.m. Montatge ò empegatge realisat à partir de divèrsi fotografias.

fotomultiplicator, tritz adj. *Cellula fotomultiplicatriz* ò *fotomultiplicator*, n.m.: Cellula fotoelectricà à multiplicacion d'electrons.

foton n.m. (fis.) Quanton especific dau lume, veïcule dei interaccions electromagnetiqui.

fotonic, a adj. Relatiu ai fotons.

fotonuclear(i), a (-ària) adj. Relatiu à l'accion dei radiacions electromagnetiqui sus lo nucleu d'un atòme.

fotopatia n.f. Toterança pauc ò pron granda d'uni espècias vegetali ai intensitats luminoï.

fotoperiòde n.m. Durada dau jorn, considerada dau ponch de vista dei sieus efèctes biologics.

fotoperiòdic, a adj. Dau fotoperiòdisme; qu'es ligat au fotoperiòdisme.

fotoperiòdisme n.m. Reaccion dei èstres vius, e espec. dei plantas, à una seguida definida de periòdes de lutz e d'escuritat.

fotopila n.f. Dispositiu que transforma un raonament electromagneticrocent electric. Sin.: **cellula fotovoltaica**, **cellula solària**.

fotoplan n.m. Plan fotografic obtengut per l'apariatge de fotografias aerenqui reduchi à una escala comuna.

fotopolimèr, a adj. *Plastic polimèr*: Sensibilisat dins la massa e empletat per la confeccion de clichats e de formas d'estamparias tipografiqui.

fotopsia n.f. Visions subjectivi d'aparença luminoà que, quora si manifeston, pertòcon l'uèlh malaut ò non, en seguida à quauqua ren de pauc ò pron anormal.

fotoquimia n.f. Embrancament de la quimia qu'estúdia lu efèctes dau lume, dei raonaments sobre li reaccions quimiqui.

fotoquimic, a adj. Que pertòca la fotoquimia ò lu efèctes quimics dau lume.

fotoquinesia n.f. Mena d'iraissibilitat que constrenhe d'unu animaus à cercar la lutz quora son dins l'escursina, ò lo contrari.

fotoreceptor n.m. Cellula receptritz visuala (còne ò bastonet de la retina).

fotoresistença (-éncia) n.f. Conductor electric que la sieu resisença càmbia segond la luminositat.

fotoresistent, a adj. Fotoconductor.

fotoresistivitat n.f. Fotoconductivitat.

fotorobòt n.m. Retrach reconstituit segond de testimoniatges, per lu enquistas de polícia.

fotoroman n.m. Roman-fòto.

fotosensibilisacion (-izacion) n.f. (med.) Sensibilisacion, allergia de la pèu à la lutz (sobretot aquela dau Soleu).

fotosensibilisar (-izar) vt. Sensibilisar à la lutz una substança ò un èstre vivent.

fotosensibilisator (-izator) n.m. Substança catalisairitz dei reaccions fotoquimiqui sota l'accion de la lutz.

fotosensibilitat n.f. Sensibilitat ai radiacions luminoï.

fotosensible, a adj. Sensible ai raonaments luminós: *Placa fotosensible*.

fotosfèra n.f. Jaça superficiala luminoà d'una estela, espec. dau Soleu, que constitue la part abitualament visibla de l'astre.

fotosintèsi n.f. Assimilacion clorofilliana.

fotosintetic, a adj. Relatiu à la fotosintèsi.

fotosintetisaire (-izaire), airitz adj. Qu'assimila la clorofilla.

fotosintetisar (-izar) vt. 1. Faire la fotosintèsi. 2. Per un organisme, sintetisar lu glucides per lo biais de la fotosintèsi.

fotostat n.m. Document obtengut per fotocòpia.

fotostile n.m. (inform.) Dispositiu en forma de gredon que compoarta un element fotosensible e que permete l'utilisacion interactiva d'un computador gràcias ai sieus desplaçaments sus un ecran de visualisacion. Sin.: **gredon optic**.

fototactisme n.m. (biol.) Reaccion dei èstres unicellularis à una variacion d'intensitat luminoà. 2. Fototropisme.

fototaxi n.f. Reaccion d'orientacion per rapoart au lume, d'organismes que si desplaçon liurament.

fototaxia n.f. Fototactisme, fototropisme.

fototeca n.f. 1. Colleccion d'archius fotografics. 2. Luèc dont es conservada una tala colleccion.

fototelegrafia n.f. Fax.

fototerapia n.f. (med.) Tractament per la lutz (naturala ò artificiala).

fototipe n.m. Imatge negatiu ò positiu realisat sus un supoart fotografic opac ò transparent.

fototipia n.f. Procediment d'estamparia à la tencha grassa au mejan de placas de vèire garnidi de gelatina bicromatada.

fototransistor n.m. Transistor qu'emplega l'efècte fotoelectric.

fototropic, a adj. Relatiu au fototropisme.

fototropisme n.m. Orientacion de creissença per rapoart à la lutz dei organismes fixats, espec. dei vegetaus.

fotovoltaiç, a adj. Que prtòca la conversion de l'energia luminoà en energia electrica. ◇ *Cellula fotovoltaïca*: Fotopila.

fotralha n.f. Canalha. Sin.: **gusalha, sarsavalha, racalha, rafatalha**.

fotraria n.f. Bofonaria. Sin.: **armanacaria, divagadura, desvari, folastrada**.

fotràs n.m. Luèc desordenat.

fotrassajar vt. e vi. Èstre tròup menimós. Sin.: **cavilhar, espepissar, peluquejar, pachonear**.

fotrasson n.m. (pop.) Nèsci, conàs (pop.).

fotrassós, oa adj. Tarabustèri.

fotre n.m. (pop.) Espèrma.

fotre vi. (triv.) Faire l'amor. Sin.: **coïtar, fringar** (pop.), **bicar** (vulg.). ◇ vt. Mandar violentament: *Fotre una ponchapien à quauqu'un*. ◇ **si fotre** (de) v.pr. (vulg.) 1. Si menchonar (de), si rire (de), si garçar (de), si trufar (de). 2. Non acordar d'importança (à), si garçar, s'engarçar (de).

fotrejaire, airtz n. Persona que fotreja. Sin.: **blastemaire**.

fotrejar vi. Blastemar.

fotut, uda adj. (pop.) 1. Mancat; arroïnàt, perdut: *Un affaire fotut, aqueu dirigent malonèst es fotut*. 2. Capable: *Es fotut de capitar! Es pas fotut de conjuguar un vèrbo au present!* 3. *Ben fotut, mau fotut*: Ben fach, mau fach. 4. *Mau fotut*: Un pauc fatigat.

fòuca n.f. Fòlega.

fouzejada n.f. Fulguracion.

fouzejament n.f. Fulguracion.

fòuzer n.m. 1. Fodre. 2. Lamp.

fòx n.m. (angl.) Fòx-terrier.

fòx hound n.m. (angl.) Can corrent anglés de granda talha.

fòx terrier n.m. Can terrier d'origina anglesa, que la sieu raça comprèn doi varietats, dei pels durs e dei pels liscs. Abrev.: **fòx**.

fòx-tròt n.m. (angl.) Dança americana que foguèt totplen à la mòda vèrs lo 1920.

Fr Simbòle dau franci.

fra n.m. Fraire (títol religiós).

fra prep. (it.) Entre.

frac n.m. Vestit masculin negre de ceremònia.

fracàs n.m. Bosin violent de quauqua ren que si rompe, que vèn picar cònta quauqua ren, que si

profonda, etc.: *Lo fracàs dei ondas sus lu rocàs*. Var.: **fracassada**. Sin.: **tarabast**.

fracassada n.f. Fracàs.

fracassament n.m. Accion de fracassar. Sin.: **esclapatge, rompedura**.

fracassar vt. Rompre mé violença, à tròç. Sin.: **esclapar**. ◇ **si fracassar** v.pr. (fam.) Si rompre lo morre violentament.

fracassier, a adj. Que fa de bosin, de fracàs. ◇ Que mete d'empachas.

fracatge n.m. 1. Degalh material grandàs, causat violentament per lo fach de l'òme ò dei elements naturals. Sin.: **devastacion**. 2. Resultat desastrós de quauqua ren à respiech de quauqu'un: *Lu fracatges dau cancre*.

fracatjar vt. Provocar de fracatges. Sin.: **degallar, arroïnàr, devastar, desfondre, desbastir**.

fraccion n.f. 1. Part d'un tot; porcion. 2. (liturgia) Accion de rompre lo pan eucaristic. 3. (mat.) Notacion d'un nombre racional sota la forma $\frac{a}{b}$, nombre qu'es lo resultat de la division de *a* (numerador) per *b* (denominator), embé *a* e *b* nombres entiers. Sin.: **rot, nombre rot**. ◇ *Fraccion decimale*: Que lo sieu denominator es una potença de 10.

fraccional, a adj. Que tende à la desunion, au fraccionament d'un partit, d'un sindicat. Var.: **fraccionau**.

fraccionament n.m. Accion de fraccionar.

fraccionar vt. Partir en fraccions, partatjar: *Fraccionar una proprietar, un deute*.

fraccionari, ària adj. (mat.) Qu'a la forma d'una fraccion.

fraccionau, ala adj. Fraccional.

fraccionisme n.m. Accion que tende à ficar la desunion dins un partit politic, un sindicat, en provocant de scissions, en creant de tendenças.

fraccionista adj. e n. Dau fraccionisme; que practica lo fraccionisme.

frach, a adj. Rot: *Favas frachi, pèus frachs*.

fracha n.f. Rompedura geologica: *Linha de fracha*.

fracham n.m. Escombres. Var.: **fracha**.

frachar vt. Fracturar, rompre.

frachas n.f. Fracham.

frachisa n.f. (geol.) Region dont si rejónhon lu doi flancs d'un plec. Sin.: **carniera**.

fractal, a adj. (mat.) Si di d'objèctes matematics que la sieu creacion ò la sieu forma tròva li sieu règlas unicament dins l'irregularitat ò la fragmentacion e dei brancas dei matematics qu'estúdiò aquelu objèctes: *Objècte fractal, geometria fractala* (la natura ofrisse de nombrós exemples de formas que presèton un caractèr fractal: la neu, d'uni rets idrografiqui, etc.). Var.: **fractau**.

fractau, ala adj. Fractal.

fractura n.f. 1. Accion de forçar, de rompre: *Fractura d'una poarta*. 2. (cir.) Rompedura violenta d'un oàs ò d'un cartilatge dur. 3. (geol.) Rompedura de la rusca terrèstra. Var.: **fracha**.

fracturacion n.m. (tecn.) Estimulacion de produccion de petròli per asclatge à auta pression de la ròca dins lo vesinatge d'un potz. ◇ (espec.) Tecnica d'extraccion dau gas de sistre.

fracturar vt. 1. Rompre; forçar. 2. Practicar la fracturacion de (una ròca).

fraga n.f. 1. Fruch dau fraguier, receptacle de la flor que vèn carnut e sucra après la sieu fecondacion. 2. Angiòma tuberós.

fragataire n.m. (mar.) Nautor embarcat sus una fregata. Var.: **fregataire**.

fragil(e), a adj. 1. Que si rompe, si degalha facilament: *Una sieta fragila*. 2. Qu'es debble de constitucion: *Un enfant fragile*. 3. Gaire estable, mau assegurad, subjècte à disparéisser: *Equilibri fragile*.

fragilisacion (-izacion) n.f. Accion de fragilisar; lo sieu resultat. Sin.: **afreuliment**.

fragilisar (-izar) vt. Rendre fragile, mai fragile. Sin.: **afreulir**.

fragilitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es fragile, de cen que si rompe ò si degalha facilament. 2. Caractèr instable; vulnerabilitat: *La fragilitat d'un govèrn*. 3. Mancança de robustessa fisica ò morala. Sin.: **freuletat, freularia**.

fragment n.m. 1. Tròç (d'una caua rota, esgarrada). Sin.: **brisadura, peça, partida, brigalh**. 2. Cen que sobra d'un obratge ancian: *Un fragment d'estàtua antica*. ◇ Tròç extrach d'una òbra, d'un tèxto, etc.

fragmentable, a adj. Que pòu èstre reduch en fragment. Sin.: **peçable, espeçable, brigalhable**.

fragmentacion n.f. Accion de fragmentar; fach d'èstre fragmentat.

fragmentar vt. Redurre en fragments; dividir. Sin.: **peçar, espeçar, brigalhar**.

fragmentari, ària adj. Que constitue un fragment d'un tot; parcial, incomplet.

fragmentariament adv. D'un biais fragmentari.

fragmit n.m. 1. Cana comuna dau pen lòng, dei fuèlhas ponchudi, qu'emplègon lu panieraires. 2. Boscarla dei joncs. Sin.: **boscarla dei caniers**.

fragosta n.f. Fruch dau fragostier.

fragostier n.m. Sota-aubrilhon cultivat vesin de la ròmega e qu'existisse finda à l'estat sauvatge (Familha dei rosaceas). Sin.: **amoreu**.

fragrança (-ància) n.f. (lit.) Odor suava, perfum agradiu. Sin.: **redolença, redolència**.

fragrant, a adj. Que sente boan.

fraguier n.m. Planta estirassanta que dona de fragas.

fraguiereda n.f. Luèc plantat de fraguiers.

frairada n.f. 1. Fèsta patronala dins un vilatge. Var.: **frairia**. 2. Taulejada frairala.

frairal, a adj. 1. Pròpri à de fraires, à de fraires e de sòrres. 2. Qu'evòca l'afeccion que si poarta generalament entre fraires, entre fraires e sòrres. Var.: **frairau**. Sin.: **fraternal**.

frairalament adv. D'un biais frairal. Sin.: **frairosament**.

frairar vi. Fraternalisar. Sin.: **s'afrairar, s'afrairir**.

frairastre n.m. Fraire de paire (*fraire consanguin*) ò de maire (*fraire uterin*).

frairau, ala adj. Frairal.

fraire n.m. 1. Enfant mascle naissut dau meme paire e de la mema maire qu'un autre enfant. 2. Aqueu mé cu si pòu èstre unit per de ligams d'amistat estrechs tant coma se siguesse un fraire. ◇ *Fraires d'armas*: Companhs qu'an combatut ensèm per la mema causa. 3. Nom que si dónon entre elu lu membres d'uni confrarias ò associacions. ◇ *Fraires minors*: Franciscans. ◇ *Fraires predicaires*: Dominicans. ◇ *Fraire dei escolas cristiani*: Congregacion religioa que si dedica à l'ensenhament. ◆ adj. e n.m. Unit per de rapoarts de solidaritat estrechs: *De país fraires*.

frairejacion n.f. Fraternalizacion. Sin.: **afrairement**.

frairejar vi. Fraternalisar. Sin.: **frairar, afrairar**.

frairenal, ala adj. Frairal. Var.: **fraireneu**. Sin.: **fraternal**.

frairenatge n.m. Fraternalitat. Var.: **frairesa, frairia**.

fraireneu, ala adj. Frairau.

frairesa n.f. Frairesa.

frairesa n.f. Fraternalitat. Var.: **frairesa**.

frairet n.m. Frairòt, frairon.

frairia n.f. Fraternalitat.

frairia n.f. Frairada.

frairon n.m. Diminitiu de fraire. Var.: **frairet, frairòt**.

frairosament adv. Frairalament.

frairòt n.m. Frairon.

frais n.m. Aubre dei forèsts temperadi, dau boasc clar, sople e resistent (aut fin à 40 m, Família dei oleaceas). Var.: **fraise**.

fraise n.m. Frais.

fraisada n.f. Fraissinet.

fraisset n.m. Fraissinet.

fraisseta n.f. Fraissinet.

fraissinèla n.f. Dictame. Var.: **fraxinèla**.

fraissinet n.m. Luèc plantat de frais. Var.: **fraisset, fraissada, fraisseta**.

frale, a adj. (it.) Maigrolin; fragile.

franc n.m. 1. Unitat monetària principala de França, de Belgica e de Luxemborg fins à l'arribada de l'euro. 2. Unitat monetària de Soïssa e d'unu país d'Àfrica francofòna.

franc, a adj. 1. Qu'esconde minga rèirepensada: *Un rire franc, una respoasta franca*. ◇ *Èstre franc*: Èstre leal, sincèr. ◇ *Franc juèc*: Juèc leal. 2. Pur, pas mesclat: *Un roge franc*. 3. (lit.) Qu'es perfècte, complit dins lo sieu genre. 4. Que non es sotamés au pagament d'un drech, d'un impoast. ◇ *Botiga franca*: Botiga que, dins d'unu emplaçaments (aeropoarts, etc.), prepaua de produchs sensa taxas. Sin.: **free-shop** (angl.). ◇ *Poart franc, zòna franca*: Poart ò region sus la frontiera dont la mèrç estrangiera penètra liurament, sensa pagar de drechs. ◇ *Zòna franca*: Zòna industrialala dont li entpresas poàdon beneficiar de cargas aleugieridi ò d'una supression de cargas, dins l'amira de desvolopar l'activitat dau luèc e de crear d'emplecs. ◇ (ist. anciana)

Vila franca: Vila que non pagava la talha. ◇ *Franc de poart*: Si di d'un mandadís que lo client destinatari non paga. Sin.: **franco** (it.). ◆ adv. Francament: *Parlar franc*.

franc, a adj. e n. Qu'apartèn ai Francs. ◇ *Lenga franca*: Nom donat d'en primier à la lenga germanica per lu envaïsseires de Gàllia.

francalòdi n.m. Alòdi desliurat de tota servituda.

francament adv. En estent franc, embé sinceritat: *Parlar francament*.

franc bòrd n.f. 1. (mar.) Distança verticala mesurada au mitan d'una nau entre la flotason e la part superiora de la cubèrta continua mai elevada. ◇ *Marcas de franc bòrd*: Signes traçats sus cada bòrd d'una nau per indicar lo limit reglementari d'enfonsament (Etim.angl. *Free board*). 2. (dr.) Espaci de terren liure de propietari que costejat un cors d'aiga ò un canal.

francborgés n.m. Au Temps Mejan, aqueu que, dependent d'un senhor, èra franc de cargas comunali.

franc-comtés, esa adj. e n. De Franca-Comtat. Sin.: **comtés**.

francés, esa adj. e n. De França. ◆ n.m. Lengua oficiala de França e d'unu autres país, espec. dins d'ancians colonias francesi d'Àfrica.

francesacion n.f. Accion de francesar: *Francesacion dei tèrmes tecnics anglés*. ◇ (mar.) *Acte de francesacion*: Document de bòrd qu'atèsta qu'una nau es ben immatriculada dins lei registres francés e que l'autorisa à auborar lo pavallon francés. Var.: **francisacion, francizacion**.

francesar vt. Donar un caractèr francés, una forma francesa à: *Francesar un nom*. Var.: **francisar, francizar**.

francescan, a adj. e n. 1. Religiós, religioa de l'òrdre que fondèt Sant Francés d'Assisi. 2. Relatiu à Sant Francés d'Assisi.

francescanisme n.m. Doctrina de Sant Francés d'Assisi.

franc feu n.m. (feud.) 1. Feu que lo sieu detentor èra sotamés solament à de servicis reduchs. 2. Taxa deuguda per un roturier qu'aqvistava un feu nòble.

franchimand, a adj. (pej.) Francés. Var.: **francimand**.

franchimandejaire, airtiz adj. e n. (pej.) Persona que fenhe de parlar francés. Var.: **francimandejaire**. Sin.: **francilhòt**.

franchimandejar vi. (pej.) Parlar francés, pilhar lo biaï francés. Var.: **francimandejar**.

francimand, a adj. e n. Franchimand.

francimandejaire, airtiz adj. e n. Franchimandejaire.

francimandejar adj. e n. Franchimandejar.

franci n.m. Metal alcalin radioactiu; element (Fr) de n° atomic 87.

francian n.m. Dialècte de lenga d'oïl, parlat en Isla-de-França à l'Atge Mejan, e qu'es à l'origina dau francés.

francic, a adj. e n. Lengua dei Francs qu'apertèn au german ponentés, que venguèt lo francian en si mesclant au galloroman nordenc.

francicisme n.m. Idiotisme ò tèrme de la lenga francica.

francilhòt, a adj. e n. Franchimand.

francillian, a Estatjant, natiu de l'Ísola de França.

francimandalha n.f. (pej.) Toi aquelu que pàrlon lo francés.

francisacion (-izacion) n.f. Francesacion.

francisar (-izar) vt. Francesar.

francisca n.f. 1. Destrau de guèrra dei Francs e dei Germans. 2. Destrau mé doi fèrres, emblema dau regime de Vichí.

francisme n.m. Mòt, expression, bastison sintaxica francés, emplegats dins una altra lenga. Sin.: **gallicisme**.

francista n. Especialista de la lenga francesa.

francitan n.m. Mescla de francés e d'occitan: *Se bouléguer es de francitan*.

francitanejar vi. Persona que fa usança dau francitan.

francitanejaire, airtiz adj. e n. Si di d'una persona que mescla francés e occitan dins son parlar.

francmaçon adj. e n. Membre de la franc-maçonaria.

francmaçonaria n.f. Associacion en partida secreta, expandida dins divèrs país, que lu sieus membres profèsson de principis de fraternitat, si reconoisson entre elu au mejan de signes e d'emblemas e son organisats en gropes sonats *lòtjas*.

francmaçonnic, a adj. Relatiu à la francmaçonaria. Var.: **maçonnic**.

franco adv. [*'franko*] (de l'italian *porto franco*) Franc de poart, en parlant d'un mandadís.

franco Element que vèn dau mòt *francés* e que permete de faire de compuat mé d'autres mòts etnics: **Francoamerican, francorús**.

francoamerican, a adj. Que pertòca l'Amèrica e la França: *Li relacions francoamericani*. ◆ adj. e n. Qu'a la dobla nacionalitat, americana e francesa.

francocanadian, a adj. Que pertòca lo Canadà e la França: *Li relacions francocanadiani*. ◆ adj. e n. Qu'a la dobla nacionalitat, canadiana e francesa. ◆ n. Si di dau francés pròpri ai regions francofòni dau Canadà.

francofil(e), a adj. Amic de la França; que li agrada la cultura francesa.

francofilia n.f. Amistat per la França.

francofòbe, a adj. Ostile à la França.

francofòbia n.f. Ostilitat vèrs la França.

francofòne, a adj. e n. De lenga francesa. Sin.: (pop.) **parlaponchut**.

francofonia n.f. Comunautat de lenga dei país francofònes; ensèm dei país francofònes. ◇ Collectivitat que fórmon lu pòbles que pàrlon francés.

francofonisacion (-izacion) n.f. (espec. au Canadà) Accion de francofonisar.

francofonisar (-izar) vt. (espec. au Canadà) Aumentar lo nombre de francofònes dins un organisme public ò privat.

francofrancés, esa adj. (pej.) Que pertòca unicament la França: *Perdre lo sieu temps à un debat francofrancés*.

francoitalian, a adj. Que pertòca l'Itàlia e la França: *Li relacions francoitaliani*. ◆ adj. e n. Qu'a la dobla nacionalitat, italiana e francesa.

francoleta n.f. Pichin francolin.

francolin n.m. 1. Auceu galinaceu african, vesin de ma perdritz. 2. *Francolin dei coalas*: Galinaceu dau plumatge ros, de 35 cm de lòng, que viu dins li forèsts de montanha (Família dei tetraonidats).

franconian, a adj. e n. Qu'apartèn à la Francònia; natiu de Francònia.

francoprovençau, ala adj. e n.m. 1. À l'encòup francés e provençau. 2. Que pertòca lo francoprovençau. ◆ n.m. Lengua romana parlada en Soïssa romanda, Vau d'Aòsta, Savòia, Daufinat e Lionés. Lo francoprovençau compoarta de caractèrs pròpris, ma presenta finda d'una trachs comuns m'au francés e mé l'occitan. Es desseparat dau parlar d'òc per una linha que seguísse lu monts de Forés, passa au ponent de Sant Estève, si corba à l'ubac de Valença e fa tèsta à l'ubac de Briançon. Sin.: **arpitan**.

francor n.f. Franquessa.

franc parlar n.m. Absença de constrencha ni de resèrva dins lo biais de s'exprimir. ◇ *Aver lo sieu franc parlar*: Dire francament, directament cen que un pensa, quaus que sígon lu tèrmes emplegats.

franc quartier n.m. (arald.) Quartier qu'ocupa lo quart de l'escut.

franc tiraire n.m. 1. (mil.) Combatent que non es d'una armada reguliera. 2. (fig.) Persona que mena una accion independenta, sensa observar la disciplina d'un grope.

frandacion n.f. Frusta, rosta. Sin.: **rasclada, plumada, estrilhada, fretada**.

frandalhar vt. Frustar, esgarrar (espec. en parlar de vestits).

frandalhat, ada adj. Vestit mé de cauas frusti, esgarradi. Var.: **frandalhier**.

frandalhier, a adj. Frandalhat.

frangeta n.f. Pichina franja de bèrris sus lo front. Var.: **frangilha**.

frangilha n.f. Frangeta.

frangilhar vi. S'esfilargar en parlar d'un vestiment, d'un teissut en seguida à la frustanha.

frangilhós, oa adj. Esfilargat.

frangipana n.f. 1. Fruch dau frangipanier. 2. Crema pastissiera adicionada de pòuvera d'amèndola, que sièrve à garnir una pastissaria; pastissaria en pasta fulhetada garnida d'aquesta crema.

frangipanier n.m. Aubrilhon d' Amèrica cultivat per li sieu flors (Família dei apocinaceas).

franglés n.m. Mesclum de francés e d'anglés.

franhar vt. Deferlar, en parlar de la mar. Sin.: **salivar, ersejar**.

franhent n.m. Èrsa que si vèn rompre en rotleus sus la grava. Sin.: **salivanta**.

franja n.f. 1. Ornamet de fieus travalhats d'una passamentaria ò d'un teissut que s'en consèrva solament un fiu de l'armadura, emplegat en cordura e en decoracion. 2. Bèrris que retómbon sus lo front. 3. Part marginala d'un grope de personas, d'una collectivitats.

(opt.) *Franjas d'interferença*: Faissas, alternativament lusenti e escuri, deugudi à l'interferença dei radiacions luminoi.

franjar vt. Faire de franjas à (un teissut, un vestit).

franjós, oa adj. Qu'a de franjas.

franquesa n.f. Franquessa.

franquesa n.f. 1. Dispensa de taussas ò de drechs de doana. 2. Tèrra dispensada de talhas. Var.: **franquèsia, franquisa**.

franquèsia n.f. Franquesa.

franquessa n.f. Qualitat d'una persona franca; sinceritat, drechura. Var.: **franquitge, francor**.

franqueta n.f. À *la boana franqueta*: Simplement, sensa faire de ceremònias. Sin.: **à la boana**.

franquir vt. (*franquissi*) 1. Passar (un obstacle) per un mejan quau que sigue. 2. Passar (un limit). Sin.: **trescompassar, rescompassar, compassar, descompassar**.

franquisa n.f. 1. Clàusola d'una assegurança que fixa una soma forfatària que rèsta à la carga de l'assegurat en cas de degalh; aquesta soma. 2. (com.) Drech d'esplechar una marca, una rason sociala, qu'una empresa autreja à una altra sota de condicions determinadi. 3. Exoneracion d'uni cargas, d'unu drechs: *Franquisa postala, doaniera*. Var.: **franquesa**.

franquisaire, airtz n. Qu'autreja una franquisa.

franquisar vt. (com.) Ligar per un contracte de franquisatge.

franquisat, ada adj. Beneficiari d'una franquisa.

franquisme n.m. Sistema de govèrn instaurat en espanha per lo General Franco à partir dau 1936.

franquista adj. e n. Relatiu au franquisme; partidari dau franquisme.

franquitge n.m. Franquessa.

frapa n.f. Accion de frapar una moneda, una medalha. Var.: **fraparia**.

frapacion n.f. Obsession. Sin.: **malanha, lanha, lagui, cruci**.

frapament n.m. Bosin produch per cen que pica.

frapar 1. Tocar d'un mau fisic ò moral: *La malautia l'a frapat brusquement*. 2. Faire una viva impression sobre: *Es una nòva que m'a frapat*. Sin.: **laguiar, tafurar, lanhar, obsedir, tresvirar**. 3. Assubjectir à una constrencha, una decision de justícia ò administrativa: *Frapar d'expropriacion*. 4. Donar, per l'operacion d'una frapa, una emprenta à: *Frapar una medalha*. ◆ **si frapar** v.pr. (fam.) S'inquietar, si cruciar, cedir au pessimisme. Sin.: **si laguiar, si tresvirar**.

fraparia n.f. Frapa de la moneda.

frapat, ada adj. Obsedit. Sin.: **tafurat, laguiat, cruciat**.

frapejar vi. (mar.) Fach per una vela de flotar coma una bandiera quora si tròva dins l'axe dau vent. Sin.: **filejar, clapejar**.

frasa n.f. 1. Unitat dau discors, part d'un enonciat generalament formada de mai d'un mòt ò d'una gropes de mòts (*proposicions*) que la sieu construccion presenta un sens complet. ◇ *Frasa tota facha*: Expression

estereotipada, formula convencionala. 2. (mús.) Seguida de nòtas que fórmon una unitat melodica expressiva.

frasaire, airtiz n. Persona que s'exprimisse mé grandiloquénça e afectacion. Sin.: **paraulier**.

frasar vt. (mús.) Jugar (una frasa musicala) en metent en evidénça, per de respiracions e d'accents ben plaçat, lo desvolopament de la linha melodica.

frasat n.m. (mús.) Art d'interpretar una pèça musicala en respectant la dinamica expressiva dei sieu frasas (accents melodics, pausas, ritme, etc.); l'interpretacion.

frasca n.f. Escart de comportament (sovent au pl.). Sin.: **campissada, farlanda, escarbicada**.

fraseologia n.f. 1. Ensèm dei construccions e expressions pròpri à una lenga, un mitan, una especialitat, una epòca. 2. (pej.) Assemblatge de formulas pompoï, de tèrmes complicat ò vuèi de sens.

fraseologic, a adj. Relatiu à la fraseologia.

frastic, a adj. (ling.) Relatiu à la frasa.

frasumar vt. Fresumar (Luceram).

frater n.m. (mar.) Dau temps dei galèras, barbier que fafa foncion d'ajuda cirurgian.

fraxinèla n.f. Dictame. Var.: **fraissinèla**.

frasumar vt. Fracassar (Pelha).

fraternal, a adj. Frairal. Var.: **fraternau**.

fraternament adv. Fraternalament.

fraternau, ala adj. Fraternal.

fraternisacion (-izacion) n.f. Accion, fach de fraternisar; lo sieu resultat. Sin.: **frairejacion, afrairament**.

fraternisar (izar) vi. Manifestar mutualament de fraternitat, d'amistat, de simpatia. ◇ (espec.) Cessar de si tractar en enemics, si reconciliar. Sin.: **s'afrairar, s'afrairir, frairar, frairejar**.

fraternitat n.f. 1. Ligam de parentat entre fraires e sòrres. 2. Ligam de solidaritat e d'amistat entre d'èstres umans, entre lu membres d'una societat. Sin.: **fraires(s)a, frairia, frairenatge**.

fratolha n.f. 1. (pej.) Ensèm dei monges. 2. Esperit monastic.

fraton n.m. Faus fraire.

fratria n.f. 1. (Antiqu. gr.) Gropament de familhas, sotadivision de la tribú, constituït sobre una basa religioa, sociala ò politica. 2. Ensèm dei fraires e sòrres d'una familha.

fratricida adj. e n. Que tua son fraire ò sa sòrre. ◆ adj. Qu'opaua d'èstres que deurion èstres amics, solidaris: *Una lucha fraticida*.

fratricidi n.m. Fach de tuar son fraire ò sa sòrre.

fraua n.f. Frauda.

fraud n.m. Frauda.

frauda n.f. Acte de marrida fe complit en contravenent à la lèi ò ai reglaments e nociu per lo drech dei autres: *Frauda electorala, fiscala*. ◇ (dr.) *Frauda sus lu produchs*: Engana sus la natura, l'origina, la qualitat ò la quantitat dei produchs. ◇ *En frauda*: Fraudulosament. Var.: **fraud, fraudaria**. Sin.: **barataria**.

fraudar vt. e vi. Cometre una frauda: *Fraudar lo fisc, fraudar dins un examèn*.

fraudador, airtiz adj. e n. Fraudaire.

fraudaire, airtiz adj. e n. Que frauda. Var.: **fraudador**. Sin.: **barataire, baratier**.

fraudament n. m. Accion de fraudar.

fraudaria n.f. Frauda. Sin.: **barat**.

fraudatòri, òria adj. Que tèn de la frauda.

fraudós, oa adj. Fraudulós.

fraudosament adv. Fraudulosament.

fraudent, a adj. Fraudulós.

fraudulós, oa adj. Endecat de frauda. Var.: **fraudent, fraudós**.

fraudulosament adv. D'un biais fraudulós. Var.: **fraudosament**.

fraumina n.f. Briga, brigon, brisum.

frauminar vt. Frominar, fresumar, esbrigalhar, brigonear, brigalhar.

fraxinacea n.f. *Fraxinaceas*: Oleaceas.

freatic, a adj. (geogr.) *Jaça freatica*: Jaça d'aiga soterrana, formada per l'infiltracion dei aigas de pluèia e qu'alimenta de potz e de foants.

freatobiologia n. f. Sciènça qu'estúdia lu animaus que vívon dins lu espacis freatics.

fredon n.m. Vocalisa que si compauava principalament d'una granda quantitat de pichins ornamentals abandonats encuèi. Sin.: **gorgueje**

fredonament n.m. Accion de fredonar; cant de quauqu'un que fredona. Sin.: **cantonejament, cantejament, gorgueje**.

fredonar vt. e vi. Cantar à mièja votz, sensa ben articular li paraulas. Sin.: **cantarelar, cantorlejar, cantarelejar, cantonejar, cantejar, gorguejar**.

fredura n.f. (lit.) Atmosfèra, sason frèia. Var.: **freiura, freidura**.

free jazz n.m. (mòt american) Estile de jazz apareissut ai Estats-Units au començament dei annadas 1960, que preconisa l'improvisacion totala, totalament desliurada dei constrenchas de melodia, de la trama armonica e dau temps.

freelance adj. inv. e n. (angl.) Si di d'un professional (fotografe, publicitari, arquitecte, etc.) que fa un trabalh independentament d'una agença. ◆ n.m. Aqueu trabalh.

frega n.f. 1. Raprochament sexual dei peis à fecondacion extèrna. 2. Epòca quora si debana aqueu raprochament. 3. Òu de peis, de batracians. 4. Peis pichinets ò foarça joves.

fregada n.f. 1. (arts) Dins un tableau, jaça fina de color que laissa vèire la textura dau supoart. 2. (med.) Preparacion en fina jaça, sus una lama de vèire, d'un liquide organic ò de cellulas, prelevats en vista d'un examèn microscopic. 3. (mar.) Fregata.

fregadas (de) loc.adv. Rapidament, à la lèsta, sensa tròup prestar atencion: *Sigue dich de fregadas, avètz toart de vos comportar ensin*.

fregament n.m. Fretament, fregada.

fregar vt. (*fregui*) 1. Passar just à costat. 2. Fretar.

fregata n.f. 1. (mar.) Ancianament, bastiment de guèrra pas tant peant qu'un vaisseau e mai rapide. 1528: «...an pres dos fregatas et dos barchas...» A.C.Arle.

(Etim. napolitana *fragata*, metatèsi de *fargata*). 2. Au jorn, d'encuèi, bastiment de combat de desplaçament mejan, intermediari entre la corveta e lo crosaire. 3. Auceu palmipède dei mars tropicali dau plumatge escur, dau vòl potent e rapide (Família dei pelecandidats). Var.:

fregada.

fregatar vt. (mar.) Afinar una nau, li sieu formas, per la rendre mai rapida.

fregaton n.m. 1. Fargaton. 2. Nau granda de la marina veniciàna enaçada per de velas latini e de rèms. (s. XVIe). 3. Pichona fregata non pontada. 4. (1769) Pichona barca de pesca de Provença. 5. (fam.) Nom dau capitani de fregata dins lo girgon de la marina.

fregida n.f. Manjar fregit.

fregidor n.m. Aisina ostaliera que si compaua d'un recipient profund per contenir l'òli, d'un cavanhòu-escolador levadís e d'un cuèrbeceu per far fregir de tantiflas.

fregidura n.f. Peis cuèch dins l'òli bulhent.

fregir vt. (*fregissi*) Faire cuèire (un aliment) dins un còrs gras bulhent. ◆ vi. Cuèire dins un còrs gras bulhent.

fregit n.m. 1. Accion ò biais de fregir un aliment. 2. Aliment cuèch en lo faguent fregir (especialament de pichins peis).

fregonar vt. Fretar.

frèi, frèia adj. 1. Qu'es à bassa temperatura; dont la temperatura es bassa. 2. Que dona la sensacion d'èstre à una temperatura mai bassa qu'aquela dau còrs. 3. Que desgatja ò procura gaire de calor. 4. Que non es plus caud, que s'es refreiat: *De carn frèia*. 5. *Colors frèii*: Colors de l'espèctre que la sieu longor d'onda es mai vesina dau blau que dau roge. 6. Que saup restar calme, que si saup contenir, mestrejar: *Restar frèi davant lo perill*. 7. Que manifestà de resèrva, que manca de calor umana: *Un òme frèi*. ◆ adv. *Manjar frèi*: Absorbir un aliment frèi.

frèi n.m. 1. Temperatura bassa. 2. Sensacion provada en l'absença de calor ò en cas de diminucion de la calor. ◆ *Aver frèi*: Provar una sensacion de frèi. ◆ *Pilhar frèi*: S'enraumar. 3. Absença ò diminucion d'afeccion, de cordialitat. 4. *À frèi*: Sensa sotametre à la calor. ◆ (fig.) Sensa emocion aparenta; quora li passions si son calmadi. ◆ *Operar à frèi*: Faire una intervencion cirurgicala en defoara de tota inflamacion.

freiament adv. 1. Mé calma e luciditat. 2. Embé resèrva: *Un projècte aculhit freiament*. 3. Sensa minga escrupule, m'una totala insensibilitat: *Tuar quauqu'un freiament*.

freidura n.f. Fredura.

freiolit, ida adj. Freiós.

freiior n.f. Absença de sensibilitat, indiferença.

freiós, oa adj. e n. 1. Frèi, que manca de cordialitat. 2. Qu'esita à agir, à anar de l'avant, à pilhar de riscs. ◆ adj. e n. Qu'es sensible au frèi.

freiosament adv. 1. Freiament. 2. D'un biais freiós.

freiura n.f. Comportament freiós. Var.: **fredura**.

fregulenc, a adj. e n. De Frejús.

frema n.f. 1. Èstre umn de sèxe femenin (per op. à *òme*). 2. Persona adulta de sèxe femenin (per op. à *filha*). 3. Esposa: *Vos presenti la mieu frema*. Sin.: **molher**. 4.

Adulte de sèxe femenin, que si considèra per rapoart ai sieu qualitats, ai sieu activitats, ai sieu originas, etc.: *Una frema de paraula*. ◆ *Frema de redrís*: Frema que li agrada l'òrdre. ◆ *Frema de maion, d'ostau*: Frema que saup tenir gaubiosament la sieu maion.

fremassier n.m. Filhassier.

fremenassa n.f. Frema granda e gròssa.

fremeneta n.f. Femeneta.

fremiment n.m. 1. Agitacion, tremolament. 2. Emocion que si tradue per un pichin tremolament. 3. Movement leugier dins un liquide à mand de bulhir. 4. (fig.) Evolucion à pena marcada dins un sondatge, una estadistica, etc. Sin.: **refreniment**. Var.: **freniment**.

fremir vi. (*fremissi*) 1. Èstre agitat d'un tremolament à causa dau frèi, de la paur, de la sorpresa, d'una emocion, etc. 2. Èstre leugierament agitat just denant de bulhir, en parlant d'un liquide. Sin.: **refrenir**. Var.: **frenir**.

fremissent, a adj. Que fremisse. Sin.: **refrenissent**.

fren n.m. 1. Organe destinat à ralentir ò à arrèstar un ensèm mecanic dotat de movement. ◆ *Fren motor*: Accion dau motor d'un veicule automobile qu'agisse coma un fren quora lo menaire cessa d'accelerar. 2. Cen que retèn, empacha: *Lo gaire d'investment es un fren à l'expansion*. ◆ (lit.) *Metre un fren à quauqua ren*: Tèmpar de l'arrestar. ◆ *Sensa fren*: Sensa limits. 3. (anat.) Cen que retèn un organe: *Lo fren de la lenga*. 4. Part dau mòrs que si tròva dins la boca d'un cavau.

frena n.f. Tetandòs.

frenada n.f. Accion de frenar; còup de fren.

frenaire, airtz adj. (fisiol.) Que frena l'activitat d'unu organes.

frenar vt. 1. Ralentir lo movement de quauqua ren, eventualament fins à l'arrestar. 2. Ralentir la progression, lo desvolopament de; moderar. ◆ vi. Ralentir lo sieu movement, s'arrestar, en parlant d'un veicule, dau sieu menaire: *Lo camion a frenat brusquement*.

frenatge n.m. Accion de frenar.

frenesia n.f. 1. Estat d'exaltacion violenta; emportament. Sin.: **escaufèstre**, **deliri**, **desvari**. 2. Ardor, entusiasme.

frenetic, a adj. Portat fins à una exaltacion extrèma. Sin.: **impetuós**.

freneticament adv. Mé frenesia.

freneticar vi. (*frenetiqui*) Divagar. Sin.: **desvariar**.

frenic, a adj. (anat.) Dau diafragma. ◆ *Nèrvi frenic*: Que comanda li contraccions dau diafragma.

frenicotomia n.f. (cir.) Trencament d'un nèrvi frenic.

freniti n.f. (med.) Inflamacion dau diafragma.

freniment n.m. Fremiment, refreniment.

frenir vi. (*frenissi*) Fremir, refrenir.

frenissent, a adj. Fremissent.

frenologia n.f. Estudi dau caractèr e dei foncions intellectuèls de l'òme d'après la conformacion extèrna dau crani.

frenologic, a adj. Que pertòca la frenologia.

frenològue, a n. Especialista en frenologia.

frenopata n. Malaut mental. Sin.: **psicopata**.

frenopatía n.f. (med.) Malautia mentala.
 Sin.: **psicopatía**.
frenopatic, a adj. Relatiu à la frenopatía.
 Sin.: **psicopatic**.
frenopatologia n. f. Psiquiatria.
frenopatològue, a n. Psiquiatre.
frèu n.m. Paiseu. Sin.: **escaraçon, paleisson, autin**.
freon n.m. Derivat clorat e fluorat dau metane ò de l'etane, emplegat comaagent frigorific.
frepier, a n. Persona que fa lo comèrci dei vestits de segonda man. Var.: **fripièr**. Sin.: **pardassier**.
frepilha n.f. Ferpilha.
frepilhon n.m. Ferpilhon.
frepilhonós, oa adj. Ferpilhonós.
frepilhós, oa adj. Ferpilhós.
frequença (-ència) n.f. 1. Caractèr de cen qu'acapita sovent: *La frequença dei sieu visitas m'enuèia un pauc*. 2. Nombre de còups qu'una accion, un eveniment acapita dins un temps donat. ◇ *Frequença dau pòls, frequença cardiaca*: Nombre de còups que lo coar bate en una minuta. ◇ (estad.) Rapoart dau nombre d'individús d'un escapolon estadistic, qu'un sieu caractèr quantitativ determinat pilha una valor donada, au nombre total d'individús de l'escapolon. ◇ (estad.) *Frequença cumulada*: Soma dei frequenças relativai ai valors *x, y, z*, etc., pilhadi per un caractèr quantitativ. ◇ (fis.) Nombre de vibracions per unitat de temps dins un fenomèn periodic (unitat: *hèrtz*, simbòle: *Hz*): *Bassa frequença, auta frequença*. ◇ (acost., telecom.) *Gama de bassa frequença*: Ensèm dei frequenças compresi dins un interval donat. ◇ *Bassa frequença*: Compresa entre 30 e 300 kHz. ◇ *Auta frequença*: Compresa entre 300 e 3000 kHz.
frequençamètre n.m. (electr.) Aparelh que sièrve à mesurar la frequença d'un corrent alternatiu. Var.: **frequençamètre**.
frequencial, a adj. Relatiu à la frequença d'un fenomèn periodic. Var.: **frequenciau**.
frequenciau, ala adj. Frequencial.
frequençamètre n.m. Frequençamètre.
frequent, a adj. Qu'acapita sovent; corrent, abitual, costumier.
frequentable, a adj. Que si pòu frequentar.
 Sin.: **trevable**.
frequentacion n.f. 1. Accion de frequentar un luèc, una persona. Sin.: **trevança**. 2. Persona que si frequenta: *Aver de marridi frequentacions*.
frequentament adv. D'un biais frequent, foarça sovent.
frequentar vt. 1. Anar sovent, abitualament dins (un luèc). 2. Aver de relacions seguidi mé (quauqu'un). ◆ vi. Aver un calinhair, una calinhiera. Sin.: **trevar, trevassejar, s'afraïrar embé, si frequentar**. Calinhar. ◆ **si frequentar** v.pr. Aver una relacion mé quauqu'un, espec. una relacion amoroa.
frequentatiu, iva adj. e n.m. (ling.) SI di d'un vèrbo que marca qu'una accion si torna produrre, coma *refaire, tornar faire*. Sin.: **iteratiu**.

fres n.m.pl. (fr.) 1. Despensas per una operacion quala que sigue: *Lu fres de viatge*. Sin.: **cost**. ◇ *Fres generals*: Despensas diversis fachis per lo foncionament d'una empresa. 2. (dr.) Despensas ocasionadi per un procès.

fres n.m. Colaret de linon ò de dentela que si portava ai s. XVIe e XVIIe. Var.: **fresa**. Sin.: **gorgiera**.

fresa n.f. Fres (colaret).

fresa n.f. 1. Autís rotatiu que compoarta d'uni arestas trencanti, regulierament dispauadi à l'entorn d'un axe. 2. Autís emplegat per faire un foratge. 3. Instrument rotatiu montat sus lo torn de dentista, que sièrve au tractament dei lesions dentari e ai intervencions que poàrtan sus lu teissuts durs de la dent.

fresadoira, n.f. Mâquina-aisina emplegada per lo fresatge.

fresadura n.f. Mena de brodaria que si mete sus de vestits.

fresaire, aïritz n. Persona que fa usança de la fresa.

fresar vt. 1. (tecn.) Usinar (una pèça) au mejan d'una fresa. 2. Engrandir un trauc dont si deu introdure una vit ò un autre objècte. 3. Levar la pèu dei favas. 4. (coïna) Rotlar, esquiçar la pasta mé la man per la rendre omogenea.

fresatge n.m. Accion de fresar.

fresc, a adj. 1. Qu'es leugierament frèi ò que procura una sensacion de frèi leugier: *Un vent fresc*. 2. Desprovedit de cordialitat: *Un acuèlh un pauc fresc*. 3. Recent, que vèn d'aparéisser ò d'acapitar: *Una nòva fresca*. 4. Que vèn d'èstre aplicat, que non a augut lo temps de secar: *Pintura fresca*. ◇ *De fresc*: À pena fach. 5. Qu'es estat culhit, pescat, etc., recentament, que non a augut lo temps de si degalhar: *Aqueu peis es beu fresc*. ◇ *Sòus frescs*: Novelament reçauputs e que poàdon èstre emplegats. 6. Qu'a conservat ò retrobat la sieu vitalitat; que non es las, que non es plus las coma èra: *De tropas fresqui*. 7. (fam. iron.) Dins una marrida situacion: *E ben, siam frescs!* ◆ adv. Leugierament fresc: *Fa fresc*. Var.: **frescolet**. ◇ *Beure fresc*: Beure un liquide fresc.

fresc n.m. 1. Ària fresca: *Pilhar lo fresc*. 2. (mar.) Vent pusleu foart. ◇ *Boan fresc*: Aura boana (foarça 6). ◇ *Grand fresc*: Aura foarta (foarça 7).

fresc n.m. (arts) 1. Pintura murala facha sus una jaça de mortier fresc à la quala si vènon incorporar li colors mescladi d'aiga. Var.: **fresca**.

fresca n.f. (arts) Fresc.

fresca n.f. Moment dau jorn que fa fresc: *D'estiu, sortièm solament à la fresca*.

frescada n.f. Bevenda fresca.

frescament adv. 1. Despi gaire de temps: *Siam frescament maridats*. Sin.: **de fresc**. 2. Sensa gaire d'entusiasme, de cordialitat: *Es estat reçauput frescament*.

frescar vi. Venir mai fresc en parlant dau vent; si di d'un vent qu'acreisse la sieu foarça.

frescolet, a adj. e adv. Un pauc fresc.

frescor n.f. 1. Caractèr de cen qu'es fresc: *La frescor d'un matin*. 2. Qualitat, esclat d'una caua novèla ò nòva. 3. Qualitat, estat d'una caua (manjar, flors, etc.) que non a augut lo temps de s'alterar.

frescum n.m. 1. Frescor desagradiva. 2. Odor de vianda fresca.

frescura n.f. Frescor.

fresia n.f. Èrba ornamentala bulboa dei flors en grasas (Familha dei iridaceas).

fresquejar vi. Èstre fresc.

fresquiera n.f. 1. Grand recipient per refrescar ò tenir au fresc lu vèires, li botilhas. 2. Luèc dont fa fresc. 3. Temps fresc.

fresquista n. Artista que fa de frescs.

fresumar vt. Brigonear (à Luceram). Var.: **frasumar**.

fret n.m. 1. Remuneracion deuguda per l'afretaire, ò expeditor de mèrç, per lo transpoart de mèrç per avion, per nau ò per camion. Sin.: (que cau preferir) **naulatge**., **nòlis**. 2. Lo cargament ensinda transportat.

freta n.f. 1. (tecn.) Cercle de metal que si mete à l'extremitat d'uni pèças per li empachar de si fendre ò que sièrve à ligar doi pèças juxtapaui. Sin.: **cencha**. 2. Coarda de budeu reglabla ò fina barreta que sièrve à partejar lo mànegue d'un instrument de música (guitarra, laüt, etc.) en miègs-tons. Sin.: **barreta**.

freta n.f. 1. (arquit.) Ornament corrent en linha rota. 2. (arald.) Mòble fach de sièis cotissas entrebescadi.

fretabòtas n. inv. 1. Persona que neteja li bòtas ò lu soliers en escambi de sòus. 2. Mena de lama de fèrre plaçada à l'intrada d'unu bastiments, destinada à rasclar la soala dei bòtas ò dei soliers.

fretada n.f. 1. Accion de fretar, de friccinar. Sin.: **fretament**, **fregament**. 2. Bastonada, frandacion, rasclada.

fretadents n.m. inv. Bròssa dei dents.

fretadís n.m. Examèn au microscòpi en laboratòri d'una fina man de secrecion ò de teissut uman.

fretador n.m. Susfàcia recubèrta d'un produch que permete de metre fuèc ai alumetas en li fretant sobre.

fretar vt. 1. Passar una caua sus una altra mantu còups en quichant: *Fretar doi pèiras per faire de fuèc*. 2. Faire una pression sus (quauqua ren) tot en faguent de movement repetits per netejar ò faire brillhar. Sin.: **aluseritir**, **aliscar**. 3. Passar la man sus (una part dau còrs), friccinar: *Fretar l'esquina, si fretar lu uèlhs*. 4. Curbir per fretada ò friccion: *Fretar d'alhet un croston de pan*. ♦ vi. Produre una fretada, blocar leugierament: *La poarta freta*. ♦ si **fretar** v.pr. (à) 1. Atacar, provocar, la si pilhar mé; èstre confrontat à: *L'an que vèn, si freterèm ai equipas melhori d'Euròpa*. 2. (lit.) Entrar en contacte mé (un mitan, un grope): *Si fretar ai artistas*.

fretar vt. (tecn.) Garnir d'una freta (de fretas), d'un cercle metallic: *Fretar lo mànegue d'una guitarra*. Sin.: **cenchar**, **ceular**.

fretar vt. 1. Donar (una nau) en locacion. Var.: **afretar**. Sin.: **naulejar**. 2. Pilhar en locacion (un veicule).

fretassa n.f. (pop.) Frema leugiera.

fretatge n.m. Accion de fretar.

fretilhant, a adj. Que fretilha. Sin.: **coetejant**, **fringolhant**. Var.: **fretilhós**.

fretilhar vi. 1. S'agitar per de movements vius e corts. Sin.: **fringolhar**, **coetejar**. 2. S'agitar sota l'efècte d'un sentiment foart: *Fretilhar de gaug*.

fretilhós, oa adj. Que fretilha. Var.: **fretilhant**.

fretolhada n.f. 1. Còup d'estraça. 2. Fretada. 2. Accion de reguinar, de regoïr.

fretolhar vt. 1. Fretar. 2. Reguinar, regoïr, fripar.

freu n.m. 1. Mena de canal estrech, braç de mar que permete lo passatge dei naus de cabotatge. 2. Passatge entre doi ísolas: *Li ísolas dau Freu de Marselha*. Var.: **friòu**, **frieu**. 1528: «...l'armada de Andrieu Doria...es a miech frieu de la boca de Sepet.» A.C. Arle; (Etim. lat. *fretum*).

freudian, a adj. e n. Relatiu au freudisme; que si reclama dau freudisme.

freudisme n.m. Teoria dau foncionament psiquic, normal e psicologic, que S. Freud desvolopèt.

freudomarxisme n.m. Combinason teorica dau marxisme e de la psicanalisi.

freule, a adj. Fragile.

freuletat n.f. Fragilitat.

friabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es friable.

friable, a adj. Que pòu facilament èstre reduch en poussa. Sin.: **engrunable**.

friborg n.m. Fromai au lach de vaca, de la pasta cuècha, fabricat en Soïssa.

fricandeu n.m. Lesca de vedeu ponhuda de pichins tròç de lard.

fricassada n.f. Plat de vianda blanca ò de volalha talhada à tròç e cuècha dins una saussa. Var.: **fricassum**.

fricassar vt. Faire cuire, alestir en fricassada.

fricassum n.m. Fricassada.

fricativa n.f. (fon.) Constrictiva: f,v,s,z, an un son de fricativas.

friccion n.f. 1. Fretament qu'es fach sus una part dau còr. ♦ (espec.) Accion de netejar la tèsta m'una locion. 2. (sobretot au pl.) Desacòrdi, garrolhas entre de personas. 3. (mecan. ind.) Resistença que presènton doi susfàcia en contacte à tot movement d'una en rapoart à l'autre. ♦ *Entraïnament per friccion*: Entraïnament d'una susfàcia per una altra sota l'efècte dei foarças de fretament.

friccional, a adj. 1. (mecan. ind.) Relatiu à la friccion, au fretament. 2. (econ.) *Caumatge friccional*: Situacion de caumatge en despièch de l'existença d'emplecs nombrós, en rason de la rigiditat dau mercat. Var.: **friccionau**.

friccinar vt. Faire de friccions à: *Si friccinar li cambas*.

friccionau, ala adj. Friccional.

fricòt n.m. (fam.) Fricassum alestit grossierament.

fricotaire, airtz n. Persona que ganha de sòus d'un biais illicit.

fricotar vt. (*fricòti*) 1. Acomodar en fricassum. 2. Manigançar, faire secretament: *Que fricòtes mai?* Sin.: **trafegar**. ♦ vt. ind. (*embé*) (fam.) Aver de relacions sexuali mé quauqu'un.

fricotatge n.m. (fam.) Trafec malonèste. Sin.: **traüic**.

- fricotejar** vi. Fricotar.
- fricotier, a** adj. Que fricòta.
- frieu** n.m. Freu, friòu, gorgau.
- frigaman** n.m. Pasta que s'esbriga dau bot dei dets e si laissa calar dins la sopa bulhenta; la sopa d'esperela.
- frigana** n.f. Insècte tricoptèr que la sieu larva, aquatica, si bastisse à l'entorn, au mejan de vegetaus, de sabla, etc., de forreus dei formas diverssi.
- frigandò** n.m. Fricandeu.
- frigian, a** adj. e n. 1. De Frigia. ◇ *Bonet frigian*: Coifadura semblabla au bonet d'afranquiment de la Roma antica, que sota la Revolucion francesa dau 1789, devenguèt l'emblema de la libertat, de la república. 2. (mús.) *Mòde frigian*: Mòde de *mi*, en música de Glèia e dins lo jazz.
- frigida** adj. Si di d'una frema pertocada de frigiditat.
- frigides(s)a** n.f. Frigiditat.
- frigiditat** n.f. Absença d'orgasme de la frema au cors d'un rapoart sexual. Var.: **frigides(s)a**.
- frigoria** n.m. Unitat de mesura de quantitat de calor levada (simb. Fg) qu'es equivalenta de 1 quilocaloria negativa e vau – 4,1855 quilojoules.
- frigoric** n.m. Fluide ipotetic que si pensava qu'èra la causa dau frèi.
- frigorifèr** n.m. Locau d'ont l'ària es refreïada au mejan d'una conveccion forçada sus de tubes d'evaporadors, denant d'èstre mandada en de cambras frèii.
- frigorific, a** adj. Que produe de frèi: *Un armari frigorific*.
- frigorific** n.m. 1. Establiment de frèi industrial. 2. Aparelh frigorific.
- frigorificar** vt. (*frigorifiqui*) Sotametre au frèi per conservar.
- frigorificat, ada** adj. (fam.) Qu'a totplen frèi, en parlant de quauqu'un.
- frigorifugue, a** adj. Si di d'una substança gaire conductritz de la calor.
- frigorimètre** n.m. Instrument utilizat en bioclimatologia per mesurar la valor de refreïament.
- frigorista** adj. e n. Si di d'un obrier, d'un tecnician, d'un industrial especialisat dins la produccion ò l'emplec dau frèi.
- frigoterapia** n.f. (med.) Emplec dau frèi en terapia locala.
- frimari** n.m. Dins lo calendier revolucionari francés, tèrç mes de l'ivèrn, que començava entre lo 21 e lo 23 de novembre per s'acabar entre lo 21 e lo 23 de decembre.
- fringadissa** n.f. (vulg.) Coït. Sin.: **bicada, caufada, besonha**. Var.: **fringatge**.
- fringaire, airitz** n. (vulg.) Persona que coïta. Sin.: **bicaire**.
- fringar** vi. (vulg.) Faire l'amor. Sin.: **coïtar, fotre** (triv.), **bicar, boar**.
- fringatge** n.m. (pop.) Coït.
- fringillidat** n.m. Fringillide.
- fringillide** n.m. *Fringillides*: Família de passerons (coma lo bovet ò la cardoniera). Var.: **fringillidats**.
- fringolhant, a** adj. Fretilhant.
- fringolhar** vi. Fretilhar.
- frinodèrma** adj. Pèu que sembla aquela dau babi.
- frinodermia** n.f. (med.) Malautia de la pèu que vèn escaumoia e rufa coma aquela dau babi.
- friolan, a** adj. Dau Friol. Var.: **friolés**. ◆ n.m. Parlar dau Friol.
- friolés, esa** adj. e n. Friulan.
- friòu** n.m. Freu, frieu, gorgau.
- fripa** n.f. (fam., sobretot au pl.) Vestit vièlh, frust, de segonda man. Sin.: **farda, farlenga**.
- fripar** vt. 1. Estràçar (un teissut). 2. Reguinhar (la pèu, la cara). Sin.: **fretolhar, amochonar**.
- friparia** n.f. Comèrci de vestits de segonda man; aquelu vestits. Sin.: **fardaria**.
- fripier, a** n. Persona que fa lo comèrci dei vestits de segonda man. Sin.: **fardassier, fardaire**.
- fripon, a** n. 1. (fam.) Enfant despiechós. Sin.: **fotisson**. 2. (vièlh) Persona malonèsta. Sin.: **baratier**. s. XV^{en}: «...*yau non sui tant baratera con tu...*» CdP. Sin.: **gus, arpalhand, pacan, gusàs, barataire, capon**.
◆ adj. Que fa vèire una malícia un pauc provocanta e sensuala: *Aver l'uèlh fripon*.
- friponar** vi. Si comportar en fripon. Sin.: **caponejar**.
- friponaria** n.f. Natura dau fripon. Sin.: **canalharria, caponaria, gusaria**. Var.: **friponada**.
- friponàs, assa** n. Gròs fripon. Sin.: **gusàs**.
- friponet** n.m. Pichin fripon.
- frisa** n.f. 1. (arquít.) Part de l'entaulament compresa entre l'arquitrau e la corniç. 2. Susfàcia plana, generalament decorada, que forma una benda continua. 3. Aissa estrecha e corta emplegada per faire de lamas de parquet, de pèças de mòbles ò de botas. 4. Benda de tela fixada au cintre d'un teatre per figurar la vòuta celèsta.
- frisadura** n.f. 1. Biais de frisar, estat dei bèrris frisats. Sin.: **crepadura**. 2. Pichina bocla de bèrris. Sin.: **anelon**.
- frisada** n.f. Chicòria d'una varietat dei fuèlhas frisadi, que si manja en salada.
- frisar** vt. Metre en boclas: *Frisar una flòta de bèrris*. Sin.: **crepar, anelar** ◆ vi. 1. Si metre en bocla, en parlant dei bèrris. 2. Aver lu bèrris que frison. Var.: **frisonar**. Sin.: **anelar**.
- frisbee** n.m. [fris'bi] (nom depauat) Pichin disc de plactic que tamisa quora lo si lança en lo faguent virar sus eu-meme; lo juèc que si practica m'aqueu disc, que d'uni personas si lànçon.
- friseta** n.f. Pichina frisa de parquet.
- friseta** n.f. Pichina bocla de bèrris frisats. Sin.: **anelon, frisolon, frison**.
- frisolon** n.m. Frison.
- frison** n.m. Pichina flòta de bèrris que frisa.
- frison, a** adj. e n. De Frisa. ◆ Lenga germanica parlada en Frisa. ◆ adj. e n.f. Si di d'una raça de vaca lachiera francesa de la rauba gaia negra.
- frisonar** vi. Frisar. Sin.: **anelar**.
- frisotar** vt. e vi. (*frisòti*) Frisar en pichini boclas.

frisson n.m. Tremolament passatgier e involontari deugut au frèi (ò acompanhat d'una sensacion de frèi) ò à l'ocasion d'una emocion, d'una paur. Sin.: **refreniment, fremiment, tremolon, tremolum.**

frissonar vi. 1. Aver de frissons. Sin.: **tremolar, refrenir, fremir.** 2. Èstre pilhat d'un refreniment causat per un sentiment, una emocion intensa: *Frissonar d'orror.*

frita n.f. 1. Bastonet de patata que si fa fregir. 2. (tecn.) Mesclum de sabla silïça e de sòuda, incompletament fondut, qu'ientra dins la composicion d'unu produchs ceramics ò d'unu vèires.

fritar vt. (tecn.) Sotametre au fritatge.

fritaria n.f. Local ò installacion barrutlairitz dont si fan e si vèndon de fritas.

fritatge n.m. (tecn.) 1. Operacion efectuada dins la metallurgia dei pòuversas per realisar per escaufatge una aglomeracion dei produchs tractats per li donar una coesion e una rigiditat. 2. Vitrificacion preparatòria incompleta d'unu materiaus, en ceramica.

fritillari n.m. *Fritillaris*: Genre de liliaceas bulbòi dei flors tombanti, que la sieu espècia principala es la corona imperiala.

friton n.m. Residú fregit que s'obten en faguent fondre de pichins tròç de graissa d'auca ò de poarc.

frivol, a adj. 1. Leugier, sensa gaire de seriós ni d'importança. 2. Qu'a de gust per li futilitats, qu'es superficial dins li sieu relacions, lu sieus estacaments. Sin.: **vanareu, futil(e), insignificant, superficial.**

frivolament adv. D'un biais frivol. Sin.: **vanarelament, superficialament.**

frivolitat n.f. Caractèr frivol. Sin.: **futilitat, superficialitat.** ◆ (pl.) Accessòris de mòda femenina, articles de fantasia.

fròc n.m. Vestit de monge.

fro-fro n.m. 1. Pichin bosin d'un fretament de teissut, dei fuèlhas, etc. 2. (au pl.) Ornaments de teissut d'un vestit femenin.

froire n.m. Ensèm dau linge, dei vestits que son donats à una filha que si marida ò ientra en religion.

frolador n.m. Aisina que sièrve à faire mossar la chicolata.

froladura n.f. Fach de laisser madurar la carn de la sauvatgina.

fròle, a adj. 1. Sople, moal, sedós (en parlant de la barba, per ex.). 2. Qu'a subit una froladura.

fromai n.m. 1. Aliment obtengut per coagulacion dau lach, esgotament dau calhat e, eventualament, afinatge. ◆ (fam.) *Faire tot un fromai de*: Donar una importança exagerada à (una caua, un eveniment). 3. *Fromai de tèsta*: Preparacion à basa de tròç de tèsta de poarc en gelada. Sin.: **marbrada.**

fromatgier, a adj. Relatiu au fromatge. ◆ n. Persona que fa ò vende de fromais.

fromatgier n.m. Aubre african podent jónher 40 m d'antor, que li sieu granas porgisson lo capòc. Sin.: **capoquier.**

fromatgiera n.f. Element dau servici de taula destinat au fromai.

fromatjaria n.f. Luèc dont si fan, si consèrvon ò si vèndon de fromais.

fromatjon n.m. 1. Fromai fresc. 2. Pichin fromai. 3. (espec.) Nom d'unu fromais de cabra que si fa en Occitània.

froment n.m. Blat tendre. Var.: **frument.** Sin.: **anona.**

fromental n.m. Civada elevada, graminea forratgiera vivaça. Var.: **fromentau.**

fromentari, ària adj. Frumentari.

fromentau n.m. Fromental.

fromentier n.m. Molin de froment.

fromentin n.m. Formentin.

fromentós, oa adj. Que porgisse de froment.

frominar vt. Brigonear, desbrigar.

fronça n.f. Plec non aplatit obtengut en faguent esquilhar un teissut sus un fieu. Var.: **fronza.**

fronciment n.m. Accion de froncir. Var.: **fronziment.**

froncir vt. (*froncissi*) 1. Garnir de fronças (un vestit, un teissut). 2. Reguinhar en contractant: *Froncir lu sorcilhs.* (Sin.: **ussejar**). Var.: **fronzir.**

froncit n.m. Seguida de fronças, de plecs fachs à un teissut, à un vestit. Var.: **fronzit.**

fronda n.f. 1. Arma constituïda d'una pèça de matèria sople (cuèr, etc.) estacada à doi lanieras, dins la quala es plaçat lo projectile que si vòu lançar. Var.: **fonda.** 2. Lançapèiras. Sin.: **lançacòdols.**

fronda n.f. (bot.) Fuèlha aerenca dei feuses.

fronda n.f. Revòuta d'un grope social que contèsta li institucions, la societat, l'autoritat. Sin.: **contèsta.** Var.: **frondada.**

frondada n.f. Contèsta, fronda.

frondar vi. Contestar, criticar, si revòutar.

frondejaire, airitz n. Persona que fronda, que contèsta. Sin.: **criticaire, contestaire, revoutat.**

frondós, oa adj. Que poarta de fuèlhas, d'expansions foliaceï.

frònt n.m. Front.

front n.m. 1. Part anteriora dau crani dei vertebrats compresa, per l'òme, entre la raïç dei bèrris e l'arcada sobrecilhiera. ◆ *Baïssar lo front*: Provar un sentiment de vergonha. 2. Audàcia, impudença: *Aver lo front de respoandre.* Sin.: **aver lo morre de.** 3. Part superiora ò faça anteriora de quauqua ren: Lo front d'un monument. ◆ *Lo front de mar*: Avenguda, carriera en riba de mar. 4. (mil.) Linha exteriora qu'una tropa presenta (per op. à *flanc*). ◆ *Faire front*: *Tenir tèsta à un atac.* Sin.: **faire, tenir targa.** ◆ Limit avant de la zòna de combat; la zòna de combat delimitada per aquesta linha: *Partir per lo front.* 5. (En politica, dins de noms pròpris, coalicion de partits ò d'organisations: *Lo Front Populari.* 6. (min.) Part d'una jaça en cors d'esplechament. ◆ *Front de talha*: Susfàcia d'atac d'un filon minier. 7. (meteor.) Susfàcia ideala que marca lo contacte entre de masses d'ària convergenti, diferenciadi per la sieu temperatura e lo sieu gra d'umiditat. 8. (geogr.) Pendís regde d'una cuesta (ò *costiera*). 9. *Atacar de front*: Per davant, d'un biais dirècte. Sin.: **de cara.** ◆ *Caminar de front*: À

costat, sus una mema linha. ◇ *Menar doi activitats de front*: Dins lo meme temps, à l'encòup. Var.: **frònt**.

frontal, **a** adj. 1. Que si fa de façà, per davant: *Atac frontal*. 2. (anat.) Que pertòca lo front. ◇ *Lòbe frontal*: Part dei emisfèrs cerebrals situada en avant de la fendilha de Sílvius e que juèga un ròtle important dins la motricitat, la regulacion de l'umor e de la dolor. 3. (mat.) Plan frontal de referença: En geometria descriptiva, un dei dos plans perpendicularis sus lu quaus si projècta una solide. ◇ *Drecha frontala*: Drecha parallèla au plan frontal. Var.: **frontau**.

frontal n.m. 1. Oàs dau front. 2. Frontalh. 3. Bendeu de tela que li mónegas poàrton sus lo front. Var. **frontau**.

frontalh n.m. Part de l'arnesc que passa sus lo front dau cavau e si fixa sus la testiera. Var.: **frontal**.

frontalier, **a** adj. e n. Que rèsta gaire luènh d'una frontiera e, part. que va trabalhar cada jorn de l'autre costat d'aquesta frontiera. ◆ adj. Situat à la frontiera: *Una vila frontalièra*. Sin.: **limitròfe**.

frontalitat n.f. *Lèi de frontalitat*: Principi fondamental de l'esculptura arcaïca, caracterisada per la simetria dau còrs uman, qu'es jamai desaxat per una flexion laterala.

frontalau n.m. Part de la taulissa en salhida sus la façada d'un bastiment.

frontau n.m. 1. Sarratèsta. 2. Bendeu de tèla que li mónegas poàrton sus lo front. 3. Pèça d'armadura per protegir la tèsta dau cavau. Sin.: **chanfren** (fr.), **testiera**, **miralh**.

frontau, **ala** adj. e n.m. Frontal.

frontejar vt. Tocar, èstre bastit just à costat.

frontiera n.f. 1. Limit que separa doi Estats. ◇ *Frontiera naturala*: Frontiera formada per un element natural (montanha, cors d'aiga). 2. (En aposicion) Limitròfe, frontalier: *Vila frontiera*. 3. (fig.) Limit entre doi cauas diferenti: *La frontiera entre l'autoritat e l'autoritarisme*. 4. (fig.) Cen que delimita un camp d'accion: *Li frontieras de l'impossible*. Sin. (sens 1 à 4): **termiera**, **confin**, **confina**, **marca**, **confinha**. 5. (mat.) Ensèm dei ponchs frontieras de la part d'un espaci. ◇ *Ponch frontiera* (d'una part A d'un espaci topologic E): Ponch de E que lu sieus vesinatges contènon d'elements qu'apartènon à A e d'elements que non li apartènon.

frontinhan n.m. Soca cultivada ai alentorns de la vila d'aqueu nom en Lengadòc, que balha un vin liquorós foarça preat.

frontispici n.m. 1. Façada principala d'un edifici. 2. Títol d'un libre estampat, plaçat en promiera pàgina. 3. Illustracion plaçada en regard de la pàgina-títol d'un libre.

fronton n.m. 1. (arquít.) Coronament (d'una façada, d'un mòble, etc.) de forma tringulària ò arcada sus la basa horizontala, mai larg que aut e fach d'un timpan à l'entorn d'un quadre motlurat. 2. (espòrts) Barri còtra lo quau si lança la bala, à la pelòta basca; per ext., lo camp dont si juèga à la pelòta basca.

frontoparietal, **a** adj. (anat.) Relatiu au front e à una paret dau crani. Var.: **frontoparietau**.

frontoparietal, **ala** adj. Frontoparietal.

fronza n.f. Fronça.

fronziment n.m. Fronciment.

fronzir n.m. (*fronzissi*) Froncir.

fronzit, **a** adj. Froncir.

fruc n.m. Supuracion. Sin.: **apostemidura**, **purulència**.

frucar vi. (*fruqui*) 1. Supurar, en parlant d'una plaga. Sin.: **s'apostemir**, **postemejar**. 2. Raportar, produrre (en parlant de sòus).

fruch n.m. 1. Organe que contèn li granas e provèn generalament de l'ovari de la flor. 2. Aquest organe, en tant que produch manjadís d'unu vegetaus, de la sabor generalament sucrada e que si manja coma dessèrt. ◇ *Fruch confit*: Fruch cuèch leugierament dins un siròp de sucre pi secat lentament. ◇ *Fruch sec*: Fruch sensa carn. ◇ *Fruch defendut*: Plaser enebit, e d'aitant mai desirable (per allusion à Adam e Eva). 3. (fig.) Resultat, profièch, avantatge tirat de quauqua ren: *Es lo fruch d'un gròs travalh*. ◆ pl. 1. (lit.) produchs, recòltas: *Lu fruchs de la Terra*. 2. (dr.) Produchs reguliers e periodics que li cauas donon d'après la sieu destinacion e sensa perda de la sieu substança, sigue naturalament (*fruchs naturals*), sigue per lo travalh de l'òme (*fruchs industrials*), sigue en generant un profièch pecuniari (*fruchs civils*). 3. *Fruchs de mar*: Crustaceus e cauquilhatges manjadís.

fruch n.m. Clinament donat au costat exterior d'un barri.

frucha n.f. Lu fruchs, en general: *M'agrada la frucha*.

◆ pl. Dessèrts.

fruchada n.f. Produccion de frucha.

fruchaire, **a** adj. Abondós en recòlta de fruchs. *Annada fruchaira*.

fruchar vi. Faire de fruchs. Sin.: **fructificar**.

frucharria n.f. Negòci, comèrci dont si vende de frucha. Var.: **frutaria**.

fruchat, **ada** adj. 1. Si di d'un vin, de l'òli d'oliva, etc., qu'an conservat l'aròma e lo gust dau fruch fresc. 2. Que fa pensar au gust, à l'odor d'un fruch: *Un parfum fruchat*.

fruchier n.m. 1. Terren plantat d'aubres fruchiers. 2. Recipient en forma de copa dont si méton lu fruchs. 3. Persona que fa lo comèrci de frucha fresca.

fruchier, **a** adj. Que produe de fruchs manjadís.

fruchiera n.f. Pichina cooperativa de productors de lach per la fabricacion dau fromai; local dont si fa lo fromai.

fruchós, **oa** adj. 1. Profitable, avantatjós. 2. Que dona un resultat utile: *Una recèrca fruchoa*. Var.: **fructuós**. Sin.: **productiu**, **abondós**.

fruchosament adv. D'un biais fruchós. Var.: **fructuosament**. Sin.: **abondosament**.

fructidor n.m. Tèrç mes de l'auton dins lo calendrier revolucionari francés.

fructifèr, **a** adj. (bot.) Que poarta de fruchs. Var.: **frugifèr**.

fructificacion n.f. (bot.) 1. Formacion dei fruchs, epòca d'aquela formacion. 2. Ensèm dei organes reproductors dei criptogames.

fructificar vi. (*fructifiqui*) Produre, portar de fruchs. 2. Produre de resultats avantatjós, de beneficis. Var.: **frugificar**. Sin.: **fruchar**.

fructòsa n.f. Òsa, de formula $C_6H_{12}O_6$, isomèr de la glucòsa, contenguda dins lo meu e totplen de fruchs.

fructuós, oa adj. Fruchós.

fructuosament adv. Fruchosament.

fructus n.m. (dr.) Drech de percevre lu fruchs de quauqua ren, un dei atributs dau drech de propietat.

frugal, a adj. 1. Que si noirisse de gaire, que viu d'un biais simple. Sin.: **moderat, sòbri**. 2. Que consistisse en aliments simples e gaire nombrós. Var.: **frugau**.

frugalament adv. D'un biais frugal. Sin.: **moderadament, sobriament**.

frugalitat n.f. Qualitat d'una persona frugala, de quauqua ren de frugal; sobrietat. Sin.: **moderacion, mesura**.

frugau, ala adj. Frugau.

frugifèr, a adj. Fructifèr.

frugificar vt. (*frugifiqui*) Fructificar.

frugivòr(e), a adj. Que si noirisse de frucha. Sin.: **carpofague, manjafrucha**.

frument n.m. Froment.

frumentari, ària adj. *Lèis frumentari*: Dins l'Antiquitat romana, lèis que reglâvon la distribucion dau blat ai ciutadans. Var.: **fromentari**.

frúmia n.f. Frunha.

frunha n.f. Envolopa d'un aurrehier. Var.: **frúmia**. Sin.: **coissiniera**.

frusador n.m. Contrabandier (L'Escarena).

frust, a adj. 1. Qu'es estat alterat, degalhat per l'usatge: *De bralhas frusti*. Sin.: **gaudit**. Var.: **frustat**. ◇ prov.: *Quora lo cuu es frust, lu pater noster son justs*. ◇ *N'en faire un sant frust*: Si di de quauqua ren qu'es totplen emplegat. 2. Grossier: *Un òme frust*. 3. Que manca d'elegança, de finessa: *Un estile frust*.

frusta n.f. Sevèra correccion. Sin.: **barcelada, barcelament, rosta**.

frustracion n.f. 1. Accion de frustrar. Sin.: **privacion, mancança**. 2. (psicol.) Tension psicologica generada per un obstacle qu'empacha lo subjècte de rejónher una tòca ò de satisfaire un desidèri.

frustrant, a adj. Que frustra.

frustrar vt. 1. Privar quauqu'un d'un ben, d'un avantatge que li èra deugut ò que si pensava de n'en poder dispauar. 2. Metre (quauqu'un) dins un estat de frustracion. 3. Enganar, decevre: *Frustrar li esperanças de quauqu'un*.

frustrat, ada adj. Si di de quauqu'un que sofrisse de frustracion. Sin.: **privat**.

frustratòri, a adj. Que frustra. Sin.: **privatiu**.

frutaria n.f. Frucharia.

frutasso n.m. Autís de boasc per liscar una esparmada.

frutescent, a adj. (bot.) Si di dei plantas dau pen linhós, coma lu aubrilhons.

ftaleïna n.f. Reactiu emplegat en quimia, incolòre en mitan acide ò neutre e roge en mitan basic.

ftalic, a adj. *Acide ftalic*: Derivat dau naftalène e emplegat dins la fabricacion de colorant, de resinas sintetiqui.

ftiriasi n.f. Pediculòsi dau pubis.

ftúrius n.m. (sc.) Peolh dau pubis. Sin.: (pop.) **chatèla**.

ftúsia n.f. (anc.) Tuberculòsi. Var.: **túsia**. Sin.: **tisicuènha**.

ftísic, a adj. e n. (anc.) Tuberculós. Var.: **tísic**. Sin.: **febreleant**.

ftisiologia n.f. Branca de la medecina qu'estúdia la tuberculòsi.

ftisiològue, a n. Especialista de la ftisiologia.

fu adj. Si di d'una persona moarta despí gaire: *Fu mon oncle*. Sin.: **la boana ànima de, paure, defunt**.

fuada n.f. 1. Espiga de gran turc. 2. Fusada.

fuant, a adj. Fusant.

fuar vi. (*fuï*) 1. Fusar. 2. (vulg.) Boar.

fucala n.f. *Fucalas*: Òrdre d'algas bruni que si reproduon sensa espòras e qu'a per tipe lo fucus.

fucòide, a adj. Que sembla una alga.

fúcsia n.f. Aubrilhon ornamental originari d'Amèrica, dai flors pendentis roge violaceu (Familha dei enoteraceas). ◆ adj. inv. Color de fúcsia.

fucsina n.f. Matèria coloranta roja, emplegada en bacteriologia e en citologia. Sin.: **roseïna**.

fucus n.m. Alga bruna, abundant sus li coastas rocassoï dins la zòna de balançament dei mareas e qu'una espècia comuna es providida de flotaires.

fuèc n.m. 1. Desgatjament simultaneu de calor, de lutz e de flama produch per la combustion viva d'unu còrs (boasc, carbon, etc.). ◇ *Calar fuèc*: Metre lo fuèc a quauqua ren, faire cremar. ◇ *Espandir d'òli sus lo fuèc*: Agreujar un desacòrdi, una garrolha. ◇ *Faire la part dau fuèc*: Abandonar quauqua ren per salvar lo demai. ◇ *Fuèc gresesc*: Mesclum incendiari de saunitre, de quitran, de sòupre, de peresina, de petròli, que la sieu invencion es atribuida à Callinicus. Aquela arma diabolica cremava tambèn sus l'aiga, fuguèt emplegada dins la flòta bizantina au s. VIIⁿ còtra l'escadra aràbia que si volia apoderar de Constantinòple. Var.: **fuèc gres**. ◇ *Fuèc de Sant Èume*: Fenomèn electric luminós que si pòu manifestar à l'extremitat dei vergas e dei aubres d'una nau. Sin.: **lume de Sant Èume**. ◇ (geogr.) *Ceucle de fuèc*: Cencha de volcans, sovent encara actius, à l'entorn dau Pacific. 2. Matèrias en combustion; incendi; abrandament, ardent. ◇ *En fuèc*: Qu'es à cremar; totplen caud. ◇ *Fuèc de chaminèia*: Embrasament de la suga amolonada dins una chaminèia. ◇ *Espròva dau fuèc*: Espròva dins la quala una persona devia portar una barra de fèrre roge e èra condemnada en foncion de l'evolucion de la plaga. Sin.: **ordalia**. ◇ (fig.) *Faire fuèc de tot boasc*: Emplegar toti li sieu possibilitats. Sin.: *Faire fais de tota èrba*. ◇ *Jugar m'au fuèc*: Tractar leugierament de causas perilhoï, pilhar de riscs inconsiderats. 3. Foant de calor (carbon, gas, electricitat) emplegada per l'escaufatge ò per la coïna. ◇ *Còup de fuèc*: En coïna, auça brutala de la temperatura. ◇ *Còup de fuèc* (fig.): Moment de preïssa. ◇ *(Faire) morir à pichin fuèc*: (Faire) morir lentament. 4. Luèc dont si fa lo

fuèc; fogau: *Èstre assetat au canton dau fuèc*. 5. Ensèm dei personas que son recampadas à l'entorn d'un meme fogau, qu'èra ancianament l'unitat de basa per lo calcul de l'impost. 6. Cen qu'es necessari per acendre un fuèc: *Mi podètz donar de fuèc?* 7. Senhal luminós convencional. ◇ (mar.) *Fuèc de nuèch*: Fuèc de garda, alumenat de nuèch. 1509: «...*nous a fach e comandat que fassiam bon gach de jort e de nuech et forsa de fuoch de nuech...*» A.C. Arles. «...*a Andrieu que es anat far fuec cora las fustas an pigliat la gardia.*» Cane B.p.474. ◇ Far, fanal. ◇ Dispositiu luminós destinat à l'esclairatge e à la senhalisacion de nuèch d'un veïcule automobile: *Fuècs de rota* ò *fuècs de lònca portada* (que poàrton à mai de 100 m), *fuècs de crosament* ò *còdis* (que si dévon employer quora si crosa un autre veïcule), *fuècs de posicion* ò *lanternas* (que definisson lo gabarit dau veïcule), *fuècs «stop»* (sincronisats m'au frenatge dau veïcule), *fuècs de gabarit* (qu'indicon l'encombrament d'un veïcule), *fuècs d'estacionament* (destinats à balisar un veïcule dins un site escur), *fuècs de destressa* ò *warning* (angl.) (que perméon d'avertir en faguent lampejar en meme temps lu quatre fuècs indicators de cambiaments de direccion), *fuècs de reculada* (qu'indicon que lo veïcule si desplaça en darrièr), *fuècs de traucanebla* (fuècs plaçats foarça bas sus lo davant d'una veitura per esclairar la carrejada sota lo jaç de neblaresc). ◇ *Fuèc tricolòre* ò *de senhalisacion*: Senhal luminós que comanda lo passatge dei veïcules (verd: passatge liure, jaune: si deu ralentir pi s'arrestar, roge: cau s'arrestar). Sin.: **semafòr**. ◇ *Donar, obtenir lo fuèc verd*: Donar, obtenir l'autorisacion de faire quauqua ren, d'aviar un projècte, etc. 8. Deflagracion d'una substança explosiva. ◇ *Fuèc de Bengala*: Artifici que crema m'una flama vèrda viva, blanca ò colorida. ◇ *Arma de fuèc*: Arma coma un fusiù, una pistòla, etc.; tir m'una arma pariera. ◇ *Còup de fuèc*: Descarga d'una arma de fuèc. ◇ *Èstre entre doi fuècs*: Èstre atacat dei doi costats. ◇ *Faire fuèc*: Tirar. ◇ *Faire lònq fuèc*: En parlant d'un projectile, partir mé de retard; (fig.) Pas capitar, en parlant d'un projècte. Sin.: **calhar, faire tòpica, picar a la borra, faire fogassa, mancar**. ◇ *Durbir lo fuèc*: Començar à tirar. 9. Combat: *Anar au fuèc*. 10. (pop.) Pistòla. Sin.: **rabatin**. 11. Sensacion de calor, de cremadura: *Aver la boca en fuèc*. 12. Ardor. ◇ *Pilhar fuèc*: S'entusiasmar, s'irritar. ◇ *Fuèc de palha*: Passion; ardor passatgiera. 13. (lit.) Imaginacion viva. ◆ interj. *Fuèc! Arrestatz lo fuèc!*: Comandaments que màrcon respectivament la començada e l'arrèst momentaneu ò l'acabament d'un tir.

fuèc de Sant Antòni n.m. Autre nom dau *Mau dei ardents*.

fuèl n.m. Fiol.

fuèlh n.m. 1. Placa de boasc, de metal, de mineral, de carton, etc.: *Un fuèlh d'aur*. 2. Tròç de papier que pòu recevre un tèxto escrich ò estampat. 3. Document que compoarta d'informacions administratiu: 1488: «*VI o VII armas de Savoya de miech fuelch de papier l'una.*» B.Riquier. ◇ *Fuèlh d'imposts*: Document qu'indica lo montant e la data dei versaments. ◇ *Fuèlh de malautia*: Document que menciona lu actes medicals dispensats ai assegurats socials. ◇ *Fuèlh de paga*: Bulletin de paga,

de salari. ◇ *Fuèlh de rota*: Títol de transport d'un militari ò d'una tropa en desplaçament. 4. (tecn.) Pellicula, jaça foarça fina que recuèrbe quauqua ren. Sin.: **film**.

fuèlha n.f. 1. Expansion laterala dau pen d'una planta, caracterisada per la sieu forma aplatida, la sieu simetria bilaterala e li sieu dimensions definidi. ◇ *Fuèlha moarta*: Qu'en mancança de saba finisse per si destacar e tombar à l'auton. ◇ *Tombar en fuèlha moarta*: Tombar en tornejant, en parlant d'un avion. 2. Organe vegetal que fa pensar à la forma d'una fuèlha: *Fuèlha d'archicòta*. ◇ (mar.): Renfoarç d'apostís d'una galèra. Sin.: **autanela**. 1336: «*Item fuelha d'apostis de faus.*»

fufe, a adj. (fig.) Que manca de finesa.

fuga n.f. 1. Accion de fugir, de si sostraire à una caua penoa, perillhoa. Sin.: **fugida**. ◇ *Delicte de fuga*: Comés per lo menaire d'un veïcule que, responsable d'un accident, non s'arrèsta e tempta ensinda d'escapar à la sieu responsabilitat penala ò civila. ◇ *Fuga dei capitals*: Evasion de capitals vèrs un país estrangier. ◇ *Fuga dei cerveus*: Fach, per un país, de vèire lu sieus diplomats, lu sieus cercaires, partir trabalhar à l'estrangier. 2. Fach de s'escapar dau sieu domicili (espec. per un enfant minor). 3. Escorrement (d'un liquide, d'un gas) per un trauc, una fendedura; lo trauc, la fendedura d'esperelu. Sin.: **escapament, escorrença**. ◇ *Fuga dau temps*: Escorrement rapide dau temps. 4. Divulgacion d'informacions que devíon restar secreti. 5. (arts plast.) *Ponch de fuga*: Ponch d'un dessenh en perspectiva dont convèrjon de drechas parallèli dins la realitat. 6. (mús.) Composicion musicala que dona l'impression d'un meme tema, e que comprèn l'exposicion, lo desvolopament e l'estrecha.

fugaç, a adj. Que non dura, que desapareisse rapidament, facilament; fugidís, fugitiu, fugidor. Sin.: **brèu, temporari, passatgier, efemèr, momentaneu, instantaneu**.

fugacitat n.f. Caractèr de cen qu'es fugaç. Sin.: **brevet, cortitge**.

fugaire, airítz n. Qu'a tendença à fugar.

fugairon n.m. 1. Fogau, luèc dont si fa lo fuèc. 2. Impost pagat per fuèc.

fugar vi. (*fugui*) Faire una fuga.

fugat, ada adj. (mús.) Dins l'estile d'una fuga.

fuge-fatiga n. Pigre, pelandron. Var.: **fugissefatiga**.

fugent, a adj. Fugissent.

fugida n.f. Accion de fugitr. Sin.: **fuga, escapada, escampeta**.

fugidís, issa adj. Fugaç; fugissent.

fugidissament adv. D'un biais fugidís.

fugidor, oira adj. Fugaç.

fugir vi. (*fugissi* ò *fugi*) 1. S'alunhar rapidament per escapar à quauqua ren, à quauqu'un. 2. S'alunhar, s'escórrer rapidament: *Lo temps fugisse*. Sin.: **s'escapar**. Sin.: **s'encórrer**. 3. S'escapar, s'escórrer per un orifici: *Lo gas fugisse au niveau dau luquet*. ◆ vt. 1. Temptar d'evitar en s'alunhant: *Fugir una menaça*. Var.: **defugir**. Sin.: **escampar, escórrer**. 2. Non si laisser agantar, escapar à: *Lo soam mi fugisse*.

fugissefatiga n. Fugefatiga.

fugissent, a adj. 1. Que fugisse, esquivà li dificultats. 2. Que s'esbinha, manca de franquesa: *Caractèr fugissent*. 3. Que sembla s'alunhar per l'efècte de la perspectiva: *Orizont fugissent*. ◇ *Menton, front fugissent*: Clinat, que forma un angle prononciat m'au plan general de la cara. Var.: **fugent**.

fugitiu, iva n. Qu'a fugit, que s'es escapat. Sin.: **fujasc**. ◆ adj. Que non dura gaire. Sin.: **fujasc, fugidís**.

fugitivament adv. D'un biais fugitiu.

führer n.m. Títol qu'Hitler se donèt à partir dau 1934, que si revira per *menaire, menadier*.

fujasc, a adj. e n. Fugitiu.

fulguracion n.f. 1. Lamp sensa tròn. Sin.: **lamp de calor**. 2. Accident mortal deugut à un lamp. Sin.: **fouzejada, fouzejament, lampejada**. 3. (med.) Emplec terapeutiç dei belugas electrici.

fulgurança (-ància) n.f. (lit.) Caractèr de cen qu'es fulgurant.

fulgurant, a adj. 1. (lit.) Que manda una lutz rapida e embornissenta. ◇ (lit.) *Regard fulgurant*: Brillant e penetrant. 2. Qu'es foarça rapide: *Un progrès fulgurant*. ◇ *Dolor fulguranta*: Intensa ma brèva.

fulgurar vi. (lit.) Brillhar d'un esclat viu.

fulhada n.f. Sosta formada de brancas garnidi de fuèlhas.

fulham n.m. Fulhatge. Var.: **folham, fulhum**.

fulhar vi. (lit.) Si garnir de fuèlhas, en parlant d'un aubre.

fulhard n.m. 1. Branca de saure ò de castanhier que, fenduda en doi, sièrve à faire de ceucles de botas. 2. Benda de plastic, de metal, etc., que sièrve à ceuclar un embalatge. 3. Fulharet.

fulhardier n.m. Aqueu que fa lu fulhards.

fulharet n.m. Mena de planon. Var.: **fulhard**.

fulhassa n.f. Granda fuèlha.

fulhatge n.m. Lo tot dei fuèlhas d'un aubre, d'una planta. Var.: **fulham, folham**.

fulhet n.m. Fuèlh de papier ò de carton leugier per pilhar de nòtas, enregistrar d'indicacions tocant una idea, una persona, un objècte, etc... e classat mé d'autres documents de format identic dintre un fulhetier.

fulheta n.f. Pichina fuèlha.

fulhetar vt. 1. Percórrer rapidament (un libre). En coïna, trabalhar una pasta segond la tecnica dau fulhetatge.

fulhetejar vt. Fulhetar.

fulhetier n.m. Fichier.

fulhetista n. Fichista.

fulheton n.m. 1. Critica literària qu'un autor publica regulierament dins un jornal. 2. Òbra romanesca publicada per episòdis dins un jornal. Sin.: **roman-fulheton**. 3. Transmission dramatica à la ràdio ò à la television, que la sieu istòria es fraccionada en episòdis corts e d'una mema durada. 4. (fig.) Istòria plena de coups de teatre.

fulhetonesc, a adj. Qu'a lu caractèrs d'un roamn-fulheton.

fulhetonet n.m. Pichin fulheton.

fulhetonista n. Persona qu'escriu de fulhetons.

fulhós, oa adj. Qu'a totplen de fuèlhas. ◆ n.m. (bot.) Aubre qu'a de fuèlhas dau limbe desplegat (per op. à *resinós*).

fulhum n.m. 1. Fulhatge. 2. Renovelament dei fuèlhas; foliacion.

fuliginós, oa adj. 1. Que produe de suga; qu'a la color de la suga. 2. (fig.) Escur, confús.

full n.m. [ˈful] Au poker, combinason d'un berland e d'un pareu.

full-contact n.m. (mòt anglés) Bòxa americana.

fulmicoton n.m. Coton-pòuvera.

fulminacion n.f. 1. (lit.) Fach de s'emportar violentament. 2. (relig.) Publicacion dins li formas d'una condemnacion.

fulminant, a adj. 1. (lit.) Qu'exprimisce una ràbia violenta. 2. Que produe una detonacion.

fulminar vi. 1. Faire una explosion. 2. Esclatar en menaçs. ◆ vt. 1. (lit.) Formular mé veemença. 2. (relig.) Publicar (una condemnacion).

fulminat n.m. (quim.) Sau de l'acide fulminic.

fulminatòri, òria adj. Que pertòca una condemnacion prononciada per la Glèia.

fulminic, a adj. (quim.) Si di de l'acide C=N-OH, que forma de saus detonanti.

fum n.m. 1. Ensèm dei produchs gasós e dei particulas fini que si desgàtjon dei còrs en combustion. ◇ *S'en anar en fum, partir en fum*: Cremar; (fig.) Disparéisser sensa laisser de traças. ◇ *Li vèire que de fum*: Aver ren acapit, non s'avisar de ren. ◇ *Ges de fum sensa fuèc*: Li a totjorn una rason à l'origina d'un eveniment. 2. Vapor que vèn d'un liquide caud. Var.: **fumada**. Sin.: **tubassiera**. 3. *Fum de tèrra*: Fumatèrra.

fum n.m. Maion clausa.

fumable, a adj. Que pòu èstre fumat.

fumacigarreta n.m. Pichin tube que li si adapta un cigarro ò una cigarreta per lu fumar. Var.: **fumacigarro**. Sin.: **boquin**.

fumacigarro n.m. Fumacigarreta.

fumada n.f. 1. Fum. Sin.: **vapor**. 2. (mar.) Fum, senhal de jorn dei gaidas per senhalar li naus sospièchi. 1509: «...nos a fach e comandat que fassiam bon gach de jorn e de nuech et forsa de fuoch de nuech et fumadas de jort...» A.C.Arles.

fumadís, issa adj. Que lascia escapar de fum, de vapor. Var.: **fumant, fumejant, tubant**.

fumador n.m. 1. Local dont si fúmon d'aliments. 2. Pèça dont de personas si recàmpon per fumar.

fumagina n.f. Malautia criptogamica dei aubres e aubrilhons, caracterisada per una crosta negra à la susfàcia dei fuèlhas. Sin.: **morfea**.

fumairàs, assa n. Persona que fuma totplen. Sin.: **tubairàs**.

fumaire, airtz n. Persona que fuma, qu'es acostumada à fumar. Sin.: **tubaire**.

fumairon n.m. Fumairòu.

fumairòla n.f. Fumarela.

fumairòu n.m. Boasc pas pron carbonisat que desgatja totplen de fum en cremant. Var.: **fumareu**, **fumairon**.

fumalha n.f. Fumatèrra.

fumant, a adj. 1. Que desgatja de fum, de vapor. Sin.: **fumadís**, **fumejant**. ◇ *Acide fumant*: Acide nitríc ò sulfuric totplen concentrat. 2. (fam.) Furiós. 3. (fam.) Extraordinari: *Un còup fumant*. Sin.: **tubant**.

fumar vi. 1. Desgatjar de fum en si consumant; emetre de fum: *La chaminèia fuma*. 2. Laissat escapar de vapor: *La sopa fuma*. ◆ 1. Faire brutlar de tabac en aspirant lo fum. Sin.: **tubar**. 2. Saurir.

fumarela n.f. Emission gasoa d'un volcan. Var.: **fumairòla**.

fumareu n.m. Fumairòu.

fumaria n.f. Fumatèrra. Var.: **fumària**.

fumària n.f. Fumaria, fumateira.

fumaria n.f. Luèc dont si fuma d'òpi.

fumariacea n.f. *Fumariaceas*: Família de plantas dialipetali coma la fumateira ò la dicentra.

fumason n.f. Accion, fach de fumar.

fumassa n.f. Fum espès, abondós. Sin.: **tubadissa**.

fumat, ada adj. 1. Saur: *Un saumon fumat*. 2. *Vèires fumats*: Vèires de belicres escurs.

fumatèrra n.f. Planta annala dei camps, dei pichini flors ròsa provedida d'un esperon (autessa 30 cm; família dei fumariaceas. Sin.: **lach batut**, **fumària**, **fumaria**, **fumalha** (Cloàs). Var.: **fum de tèrra**.

fumatge n.m. Accion de fumar, de saurir de produchs alimentaris: carnsalada, peis, etc.

fumejant, a adj. Fumant.

fumejar vi. Fumar leugierament.

fumèla adj. e n.f. Femèla.

fumet n.m. 1. Odor agradiva dei carns cuèchi, dei vins. 2. Saussa à basa de jus de carn, de peis. 3. Odor de la sauvatgina.

fumet n.m. Arèndola de mar (Fam. dei esternidats). Sin.: **mascaron gròs**.

fumeu adj. e n.f. Fumeu.

fumigacion n.f. 1. Operacion que consistisse à produire de fums ò de vapors desinfectants ò insecticides. Sin.: **estubada**. 2. (med.) Exposicion (dau còrs, d'una part dau còrs) à de medicaments combustibles.

fumigar vt. (*fumigui*) Sotametre à de fumigacions. Sin.: **estubar**.

fumigator n.m. 1. (med.) Aparelh que sièrve ai fumigacions. 2. (agric.) Aparelh que produet de fums insecticides. Sin.: **estubaira**.

fumigatòri, òria adj. e n. 1. Que sièrve ai fumigacions. 2. (med.) Si di d'un medicament administrat sota forma de fumigacion.

fumigène, a adj. e n.m. Si di de substànças, d'armas, d'engenhers fachs per produire de fum. Sin.: **estubadís**.

fumista n. 1. Professional dau manteniment dei chaminèias, dei aparells d'escaufatge. 2. (fam.) Persona gaire serioa, que non a envuèia de trabalhar, de s'investir. Sin.: **arlèri**, **cuentabalas**.

fumistaria n.f. 1. Profession, comèrci dau fumista. 2. (fam.) Accion, caua gaire serioa. Sin.: **colhonada**, **nescitge**, **coàs**.

fumivòre, a adj. e n. Si di d'un fogau que non produet de fum ò d'un aparelh que lo fa disparéisser.

fumós, oa adj. 1. Escurcit per lo fum. 2. Gaire clar, imprecís, fosc.

fun n.m. (mar.) Cordatge per renfortir una ret de pesca. Var.: **afun**, **funis**.

funambule, a n. Acrobata que si desplaça sus una coarda tesada en autessa. Sin.: **balandrin**, **sautembarca**.

funambulesc, a adj. 1. De funambule. 2. Extravagant. Sin.: **fantaumier**.

funboard n.m. (angl.) 1. Flotaire foarça cort que permete de practicar mai esportivament lo windsurf. 2. Espòrt ensinda practicat.

fundus n.m. (anat.) Fond d'un organe cau. (espec.) *Fundus gastric*: Gròssa tuberositat de l'estòmegue situada sota dau difragma.

funèbre, a adj. 1. Relatiu ai funeralhas. 2. Qu'evòca la moart; qu'inspira un sentiment de tristessa.

funeral n.m. Funeralhas.

funeral, a adj. Funerari. Var.: **funerau**.

funeralh n.m. Funeralhas.

funeralhas n.f. pl. Enterrament. Var.: **funeral**, **funeralh**, **funereu**. Sin.: **soterrament**, **obséquias**.

funerari, ària adj. Relatiu ai funeralhas, ai cròs: *Un monument funerari*. Var.: **funeral**, **funereu**.

funerau, ala adj. Funeral.

funereu, èla adj. Funerari.

funèst(e), a adj. Que poarta la moart, lo malur, lo falhiment: *Un conseu funèst*. Sin.: **fatal**, **mortal**, **nefast**, **maufachós**, **maufasent**, **prejudiciable**, **malefic**, **calamitós**.

funestament adv. D'un biais funèst.

funestar vt. (*funèsti*) Atristar.

funicul(e) n.m. (bot.) Fin cordon que religa l'ovule à la placenta, dins li plantas que fan la grana.

funiculari n.m. Camin de fèrre destinat à escalar de pendas importantis, mé de cabinas estirassadi au mejan d'un cable.

funiculari, ària adj. 1. (med.) Relatiu au cordon ombilical ò au cordon espermatic. 2. (bot.) Relatiu au funicule.

funk adj. inv. e n. inv. Si di d'un estile de rock apareissut vèrs lo 1970, vengut dau funky.

funky adj. inv. e n. inv. Si di d'un estile de jazz apareissut vèrs lo 1960, que la sieu inspiracion va ai originas d'aquela música.

fur n.m. Furt.

fura n.f. Descubèrta.

fura n.f. Femèla dau furet.

furan n.m. Compauat eterociclic C₄H₄O, qu'existisse dins lo quitran d'abet.

furanic, a adj. Relatiu au furan.

furanòsa n.f. Nom generic d'òsas d'estructura ciclica pentagonala.

furar vi. Cercar per descurbir de cauas escondudi ò de secrets. Var.: **tafurar**, **furetar**. Sin.: **farfolhar**, **forgonear**, **refestonar**, **refega**.

furbacho, a adj. e n. Furbàs.

furbaria n.f. Engan, malícia; perfidia, ipocrisia.

furbàs, assa adj. e n. Totplen furbo. Var.: **furbacho**.

furbo, a adj. e n. Qu'engana embé perfidia; astucios.

furet n.m. 1. Màrtola albinòs domesticada per caçar lo coniu. Var.: **furon**. 2. Persona que farfolha, ficanàs. 3. Juèc de societat dins lo quau lu jugaires si dévon passar de man en man un objècte (lo furet) dau temps qu'un autre jugaire deu devinar dont es aquel objècte.

furetaire, airtz adj. e n. Que fureta, que s'inquieta de tot. Sin.: **ficanàs**, **refegaire**, **refestonaire**.

furetar vi. 1. Caçar m'un furet. 2. Furar.

furetejar vi. Furar.

furetatge n.m. Accion de furar, de furetar.

furfuraceu, ea adj. 1. (med.) Qu'a l'aparença dau bren de blat, en parlant d'una lesion. 2. Cubèrt de pichoni escaumetas.

furfural n.m. Aldeïde que vèn dau furan, obtengut à partir de cerealas e emplegat per la sintèsi quimica, espec. dins l'industria farmaceutica.

furfuril(e) n.m. Radical univalent que deriva de l'alcòl furfurilic per la supression de l'idroxile.

furfurilic, a adj. *Alcòl furfurilic*: Alcòl que resulta de l'accion de la potassa sus lo furfural.

furia n.f. 1. (lit.) Impetuositat, entosiasme. 2. Accès de ràbia: *Una bèstia en furia*. 3. (lit.) Violença impetuosa: *La mar es en furia*. 4. *Una furia*: Frema emportada per la furor. Var.: **furia**.

fúria n.f. (it.) Furia.

furibond, a adj. 1. Furiós, subjècte à la furor. 2. Qu'exprimisse la furor: *Un regard furibond*. Sin.: **furiós**, **enferonit**.

furiós, oa adj. Emportat per la furor, per una ràbia violenta. Sin.: **enrabiât**, **embilat**. $\diamond$ *Foal furiós*: Persona en preda à una crisi de demença acompanhada de violença. $\blacklozenge$ adj. Plen d'ardor, d'impetuositat; d'una granda violença: *Una tempèsta furioa, un apetit furiós*.

furiosamente adv. D'un biais furiós.

furiós adj. [fu'rojso] (mús., mòt italian) Qu'a un caractèr violent, furiós.

furunculòsi n.f. Malautia caracterisada per l'erupcion de floroncs. Var.: **floroncòsi**.

furor n.f. 1. Ràbia violenta, frenetica. Sin.: **bilassa**. 2. Violença descadenada. 3. Passion desmesurada. $\diamond$ *Faire furor*: Èstre en vòga.

furosemide n.m. Diuretic de sintèsi qu'a una accion potenta, rapida e brèva.

furt n.m. Raubarici. Var.: **fur**. Sin.: **raubatòri**, **raubament**, **raubaria**, **laironici**.

furtiu, va adj. 1. Que si fa d'escondilhons, per escapar à l'atencion: *Mandar un regard furtiu*. 2. *Avion furtiu*: Fach per que lu radars non lo detècton.

furtivament adv. D'un biais furtiu. Sin.: **d'escondilhons**, **d'amagat**.

fus n.m. 1. Pichina bobina galbada per filar à la colonheta, faire de dentela, etc. $\diamond$ (text.) Bròca conica per enrotlar lo fieu de coton., de seda, etc. 2. *En fus*: D'una forma alongada mé d'extremitats fini: *Un aubre talhat en fus*. 3. *Braïas fus* ò *fus*: Braïas que li sieu cambas finisson estrechi e son retengudi sota lo pen. 4. (bot.) Massuga. Sin.: **sanha**, **candèla**. 5. (zool.) Mollusc gastropòde de la gruèlha lòngra e ponchuda. 6. (citol.) Faisseu de filaments qu'aparéisson au moment de la division cellulària. 7. (geom.) Porcion d'una susfàcia de revolucion qu'es talhada per doi mièg-plans que pàsson per l'axe d'aquela susfàcia. 8. *Fus orari*: Caduna dei 24 parts imaginari de la susfàcia de la Tèrra en forma de fus geometric, que toi lu sieus ponchs an en principi la mema ora legala.

fusada n.f. 1. Pèça d'artilharia propulsada per reaccion per combustion de pòuvera: *Fusada esclairanta*. 2. Veïcule que si desplaça au mejan d'un motor e que pòu anar en defoara de l'atmosphèra terrèstra. 3. (med.) Itinerari dau pus à partir de l'abscess. 4. Caduna dei extremitats d'un aubre de ròda, que supoarta una ròda e lu sieus rotlaments. 5. Pèça conica que presenta una caneladura elicoïdala sus la quala s'enrotla una cadena ligada à la moala principala, e que sièrve à regularisar lo coble motor dins d'unu aparelhs de relotjaria. 6. (arald.) Pèça en forma de losange alongat.

fusada-detonator n.m. Artifici que provòca l'explosion de la carga d'unu projectiles.

fusadiera n.f. Estatgiera traucada per li fusadas.

fusadon n.m. Fuseta.

fusanh n.m. 1. (bot.) Aubrilhon ornamental dei fuèlhas brillanti, originari dau Japon, cultivat per formar de sebissas (Genre *evonymus*, familha dei celastraceas). Sin.: **bonet de capelan**. 2. Bagueta de carbon de boasc de fusanh que sièrve per dessenhar.

fusanhista n. Artista que dessenha m'un fusanh.

fusant, a adj. 1. Apte à fusar, à cremar sensa detonar. 2. *Obús fusant* ò *fusant*, n.m.: Qu'explòsa en l'ària per l'accion d'una fusada-detonator.

fusari n.m. (bot.): Fonge imperfècte mé d'espòras en fuseu.

fusariòsi n.f. Malautia dei plantas causada per un fonge parasit; malautia criptogamica de la tantifla.

fusca n.f. Galèra leugiera.

fuscina n.f. Pigment negre de la retina.

fuselar vt. Donar la forma d'un fus à. Var.: **afusar**, **afuselar**.

fuselat, ada adj. 1. Qu'a la forma d'un fus. Var.: **afuselat**. 2. (arald.) *Escut fuselat*: Partejat en fus d'emalhs alternats.

fuselatge n.m. Còrs fuselat d'un avion que religa li alas à l'empenatge, e que contèn l'abitacle.

fuselièra n.f. (text.) Poartafús.

fuseta n.f. Tube de carton, de plastic, etc., per enrotlar lo fieu per cordurar. Var.: **fusadon**.

fuseu n.m. Pichin fus.

fusibilitat n.f. Var.: **fusibletat**.

fusible, a adj. 1. Que pòu fondre. 2. Que lo sieu ponch de fusion es gaire elevat. Sin.: **fondedís**.

fusible n.m. Fieu d'un aliatge especial que, plaçat dins un circuit electric, arrèsta lo corrent en fondent se l'intensitat es tròup foarta.

fusibletat n.f. Fusibilitat.

fusifòrme, a adj. En forma de fus. ◇ *Bacille fusifòrme*: Bacille descubèrt per H. Vincent, que quora es associat à una espiroqueta, provòca l'esquinança ulcerosa dicha *de Vincent*. ◇ *Cellula fusifòrma*: Cellula dau teissut conjontiu en forma de fus.

fusilhada n.f. 1. Descarga simultanea de mai d'un fusiu, de mai d'una arma de fuèc. 2. Escambi de còups de fuècs.

fusilhaire n.m. Aqueu que fusilha ò dona l'òrdre de fusilhar.

fusilhament n.m. Accion de fusilhar.

fusilhar vt. 1. Executar (un condemnat) à còups de fusiu. ◇ *Fusilhar quauqu'un dau regard*: Li mandar un regard dur, ostile, cargat de repròchis.

fusilhier n.m. Sordat armat d'un fusiu. ◇ *Fusilhier marin*: Marin emplegat à tèrra, e per assegurar la polícia à bòrd d'unitats màgers. Sin.: (fam. mar.): **sacò**.

fusiomètre n.m. Aparelh per mesurar la temperatura de fusion.

fusion n.f. 1. Passatge d'un còrs solide à l'estat liquide sota l'accion de la calor. ◇ *Ponch de fusion*: Temperatura precisa quora un còrs pur comença de passar de l'estat solide à l'estat liquide, e que conserva tant que la fusion non es acabada. 2. (fig.) Acampament, combinason estrecha (de doi elements, de doi gropes): *La fusion de doi partits*. ◇ *Fusion de societats*: Union de societats independenti que recàmpon coma aquò lu sieus bens socials e fórmon una novèla entitat juridica. 3. (fis. nucl.) Union d'unu atòmes leugiers en un atòme mai peant, que si produe à una temperatura foarça auta e que dona un grand desgatjament d'energia.

fusional, a adj. (psican.) Si di d'un tipe de relacion arcaïca dins la quala subjècte e objècte non son destriats. Var.: **fusionau**.

fusionament n.m. Accion, fach de fusionar; lo sieu resultat.

fusionar vt. Regropar (doi element, doi gropes) en un solet. Sin.: **ligar, unir, coalisar**. ◆ vi. Si recampar, s'associar.

fusionau, ala adj. Fusional.

fusiu n.m. 1. Arma de fuèc portativa, de çaça ò de guèrra, constituïda d'un canon de pichin calibre que repaua sobre una montadura de boasc (*fust* e *cròssa*) e provedida de dispositius de messa à fuèc e de mira. ◇ (fig.) *Cambiar lo sieu fusiu d'espata*: Cambiar d'opinion, de comportament. Sin.: **virar la vèsta, cambiar la camia**. ◇ (fam.) *Còup de fusiu*: Nòta d'un montant excessiu au restaurant, dins una ostalaria, etc. 2. La persona qu'emplega un fusiu.

fusiu-mitralhaire n.m. Arma automatica leugiera, que pòu tirar còup après còup ò per rafalas. Abrev.: **F.M.**

fusocellular(i), a (-ària) adj. Qualifica una afeccion compauada de cellula fusifòrmi.

fuso-espirillar(i), a (-ària) adj. *Associacion fuso-espirillària*: Associacion d'un bacille fusifòrme e d'una

espiroqueta, que la sieu la simbiòsi dins la boca es à l'origina de l'angina de Vincent.

fust n.m. 1. Part dau pen d'un aubre desprovedit de rams; lo pen de l'aubre. 2. Fustada. 3. Còrs d'un colomna, entre la basa e lo capiteu. 4. Montadura que sièrve de supoart: *Lo fust d'un fusiu, d'un canon*. 5. Caïssa (d'un tamborn).

fusta n.f. 1. Lo boasc, en tant que matèria que si pòu trabalhar. 2. Bota per lo vin, li liquors, etc. 3. (mar.) D'en promier, nom generic que nomenava de pichins bateus que remplacèron lo linh. ◇ Ai s. XVⁿ e XVIⁿ, bastiment de rems de la familha dei galèras, enclaus entre la galeòta e lo bregantin. 1517-1518: «...*dos fustas lasqualles son estadas vistas en las yllas de Ieras...*» A.C.Arles.

fustada n.f. Forèst semenada ò plantada, per la produccion d'aubres de granda dimension, dau fust aut e drech. Sin.: **fust**.

fustalha n.f. Fusta d'armadura, de fustatge. 1531: «...*capitani Jonas avia cargat ung gros navilli de Nissars de fustalho per acabar sa galero començado...*» Valbelle p.228.

fustament n.m. Trau, jaina, traba.

fustamentas n.f. pl. Pèça de boasc, emplegada en decoracion, etc.

fustanela n.f. Jupon cort me de plecs, qu'es dins lo costume tradicional masculin dei Grècs.

fustanha n.f. Estòfa de fieu e de coton. Var.: **fustani**.

fustani n.m. Fustanha.

fustar vt. (mar.): Radobar una nau. 1274: «*Quan la nau es perforada si no es ferm fustada...*».

fustaria n.f. Atalhier dau fustier, dont son fachs lu mòbles; art dau fustier.

fustat, ada adj. Cordat.

fustatge n.m. Carpentària, armadura.

fustejar vt. Carpentar.

fustejat, ada adj. Carpentat.

fustet n.m. Aubrilhon cultivat dins lu pargues per lu flòcs plumós que desvolopa après la florida (Autessa 3 m, familha dei anacardiaceas).

fusteta n.f. Pichina fusta. Sin.: **traveta**.

fustiaire n.m. Fustier.

fustier n.m. 1. Obrier capable de realisar d'obratges de carpentaria. Var.: **fustiaire**. Sin.: **carpentier, mèstre d'aïssa**. 2. Persona que fa de mòbles en boasc.

fustigacion n.f. Accion de fustigar. Var.: **fustigada**. Sin.: **flagelacion, flagelament**.

fustigada n.f. Fustigacion.

fustigar vt. (*fustigui*) 1. Batre à còups de baston, de foet. Sin.: **flagelar, satonar**. 2. (lit.) Criticar vivament: *Fustigar lu sieus adversaris*. Sin.: **castigar, espeolhar, despeolhar, renfaçar**.

futil(e), a adj. Sensa valor; que s'ocupa unicament de frivolitats: *Un esperit futile*. Sin.: **superficial, leugier**.

futilament adv. D'un biais futile.

futilitat n.f. Caractèr de cen qu'es futile; caua futila: *Dire de futilitats*. Sin.: **menudaria**.

futur, a adj. Qu'es à venir, qu'existisse pas'ncara; que deu èstre coma previst dins un avenir pròche: *Es lo futur*

cònsol. Sin.: **avenidor, venidor, envenidor.** ♦ n. La persona que si deu esposar.

futur n.m. 1. Temps à venir. Sin.: **avenir, avenidor, endeman.** 2. (gram.) Temps verbal d'una accion que si plaça dins l'avenir. ◇ *Futur anterior:* Qu'indica qu'una accion futura si debanerà denant una altra accion futura: *Vendrai quora aurai finit.*

futurible, a adj. (rare) Que prospècta lo futur.

futurisme n.m. 1. Movement literari e artistic dau començament dau siècle XX^{en}, que refuda la tradicion estetica e exalta lo monde modèrne, en particulier la civilisacion urbana, la màquina, la velocitat. 2. Captènement d'aqueu que si vira vèrs de formulas que pensa èstre aqueli de l'avenir.

futurista adj. e n. Qu'apartèn au futurisme, que li si restaca. ♦ adj. Que vòu evocar la societat, li tecnicas de l'avenir: *Una arquitectura futurista.*

futurologic, a adj. De la futurologia.

futurologue, òga n. Especialista de futurologia.

futurologia n.f. Ensèm dei recèrcas de prospectiva qu'an per tòca de prevèire lo sens de l'evolucion scientifica, tecnica, economica, sociala, politica, etc.

fuvèla n.f. Prèmi autrejat au festival de teatre de Fuveu.